

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MÜSİKİSİ ANASANAT DALI**

**NEO-ROMA DÖNEMİ'NE KADAR ANADOLU'DA YAŞAMIŞ MEDENİYETLERDE
MÜZİK ALETLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mustafa Özer**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Pınar Somakçı**

Tez Danışmanı:...Yrd. Doç. Dr. Pınar Somakçı

Jüri:..... Yrd. Doç. Dr. Çetin Körükçü

Jüri:..... Prof. Dr. Güler Ertan

Sınav Tarihi:.....29/01/2007

Şehir:.....İstanbul

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MÜSİKİSİ ANASANAT DALI**

**NEO-ROMA DÖNEMİ'NE KADAR ANADOLU'DA YAŞAMIŞ MEDENİYETLERDE
MÜZİK ALETLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mustafa Özer**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Pınar Somakçı**

**OCAK 2007
İSTANBUL**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

KISALTMALAR.....	i
RESİMLER VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ii
ÖZET.....	x
SUMMARY.....	xii
GİRİŞ.....	1
1. ANADOLU KÜLTÜR TARİHİ.....	3
1.1. Anadolu’da Çağlar.....	3
1.1.2. Anadolu’da Yeni Taş Çağı (M.Ö. 8000-5500).....	3
1.1.3. Anadolu’da Kalkolitik / Khalkolitik/Maden ve Taş Çağı (M.Ö. 5.500-3.000)....	4
1.1.4. Anadolu’da Tunç Çağı (M.Ö. 3.000-1200).....	5
1.1.4.1. Anadolu’da Erken Tunç Çağı (M.Ö. 3000-2500).....	5
1.1.4.2. Anadolu’da Orta Tunç Çağı/Asur Ticaret Kolonileri Çağı(M.Ö. 2500-2000).....	6
1.1.4.3. Anadolu’da Geç Tunç Çağı Hatti Uygarlığı- Hitit Uygarlığı_(M.Ö. 2000-1200) ...	7
1.1.5. Anadolu’da Demir Çağı / Karanlık Çağ (M.Ö.1200-750).....	7
1.1.6. Anadolu’da M.Ö. Birinci Binde Krallıklar Dönemi.....	8
1.1.6.3. Geç Hitit Uygarlığı (M.Ö. 1200-650).....	8
1.1.6.4. Urartu Uygarlığı (M.Ö. 860-580).....	8
1.1.6.5. Phrygia (Frigya) Uygarlığı (MÖ 750 - MÖ 300).....	9
1.1.6.6. Lydia Uygarlığı (M.Ö. 700-300).....	10
1.1.7. Anadolu’da Antik Yunan.....	10
1.1.7.1. Arkaik Dönem (M.Ö. 545-470).....	11
1.1.7.2. Klasik Dönem (M.Ö. 470-300).....	11
1.1.7.3. Helenistik Dönem (M.Ö. 333-30).....	11

1.1.7.4. Roma Çağı (M.Ö. 27 – M.S. 395).....	12
--	----

2. ANADOLU’DA ÇAĞLARA GÖRE ÇALGILARIN SINIFLANDIRILMASI.....13

2.1. Neolitik ve Kalkolitik Çağlar’da Çalgılar (M.Ö.8500-3000).....13

2.1.1. Neolitik ve Kalkolitik Çağ’da Membrafon Müzik Aletleri.....14

2.1.1.1. Davul.....	14
---------------------	----

2.1.2. Neolitik Kalkolitik Çağ’da İdyofon Müzik Aletleri.....15

2.1.2.1 Boğa Kükreten.....	15
----------------------------	----

2.1.2.2. Raspa.....	16
---------------------	----

2.2. Tunç Çağları’nda Müzik Aletleri.....17

2.2.1. Aerofon (Nefesli)Çalgılar.....24

2.2.1.1. Düdük.....	24
---------------------	----

2.2.2. İdyofon (Kendi Tınları) Çalgılar.....25

2.2.2.1 Güneş Kursu.....	25
--------------------------	----

2.2.2.2. Sistrum.....	26
-----------------------	----

2.2.2.3. Simbal (zil).....	27
----------------------------	----

2.2.2.4. Çalpara.....	28
-----------------------	----

2.2.3. Membrafon (Derili Vurmalı) Çalgılar.....29

2.2.3.1. Davul.....	29
---------------------	----

2.2.3.2. Def.....	30
-------------------	----

2.2.3.3. Çingirak.....	31
------------------------	----

2.2.4. Kordofon (Telli) Çalgılar.....32

2.2.4.1. Harp.....	32
--------------------	----

2.2.4.2. Lir.....	34
-------------------	----

2.2.4.3. Tambura (Tibula).....	36
--------------------------------	----

2.3. Anadolu’da Demir / Karanlık Çağ ve M.Ö. Birinci Binde Krallıklar Döneminde Müzik Aletleri.....39

2.3.1. Aerofon (Nefesli) Çalgılar.....40

2.3.1.1. Çifte Flüt.....	40
--------------------------	----

2.3.1.2. Boru / Boynuz.....	42
-----------------------------	----

2.3.2. İdyofon (Kendi Tınları) Çalgılar.....43

2.3.2.1. Zil.....	43
-------------------	----

2.3.2.2. Claves / Krotala (Ses Çubukları).....	44
--	----

2.3.3. Membrafon (Derili Vurmalı) algılar.....	46
2.3.3.1. Davul.....	46
2.3.3.2. Def.....	47
2.3.4. Kordofon (Telli) algılar.....	48
2.3.4.1. Lir.....	48
2.3.4.2. Lut / Lavta / Tibula (Uzun Saplı Saz).....	51
2.4. Anadolu’da Antik Yunan Döneminde algılar.....	53
2.4.1. Aerofon (Nefesli) algılar.....	57
2.4.1.1. Aulos.....	57
2.4.1.2. Syrinx / Pan Flüt.....	60
2.4.1.3. Salpinx.....	62
2.4.1.4. Ascaules.....	63
2.4.1.5. Tuba.....	65
2.4.1.6 Kornu.....	66
2.4.1.7. Lituus.....	68
2.4.1.8. Hydraulis.....	69
2.4.1.9. Canorus.....	70
2.4.2. İdyofon (Kendi Tınlar) algılar.....	71
2.4.2.1. Cymbal (zil).....	71
2.4.2.2. Krotala.....	72
2.4.3. Membrafon (Derili Vurmalı) algılar.....	73
2.4.3.1. Tympanon.....	73
2.4.4. Kordofon (Telli) algılar.....	74
2.4.4.1. Lir.....	74
2.4.4.2. Barbitos.....	78
2.4.4.3. Phorminx.....	79
2.4.4.4. Kithara.....	81
2.4.4.5. Arp.....	82
2.4.4.6. Pandura (lut).....	85
2.4.4.7. Zither.....	86
3. KATOLOG.....	89

SONUÇ.....	254
KAYNAKLAR.....	257
ÖZGEÇMİŞ.....	258

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Müzik, insanlık tarihinin ilk dönemlerinden günümüze dek, çeşitli sebeplerle hayatımıza dahil olmuştur. Çağlar boyunca farklı medeniyetler, kendi kültürlerini de yansıtan farklı ve ya benzer müzik aletleri kullanmışlardır. Medeniyetler merkezi Anadolu, coğrafi konumu ve doğal zenginlikleri nedeniyle çağlar boyunca bir çok medeniyeti barındırmıştır. Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmış bu çalışmada Anadolu'da Yeni Taş Çağı'ndan, Neo-Roma Dönemi'ne kadar Anadolu'da yaşamış medeniyetlerde müzik aletlerini ele almamın başlıca sebebi Anadolu'da kullanılmış ve günümüze dek bazı kalıntılar bırakmış olan çalgıların, yeterli derecede irdelenmemiş olmasıdır. Anadolu'da kullanılmış olan Antik Dönem'lere ait çalgıların bir Organolog tarafından incelenmemiş oluşu, bu konuda araştırma yapma gereği doğurmuştur. Bu konuda yapılan araştırmalar, genellikle Arkeologlar, Filologlar ve Sanat Tarihçileri tarafından yapılmıştır.

Anadolu'da yaşamış çeşitli medeniyetlerin müzikal kültürlerinde kullanmış oldukları çalgılar, başlı başına uzun bir araştırmayı gerektirecek değerdedir. Bu konuya ilgimi çeken, yönlendiren ve çalışmamın başından sonuna dek desteklerini benden esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Pınar Somakçı'ya, olumlu eleştirileri ve yönlendirmelerinden yararlandığım değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Çetin Körükçü'ye teşekkürü borç bilirim. Alan araştırmamda her türlü şartlarda gerekli izini tarafıma veren Turizm ve Kültür Bakanımız Sayın Atilla Koç'a, Efes Arkeoloji Müzesi'nde görev yapmakta olan Arkeolog sayın Bahar Alpural ve yardımlarından ötürü müze görevlilerine, Tez çalışmamda toplamış olduğum argümanların yorumlanmasında ve elde ettiğim buluntular üzerinde betimlenmiş çalgı tasvirlerini en doğru şekilde yorumlayabilmem için fikirlerini ve bilgilerini esirgmeden benimle paylaşan Enstrüman Bilimcisi ve Yapımcısı sayın Dr. S. Yücel Açın'a, Tez çalışmamın oluşumu sürecinde maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Mustafa ÖZER
Ocak 2007

KISALTMALAR

Bkz. : Bakınız

c. : Cilt

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

r. : Resim

s. : Sayfa

ş. : Şekil

y.y. : Yüzyıl

RESİMLER VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-2.1.1. Davul çizimi.....	14
Şekil-2.1.2. Davul çizimi.....	14
Şekil-2.2.1. Boğa Kükreten çizimi.....	15
Şekil-2.2.2. Boğa Kükreten çizimi.....	15
Şekil-2.3.1. Raspa çizimi.....	16
Şekil-2.4.1. Raspa çizimi.....	16
Şekil-2.5.1. Kilkad kültürüne ait Çift flüt çalan heykelcik.....	17
Şekil-2.5.2. Bismaya'dan taş bir vazo parçası.....	18
Şekil-2.5.3. Arp çalan heykelcik.....	18
Şekil-2.5.4. Ur Lir'i detay resmi.....	19
Şekil-2.5.5. Ur Lir'i.....	19
Şekil-2.5.6. Orakçılar Vazosu.....	21
Şekil-2.5.7. Hagia Triada yakınlarında bulunan bir lahit üzerinde tören alayı betimlesi.....	21
Şekil-2.5.8. XVIII.Hanedan dönemine(İ.Ö.1600) ait Mısır'da Thebes'ten Lir.....	22
Şekil-2.5.9. Düdük çizimi.....	24
Şekil-2.6.1. Güneş Kursu	25
Şekil-2.7.1. Sistrum çizimi.....	26
Şekil-2.8.1. Simbal çizimi.....	27
Şekil-2.9.1. Çalpara çizimi.....	28
Şekil-2.10.1. Davul çizimi.....	29
Şekil-2.11.1. Tef çizimi.....	30
Şekil-2.12.1. Çıngırak çizimi.....	31
Şekil-2.13.1. Harp Çizimi.....	32
Şekil-2.13.2. Eski Mısır Köşeli Harp'i çalan müzisyen.....	33
Şekil-2.13.3. British Museum'da sergilenen Eski Mısır Yay Harp'i.....	34
Şekil-2.14.1. Lir çizimi.....	34
Şekil-2.14.2. Bir Sümer freskinden detay, Lir çalan müzisyen.....	35
Şekil-2.15.1. Tambura çizimi.....	36
Şekil-2.15.2. Tambura çizimi.....	36
Şekil-2.15.3. Eski Babil Devri pişmiş toprak sazıcı kabartmaları.....	37
Şekil-2.16.1. Çifte Flüt çizimi.....	40
Şekil-2..17.1. Boru / Boynuz çizimi.....	42
Şekil-2.18.1. Zil çizimi.....	43

Şekil-2.19.1. Claves çizimi.....	44
Şekil-2.19.2. Claves çalan müzisyen	44
Şekil-2.19.3. 19. Sülale Devri'ne Ait Kireç taşı kabartmalı levha.....	45
Şekil-2.20.1. Davul çizimi.....	46
Şekil-2.21.1. Def çizimi.....	47
Şekil-2.22.1. Lir çizimi.....	48
Şekil-2.22.2. Lir çizimi.....	49
Şekil-2.23.1. Lavta / Tibula çizimi.....	51
Şekil-2.24.1. Aulos çizimi.....	57
Şekil-2.24.2. Aulos icracısı ağızlığı değiştirirken resmedilmiş bir Helen vazosu.....	57
Şekil-2.24.3. Helen vazosundan detay.....	58
Şekil-2.24.4. Brüksel müzesinde sergilenen Monaulos.....	60
Şekil-2.25.1. Srinx / Pan Flüt çizimi.....	60
Şekil-2.26.1. Salpinx çizimi.....	62
Şekil-2.27.1. İki borulu Ascaules.....	63
Şekil-2.27.2. Tek borulu Ascaules.....	63
Şekil-2.27.3. İki borulu Ascaules Çalan icracı.....	64
Şekil-2.27.4. Helenlere ait bir süs objesi üzerinde Ascaules tasviri.....	64
Şekil-2.28.1. Tuba çizimi	65
Şekil-2.28.2. Tuba çalan Tubicines.....	65
Şekil-2.29.1. Kornu çizimi.....	66
Şekil-2.29.2. Kornu çalan icracı.....	66
Şekil-2.29.3. Kornu çalan müzisyenler.....	67
Şekil-2.30.1. Lituus temsili resmi.....	68
Şekil-2.30.2. Buccina çalan askerler.....	68
Şekil-2.31.1. Hydraulis temsili resmi.....	69
Şekil-2.31.2. Hydraulis ve Kornu çalan müzisyenler.....	69
Şekil-2.32.1. Canorus temsili resmi.....	70
Şekil-2.32.2. Cymbal (Zil) çizimi.....	71
Şekil-2.33.1. Krotala temsili resmi.....	72
Şekil-2.33.2. Bir Helen vazosu üzerinde betimlenen Krotala çalan Satir.....	73
Şekil-2.34.1. Tympanon temsili resmi	73
Şekil-2.35.1. Lir temsili resmi.....	74
Şekil-2.35.2. Bir mozaik pano üzerinde betimlenmiş Lir çalan Orpheus.....	76

Şekil-2.35.3. Bir Helen vazosu üzerinde Lir çalan müzisyen.....	77
Şekil-2.35.4. Helen vazosundan detay, müzik eğitimi sahnesi.....	78
Şekil-2.36.1. Barbitos temsili resmi.....	79
Şekil-2.37.1. Dört telli Phorminx çalan müzisyen heykeli.....	80
Şekil-2.37.2. Helen vazosundan detay.....	81
Şekil-2.37.3. Kilkad vazosundan detay.....	81
Şekil-2.38.1. Kithara çizimi.....	82
Şekil-2.39.1. Arp temsili resmi.....	83
Şekil-2.39.2. Helen vazosundan detay, Arp çalan müzisyen.....	85
Şekil-2.39.3. Helen vazosundan detay, Arp çalan müzisyen.....	86
Şekil-2.40.1. Pandura temsili resmi.....	87
Şekil-2.41.1. Zither temsili resmi.....	88
Resim-3.1 : Davul.....	89
Resim-3.2 : Boğa Kükreten.....	90
Resim-3.3 : Raspa.....	91
Resim-3.4 : Raspa II.....	92
Resim-3.5 : Düdük.....	93
Resim-3.6 : Çingırak I.....	94
Resim-3.7 : Çingırak II.....	95
Resim-3.8 : Çingırak III.....	96
Resim-3.9 : Çingırak IV.....	97
Resim-3.10 : Çalpara I.....	98
Resim-3.11 : Çalpara II.....	99
Resim-3.12 : Çalpara III.....	100
Resim-3.13 : Çalpara IV.....	101
Resim-3.14 : Çalpara V.....	102
Resim-3.15 : Çalpara VI.....	103
Resim-3.16 : Hüseyin Dede Vazosu.....	104
Resim-3.17 : Boğazköy’de bulunan kabartmalı vazo fragmanı I.....	105
Resim-3.18 : Boğazköy’de bulunan kabartmalı vazo fragmanı II.....	106
Resim-3.19 : Alişar’da bulunan kabartmalı vazo fragmanı I.....	107
Resim-3.20 : Alişar’da bulunan kabartmalı vazo fragmanı II.....	108
Resim-3.21 : Güneş Kursu.....	109

Resim-3.22 : Sistrum / Mukar.....	110
Resim-3.23 : Hitit Sistrumu.....	111
Resim-3.24 : İki takım Simbal (Zil).....	112
Resim-3.25 : Davul.....	113
Resim-3.26 : Silindir mühür baskısı.....	114
Resim-3.27 : Bitik İnandık vazosu.....	115
Resim-3.28 : Bitik İnandık vazosundan detay I.....	116
Resim-3.29 : Bitik İnandık vazosundan detay II.....	117
Resim-3.30 : Bitik İnandık vazosunun desen çizimi.....	118
Resim-3.31 : Yumruk biçimli Libasyon vazosu üzerindeki kabartma.....	119
Resim-3.32 : Geyik biçimli Ryton (Kutsal sunu kabı).....	120
Resim-3.33 : Geyik biçimli Ryton (Kutsal sunu kabı) detay.....	121
Resim-3.34 : Boğazköy kazılarında bulunmuş bir vazo parçası.....	122
Resim-3.35 : Tibula çalan müzisyen.....	123
Resim-3.36 : Arkammi davulcuları.....	124
Resim-3.37 : Babylon’lu bir ozanı uzun saplı lut çalarken gösteren rölyef.....	125
Resim-3.38 : Lir tutan kadın figürü.....	126
Resim-3.39 : Tell Halaf’tan hayvanlar orkestrası.....	127
Resim-3.40 : Geç Hitit Zincirli mezar stelinden detay.....	128
Resim-3.41 : Kargamış müzik sahnesi.....	129
Resim-3.42 : Zincirli’den müzisyenler.....	130
Resim-3.43 : Geç Hitit Karatepe rölyelerinden detay.....	131
Resim-3.44 : Urartu kemer parçası.....	132
Resim-3.45 : Karatepe lir çalan bazalt ortostat.....	133
Resim-3.46 : Karatepe’den müzisyenler.....	134
Resim-3.47 : Kargamış ziyafet sahnesi.....	135
Resim-3.48 : Frig Kybele grup heykeli (Koribant rahipleri).....	136
Resim-3.49 : Frig Kybele grup heykeli detay I.....	137
Resim-3.50 : Frig Kybele grup heykeli II.....	138
Resim-3.51 : Boynuz.....	139
Resim-3.52 : Likya mezar anıtından kabartma levha.....	140
Resim-3.53 : Aulos (A) Düdük (B)	141
Resim-3.54 : Hayeli mezar anıtı.....	142
Resim-3.55 : Vazo.....	143

Resim-3.56 : Kült vazo.....	144
Resim-3.57 : Kybele heykeli.....	145
Resim-3.58 : Kybele steli.....	146
Resim-3.59 : Kült Vazo.....	147
Resim-3.60 : Marsyas'ın heykeli.....	148
Resim-3.61 : Tanrılar toplantısı betimli, adak kabartması.....	149
Resim-3.62 : Kithara'lı Musa heykeli.....	150
Resim-3.63 : Belevi mezar anıtı.....	151
Resim-3.64 : Belevi mezar anıtı I.....	152
Resim-3.65 : Belevi mezar anıtı II.....	153
Resim-3.66 : Belevi mezar anıtı III.....	154
Resim-3.67 : Mezar steli.....	155
Resim-3.68 : Apollon-Artemis adak steli.....	156
Resim-3.69 : Apollon Leonteios'a adak steli.....	157
Resim-3.70 : Mezar steli parçası.....	158
Resim-3.71 : Mezar steli.....	159
Resim-3.72 : Mezar steli parçası.....	160
Resim-3.73 : Mezar steli.....	161
Resim-3.74 : Apollon Kithadoros adak steli.....	162
Resim-3.75 : Apollon Kithadoros adak steli parçası.....	163
Resim-3.76 : Mezar steli.....	164
Resim-3.77 : Kabartmalı friz.....	165
Resim-3.78 : Kabartmalı friz detay.....	166
Resim-3.79 : Lyra'lı Musa kabartması.....	167
Resim-3.80 : Kybele heykeli.....	168
Resim-3.81 : Kybele heykeli.....	169
Resim-3.82 : Kybele steli.....	170
Resim-3.83 : Çift Flüt'lü kadın heykeli.....	171
Resim-3.84 : Damga mühür.....	172
Resim-3.85 : Friz parçası.....	173
Resim-3.86 : Yuvarlak sunak.....	174
Resim-3.87 : El aynası.....	175
Resim-3.88 : Kybele heykelciği.....	176
Resim-3.89 : Lir çalan müzisyen heykelciği.....	177

Resim-3.90 : Çifte Flüt çalan heykelcik.....	178
Resim-3.91 : Çifte Flüt çalan heykelcik.....	179
Resim-3.92 : Kült vazo.....	180
Resim-3.93 : Apollon Kitharados heykeli.....	181
Resim-3.94 : Lyra çalan Musa heykeli.....	182
Resim-3.95 : Çift Flüt çalan Musa heykeli.....	183
Resim-3.96 : Kithara'lı Musa heykeli.....	184
Resim-3.97 : Apollon Kitharados heykeli 2.....	185
Resim-3.98 : Hermes heykeli.....	186
Resim-3.99 : Kitharalı Musa heykeli.....	187
Resim-3.100 : Kitharalı Apollon heykeli.....	188
Resim-3.101 : Kitharalı Apollon heykeli.....	189
Resim-3.102 : Lir çalan Apollon heykeli.....	190
Resim-3.103 : Kitharalı Apollon heykeli.....	191
Resim-3.104 : Lyra'lı kadın heykeli.....	192
Resim-3.105 : Kithara heykelciği.....	193
Resim-3.106 : Mezar steli.....	194
Resim-3.107 : Mezar steli.....	195
Resim-3.108 : Mezar steli.....	196
Resim-3.109 : Stel.....	197
Resim-3.110 : Mimari parça.....	198
Resim-3.111 : Kapı alınlığı.....	199
Resim-3.112 : Kaplama sütun başlığı.....	200
Resim-3.113 : Kitharalı Eros kabartması.....	201
Resim-3.114 : Heykel kaidesi.....	202
Resim-3.115 : Kybele heykelciği.....	203
Resim-3.116 : Kybele heykelciği.....	204
Resim-3.117 : Kybele adak steli.....	205
Resim-3.118 : Tanrıça İsis kabartmalı adak steli.....	206
Resim-3.119 : Kybele heykeli.....	207
Resim-3.120 : Kybele heykeli.....	208
Resim-3.121 : Alınlık frizi.....	209
Resim-3.122 : Kybele mezar steli.....	210

Resim-3.123 : Kybele adak steli.....	211
Resim-3.124 : Kybele adak steli.....	212
Resim-3.125 : Kybele mezar steli.....	213
Resim-3.126 : Kabartmalı vazo parçası.....	214
Resim-3.127 : Aulos.....	215
Resim-3.128 : Kybele grup heykelciği.....	216
Resim-3.129 : Friz parçası.....	217
Resim-3.130 : Friz parçası.....	218
Resim-3.131 : Friz parçası.....	219
Resim-3.132 : Friz parçası.....	220
Resim-3.133 : Musa kabartmalı sunak.....	221
Resim-3.134 : Flüt çalan Pan heykelciği.....	222
Resim-3.135 : Kybele adak steli.....	223
Resim-3.136 : Mezar sunağı.....	224
Resim-3.137 : Friz parçası.....	225
Resim-3.138 : Mezar steli.....	226
Resim-3.139 : Mezar steli.....	227
Resim-3.140 : Mezar steli.....	228
Resim-3.141 : Kabartmalı friz parçası.....	229
Resim-3.142 : Alınlık parçası.....	230
Resim-3.143 : Alınlık parçası.....	231
Resim-3.144 : Alınlık parçası.....	232
Resim-3.145 : Alınlık parçası.....	233
Resim-3.146 : Alınlık parçası.....	234
Resim-3.147 : Alınlık	235
Resim-3.148 : Mezar steli parçası.....	236
Resim-3.139 : Kabartmalı friz parçası.....	237
Resim-3.150 : Kabartma levha	238
Resim-3.151 : Musa'lı lahit.....	239
Resim-3.152 : Musa'lı lahit detay I.....	240
Resim-3.153 : Musa'lı lahit detay II.....	241
Resim-3.154 : Musa'lı lahit detay III.....	242
Resim-3.155 : Lahit.....	243
Resim-3.156 : Lahit detay.....	244

Resim-3.157 : Lahit.....	245
Resim-3.158 : Lahit.....	246
Resim-3.159 : Lahit.....	247
Resim-3.160 : Lahit parçası.....	248
Resim-3.161 : Musa'lı lahit.....	249
Resim-3.162 : Tripot ayağı.....	250
Resim-3.163 : Eros heykelcikleri.....	251
Resim-3.164 : Tanrıça Kybele heykeli.....	252
Resim-3.16 : Mozaik pano.....	253

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANASANAT DALI

NEO-ROMA DÖNEMİ'NE KADAR ANADOLU'DA YAŞAMIŞ MEDENİYETLERDE
MÜZİK ALETLERİ

Hazırlayan
Mustafa Özer

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Pınar Somakçı

OCAK 2007
İSTANBUL

ÖZET

Bu tez çalışında Neo-Roma Dönemine kadar Anadolu'da yaşamış medeniyetlerde kullanılmış çalgılar ve çevre kültürlerde kullanılmış olan çalgılarla aralarındaki benzerlik ve farklılıklar, Anadolu Medeniyetleri'nde dönemler arası benzerlik ve farklılıklar, dünya müzikal kültürünün oluşumuna etkileri ve Anadolu Medeniyetleri'nin çevre kültürlerle etkileşimler sonucu edindiği ve/ve ya yeniden şekillendirdiği çalgılar hakkında detaylı araştırmalar yapılmıştır.

Çalışmamızın ilk aşamasında çeşitli kütüphane ve müzelerden arkeolojik veriler toplanmış ve ilgili medeniyetlere göre sınıflandırılmıştır. Arkeolojik buluntular üzerinden alınan çalgı betimlemeleri ve vazo resimleri, çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. Arkeolojik buluntular Katalog adı altında toplanarak detaylı açıklamaları yapılmıştır. Elde edilen verilere göre belirlenen çalgılar, kullanım alanları, benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırmalı olarak irdelenmiştir.

Bu Tez çalışmasında amacımız günümüzde kullanılan çalgı türlerinin oluşmasında Anadolu Medeniyetleri'nin payını, o dönemlerde müziğe verilen önemi ve konumunu, Türkiye'deki müzelerde bulunan çalgıların ve üzerinde çalgı betimlemeleri bulunan çeşitli heykeller, mezar stelleri ve vazo kabartmaları gibi eserlerden oluşan katalog bölümü ile destekleyerek ortaya koymaktır. Kaynak olarak başvurduğumuz bir çok ilgili kitaplarda

Anadolu kökenli malzemeye yeteri kadar yer verilmediği düşünülmektedir. Çalgılar, çoğunlukla vazo resimlerindeki betimlemelerden ve az sayıda alçak kabartmalardan yola çıkılarak değerlendirilmiştir. Oysa iki boyutlu materyallerin yanında üç boyuta sahip olan heykeller, kabartmalar ve bir çok mezar stelleri üzerindeki çalgı tasvirlerinden bu çalışmada faydalanılmıştır. Ancak bu üç boyutlu buluntular, zaman aşımı ve doğa şartlarından dolayı günümüze gelene dek ciddi denecek boyutta tahribatlara maruz kalmıştır ve bir çok çalgı betimlemesi kaybolmuş ve ya kaybolmaya yüz tutmuştur.

Çalışmamızda alışıla gelen yöntemlerin haricinde 2 ve 3 boyutlu çalgı betimlemeleri, özel bilgisayar programları ile sanal ortamda, gerçek görünümüleri simülize edilmiştir. Ayrıca Başta İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Sadberk Hanım Müzesi olmak üzere Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Efes Arkeoloji Müzesi, İzmir Arkeoloji Müzesi, Antalya Arkeoloji Müzesi, Bursa Arkeoloji Müzesi ve Çanakkale Arkeoloji Müzesi gibi müzelerde bulunan eserler üzerinde gözlemler ve tespitler yapılmıştır. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde kaynak araştırması yapılmıştır. Ayrıca edinilen bir çok kitaplardan, Arkeoloji makalelerinden ve kazı raporlarından faydalanılmıştır. Müze gözlemleri sırasında yetkili arkeologların gözetiminden çıkılmamış, Arkeolojik açıdan yanlış bilgiler edinilmemesi hususunda hassasiyet gösterilmiştir. Çeşitli platformlardan toplanan veriler danışman gözetiminde değerlendirilmiştir ve Organologlar tarafından incelenmiştir.

Toplanan tüm veriler bilgisayar ortamına aktarılıp Antik dönemlerdeki çalgıların 3 boyutlu simülasyonları oluşturulmuştur. Dünyada bu ve buna benzer çalışmalar yapılmasına rağmen Neo-Roma Dönemi'nden önce Anadolu'da yaşamış medeniyetlerde kullanılan çalgılarla ilgili bu tarz bir çalışmanın olmamasından dolayı bu tez çalışması gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Anadolu Medeniyetleri, Neo-Roma Dönemi, Çalgılar, Çağlar.

**REPUBLIC OF TURKEY
HALIÇ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
TURKISH MUSIC MASTER BRANCH**

**THE INSTRUMENTS THAT WERE USED IN THE CIVILIZATIONS WHO
LIVED IN ANATOLIA UNTIL THE NEO-ROME PERIOD**

**Prepared By
Mustafa Özer**

**Adviser
Asistant Professor Doctor
Pınar Somakçı**

**JANUARY 2007
ISTANBUL**

SUMMARY

In this thesis study, there has been made detailed research on the instruments that were used in the civilizations who lived in Anatolia until the Neo-Rome Period; the similarities and differences between them and the instruments that were used in the peripheral cultures; the similarities and differences between periods in the Anatolian Civilizations, their effect on the formation of the world musical culture; and the instruments that the Anatolian Civilizations adopted and/or reshaped in result of interactions with the peripheral cultures.

In the first stage of our work, archeological data has been collected from various libraries and museums, and has been classified according to related civilizations. Instrument descriptions and vase pictures that were taken out of archeological foundlings

make the basis of our work. Archeological findings have been gathered under the name of Catalogue and their detailed explanations have been made. The instruments that were determined according to the obtained data, their areas of usage, their similarities and differences have been comparatively explicated.

Our aim in this Thesis study, is to put forward the share of the Anatolian Civilizations in the formation of instrument types that are used today; the importance and position of music in those periods; supporting with the catalogue section that is made of instruments and various sculptures, grave steles and vase reliefs with instrument descriptions in the museums in Turkey. In many related books that we refer to as sources, it is thought that there is not much place given to the Anatolian origin supplies. Instruments have mostly been evaluated on the descriptions in the vase pictures and the few low reliefs. Whereas, this study has benefited, aside from the two-dimensioned supplies, from the three-dimensioned sculptures, reliefs and instrument descriptions on the many grave steles. However, these three-dimensioned findings have been exposed to considerably serious damage until today, because of prescription and natural conditions, and a lot of instrument descriptions have either been lost or show a tendency to be lost.

In our study, apart from the accustomed methods, 2 and 3 dimensioned instrument descriptions have been simulated in special computer programs in the virtual environment with their real appearances. Also, there has been made observations and determinations on works that are in museums such as the Istanbul Archeological Museum and Sadberk Hanim Museum, to begin with; Ankara Anatolian Civilizations Museum, Ephesus Archeological Museum, Izmir Archeological Museum, Antalya Archeological Museum, Bursa Archeological Museum, and Canakkale Archeological Museum. There has been made a resources research in the Istanbul University Central Library and Istanbul Technical University Central Library. Additionally, a lot of books, Archeological articles and excavation reports have been benefited from. During the museum observations, the monitoring of authorized archeologists have been taken seriously and sensitivity was shown in not obtaining archeologically wrong information. Data collected from several platforms have been evaluated under monitoring of the advisor and have been examined by Organologists.

All the information gathered was transferred to computer environment and 3-dimensional simulations of instruments of the Ancient period were made. Although similar studies are made in the world, because there was no study of this style about the instruments used in the civilizations that lived in Anatolia before the Neo Rome Period, this thesis study has been realized.

Key Words: Anadolu, Anadolu Medeniyetleri, Neo-Roma Dönemi, Çalgılar, Çağlar.

1.GİRİŞ

Bu çalışmada Neo-Roma dönemine kadar Anadolu'da kullanılmış olan çeşitli müzik aletleri ele alınmış ve incelenmiştir. Anadolu'da yaşamış çeşitli kültürlerle ait malzemeler ve metinler çalışmaya ışık tutmuştur. Çalışmamızın ilk aşamasında çeşitli kütüphane ve müzelerden arkeolojik veriler toplanmış ve ilgili medeniyetlere göre sınıflandırılmıştır. Arkeolojik buluntular üzerinden alınan çalgı betimlemeleri ve vazo resimleri, çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. Elde edilen verilere göre belirlenen çalgılar, kullanım alanları, benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırmalı olarak irdelenmiştir.

Çalgılar sınıflandırılırken Hornbostel-Sachs sistemi temel alınarak sınıflandırma yapılmıştır Bu sistem, çalgıların ses üretme yöntemine dayalı bir sistemdir. Çalgılar dört ana başlıkta sınıflandırılmaktadır. Aerofon; nefesli çalgılar, İdyofon; kendi tınlar çalgılar, Membrafon; derili vurmalı çalgılar ve Kordofon; telli çalgılar olarak gruplandırılmıştır.

Anadolu ve çevresindeki kültürler, günümüz kültürünün oluşmasında önemli rol oynadığı bilinmektedir. Anadolu'da kurulmuş olan medeniyetlerle Anadolu çevresinde kurulmuş olan medeniyetler arasında tarih boyunca siyasi yönde olduğu kadar ticari ve kültürel açıdan da ilişkiler içinde de bulunulmuştur. Bu nedenle, çalışmamız dahilinde Anadolu Medeniyetleri'nde irdelenen Çalgılar Asurlar, Sümerler ve Eski Mısır'daki benzerleriyle kısmen de olsa mukayese ederek değerlendirilmiştir.

Bu Tez çalışmasında amacımız günümüzde kullanılan çalgı türlerinin oluşmasında Anadolu Medeniyetleri'nin payını, o dönemlerde müziğe verilen önemi ve konumunu, Türkiye'deki müzelerde bulunan çalgıların ve üzerinde çalgı betimlemeleri bulunan çeşitli heykeller, mezar stelleri ve vazo kabartmaları gibi eserlerden oluşan katalog bölümü ile destekleyerek ortaya koymaktır. Kaynak olarak başvurduğumuz bir çok ilgili kitaplarda Anadolu kökenli malzemeye yeteri kadar yer verilmediği düşünülmektedir. Çalgılar, çoğunlukla vazo resimlerindeki betimlemelerden ve az sayıda alçak kabartmalardan yola çıkılarak değerlendirilmiştir.

Oysa iki boyutlu materyallerin yanında üç boyuta sahip olan heykeller, kabartmalar ve bir çok mezar stelleri üzerindeki çalgı tasvirlerinden bu çalışmada faydalanılmıştır. Ancak bu üç boyutlu buluntular,zaman aşımı ve doğa şartlarından dolayı günümüze gelene dek ciddi denecek boyutta tahribatlara maruz kalmıştır ve bir çok çalgı betimlemesi kaybolmuş ve ya kaybolmaya yüz tutmuştur.

Çalışmamızda alışla gelen yöntemlerin haricinde 2 ve 3 boyutlu çalgı betimlemeleri, özel bilgisayar programları ile sanal ortamda, gerçek görünüşleri simülize edilmiştir. Çalgı Yapım Bilimi'nde çalgıların yeniden tasarlanması ve günümüze kazandırılması için bu

simülasyonlar, çalgının yapım projesinin temelini teşkil etmektedir. Katalog bölümünde bulunan eserler, kronolojik sırayla düzenlenmiştir. Bu sayede hangi döneme ait buluntu üzerinde hangi çalgı betimlemesinin olduğu sorusunun cevabı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

1. ANADOLU KÜLTÜR TARİHİ

“İnsanoğlu, iki ayağı üzerinde yürümeye, kollarını ve ellerini kullanmaya başladığı günden beri kültürel etkinliklerde bulunmuştur. Bununla beraber insan belirgin anlamıyla yaratıcı ve üretici olma durumuna ise ancak M.Ö. 10.000 sıralarında, göçebelikten yerleşik düzene geçtikten ve onun ardından da M.Ö. 3.000 dolaylarında yazıyı icat edip kullanmayı başardıktan sonra ulaşmıştır. Yerleşik olmak, yani bir köyde yada kentte güven içinde sürekli oturmak, insanoğluna gıda ve her çeşit mal biriktirme olanağını sağlamıştır. Biriken eşya ise mal alışverişine, diğer bir deyişle ticarete, ticaret de yazının icadına yol açmıştır.”¹

1.1. Anadolu’da Çağlar

Tarihçiler, yazının icadıyla başlayan devirlere “Tarihsel Çağlar”, yazının bilinmediği devirlere de “Tarih Öncesi Çağlar” adını vermektedir. İlk yazı Mezopotamya’da ve Mısır’da aynı sıralarda, M.Ö. 3.000 ‘in başlarında kullanılmaya başlanmıştır. Böylece Tarih Öncesi Devirlerin, büyük uygarlık merkezlerinde M.Ö. 3.000 tarihinden daha eski olan, çağlar olduğu anlaşılmaktadır. Eldeki verilere dayanarak Çağlar, tarih öncesi dönem olarak bilinen M.Ö. 8000-3000’den, Neo Roma (Yeni Roma) dönemi olarak bilinen M.S. 395 dönemine kadar Anadolu’da yaşamış medeniyetler, tarih sırasına göre incelenmiştir.

1.1.1. Anadolu’da Yeni Taş Çağı (M.Ö. 8.000-5.500)

Dünyanın bir çok yerinde bu çağdan kalma küçük yerleşmeler gün ışığına çıkarılmıştır. Bunlardan en ileri düzeyde olan beşi Anadolu’daki Çayönü, Çatalhöyük, Hacılar, Norşuntepe ve Köşk Höyük yerleşmeleridir.

Çayönü yerleşmesinde oturanlar, Anadolu’nun en eski çiftçileridir(M.Ö. 7250-6750). Yeni Taş Devri’nde olduğu gibi daha sonraki Anadolu için de öküz ve boğa, yalnız doğa gücünün ve çoğalmanın bir sembolü değil, ayrıca toprağın sürülmesinde gördüğü büyük iş bakımından tarımın da başlıca etkenidir. Bununla birlikte Yeni Taş Devri Anadolu’sunda asıl tapılan varlık, sonraki tarihi devirlerde Tanrı ana adını taşıyan, insan için bereket ve çoğalmanın sembolü olan Tanrıdır. Hacılar’da ve Çatalhöyük’te yapılan kazılarda Tanrı ananın yüzlerce heykelciği bulunmuştur. Tanrı ana, daima çıplak olarak çeşitli şekillerde,

¹Akurgal E., “Anadolu Kültür Tarihi”, Tübitak Yayınları, Ankara, 2005, s.2.

yatmış, çömelmiş, uzanmış durumlarda ve özellikle doğum yapma sırasında tasvir edilmiştir. Tanrı ananın doğum yapma haliyle çok sık tasvir edilmiş olması, ona, özellikle insanlığın devamlılığını sağlayan, bereket ve çoğalmanın sembolü olarak tapıldığını anlatmaktadır. Çıplak tasvir edilmiş kadın heykelciklerine Yeni Taş Devri'nde, bir çok Akdeniz ve Yakındoğu ülkelerinde rastlanması, ana Tanrıçanın yer yüzünün bu bölgelerinde egemen olduğuna işaret etmektedir. Doğum yapma durumundaki ana Tanrıçanın iki leopar arasında yer alması, sonraları Hitit Devri'nden, Roma Çağı bitimine değin rastlanılan "Kybele" adlı Tanrı kadının bu ilk şekliyle, M.Ö. 7000'de Orta Anadolu'nun güney bölgelerinde ortaya çıktığını anlatmaktadır.²

1.1.2. Anadolu'da Kalkolitik / Khalkolitik/Maden ve Taş Çağı (M.Ö. 5.500-3.000)

Yapılmış kazı çalışmalarına göre, Burdur'un yakınındaki Hacılar yerleşmesinin 5. katında, M.Ö. 5500 yıllarında ilk bakır aletlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Maden aletlerin yanında taş aletlerin devam etmesinden ötürü bu devire tarihçiler Taş ve Maden Devri anlamına gelen "Khalkolitik Çağ" adını vermektedirler.

Madenin kullanılmaya başlaması ile insanlık için yeni olanaklar ve gelişmeler sağlanmış bulunmaktadır. Herkesin büyük ilgisini çeken bakırı elde edebilme, karşılığında başka değerli maddelerin dokuma ve seramik gibi mamul eşyayı değiştirme isteği, ticareti doğurmuş ve insan toplulukları arasındaki bu alışveriş istek listelerinin, envanter eşyasının tespitini ve karşılıklı haberleşmeyi gerektirmiştir. Bu nedenle semboller, resimli işaretler biçimindeki "hieroglyph" yani "kutsal yazı" anlamına gelen yazı ortaya çıkmıştır. Böylece M.Ö. 4000 sonlarına doğru kentler kurulmaya başlanmış, ticaret ve yazı ortaya konarak, insanlık bu günkü uygarlığın ilk büyük adımlarını atmış bulunmaktadır. Khalkolitik Çağ'ın Anadolu'daki en parlak merkezi Burdur yakınlarındaki James Mellaart tarafından kazılan "Hacılar Yerleşmesi"dir.

Yeni Taş Çağı'nda dünyanın en parlak uygarlığına sahne olan Anadolu, Khalkolitik Çağ'ın sonlarında önderliği yitirmiş ve ticareti geliştirerek yazıyı icat eden Mısır ve Mezopotamya'nın gerisinde kalmıştır. Anadolu'da yazı, bin yıllık bir gecikmeyle M.Ö. 2000'in ilk dörtlüğünde(2000-1750) kullanılmaya başlandığı için, halk, madenden eşyaya sahip olduğu halde Yeni Taş Çağı'nın ilkel "Köy Kültürü" düzeyinin üstüne çıkamamıştır.³

² VII.- IX. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1984-1988

³Akurgal E., "Anadolu Kültür Tarihi", Tübitak Yayınları, Ankara, 2005, s.8-10

1.1.3. Anadolu'da Tunç Çağı (M.Ö. 3.000-1200)

Bu çağ, hem büyük destanların, hem de uzak mesafeler arasında yapılan geniş çaplı ticaret hareketlerinin çağıdır. Özellikle Troia, Asur Ticaret Kolonileri ve Hititler bu çağda yaşamış önemli topluluklar olarak görülmektedir.⁴

Kalay ve Bakırın karışımından oluşan tunç, Anadolu'da Khalkolitik Dönem sonunda görülür.

Tunç Çağına Anadolu'da M.Ö. 3000, Girit, Ege Adaları ve Yunanistan'da M.Ö. 2500, Avrupa'da ise M.Ö. 2000 yıllarında ulaşılabilmektedir. Anadolu'da M.Ö. 3000-1200 yılları arasında ele alınan Tunç Çağı kazılarında bulunan çanak çömleğin yapısına, üretimde ve mimaride kullanılan teknolojinin düzeyine göre bu çalışmada Erken, Orta ve Geç Tunç olmak üzere üç evrede incelenmiştir.

1.1.3.1. Anadolu'da Erken Tunç Çağı (M.Ö. 3000-2500)

Erken Tunç I, II, III olarak incelenen bu evrenin ilk döneminde daha çok, Kalkolitik dönemin tarıma dayalı köy kültürü sürdürülmektedir. Bronz alet kullanımı çok yaygın değildir. Mezopotamya ve Mısır'da M.Ö. 4000 sonlarından itibaren yazının kullanılmasına rağmen Anadolu henüz bu aşamaya ulaşmamıştır. Bu dönemin en önemli teknolojik buluşu kağı biçimindeki dört tekerlekli arabadır. Bu evrede Anadolu'da yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan en önemli yerleşim yerleri Troia I, Demircihöyük, Semahöyük, Beycesultan, Tarsus, Alishar, Alacahöyük, Karaoğlan, İkiztepe, Kültepe ve Norşuntepe olarak sayılabilir.

Erken Tunç II, Orta Anadolu'da güçlü beyliklerin ortaya çıktığı bir dönemdir. Anadolu'daki Troia II'nin yanısıra Kızılırmak batısında, Ankara yakınlarında Karaoğlan, Ahlatlıbel, Etiyokuşu, Polatlı, Kızılırmak doğusunda ise Alishar ve Alacahöyük bu dönemin en önemli yerleşimleri olmuştur. Bunlar içinde Alacahöyük'ün özel bir yeri vardır. Alacahöyük'ün en önemli özelliği Kral Mezarları olarak adlandırılan 13 gömüdür. Çevresi ağaç ve taşlarla sınırlandırılan mezar çukurlarına, ayakları karına çekik durumdaki ceset zengin armağanlarla birlikte yerleştirilmiş, sonra üzeri ağaç, çamur ve toprakla örtülmüştür. Gömü işlemi bitirildikten sonra mezar üzerinde bir ölü yemeği yenmiş; yemekten geri kalan öküz kafaları ve bacak kemikleri de sıralar halinde bırakılmıştır. Bu mezar armağanları Troia hazineleriyle çağdaş olup benzer nitelikte altın, gümüş, elektrik, tunç ve demirdendir. Bu mezar hediyelerinin en ilginçlerini hatalı olarak "Hitit Güneş Kursları" diye adlandırılan geyik ve

⁴Desti M., "Anadolu Uygarlıkları", Kültür Kitaplığı-4, Ankara, 2005. s.33.

boğa motifli, son derece karmaşık ve gelişmiş dökme ve dövme teknikleriyle yapılmış tunç diskler oluşturmaktadır.

Erken Tunç II döneminin sonlarında Batı ve Güney Anadolu'da büyük yangın izlerine rastlanmıştır. Birçok yerleşimin ıssızlaşması bu ortak felaketle ilgili görülmektedir.

M.Ö. 2300 yıllarında ortaya çıkan bu felaketten sonra Erken Tunç III evresine gelinir. Yerleşim yerleri önceki dönemin özelliklerini küçük farklarla sürdürmelerine rağmen çoğu küçük birer köy niteliğindedir. Bu dönemde felaketlerden fazla etkilenmeyen Doğu Anadolu'daki Norşuntepe, Korucutepe, Tepecik, Arslantepe gibi nispeten büyük merkezlere İmikuşağı, Köşkerbaba, Pulur, Değirmentepe gibi yeni yerleşimler eklenmiştir. Dikkat çekici bir gelişme görülmezsizin 500-600 yıl kadar yaşayan bu köysel yerleşimler M.Ö. 1700 yıllarında son bulmuştur.⁵

1.1.3.2. Anadolu'da Orta Tunç Çağı/Asur Ticaret Kolonileri Çağı(M.Ö. 2500-2000)

M.Ö.2000'in başlarında Tunç Çağının orta dönemine girilir. Orta Tunç Çağının en belirgin özelliği Meopotamya ile başlayan çok sıkı ve iyi örgütlü ticaret ilişkileri ve bunun sonucunda yazının Anadolu'ya girişidir.

Anadolu ile Mezopotamya ve Kuzey Suriye arasında Aseramik Neolitik Dönemden beri var olan ve obsidyen ticaretine dayanan sistem maden ticaretinin artmasıyla ters yönde işlemeye başlamıştır. Tunç yapımında gerek duyulan kalay Anadolu'da az bulunduğu için Mezopotamya kalayına ihtiyaç duyulmuş ve bu kalayı Anadolu pazarına getirme işini de Asurlu tüccarlar üstlenmiştir. Asurlular ticaret ağını sağlamlaştırmak amacı ile Anadolu'nun çeşitli yerlerinde KARUM adı verilen ticaret merkezleri kurmuşlardır. Bunların merkezi ve en büyüğü Kültepe'deki Kaneş Karumu'dur. Asur'dan Orta Anadolu'ya uzanan yol üzerinde ise "Warbatum" denen küçük konaklama birimleri oluşturulmuştu. Tüm bu olaylardan ötürü bu dönem "Asur Ticaret Kolonileri Çağı" olarak anılmaktadır.

Anadolu uzun bir duraklama sürecinden sonra, Orta Tunç Çağı'nda yeniden parlak bir dönem yaşamaya başlar. Yazı henüz kullanılmamakla beraber uygarlık üstün bir düzeye ulaşmıştır. Orta Tunç Çağı'nda tunç eserler büyük bir bolluğa ulaşmış, ayıca altın, gümüş ve ikisinin karışımı olan elektron yapılmış sanat eserleri kral ve prenslerin saraylarında büyük ölçüde yer almaya başlamıştır. Orta Tunç Çağı'nın en büyük teknolojik aşaması, çömlekçi çarkının icad edilmiş olmasıdır. Mezopotamya'dan gelen diğer bir etki de mühürlerde

⁵ VII.- IX. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1984-1988

görülmektedir. Artık Anadolu'nun geleneksel damga mühürlerinin yanı sıra Mezopotamya'dan gelen silindir mühürler de yaygın şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Koloni Çağı'nın sonlarında Kültepe Karum'u Orta Anadolu'nun birçok yeriyle birlikte M.Ö. 1725 yıllarında bir yangınla son bulmuştur. Olasılıkla yerli beyler arasındaki çekişmelerden kaynaklanan bu olaylardan sonra Hitit Devleti belirmeye başlamıştır.

1.1.3.3. Anadolu'da Geç Tunç Çağı Hatti Uygarlığı- Hitit Uygarlığı (M.Ö. 2000-1200)

Anadolu Yarımadası'nın bu gün için bilinen en eski adı "Hatti Ülkesi" idi. Anadolu yaklaşık 1500 yıl boyunca Hatti Ülkesi olarak tanınmıştır. Bu ad o denli yerleşmiştir ki M.Ö. 2200 tarihinden itibaren Anadolu'yu istila etmeye başlayan Hind-Avrupa'lı Hititler bile yeni yurtlarından söz ederlerken, Hatti ülkesi deyimini kullanmışlardır.

Anadolu'daki Hatti Beylikleri bir protohistorik (öntarih) uygarlığıdır. Başka bir deyişle, onlar henüz yazıyı kullanmadıkları için tarihsel süreç içerisinde bulunmamaktadır. Ancak bu beyliklerin konuştuğu dil, taptığı din, yaşattığı örf ve adetleri hakkında Hititler yoluyla bir çok bilgiye sahip bulunmaktayız.

Hitit tarihinin son dönemi aynı zamanda Tunç Çağının da sonu olmuştur. M.Ö. 1400 yıllarında Hitit Devleti I.Şuppiluliuma önderliğinde imparatorluk haline gelmiştir. Sınırların Suriye'ye değin genişlemesi üzerine bu ülke üzerinde çıkarları olan Mısırlılarla ilişkiler gerilmiş, sonunda Muwatalli zamanında Mısır Firavunu II.Ramses ile Suriye egemenliği için Kadeş savaşı yapılmıştır (M.Ö. 1296). Her iki tarafın da birbirine belirgin bir üstünlük sağlayamaması üzerine M.Ö. 1280 de ünlü Kadeş barışı imzalanmıştır. Fakat Kadeş savaşının yarattığı yıpranma kolay kolay tamir edilemez ve III.Hattuşili ve IV.Tudhaliya gibi son güçlü krallardan sonra imparatorluk hızla çökmeye başlamıştır. Bu devirde Anadolu'da büyük bir kuraklık ve kıtlığın yaşanması bu çöküşü hızlandıran etkenlerdendir. Sonunda başkent Hattuşaş, M.Ö. 1200 yıllarında Karadeniz dağlarından gelen Kaşkalar tarafından yakılıp yıkılmış ve Hitit İmparatorluğu sona ermiştir.

1.1.4. Anadolu'da Demir Çağı / Karanlık Çağ (M.Ö.1200-750)

"Troia VI 'nın ve Hattuşa'nın yıkılmasından sonra Anadolu yeniden 450 yıl boyunca ilkel bir düzeye düşer. Artık yazı kullanılmamaktadır. Zengin ve uygar kentlerin yerine yoksul yerleşmelerin gelmiş olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu güne değin Orta Anadolu'da kazılan ve araştırılan düzinelerce örende M.Ö.1200-750 tarihlerine girebilecek eserler saptanamamıştır. Hiç şüphe yok ki bu tarihler arasında da yerleşmeler mevcuttur. Ancak nüfus az ve uygarlık düzeyi düşük olduğundan kalıntılar da o oranda önemsizdir, onları bu

nedenle teşhis etmek zorlaşmaktadır. Nitekim Güneydoğu Bölgeleri dışında bütün Anadolu'da M.Ö. 1050-750 tarihlerine ait yerleşmeleri, bu güne değin ancak Eski İzmir kentinde saptamak olanağı bulunmuştur”⁶

M.Ö. 1200-1050 tarihleri arasında Doğu Akdeniz bölgesine yapılan çeşitli göçler “Deniz Kavimleri Göçleri” olarak adlandırılmaktadır. Bu kavimler daha sonra buraya gelen Aiollerin baskısı altında Anadolu içlerine gitmek zorunda kalmışlardır. M.Ö. 1200'lerden başlayarak Anadolu'ya gelen bu Avrupalı kavimler uzun yıllar boyunca göçebe olarak bir yerden ötekine gittiklerinden yoğun bir kalıntı bırakmamışlardır. Bu kavimler içinde yerleşik düzene geçerek ilk devleti kuranlar Frygler olmuştur.

1.1.5. Anadolu'da M.Ö. Birinci Binde Krallıklar Dönemi

Demir Çağı'nda (M.Ö. 1200-750/700) Anadolu yarımadası çeşitli topluluklara ait büyüklü küçüklü beyliklerin yönetiminde idi. Güney Anadolu'da ve kısmen Suriye'de olmak üzere Geç Hititler, Doğu Anadolu'da Hurrilerin devamı olan Urartular, Orta Anadolu'da Frygler, Batı Anadolu'da Lydialılar, Güneybatı Anadolu'da Lykialılar ve Ege'de İonlar üstün değerde uygarlıklar kurmuşlardır. Bu topluluklar Mısırlılar, Fenikeliler ve Babillilerle birlikte Hellen uygarlığı üzerinde büyük ölçüde etki yaparak, bugünkü dünya kültürünün oluşmasında önemli katkılarda bulunmuşlardır.

1.1.5.1. Geç Hitit Uygarlığı (M.Ö. 1200-650)

Hattuşa'nın M.Ö. 1200 sıralarında tahrip edilmesinden sonra Anadolu'da Hitit kültürü yaşamını yitirir. Çünkü kültür faaliyeti halka mal olmamış, yalnız sarayda ve dar bir asistokrasi çevresinde sınırlı kalmıştır. Buna karşılık daha M.Ö. 2. binin ikinci yarısı boyunca Hitit uygarlığının etkisi altına girmiş olan Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Mezopotamya'da Hitit geleneği sürmektedir.⁷

1.1.5.2. Urartu Uygarlığı (M.Ö. 860-580)

Hitit İmparatorluğunun güçlü bir biçimde varolduğu ve bugünkü Elazığ yöresinde Hurri kökenli İşuwa Krallığını egemenliği altında bulundurduğu yıllarda daha doğuda da (Van gölü yöresinde) birtakım kabileler yaşamaktaydı. Bu bölge Asurlular tarafından Uruatri (dağlık bölge) olarak adlandırılmaktaydı.M.Ö. 9. yüzyılın ortalarında, göçebe durumdaki bu

⁶Akurgal E, “Eski İzmir I”, Ankara, 1983. s.25.

⁷Akurgal E., “Anadolu Uygarlıkları”, 5. basım, Ankara, 1995. s.142-190

kabileler birleşerek Urartu Devletini kurdular.Kendileri için Biaini terimini kullanan Urartuların başkenti Van Gölü kıyısında bir kayalığın üzerine kurulmuş bulunan Tuşpa idi.

Urartuların en önemli çalışmaları bayındırlık alanında olmuştur. Bunun nedeni de bölgenin sarp kayalık yapısı nedeniyle son derece ölçülü biçimde inşa edilmesi gereken kaleler ve şehirlerin gerekli olmasıdır. Urartular tarafından inşa edilen kale, kent, baraj, su kanalı, tapınak ve kaya anıtları bu bayındırlık çalışmalarının en canlı tanıklarındır. Tuşpa’da kayalara oyulmuş olan Urartu kral mezarları türünün dünyadaki ilk temsilcileridir. Ayrıca Urartular, şehirleri arasındaki ulaşımı sağlayabilmek için bir karayolu şebekesi kurmuşlardır. Dünyanın en eski ulaşım sistemlerinden olan Urartu karayollarının en etkileyici kalıntıları Bingöl dağları üzerindedir.⁸

1.1.5.3. Phrygia (Frigya) Uygarlığı (MÖ 750 - MÖ 300)

Ege Göçleri ile Anadolu’ya gelen Balkan kökenli boylardan biridir. Ancak siyasi bir topluluk olarak ilk defa MÖ 750’den sonra ortaya çıkmışlardır, Midas döneminde ise (MÖ 725-695/675) bütün Orta ve Güneydoğu Anadolu’ya egemen, güçlü bir krallık düzeyine ulaşmışlardır. Hint-Avrupa kökenli oldukları halde kısa bir süre içinde Anadolululaşmışlar ve bir yandan Helen, öbür yandan Geç Hitit etkileri altında kalmış olmakla birlikte özgün ve Anadolulu bir kültür oluşturmuşlardır. Frigler’in maden ve ağaç işçiliğinde, dokumacılıkta ürettikleri eserler Helen piyasasında beğeni kazanmış ve Helenli ustalar tarafından taklit edilmişlerdir. Makara kulplu bronz tabaklar ve bronz kazanlar; dönemin “teknolojik” bir başarısı olan altın, gümüş ve bronzlardan yaylı çengelli iğneler (fibulalar); değerli madenlerden giysi kemerleri, tokalar ve zengin bezemeli tekstil ürünleri; geometrik desenlerle süslü mobilya eşyası bunlar arasındadır. Frigler, Helenlere ayrıca müzik alanında da esinlenme kaynağı olmuşlardır.⁹

⁸Çilingiroğlu A., “Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı”, İzmir, 1997 s36.

⁹BARNETT R.D.,1987, “Phrygia ve Demir Devrinde Anadolu Kavimleri (çev. Ömer Çapar)”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi XXXI Sayı 1-2, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, s.76.

1.1.5.4. Lydia Uygarlığı (M.Ö. 700-300)

Batı Anadolu'da Gediz ve Küçük Menderes yörelerinde oturan bu halkın nereden geldiği kesin olarak belirlenememiştir. Antik dönem yazarları onların güneydeki Karyalılar ile kuzeydeki Mysialılar ve Frigler ile akraba olduklarını söylerler. Hint-Avrupa karakterli bir dilleri olan Lydialıların Batı Anadolu'da M.Ö. 2. binyılın ikinci yarısından itibaren var oldukları kabul edilmektedir.

Lydia'nın parlamasının nedeni bölgede bulunan altın madenleridir. Bu madenin, M.Ö. 7. yüzyılın başından beri Sardes'te işletilmeye başlaması, Lydia'lıları zenginleştirmiş ve güçlendirmiştir. Lydia'nın Anadolu'daki uygarlığa katkısı daha çok ekonomi dalında olmuştur. Altın sikkeler basarak ticaretteki değiş-tokuş usulünü değer ekonomisine çevirmişlerdir. Lydia tarihinin bazı dönemlerinde Frigleri de yıkan Kimmerlerin saldırısına uğramıştır ve Sardes kenti Kimmerlerle birlikte yine göçebe bir topluluk olan Treler tarafından da yağmalanmıştır. Ayrıca Medler ve Perslerle de çeşitli kez savaşlar yapmışlardır. Lydia devletine son veren Pers kralı Kyros olmuştur.¹⁰

1.1.6. Anadolu'da Atik Yunan

Yunanca "Helias"tan dolayı "Helenler" de denilen, Yunanistan Yarımadası'nda yaşayan kavimler ve onların kurduğu eski devlet ve uygarlıktır.

Çiftçi bir halk olan Helenler ya da Eski Yunanlılar, tarihlerinin başlangıcında çok sade bir yaşam sürerler, sırtlarına kendilerinin dokuduğu yünden bir gömlek, ayaklarına sığır derisinden çarık giyerlerdi. Köylüler tek bir odadan ibaret olan kulübelerde oturur, evcil hayvanlarla bir arada yatarlardı. Soylular sınıfı ömürlerini savaş, av, eğlence ve yarışmalarla geçirirlerdi. Deniz kıyısında yaşayanlar ise pek de dayanıklı olmayan teknelerle balıkçılık yaparlardı.

Savaşçı kavimler olan Akalar ve Borlar tarafından istilâ edilmeden önce, Yunanistan Yarımadası'ndaki dağlarla çevrili küçük ovacıklarda birbirine rakip bağımsız siteleri oluşturan topluluklar yaşıyordu. Bu sitelerden özellikle Atina ve Isparta'nın, Eski Yunan uygarlığında özel bir yeri vardır.

¹⁰Desti M., "Anadolu Uygarlıkları", Kültür Kitaplığı-4, Ankara, 2005. s125-128.

1.1.6.1. Arkaik Dönem (M.Ö. 545-470)

Ege Bölgesi'nin M.Ö. 545 tarihlerinde Pers egemenliğine girmesiyle İonların ve Aiollerin 100 yıl süren altın çağındaki dünya kültür liderliği son bulur. Ege'nin doğa filozofları, ressamı, heykeltıraşları ve sanat adamları ile yazarları Hellas'a ya da İtalya'ya göç ettiler. Böylece yüzyıl boyunca Ege'nin elinde olan kültür liderliği bundan sonra Hellas merkezlerine geçti.

Böyle olmakla birlikte Ege'nin bütün kentlerinde kısıtlı da olsa kültür ve sanat çalışmaları sürüyordu. Ayrıca Persler'le iş birliği yapan Propontis (Marmara), Lydia, Karia ve Lykia bölgelerinde birinci sınıf sanat çalışmaları yapıyordu. İran'da Susa'da güvenceli "Kral Yolu" Ege'de son buluyordu. Böylece ekonomi ve ticaret bakımından Ege uygun koşullar altında idi.

1.1.6.2. Klasik Dönem (M.Ö. 470-300)

Klasik Helen sanatının idealist stili evresinde de Ege, o zamanki dünyanın en önde gelen kültür ve sanat merkezlerinin barındığı bir bölgedir. Bu evrenin sonunda M.Ö. 400 tarihlerinde Batı Anadolu'da ortaya konan Nereidler Anıtı, Lykia ve Satrap lahitleri zamanının seçkin eserleri arasında yer alırlar.

Bu evrede Ege Bölgesi yeniden ön plana geçmiştir. Gerçekten Klasik sanatın realist evresi döneminde gelişen Priene, Miletos, Knidos, Labranda kentleri, M.Ö. 4. yüzyılda mimarlık ve yontu sanatı bakımından Helen Uygarlığı'nın en güzel temsilcileridir. M.Ö. 4. yüzyılın en büyük yontu ustası Praksiteles'in ünlü çıplak Aphrodite'sini Knidos'lular elde ettiler. Ün kazanmak için M.Ö. 356 tarihinde Herostratos adlı çılgın tarafından yakılan Efes Artemis Tapınağı'nın yeniden inşa edilen yapısı o denli beğenildi ki Helenistik Dönem'de dünyanın 7 harikası listesine alınmıştır.

1.1.6.3. Helenistik Dönem (M.Ö. 333-30)

İskender'in "Hellespont" u geçtiği 334 yılı, Helen Uygarlığı ve bütün dünya için büyük önem taşıyan yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Alman tarihçi Droisen'den benri "Helenistik Çağ" olarak bilinen ve Augustus ile son bulan bu tarihsel dönemde, Helen Uygarlığı Asya ve Afrika'ya değin yayılmıştır. İskender'in kültür politikası Şark Dünyası'nın düşüncesine saygı göstermiş ve böylece Doğu ve Batı arasında bir birleşme eğilimi yaratmıştır. Doğu'nun Helen Uygarlığı ile kaynaşmasından, dış görünümü ile Helenli, ancak özülle Doğu'lu olan bir dünya görüşü ortaya çıkmıştır. İskender'e Mısır'da Tanrı Amon'un oğlu olarak tapınılmıştır. İskender, İran'da bir Persli gibi giyinmiş ve karşısındakilerin kendi

önünde kapanıp saygısını belirtmesine izin vermiştir. Böylece kökeni ayrı olan iki düşüncenin bağdaşması, Doğu'lu dinlerin galip gelerek Hıristiyanlık yolu ile Avrupa'ya yayılmasına neden olmuştur.

Ege M.Ö. 650-545 tarihleri arasındaki altın çağı ölçüsünde olmamakla birlikte Hellenistik Dönem'de ikinci bir parlak süreç yaşamıştır.¹¹

1.1.6.4. Roma Çağı (M.Ö. 27 – M.S. 395)

M.S. 1. ve 2. yüzyıllarda Anadolu kentleri o dönem uygarlıklarının en zengin ve en önemli sanat merkezleri içindeydi. Bunların büyük çoğunluğu güzel ve etkileyici ören yerleri olarak günümüze değin korunmuşlardır. Birçoğu kazılmış olup, diğerleri de halen araştırılmaktadır.

Roma Tarihi'nde "İmparatorluk" diye adlandırılan devir Augustus ile başlamaktadır. MÖ 2. yüzyılın yarısından itibaren, Anadolu'da Hellenistik Krallıklardan bazıları Roma'ya bağlanmalarını vasiyet etmişlerdir. Böylece M.Ö. 1. yüzyılda kurulmaya başlayan Roma eyaletleri kah savaş, kah anlaşma yoluyla tüm Doğu ve Batı Akdeniz dünyasına hakim olmuş ve M.Ö. 27 yılında başa geçen Augustus ile de imparatorluğa dönüşmüştür.

Anadolu bu çağda, köklü geçmişinin ve kültür birikiminin de yardımıyla, Roma Çağı'na ayak uydurmuş ve politik bağımsızlığı olmamasına rağmen, sanatını devam ettirmiştir. Çeşitli ekollerin oluştuğu heykel sanatı Romalılarca çok sevilen portre sanatına kolaylıkla uyumuş ve kesintisiz Bizans Çağı içlerine kadar sürmüştür. Anadolu'lu sanatkarlar sadece mermeri değil, bronz ve fildişi gibi malzemeleri de gayet ustalıkla işlemişlerdir.

Mermer yatakları bakımından da çok zengin kaynaklara sahip olan Anadolu, Hellenistik Çağ'da başlayan muntazam kent uygulamasını, Roma Çağı'nda da devam ettirmiş, Aphrodisias, Ephesos, Perge ve Side gibi şehirleri mermer heykel ve mimari yapıtlarla donatmışlardır. Bunların dışında geleneksel Anadolu kültürleri de hala devam etmektedir. Örneğin Neolitik Çağ'ın Ana Tanrıça'sı Kubaba, bereketin sembolü olarak, Ephesos'da "Kybele" şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Roma Çağı'nda da Anadolu-Helen geleneği kısmen kesintisiz olarak devam etmiştir.

¹¹Akurgal E., "Griechische und Römische Kunst in der Türkei", Hirmer Verlag, 1987. s.123-127

2. ANADOLU'DA ÇAĞLARA GÖRE ÇALGILARIN SINIFLANDIRILMASI

2.1. Neolitik ve Kalkolitik ağlar'da algılar (M.Ö.8500-3000)

Tarihçiler, yazının icadıyla başlayan devirlere Tarihsel ağlar, yazının bilinmediği devirlere de Tarih Öncesi ağlar adını vermektedir. Bu sebepten ötürü Neolitik ağ (M.Ö. 8500-5500) ile Kalkolitik ağ(M.Ö. 5500-3000) bir arada değerlendirilmektedir.

Bu döneme ait arkeolojik buluntularda ele geçen ve büyük olasılıkla ses çıkarmak için kullanıldığı anlaşılan çeşitli objeler, bize bu dönemin müziği hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bu dönem, Türkiye'nin Müzik Kültürü'ne ait bilinen en eski izlerin görüldüğü ağlar olarak ortaya çıkmaktadır. Buluntular daha çok Neolitik dönemlere ait yerleşimin yaygın olarak yer aldığı Orta Güney ve Güneydoğu Anadolu'da ele geçmektedir.¹

İnsanoğlu ilk çağlardan beri kendisini etkileyen doĐa olaylarına karşı korkuyla karışık bir sayĐı duymuştur. Müzik, kökeninde din ve büyü'nün yattığı ve bu unsurların doğurduğu bir olgudur. Prehistorik devrin insanı, ocuk sesine benzer sesler çıkararak basit, kısa, ritmik ve melodik cümlelerden olušan bir tür müzik meydana getirmiştir.²

Bu bölümde tanıtacağımız müzik aletleri, dönemin kültürel zenginliği ve elde edinilen buluntular açısından zayıf olduğu için ne yazık ki sayıca azdır. Membrafon müzik aletlerinde Davul, İdyofon müzik aletlerinde ise iki adet Raspa ve Boğa kükreten anlatılacaktır.

¹Kinney M., **Music in History- The Evolution of an Art** American Book Company, New York, 1954. s.26.

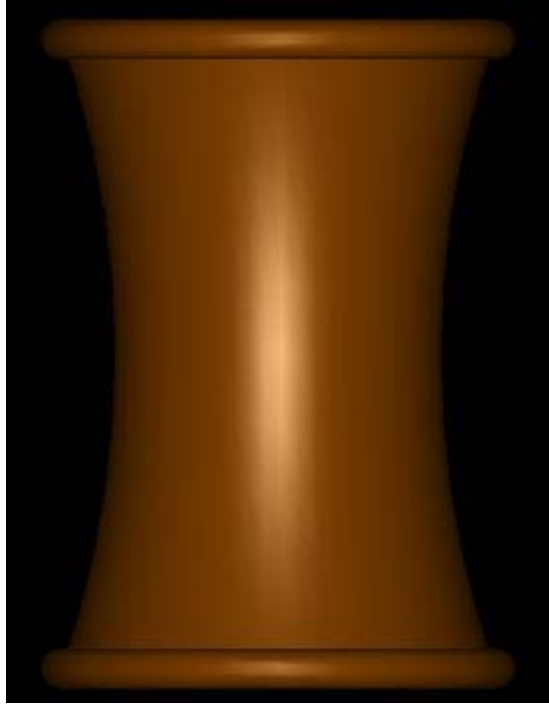
²Bauer M., **Music Through Ages**, G.P. Putman's Sons, New York, 1946, s.4

2.1.1. Neolitik ve Kalkolitik Çağ'da Membrafon Müzik Aletleri

2.1.1.1. Davul

Şekil-2.1.1

Şekil-2.1.2

Yükseklik 40 cm, çapı ise 27 cm

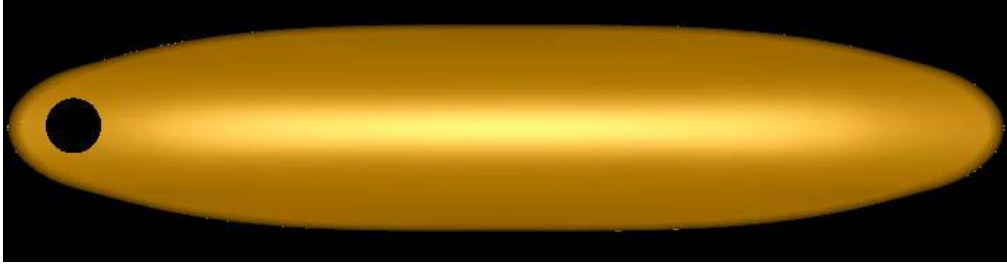
Pişmiş topraktan, çoğunluğu iki yönlü deri gerilerek yapılmış davullar (Bkz.r.4.1), bu dönem müziğinin önemli çalgılarından. Birlikte avlanan ve barınan insanlar büyü, dua gibi çeşitli nedenlerle bir arada dans edip şarkı söyleyerek birlik beraberlik içinde sosyal yaşamın ilk tohumlarını atmışlardır. Kalkolitik devrin başlangıcında özellikle kadeh ve kum saati şeklinde pişmiş topraktan yapılmış (Bkz.ş.2.1.1) davulların kullanılmış olduğu da yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır.³

İncelemekte olduğumuz davulun bel kısmının basık olması(Bkz.ş.2.1.2) ve iki yönlü deri gerilerek imal edilmiş olması, bu davulun kol altına sıkıştırılarak çalındığı fikrini doğurmaktadır.

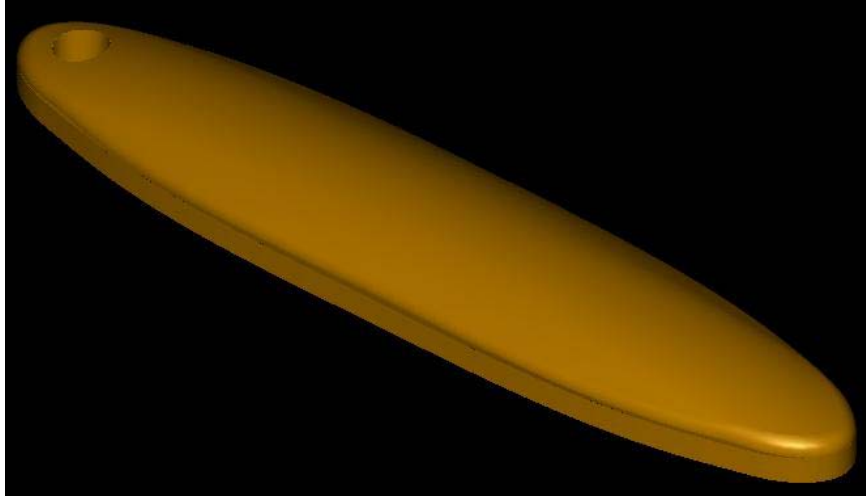
³Meyers E., *Archeology In The Near East*, vol. 4, Oxford Univ. Pres., Oxford, 1997. s. 73.

2.1.2. Neolitik Kalkolitik Çağ'da İdyofon Müzik Aletleri:

2.1.2.1. Boğa Kükreten

Şekil-2.2.1

Şekil-2.2.2

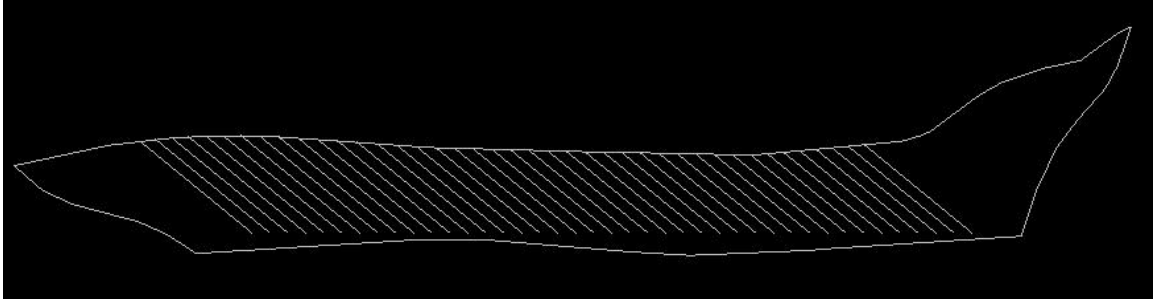
Ölçüsü: Yükseklik=4 cm En=13 cm Kalınlık=1.5 cm

Boğa-kükreten (Bkz.r.4.2), kemik ya da çatal geyik boynuzundan yapılmış bıçağa benzer bir yapıdadır(Bkz.ş.2.2.1-ş.2.2.2). Etno-Müzikolojideki benzerleri genellikle ağaçtan yapılmıştır. Bir uca yakın bir deliğe düğümlenmiş bir ipe bağlıdır. Bu ip belli bir hızla çevrilerek ses elde edilir.

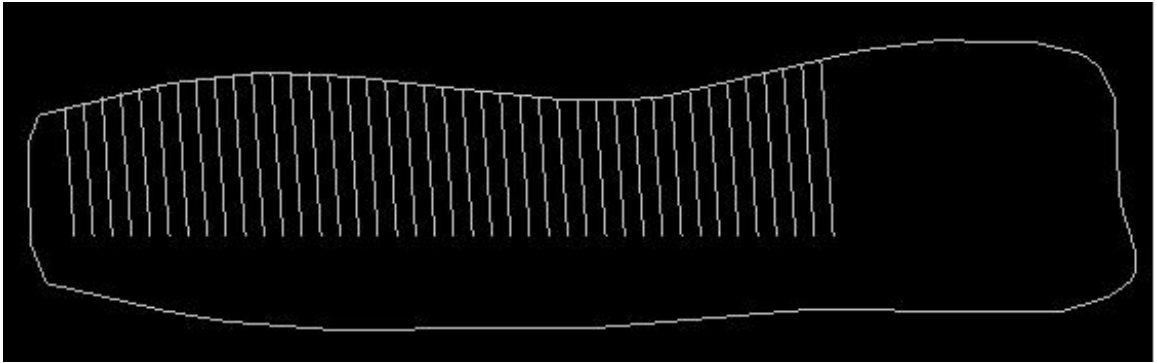
Rhombos-Mekik biçimli, kemik veya fil dişinden yapılan bu aletler uzunlamasına olan aksın(Bkz.r.4.2) etrafında dönerken bir ses çıkarır. Ses, çevirme hızına göre değişebilir. Yeni Gine'de, Avustralya'da ve Priene'de de bulunan bu aletler, Magdalenian kültürlerinde de bulunmaktadır.⁴

⁴Dauvois M., *Son et Musique Paleolithiques*, Doss a Paris 142, 1989. s.10

2.1.2.2. Raspa

Şekil-2.3.1

Şekil-2.4.1

Tarih öncesi çağlarda oldukça yaygın olarak kullanılan raspa;(Bkz.ş.2.3.1-ş.2.4.1), daha sonraki dönemlerde de kullanılmıştır.

Kemiğin bir yanı boyunca paralel yarıklar oyularak yapılan raspa en eski (Paleolitik dönemlere kadar izi sürülebilir) ve en yaygın tarih öncesi ses üretici olarak karşımıza çıkmaktadır(Bkz.r.4.3-r.4.4). Kemik ya da tahtadan sert ve esnek bir mızrap çentiklere boylu boyunca sürtülerek ses çıkarılır. Makdelenian kültüründe de mevcut olan, Racleur adı verilen sürtünme ile ses çıkaran testere biçimli bu aletler(Bkz.ş.231-ş.2.4.1), mezar kalıntıları arasında bulunmuşlardır. Dinsel ayinlerde ve ölü gömme törenlerinde kullanıldıkları düşünülmektedir.⁵

⁵Dauvois M., *Son et Musique Paleolithiques*, Doss a Paris 142, 1989. s.11

2.2. Tunç Çağları'nda Müzik Aletleri

Tunç Çağı'nda ekonominin gelişmesi insanlara yeni olanaklar sunmuştur. Bilim ve felsefe yanında, doğayı denetim altına almanın en güvenilir yolunun hala büyü olduğuna inanan insanlar, bir mitoloji yaratmışlardır. Büyü amaçlı yapılan dinsel törenlerde müziğin önemi büyüktür. Törenlerde davul, arp, lyra, çalpara, nefesli müzik aletlerinden kurulu, bu günkü anlamda olmasa da orkestra denilebilecek bir düzenleme ile sunulan müzik, insanlar ve onların tanrıları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Uygar toplumların müziğinin ayırt edici özelliği, 7 notalı gamın Sümerler tarafından bulunduğu kesin değilse de kullandıklarının kesin olduğu bilinmektedir.¹

Şekil-2.5.1. Kilkad kültürüne ait Çift flüt çalan heykelcik

İlk çift flütler doğu Akdeniz'de ortaya çıkmıştır. Mısır'da muhtemelen V.Hanedana ait olan eski krallık dönemi heykelciği Sakkara ve Gize'dekilerle benzerlik göstermektedir.² Ege'de Kilkad kültürüne ait çift flüt çalan mermer bir heykelcik, Keros'un mezarında bulunmuştur. Çift flüt kırıldığı için uzunluğu hakkında bir fikir edinemiyoruz.(İ.Ö. 2200)

¹ Childe G., **Tarihte Neler Oldu**, çev. M. Tuncay ve A. Şenel, Ankara, 1974,s.200

² Megaw J.W.S., **The Earliest Musical Instruments in Europe**, Archaeology, V, 21, 1968.s.130

Mezopotamya'da da Mısır'da olduğu gibi bir çok buluntu, çeşitli müzik aletlerinin varlığını kanıtlamaktadır. Mezopotamya'da, Ur'dan gümüş flüt parçalarının, kamış ağızlı olduğu düşünülmektedir. Dört adet deliği vardır (L=40,8 cm,delikler arası L=2,5 cm). İlk hanedan III (İ.Ö.2500) dönemine tarihlenirler.³

Şekil-2.5.2. Bismaya'dan taş bir vazo parçası.

Mezopotamya'da Bismaya'dan , taş bir vazo parçası üzerinde iki arpistten , biri yatay yedi telli diğeri beş telli arp çalarak yol gösteriyor durumda betimlenmişlerdir. Erken ilk krallık (İ.Ö.3000) dönemine tarihlenir.⁴

Şekil-2.5.3. Arp çalan heykelcik

Erken Tunç Çağında, Ege bölgesinde vapur biçimli, çerçevesiz arpın varlığına Kiklat kültürüne ait bir çok heykelcik kanıttır. Keros adasında bulunmuş mermer bir heykelcik, aralıklı bir sandalyede oturup, arp çalan bir figürü göstermektedir. Arp, figürün sağ

³Woolley C.L., **Ur Excavation**, vol. II, Royal Cemetery, London, s.258, 1934. s.258.

⁴Banks E.J., **Bismya**, New York, 1912, s.268

baldırında yatay bir biçimde durmaktadır ve sağ eliyle tutmaktadır. Kollar dirsekten itibaren kırıktır. Arpın karşıya bakan kolu kırıktır ve restore edilmiştir. Bu kısmın üstünde gaga biçimli bir çıkıntı görülmektedir . Yine Thera adasından, İ.Ö. 2200 yılına tarihlenen tabure üzerinde arp çalan benzer heykelcikler vardır. Bu heykelcikler, arpın batıdaki yayılımını temsil ediyor olmalıdır. Bunlar Sümer kanıtlarıyla yaklaşık çağdaştır. Çok telli asimetrik arp ve simetrik lyra prehistorik dönemin en gelişmiş müzik aletleridir.⁵

Şekil-2.5.4. Ur Lir'i detay resmi

Mezopotamya'da lyraların ses kutusu çeşitli taşlarla süsülenirdi ve ucunda boğa başı bulunurdu. Mezopotamya'da, Ur'dan katman içinde bulunmuş bir lyanın ses kutusuna ait sedef plaka üzerinde müzik sahneleri vardır. İlk hanedan III (İ.Ö.2500) yıllarına tarihlenir.⁶

Şekil-2.5.5. Ur Lir'i

⁵Megaw J.W.S., **The Earliest Musical Instruments in Europe**, Archaeology, V, 21, 1968. s.132

⁶Woolley C.L., **Ur Excavation**, vol. II, Royal Cemetery, London, s.258, 1934., s.105.

Mezopotamya'da Ur'dan restore edilmiş bir lyranın ses kutusunun ucunda bir boğa başı vardır. Ses kutusundan çıkan iki kol, üstte enlemesine bir çubuk ile birleştirilir. Gümüş kaplama olan bu çubuğun üzerinde eşit uzaklıkta teller sarılıdır (İ.Ö.2500) yıllarına tarihlenir.

Mezopotamya'da Kargamış'tan gri taştan silindir bir mühürde asimetrik lyralar görülmektedir. Lyralar dört tellidir. İ.Ö.2300 yıllarına tarihlenir. İstanbul Arkeoloji Müzesi Eski Şark Eserleri Müzesi'ndedir, (Envanter no:6934, L=0.041 m, D=0.018).⁷

Anadolu'da Alacahöyük A mezarından iki tunç Çalpara Disk biçimli ortasında konik biçimli bir kulp bulunur. İç yüzü konkavdır.İ.Ö. 2500 yıllarına tarihlenmektedir.(Bkz.r.3.10-r.3.11)

Sistrum, Mısır'da ve Mezopotamya'da kullanılan ucu açık at nalı biçimli metal yada ahşap yassı bir çubuk üzerine yine metal çubuklarla takılmış zilleri bulunan saplı bir dini çalgıdır. Mısır'da tanrıça İsis için yapılan ayinlerde ve cenaze törenlerinde kullanılmışlardır. Anadolu'da Horoztepe mezar buluntularında Mısır Sistrumlarına benzeyen iki adet sistrum bulunmuştur.⁸

Yine Horoztepe'de hayvan motifleri ile benzeri bir sistrum mezar buluntularından ele geçirilmiştir. At nalı biçimli sistrumlardan farklı bir düzenleme görülmektedir (r.22). Sistrum dikey bir çubukla ortadan ikiye ayrılmış dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Birbirine paralel iki yatay çubuk ve ses çıkmasını sağlamak için bunlara ikisi sağda, ikisi solda dört metal levhacık takılmıştır. Anadolu'ya özgü bir formdur.⁹ Horoztepe buluntuları İ.Ö.2300 tarihlenmektedir.

⁷Hogart D.G., **Hittite Seals**, Oxford, 1920. s.52

⁸ Tezcan B., **Yeni Horoztepe Buluntuları**, Anatolia V., 1960s.18.

⁹ Akok M., **Horoztepe an Early Bronz Age Settlement and Cemetery**, Ankara, 1958.s.48.

Şekil-2.5.6. Orakçılar Vazosu

F. Orta ve Son Tunç Çağında Müzik: Girit'te Son Minos dönemine ait, Hagia Triada Sarayı çevresinde bulunmuş "Orakçılar Vazosu" olarak bilinen steatit riton üzerinde bir grubun önünde sistrum çalan bir figüre ve ardında hasat ürünlerini taşıyan şarkı söyleyen diğer figürler görülmektedir. Riton, İ.Ö.1550-1500 yıllarına tarihlenmektedir.¹⁰

Şekil-2.5.7. Hagia Triada yakınlarında bulunan bir lahit üzerinde tören alayı betimlemesi

¹⁰Aign B., *Die Geschichte der Musikinstrumente des Agaischen*, Ploümes bis um 700 vor Christus, Frankfurt, 1963., s.42

Yine Girit'te Hagia Triada yakınlarında bulunan bir lahit üzerinde tören alayı betimlenmiştir. Saraydaki resimlerle benzerlik gösteren bu eseri Evans, anaerkil aşamayı gösteren halka olup dans eden üç kadın, ortalarında lyra çalan bir kadından oluşan pişmiş toprak heykel grubundan sonra lahitteki lyra çalan Apollon'u ataerkilligin habercisi olarak yorumlar. Musaların enderi olarak bilinen Apollon, bu resimde koyu renkli teninden erkek olarak tanımlanır. Sanatçının çizimindeki belirsizlikler, dramatik yaklaşımının sonucudur. Apollon'un elbisesinin yakası lyranın ses kutusundan geçmektedir . Yedi telli lyranın ilk kez betimlenmesi bakımından önemli olan bu eser İ.Ö.1400 yıllarına tarihlenmektedir.

Mısır'da tunçtan yapılmış bir işaret borusu,gümüş boru ile birlikte Tutankhamen'in (XVIII.Hanedan,İ.Ö. 1550-1350) mezarlığında bulunmuştur.Ağızlığı olup olmadığı çeşitli deneyler yapılarak saptanmaya çalışılan boruların ses alanları sınırlıdır ve doğal halinde 2 ton verir.¹¹

Şekil-2.5.8. XVIII.Hanedan dönemine(İ.Ö.1600) ait Mısır'da Thebes'ten Lir

Mısır'da Thebes'ten ,restore edilmiş bir ses kutusu olan lyranın iki kolu eşit uzunlukta değildir ve bağlandıkları çubuk meyilli (Lev.XV,Res.19),tahtadandır.Bronz çivileri ve altı teli vardır.Ses kutusu 0.313m yüksekliğindedir XVIII.Hanedan dönemine(İ.Ö.1600) aittir.¹²

Anadolu'da İnandıktepe'den İnandık Vazosu, 0.82m yüksekliğinde,oval biçimde gövdesi ,silindirik içbükey boyunlu,yuvarlak dipli ve dört kulpludur. Koyu kırmızı astarlı zemin üzerinde geniş frizde kabartma betimler bulunmakatadır.İ.Ö .1600 yıllarına tarihlenen vazo üzerindeki bir çok müzik aleti , Mısır ve Mezopotamya etkilerinin Anadolu'ya geçişini göstermesi bakımından önemlidir (Bkz.r.3.27-r.3.30) Müzik aletleri arasında :Anadolu'da İlk

¹¹Megaw J.W.S., **The Earliest Musical Instruments in Europe**, Archaeology, V, 21, 1968. s.128

¹²Ziegler C., **Au Temps des Pharaons**, Doss a Paris, 142. s.23.

Tunç Çağından itibaren bilinmekte olan çalparalar görülmektedir. Eski Anadolu lyraları ile ilgili ilk bilgiyi veren,asimetrik ve gelişken durumda ayakta çalınan lyraların insan boyundan yüksek olduğu görülmektedir.Ur'da olduğu gibi hayvan başları ve hayvan heykelleri ile süslenmiş lyralar bulunmamıştır.Asimetrik kolları ve kolların ucundaki kuğu başları ile Anadolu Mısır etkileşimini göstermektedir. Sazların,Alışar ve Boğazköy örneklerinden farkı,sap ucunun püskülsüz olarak gösterilmeleridir.¹³ Anadolu Alacahöyük'ten andezit kabartma ortostatlardan birinde (Bkz.r.3.35) gövdesi gitara benzeyen bir müzik aleti çalan bir figür ve yanında hayvan tutan bir figür betimlenmiştir. 1300 yıllarına tarihlenmektedir.

Tunç Çağlarında inceleyeceğimiz çalgılar:

- Aerofon (Nefesli) Çağlılar:

Düdük

- İdyofon (Kendi tınlar) Çalgılar:

Güneş kursu

Sistrum

Simbal (zil)

Çalpara

- Membrafon (Derili vurmali) Çalgılar:

Davul

Def

Çingirak

- Kordofon (Telli) Çalgılar:

Harp

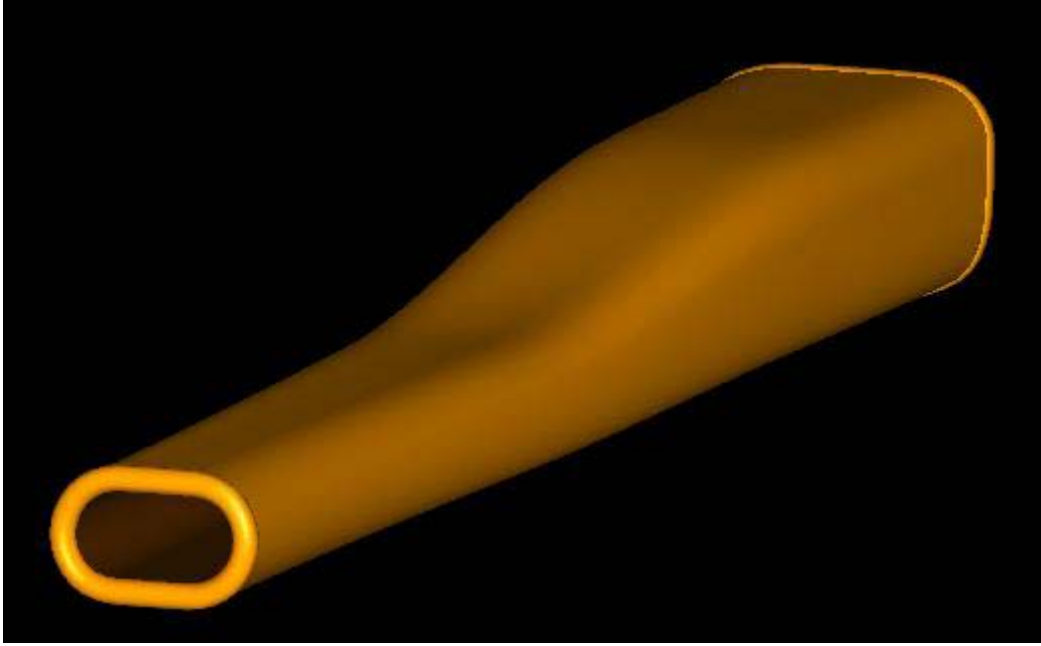
Lir

Tambura- Tibula- Lavta

¹³ Özgüç T., **İnandıktepe**, Ankara, 1988.s.16

2.2.1. Aerofon (Nefesli) Çalgılar

2.2.1.1.Düdük

Şekil-2.5.9.

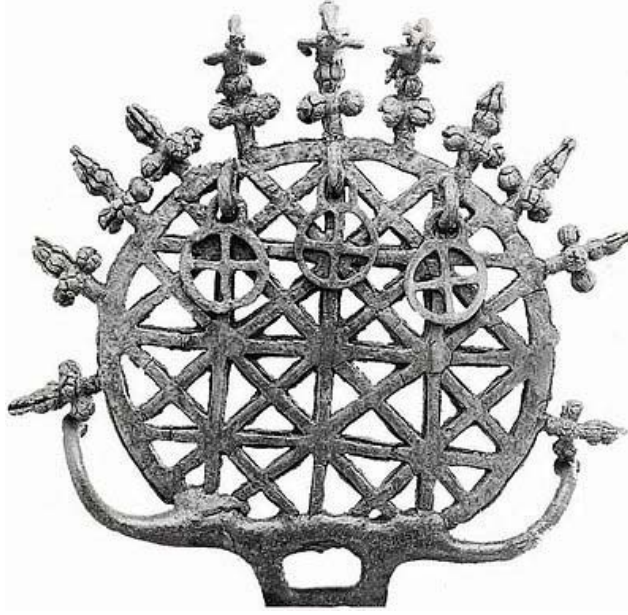
Malatya /Arslantepe dolaylarında bulunan bu düdükler, Erken Tunç Çağı'ndan günümüze ulaşan ender eserlerdendir.

Başlıca küresel ve boru biçimli olan bu düdükler(Bkz.ş.2.5.9), bazı havyaların parmak kemiklerinden, kuşların kanat kemiklerinden yapıldıkları belirlenmektedir. Küresel biçimli ve parmak kemiğinden yapılan düdüğün ele geçen örneklerinde parmak kemiğinin sırt tarafına ses elde edebilecek büyüklükte bir delik açıldığı ve bu deliğin keskin kenarlı olduğu görülmektedir. Büyük kuşların kemiğinden yapılan boru tipli düdükler (Bkz.r.3.5), bir taraftan dikey tutturulup üflenerek ses çıkardığı anlaşılmaktadır. Düdüklerin bu dönemde avcılar arasında bağ kurmak, tehlike anını duyurmak yada sihir için işaret vermek gibi temelde haberleşme aracı olarak ve bunun dışında çeşitli amaçlar için de kullanıldığı düşünülmektedir. Ölçüleri :

Boyuna yaklaşık 12 cm'dir. Ağızla temas den bölüm ortalama 1.2. cm civarındır. İçi boş boruyu andıran bir şekle sahiptir.

2.2.2. İdyofon (Kendi Tınlar) Çalgılar

2.2.2.1. Güneş Kursu

Şekil-2.6.1

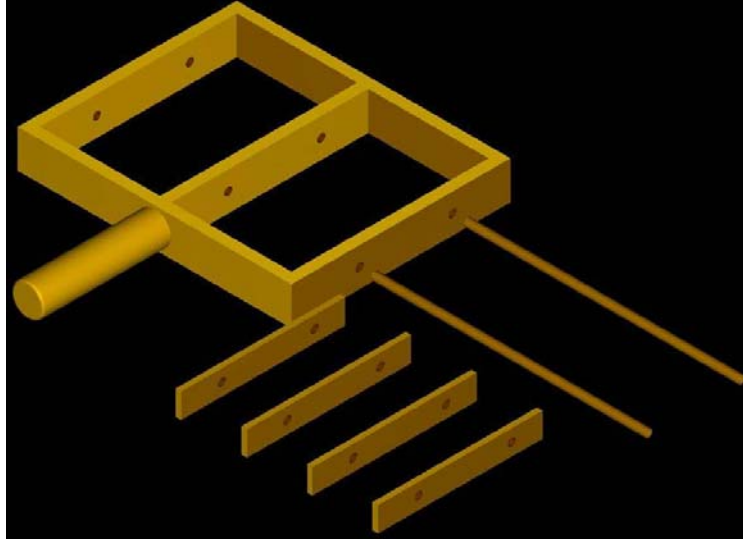
Alacahöyük gömülerinde gün ışığına çıkan güneş kurslarındaki bezemelerin üslubu (ş.6a) Anadolu Hatti karakterindedir. Söz konusu eserlerde Alacahöyük diademlerinde ve kurslarında görülen kafes yada ızgara biçimindeki bezeme yöntemi de, Anadolu'nun Hatti'li bir özelliği olup Kültepe'nin çok renkli keramik süslemelerinde de görülür.

Alacahöyük, Mahmutlar ve Horoztepe'de kral mezarlarında bulunan ve kutsal bir anlam taşıdıkları kesin olan hayvan heykelcikleri şeklindeki alemlere Güney Rusya'da Maikop Uygarlığı'nda da rastlanması ilginçtir.

Alacahöyük güneş kurslarının, hayvan şekilli tanrıları ve onlarla birlikte evreni taşıdıkları şüphesizdir. Bunlardan bir tanesinde bir çift boğa boynuzu üzerinde,türü pek belli olmayan bir hayvan heykelciğinin etrafını çeviren çelenkten ışınlar çıkmakta olup, alemin toptan görünüşü güneşi andırmaktadır. Anadolu'da M.Ö. 2. bin boyunca egemen olan ve kendilerini "ben güneş" deyimi ile adlandıran Hitit krallarına ait güneş anlamına gelen hiyerogliflerin de etrafında bir ışın sırası ile süslü bir çember yer alır. Rahipler dinsel törenler sırasında bir sopanın ucuna taktıkları bu simgeleri geçit alayının önünde taşıdıkları düşünülmektedir. Alemlerin bir çoğunda evrendeki yıldızları (satellitleri) tasvir ettiklerini düşünebileceğimiz küçük boyda çemberlerden oluşan sallantılar da bulunmaktadır(Bkz.ş.2.6.1-r.3.21). Rahipler ellerindeki bu sopaları salladıklarında, tepedeki

sallantılar (asılı halkalar) ses çıkarmaktadır. Rahipler belki de böylece dikkatleri üzerlerine çekiyorlar, yerine göre bir duanın bittiğini yada başlayacağını vurgulamaktaydılar.¹⁴

2.2.2.2. Sistrum

Şekil-2.7.1

Sistrum, çeşitli formlarda, dökme bronzdan yapılmış bir çerçeveye doğrusal tutturulmuş miller üzerine dairesel veya köşeli diskler yerleştirilerek elde edilmiş komplike bir çalgıdır (Bkz.ş.2.7.1). Çerçeve, alt kısma bağlı olan saptan tutularak salladıkça metal levhalar birbirine çarpar ve bu suretle ses üretilir. İdyofon gurubuna giren bu çalgının (Bkz.r.3.22) Mezopotamya sanat eserleri üzerindeki ilk tasviri M.Ö. 2500 civarlarına tarihlenen bir Sümer mührü üzerinde görülür. Eski Mısır'da "Sistrarta Turba" (sistrum sallayan kadın gurubu) tarafından tanrıça Hathor adına yapılan dini törende kullanılmış olan çalgıya Mısırlılar "Sesset", Grekler ise "Seistron" (sallanan cisim) adını vermiştir.¹⁵

Çalgının ismi için, Hitit yazılı kaynaklarında geçen, "Gıs, Mukar" terimi önerilir. Biri Horoztepe (Bkz.r.3.22), diğeri Alacahöyük(Bkz.r.3.23) buluntusu olan iki sistrum, Anadolu Müzik Kültürü için önemli bir görsel belgedir.¹⁶

Yukarıda detay çizimi yapılmış olan sistrum, Horoztepe kazılarında bulunan sistrumun açılımıdır. Alacahöyük kazılarında bulunmuş olan sistrum ise "U" harfini andıran formdaki çerçevesine 3 adet mil geçirilmiştir. Hermil üzerinde iki adet yuvarlak formda bronz levhalar

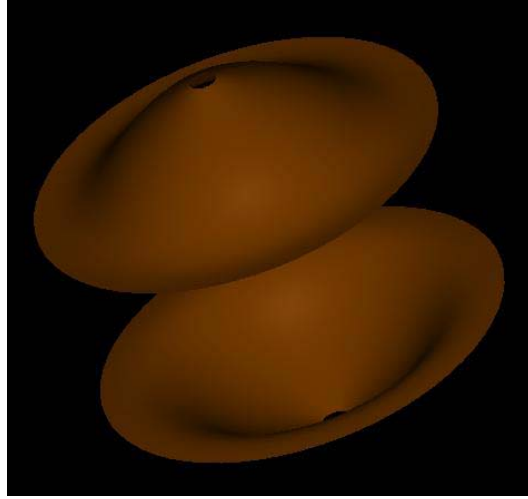
¹⁴Akurgal E., **Anadolu Kültür Tarihi**, Tübitak Yayınları, Ankara, 2005, s.23-26

¹⁵Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940. s. 89

¹⁶Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999, s.3

mevcuttur. Horoztepe sistrumu, Sümer silindir mühür üzerinde tasvir edilmiş olan sistrumun bir benzeridir.¹⁷

2.2.2.3. Simbal (Zil)

Şekil-2.8.1

Ortası bombeli iki yuvarlak plakadan oluşan simbal(Bkz.r.3.24), Kap klaperler sınıfına dahil çalgılardandır. Plakaların oralarında birer adet delik mevcuttur(Bkz.ş.2.8.1). Plakaların ortasındaki bu deliklerden geçirilen ipler (veya ince kayışlar) iki elin orta parmaklarına tutturulur. İcra tekniği olarak iki plaka birbirine vurularak ses çıkarılır. Asur kültürüne ait sahnelerdeki tasvirlerden anlaşıldığına göre Asur müzikal kültüründe koni formunda iki parçadan oluşan Simbal kullanılmıştır. İracılar iki plakayı bir birine vurduktan sonra sesin tınısını uzatmak amacıyla birbirinden derhal ayırdıkları düşünülmektedir.¹⁸

M.Ö. XIX. .y.y'ya tarihlenen yumruk biçimli libasyon vazosunun(Bkz.r.3.31) ağız kısmındaki frizde, Fırtına Tanrısı'nın sağ elinde topuzu ile sol elinde yularını tuttuğu boğasının ve Altar'ın önünde Hitit Büyük Kral'ı III Tuthaliya'nın gaga ağızlı bir testiden içki dökme sahnesi sergilenmektedir. Bu sahnede uzun mantolu bir müzisyen simbal çalarken tasvir edilmiştir.¹⁹

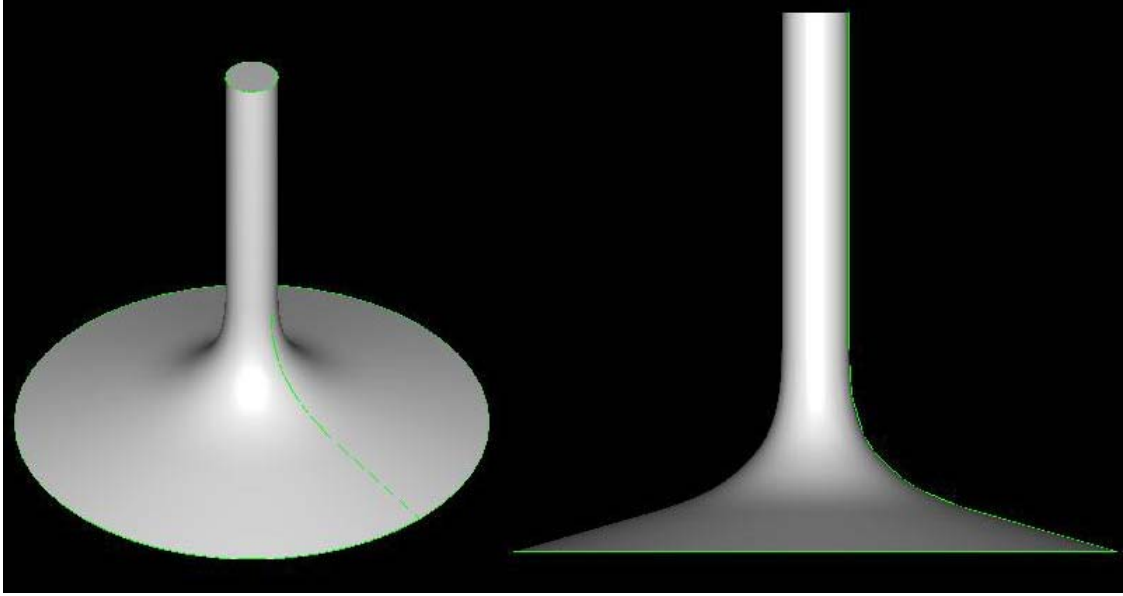
Kültepe Karum'unun Ib katına ait kazılarda bulunan simballer, M.Ö. XVIII y.y.'ya tarihlenir(Bkz.r.3.24)

¹⁷C. Sachs, 1940, "The History of Musical Instruments, W.W. Norton & Company Inc., New York, s. 70

¹⁸Fetis F.J., 1872, *Historie Generale de la Musique* c.II, Paris, s.402

¹⁹Alp S., *Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap*", Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999.s.29

2.2.2.4. Çalpara

Şekil-2.9.1

M.Ö. 1.bine kadar Anadolu’da pişmiş topraktan yapılmış çeşitli boyularda ve şekillerde çingiraklar(Bkz.r.3.6-r.3.7-r.3.8-r.3.9), metal, tahta ve midye kabuğu gibi değişik materyallerden yapılmış çeşitli zillerin ve ses sopalarının kullanılmış olduğu görsel kalıntılardan anlaşılmaktadır. Yazılı metinlerden “Urudu-gur-gur” (küçük bakır ses sopaları) çalan müzisyenlerin telli ve vurmalılarından oluşan müzik guruplarına eşlik ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Akkad metinlerinde geçen “Urudu-nig-kalaga” “Enlil” ve “Ninsal/Nergal” tanrı çifti ile özdeşleştirilen aletin de bir tür çalpara olduğu düşünülmektedir. “Gıs-pa-pa-e-pa-na” tahta, “Kiskilatu” ise metal çalparaya verilmiş olan isimlerdir. Çeşitli ziller ve çingiraklar kraliyet giysileri üzerine asılmış, at avlarında ve dini törenlerde kullanılmışlardır.²⁰

Ağaçtan, kemikten veya fil dişinden yapılmış olan ses sopaları ise dansçıların, müzisyenleri yöneten erkeklerin, cenaze törenlerinde de kadın müzisyenlerin elinde görülür. Bu veriler aynı zamanda orkestra şefinin o devirlerde de bulunduğunu işaret eder.²¹

Anadolu’da İlk Tunç Çağı’na tarihlenen, Alacahöyük (Bkz.r.3.10-r.3.11-r.3.12-r.3.13-r.3.15) ve Hroztpe (Bkz.r.3.14) kral mezar buluntuları arasında yer alan çalparalar saplara eklenmiş düz disklerden oluşur. Bu tip çalparalar Maşathöyük buluntuları arasında da yer alır.²²

²⁰ Kimler A.D., *Musik Reallexikon der Assyriologie*, band 8, Walter De Gruyter & Co., 1995.s.467

²¹ Dinçol B., *Eski Önasya ve Mısır’da Müzik*, Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1999. s.53

²² Dinçol B., *Eski Önasya ve Mısır’da Müzik*, Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1999. s.51

Çalgının ismi için metinlerde geçen “Galgaturi” terimi önerilmektedir. Geç dönem Hitit sanatı ürünü olan bir kargamış rölyefinde Tanbura ve Çift Flüt çalan müzisyenlere “çalpara” çalan kısa boylu bir figürün eşlik ettiği görülmektedir(Bkz.r.3.41).

2.2.3. Membrafon (Derili Vurmalı) Çalgılar

2.2.3.1. Davul

Şekil-2.10.1

Aşağıdan yukarıya doğru ters duran bir huniyi andıran şekle sahiptir(Bkz.ş.2.10.1). Dip kısımda çivi şeklinde desen çıkıntıları bulunmaktadır. Üst kısımda iki adet tutamak bulunmaktadır. Ritim icrası için kullanılan bölümün ise, yuvarlak bir çanağı andıran görüntüsü vardır.

Davul eski uygarlıkların dini yaşamlarında önemli bir yere sahiptir. Eski Mezopotamya uygarlıklarında Tanrı EA'nın tapınağında davulun korunması için özel görevlilerin tahsis edilmiş olması bunu kanıtlamaktadır.²³

Sümerler'de “kötü cinleri kovmak için” kullanıldığı düşünülen çalgının küçük örnekleri genellikle kadın müzisyenlerin, büyük örnekleri ise askeri yada resmi sahnelerde erkeklerin elinde görülmektedir(Bkz.r.3.25).²⁴

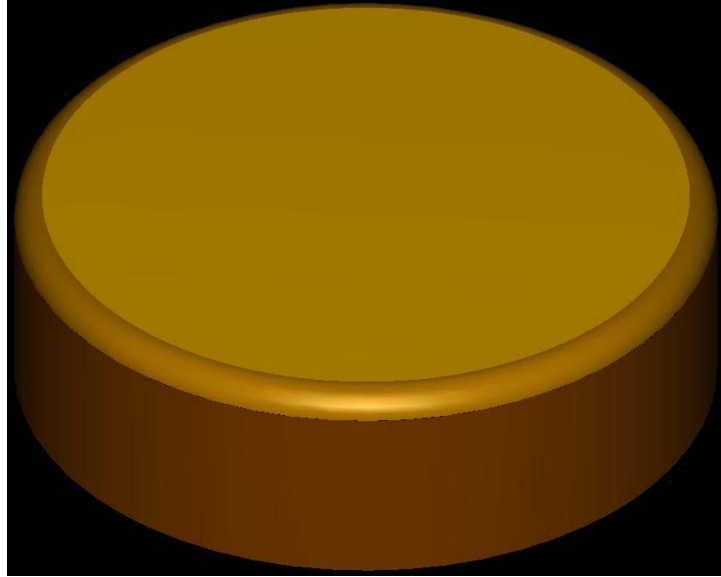
Mezopotamya'da davullar için genellikle Sümer'ce “halhallatu” ve Akad'ça “uppu” terimleri kullanılmıştır. “Gu-gal-lu” (büyük boğa) kelimesi, geç Akad dönemi ritüel törenlerinde kullanılan bir tür davula işaret etmektedir. Metinlerde geçen Akad'ça “mahaşu, raşanu, sagamu, sakanu, taraku” terimleri, çalgının icrasıyla ilgili terimlerdir. Davullar

²³Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940. s. 75.

²⁴Ünal A., **Hititler, Etiler ve Anadolu Uygarlıkları**, Eti Bank Yayınları, 1999. s.227.

“sikkati” adı verilen davul çubuğu veya eller ile çalındıkları düşünülmektedir. Ayrıca metinlerde “manzu” adı verilmiş olan metal derili bir davuldan da söz edilmektedir.²⁵

2.2.3.2. Tef

Şekil-2.11.1

Genellikle yuvarlak bir kasnağa deri gerilerek yapılan çalgıya, İbraniler “tof”, Araplar “ duff”, Grekler ise “tympanon” ismini vermişlerdir(Bkz.ş.2.11.1). Çalgının en eski tasvirlerine Mezopotamya abideleri üzerindeki sahnelerde rastlanır.²⁶

Ayrıca Çorum Hüseyindedede’de yapılan kazı çalışmalarında bulunmuş olan Hüseyindedede vazosu(Bkz.r.3.16) üzerindeki kült sahnelerinde, Ankara İnadık Tepe’de bulunmuş olan İnadık Vazosu (Bkz.r.3.27-r3.30) üzerindeki libasyon sahnelerinde, Boğazköy’de bulunan kült vazo parçası(Bkz.r.3.17) üzerinde ve geyik biçimli rhyton (kutsal sunu kabı) (Bkz.r.3.32-r.3.33)üzerinde de örnekleri bulunmaktadır.

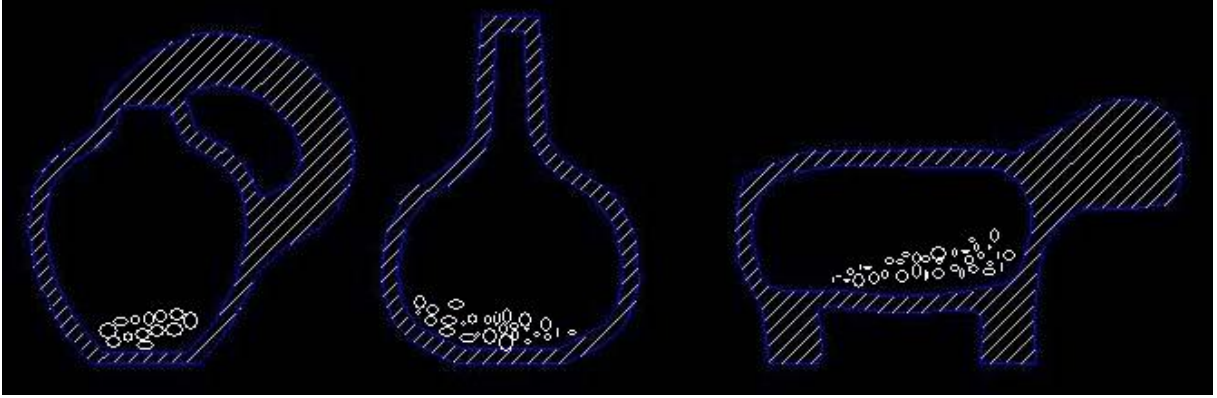
Eski Doğu’da yaygın olarak kullanılmış olan dairevi kasnaklı teflerin varlığı, araştırmacılar tarafından Eski Mısır’da ilk kez V. Sülale dönemine belgelenmiştir. Çeşitli tasvirlerden ve buluntulardan yeni hanedanlık döneminden sonra yaygın olarak kullanılmış bazı deflerin çevresinin dört içbükey kenardan oluştuğu ve iki yüzüne de deri gerildiği anlaşılmaktadır. Çalgı, III. Tutmosis döneminde sokak müziğinde telli ve nefesli çalgılar ile beraber kullanılmıştır.²⁷

²⁵ Kimler A.D., **Musik Reallexikon der Assyriologie, band 8**, Walter De Gruyter & Co., 1995.s.465.

²⁶Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940. s. 108.

²⁷Dinçol B., **Eski Önasya ve Mısır’da Müzik**, Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1999. s.40-41

2.2.3.3. Çingirak

Şekil-2.12.1

Pişmiş topraktan yapılmış çingirakların(Bkz.r.3.6-r.3.9) ortalama yüksekliği= 6 cm civarlarıdır. Karacaoğlan(Bkz.r.3.6-r.3.7), Ahlatlıbel(Bkz.r.3.8) ve Polatlı Höyük (Bkz.r.3.9) kazılarında ele geçen bu çingiraklar mezar hediyeleri olarak kazılardan çıkarılmıştır.

Mezopotamya’da çok sayıda çingirak adını verdiğimiz çalgı elimize geçmiştir. En çok örneği ele geçen çingiraklar, içerisinde ses çıkarmaya yarayan(Bkz.ş.2.12.1) parçacıklar olan pişmiş topraktan yapılmış hayvan figürinleridir. En eskileri Akkad devrine aittir. Altı küre biçimli çingiraklar Mezopotamya’ya özgü bir form olduğu düşünülmektedir. Çingirakların, kötü ruhları uzaklaştırmak amacıyla rahipler tarafından kullanılan çalgılar olabilecekleri düşünülmektedir.²⁸

²⁸ Dinçol B., *Eski Önasya ve Mısır’da Müzik*, Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1999.s.48.

2.2.4. Kordofon (Telli) Çalgılar

2.2.4.1. Harp

Şekil-2.13.1

Yukarıda çizilmiş olan şekil(Bkz.ş.2.13.1), Erken Hitit Çağı'na ait, Eski Suriye üslubunda yapılmış Karahöyük silindir mühründe Bilgi Tanrısı EA'nın huzurunda Aşk tanrıçası İstar tarafından çalınan "harp" aleti betimlemesinden yola çıkılarak yapılmış bir çizimdir(Bkz.r.3.26).

Mezopotamya ve Eski Mısır uygarlıklarında "Yay Harp" ve "Köşeli Harp" olmak üzere birbirinden farklı iki ayrı türü kullanılmıştır. Yay Harp'lerde tını kutusu ve gövde aynı parça üzerinde yer alırken Köşeli Harp'ler, birbirine belli bir açıyla eklenmiş olan dikey ve yatay iki parçadan oluşur. Dikey parça aynı zamanda tını kutusu görevini de üstlenmektedir. Teller, bu iki parça arasına gerilmiştir.²⁹

²⁹ Wellesz E., **Ancient and Oriental Music**, Oxford University Press, Oxford, 1999.s.242.

Ok yayından geliştirildiği düşünülen Yay Harp'lerin 5-6 telli tasvirlerine, Sümer adak levhaları ve silindir mühürler üzerinde rastlanmaktadır.³⁰ Sanat eserleri üzerindeki tasvirlerden M.Ö. XX. y.y. başlarında ortaya çıkmış olan köşeli Harp'lerin tel sayısı başlangıçta 4-6, Asur döneminde ise 8-22 arasındadır. Eski Mısır XVIII. Hanedanlık döneminde 17-18-21 telli Köşeli Açık Harp'lerin yapımlarında ahşap malzemelerden faydalanılmıştır. Çalgının gövdesi ise altın, gümüş ve değerli taşlarla süslemiştir.³¹

Asur müzik kültüründe yaygın olarak kullanılan 22 telli Harp'lerin kromatik bir diziyeye akordlandığı düşünülmektedir. Ninova ve Koyuncuk'ta bulunmuş olan Asur rölyeflerindeki Harp'ler, büyük Asur orkestralarında kullanılmıştır. Tasvirlerden Harp icracılarının parmaklarının yanı sıra mızrap ta kullandıkları anlaşılmaktadır.

Şekil-2.13.2 Eski Mısır Köşeli Harp'i çalan müzisyen

Kahire Müzesi'nde sergilenen çalgılar arasında köşeli(Bkz.ş.2.13.2) ve kavisli(Bkz.ş.2.13.3) Harp'ler de bulunmaktadır. Bu Harp'lerde burguluk sistemi de mevcuttur. Üzerine deri gerilmiş olan tını kutusu ile burguluk birbirine dik açı ile bağlanmıştır.³²

³⁰Dinçol B., **Eski Önasya ve Mısır'da Müzik**, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2003,, s.18.

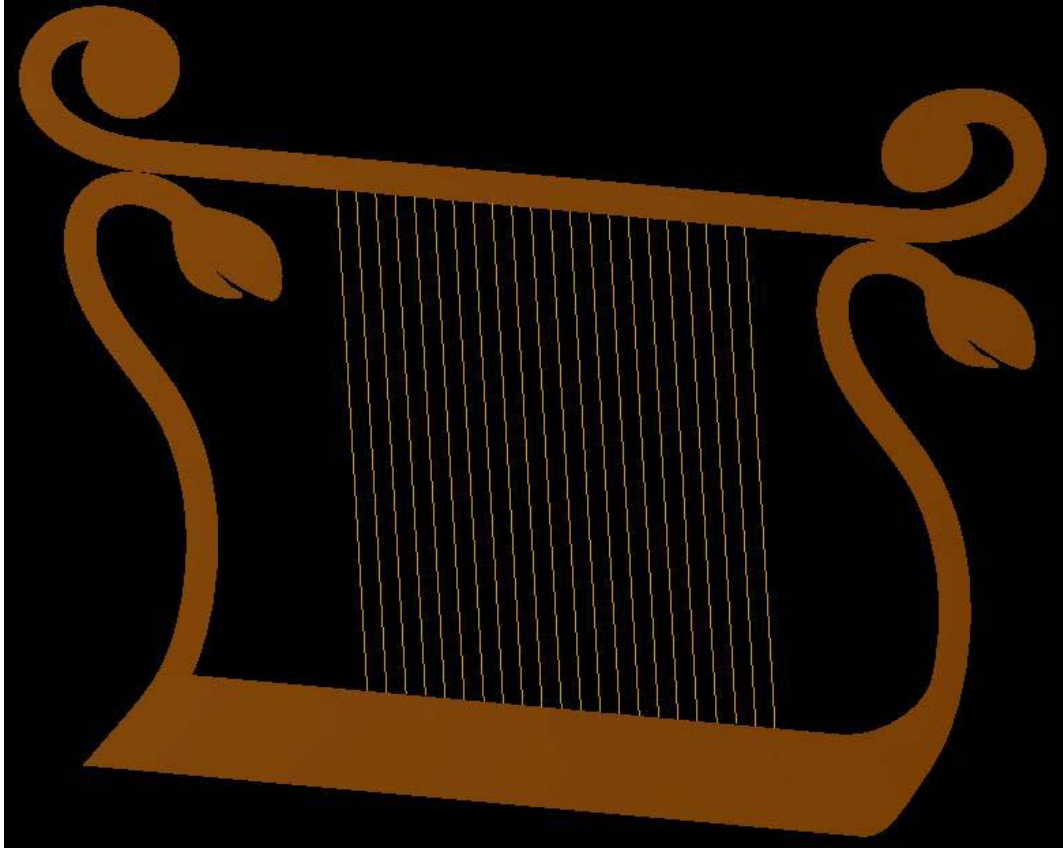
³¹ Dinçol B., **Eski Önasya ve Mısır'da Müzik**, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2003,s.20.

³² Hickmann H., **Katalogue General des Antiquites Egyptiennes**, Du Musée Du Cairo-Instrument De Musique, 1949.s.116.

Şekil-2.13.3 British Museum’da sergilenen Eski Mısır Yay Harp’i

2.2.4.2. Lir

Şekil-2.14.1

Eski uygarlıklar tarafından kullanılmış farklı boylarda ve şekillerde bir çok modeli bulunmaktadır. Lirlerin tını kutuları çeşitli malzemelerden ve (genellikle dikdörtgen olmak üzere) değişik formlarda yapılmışlardır. Tını kutularının iki yanına eklenmiş dikey veya kavisli kollar üstten yatay bir çubukla birleştirilmiştir. Yatay çubuk üzerine tutturulmuş olan teller tını kutusu üzerindeki eşikten geçerek çalgının alt kısmına yada eşığe bağlanmıştır(Bkz.ş.2.14.1). Çalgının telleri ibrişim veya kenevir kullanıldığı düşünülmektedir.

Süslemesinde ise lapis, bakır, inci ve midye kabuğundan yararlanılmıştır. Enstrüman, plenkton (mızrap) veya parmaklar ile çalınmıştır.³³

Geç Dönem Hitit sanat eserleri üzerinde tasvir edilmiş olan Lir'ler, formları ve icra tarzları açısından Asur Lir'leri ile büyük benzerlikler göstermektedir. Asur sanat eserleri üzerindeki tasvirlerde enstrümanın 4-5-10 telli modelleri görülmektedir.³⁴

Hitit Eski Krallık çağına tarihlenen bazı rölyefli keramik parçaları üzerinde de çeşitli ölçülerdeki Lir tasvirleri göze çarpar. Hitit dini törenlerinde kullanıldığı düşünülen İnandık vazosunun (Bkz.r.3.27) frizlerinde, iki müzisyen tarafından çalınan büyük ölçüdeki bir modelin (Bkz.r.3.28) yanı sıra daha küçük Lir'lerin de tasvirleri yer alır (Bkz.r.3.29). Asimetrik yapıdaki bu Lir'lerin kollarının ucu "kuğu başı" formuna sahiptir.³⁵

Kollarda kuğu başı formu kullanımı, Eski Mısır tasvirlerinde, Geç Minos (M.Ö.XVI-XV y.y.) ve Miken duvar resimlerinde de görülmektedir.³⁶

Şekil-2.14.2 Bir Sümer freskinden detay, Lir çalan müzisyen

İnandık Vazosu üzerinde tasvir edilmiş olan Lir icracılarının, Sümer fresklerinde görüldüğü gibi çalgıyı iki kolu arasında tuttuğu yada çalgının kendisine yakın olan kısmından sol elini geçirerek telleri çırptığı düşünülebilir.³⁷ İnandık Vazosu'nun 4. frizinde ise aynı Lir'in iki kişi tarafından çalınan büyük ölçüdeki bir modeli görülmektedir (Bkz.r.3.28).³⁸

Orta ve büyük ölçüdeki bu modeller, Hitit metinlerinde, "Gıs-İnanna-Tur" ve "Gıs-İnanna-Gal" terimleriyle anılmaktadır. Boğazköy kazılarında bulunan bir vazo parçası

³³ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.78.

³⁴ Fetis F.J., **Historie Generale de la Musique** c.II, Paris, 1872.s.339.

³⁵ Darga M., **Hitit Sanatı**, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları no:56, İstanbul, 1999.s.60.

³⁶ Anderson W., **Music and Musicians in Ancient Greece**, Cornell University Press, London, 1997.s.8-9.

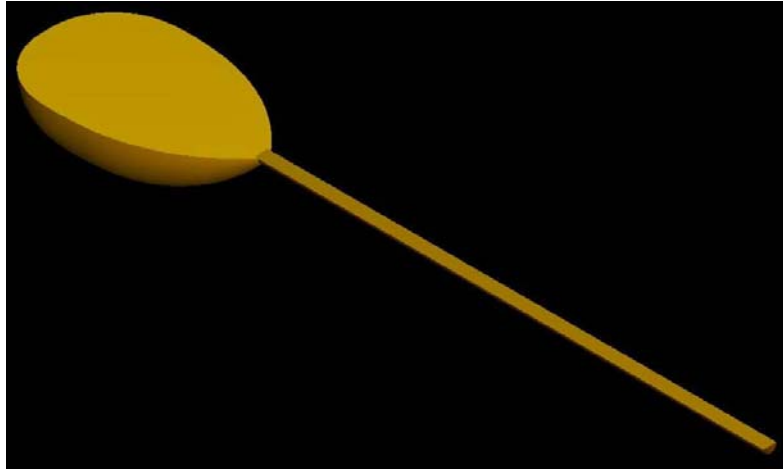
³⁷ Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999,s.4.

³⁸ Dinçol B., **Eski Önasya ve Mısır'da Müzik**, Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1999., s.24.

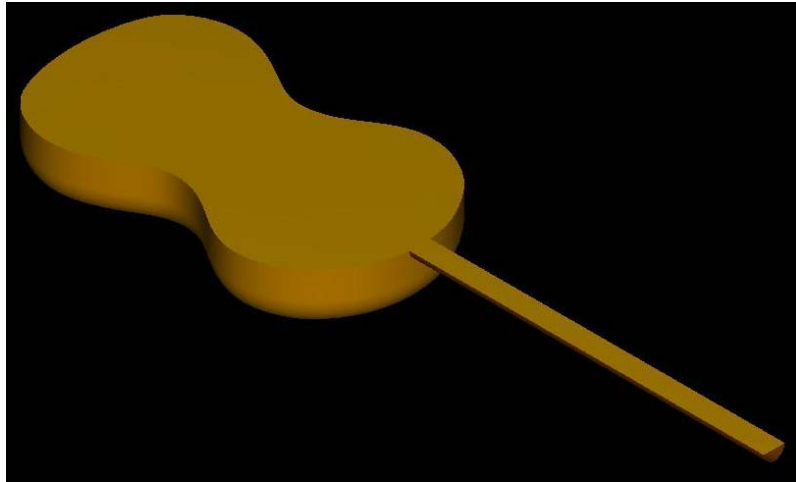
(Bkz.r.3.34) üzerinde üst kolu ve tellerinin bir kısmı görülen Lir tasvirinin İnandık vazosu üzerinde tasvir edilmiş olan Lir'in bir benzeri olduğu düşünülmektedir.³⁹

Boğazköy vazo parçalarıyla aynı döneme tarihlenen bir başka buluntu ise Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenen “Dua için yumruk biçiminde sıkılmış” (Bkz.r.3.31) sunu kabıdır. Sunu kabının bilek kısmına işlenmiş olan sahnede dini bir tören tasviri yer almaktadır. Prof. Alp'e göre bu kült sahnesine ayakta lir çalarak eşlik eden müzisyenler, metinlerde geçen “Lu-Nar” yada “Lu-Kinirtalla” isimli kişilerdir. 7 (yada 8) telli asimetrik Lir'in tını kutusu, kenarlarından içeriye doğru bastırılmış dikdörtgen formuna sahiptir.⁴⁰

2.2.4.3. Tambura (Tibula)

Şekil-2.15.1

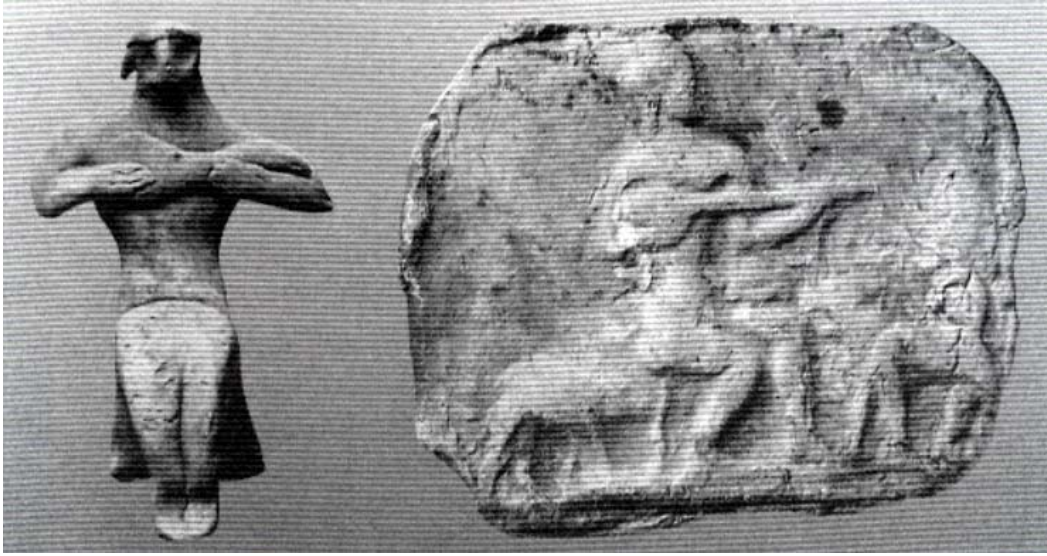
Şekil-2.15.2

Tambura (Tibula) Hitit Çağı Arkeoloji'sinde önemli bir yeri olan “Lavta” yı ifade eder. Metinlere göre bu aletin eşliğinde şarkı söyleniyor ve dans edilmekteydi. Ölü

³⁹ Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999,s.24.

⁴⁰ Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999,s.24.

ritüellerinde de bu aletin eşiliğinde şarkı söylendiği düşünülmektedir. Lavta'nın çalınması için kullanılan fiil “Hazzik” yada “Hazzisk” tir. Tibula'nın şimdiye dek Hitit'çe fonetik karşılığı bulunamamıştır. Arkeolojik tasvirlere göre aletin iki türü bulunmaktadır. Eski Hitit Çağı'ndan Geç Hitit Çağı'na kadar uzanan birinci türünde aletin küçük bir gövdesi ve çok uzun bir boynu vardır(Bkz.ş.2.15.1). Bir Alacahöyük Ortostat'ında temsil edilen diğer türünde aletin gövdesi bir kemana benzemektedir ve boynu diğer türünden daha kısadır(Bkz.ş.2.15.2).⁴¹

Şekil-2.15.3 Eski Babil Devri pişmiş toprak sazıcı kabartmaları

Tambura, Akkad Krallığı(M.Ö.2370-2230) zamanında tapınak müzisyenleri tarafından geliştirildiği düşünülmektedir. Bu döneme tarihlendirilen iki silindir mühür ve “Eski Babil Devri” ne ait pişmiş toprak eserler üzerinde çalgının önemli tasvirleri vardır.⁴²

Eski Mısır'da görülen uzun saplı Tambura'lar, genellikle kadın müzisyenleri elinde tasvir edilmiştir. Kahire müzesinde sergilenen XVIII Hanedanlık Dönemi'ne ait Tambura'ların tını kutusu üzerine deri gerilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Derinin üzerinde tını delikleri vardır.⁴³

Prof. Sedat Alp, Hitit metinlerinde geçen “Gıs-Tibula” ve “Sa.a.tar” terimlerinin bu çalgının adları olabileceğini savunmaktadır. Bu metinlerden, çalgının vokal müziğe ve dansa eşlik ettiği özellikle Hitit ölüm törenlerinde önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Tambura'nın çalınması ile ilgili olan “Hazzik” yada “Hazzisk” terimi aynı zamanda tüm Hitit

⁴¹Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999, s.11.

⁴²Dinçol B., **Eski Önasya ve Mısır'da Müzik**, Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1999. s.28-29.

⁴³Hickmann H., **Katalogue General des Antiquites Egyptiennes**, Du Musée Du Cairo-Instrument De Musique, 1949. s.128.

çalgılarına verilmiş genel bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁴ Hitit sanat eserleri üzerindeki tasvirlerde icracıların elinde görülen plenkonun (mızrap) yapımında çeşitli (ağaç kabuğu, fildişi vs.) malzemeler kullanılmıştır.

Tambura, Hititlerde adak törenlerinde, ayinlerde, kralın içki ve yemek sahnelerinde ve eğlence amaçlı bir çok alanda kullanılmıştır.

Çorum Hüseyindedede’de yapılan kazı çalışmalarında ele geçen Hüseyindedede vazosu (Bkz.r.3.16) üzerinde bulunan kabartmalarda müzik ve dans eşliğinde sürdürülen kült sahneleri bulunmaktadır. Bu sahnelerin birinde uzun saplı tambura(Bkz.ş.2.15.1) çalan müzisyen betimlemesi bulunmaktadır. Ayrıca Hüseyindedede vazosunda gözümüze çarpan diğer bir detay ise bu güne kadar Hitit sanatında hiç görülmemiş, arkeoloji literatüründe Ege’den bulunan eserlerde boğa üzerinden atlama (bull-leaping) olarak tanımlanan sahnelerin benzeri bulunmaktadır.⁴⁵

İnandık Vazosu’nun 1. ve 4. frizlerinde tasvir edilmiş olan Tambura’nın yapısı, birinci frizde daha belirgindir (Bkz.r.3.30). Yuvarlak bir gövdesi ve uzun bir sapı olan çalgıyı, icracının sağ göğüsü üzerinde tuttuğu göze çarpmaktadır.

Alişarhöyük (Bkz.r.3.20) ve Boğazköy (Bkz.r.3.19) keramikleri arasında bulunan diğer üç vazo parçası üzerindeki Tambura tasvirlerinde ise çalgının silindirik formdaki sapının ucundan püsküller sarktığı dikkati çekmektedir.

Alişarhöyük vazo parçasında görülen çalgıya, İnandık Vazosu’nda da olduğu gibi bir Simbal eşlik etmektedir.⁴⁶ Vazo parçalarında tasvir edilmiş olan Tambura icracılarının, çalgının sapının uç kısmından tuttuğu görülmektedir.

⁴⁴ Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu’da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999,s.11.

⁴⁵ Sipahi T., **Arkeo Atlas 2004 Arkeoloji Raporu**, D.B.R. Yayıncılık, İstanbul, 2004.s.53.

⁴⁶ Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu’da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999, s.25-26.

2.3. Anadolu'da Demir / Karanlık Çağ ve M.Ö. Birinci Binde Krallıklar Döneminde Müzik Aletleri

Eski Hitit İmparatorluğu'nun son döneminde kuraklık ve Karadeniz dağlarından gelen Kaşkalar tarafından M.Ö.1200'de Hattuşa'yı istila etmeleri, İmparatorluğun çöküşü olmuş ve Tunç Çağı'nın kapanması, Karanlık çağın başlamasına neden olmuştur.

Anadolu'da Demir Çağı aynı zamanda karanlık çağ olarak bilinmektedir. Troia VI ve Hattuşa'nın yıkılmasından sonra Anadolu'da yaklaşık 450 yıl boyunca ilkel düzeye düşüş görülmektedir. Artık yazı kullanılmamaktadır. Büyük krallıkların yerini küçük yerleşmeler almıştır. Bu önemli bilgi, çalışmamızın en başında, tarihçe bölümünde detaylı olarak açıklanmaktadır.

Karanlık Çağ'da Anadolu'da krallıklar olmamasına karşın, çeşitli topluluklara ait büyüklü küçüklü kavimlerin varlığını koruduğu görülmektedir. Bu kavimlerin bir kısmı diğer kavimlerle birleşmiş, bir kısmı ise yok olmuşlardır.

Bu kavimler içinde yerleşik düzene geçen ve ilk devleti kuranlar Frygler olmuştur. Bu devletleşme zamanla diğer topluluklar arasında da gerçekleşmiştir.ve Anadolu'da Krallıklar Dönemi başlamıştır.

Anadolu'da Karanlık Çağ'dan günümüze kadar ulaşan eserlerin zengin olmaması ve bu dönemde yaşamış bazı kavimlerin daha sonraki dönemlerde Krallıklar kurmuş olmaları, bu iki dönemi tek bir başlık altında incelememize sebep olmuştur.

Bu dönemde inceleyeceğimiz çalgılar:

- Aerofon (Nefesli) Çalgılar:

Çifte Flüt

Boynuz

- İdyofon (Kendi tınlar) Çalgılar:

Zil

Claves / Krotala (Ses Çubukları)

- Membrafon (Derili vurmali) Çalgılar:

Davul

Def

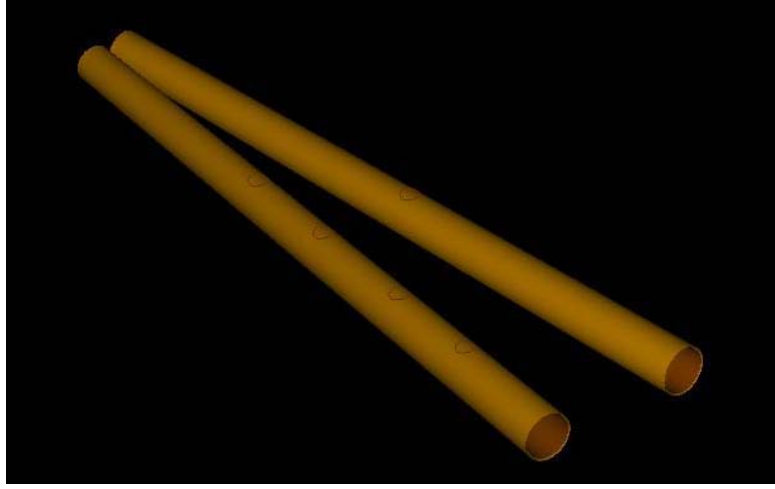
- Kordofon (Telli) Çalgılar:

Lir

Lut / Lavta / Tibula

2.3.1. Aerofon (Nefesli) Çalgılar

2.3.1.1. Çifte Flüt

Şekil-2.16.1

Çifte Flütler, iki borulu nefesli bir sazdır. Yunanca’da Aulos, Romalılarda Tibia, Türkçe’de de Çifte Flüt olarak anılmaktadır. Bu günkü üflemelilerin atası olan Çifte Flüt’ün kökeni Mezopotamya’ya kadar uzanır ve tarih öncesinden ortaçağa kadar yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Boruları tahta, kamış veya kemikten az da olsa fil dişinden olanları da mevcuttur.¹ Mezopotamya metinlerinde geçen, “Sassannu”, “Embubu”, “Malilu”, “Sul-pu” terimlerinin bu çalgının ismi olabileceğini savunurlar.²

Çalgının başka bir örneğine Avarlar’a ait bir mezarda rastlanmıştır. Kartal kemiğinden yapılmış, boruları birbirine dört yerinden bağlanmıştır. Borulardan sağdakinde 5, diğerinde ise 2 delik olduğu görülmektedir.³

Çifte Flütler Ayrıca, “paralel borular”, “ayrık borular” ve “boyları eşit uzunlukta olmayan bitişik yada ayrık borulular” olarak sınıflandırılırlar. Kahire Müzesi’nde sergilenen bitişik borulu Çifte Flüt’lerde delikler eşit aralıklarla ve karşılıklı olarak sıralanmıştır. Çalgıda toplam 10-12 delik tespit edilmiştir.

Hitit metinlerinde geçen “pariparai” terimi üflemek, üfleyerek çalmak anlamına gelmektedir. Ayrıca ses çıkaran kamış anlamına gelen “gı-dı” terimi, yine Hitit metinlerinde geçer. Bu metinlerden Kral veya Kraliçe öldüğünde halkın Çifte Flüt çalarak yas tuttuğu anlaşılmaktadır.⁴

¹ Tuncer B., *Eskiçağ Klirik Çalgıları*, Pan Yayıncılık, 2005.s.33-34.

² Kimler A.D., *Musik Reallexikon der Assyriologie*, band 8, Walter De Gruyter & Co., 1995.s.464

³ Gazimihal M.R., *Türk Nefesli Çalgıları (Türk Ötkü Çalgıları)*, Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, no.12, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara, 1975.s.30.

⁴ Ünal A., *Hititler, Etiler ve Anadolu Uygarlıkları*, Eti Bank Yayınları, 1999.s.227.

Bazı Geç Dönem Hitit sanat eserleri üzerindeki tasvirlerden anlaşıldığı üzere, Çifte Flüt eğlence amaçlı olduğu kadar resmi törenlerde ve saray çevresinde de kullanılmıştır. Eğlence sahnesinin yer aldığı bir Karatepe rölyefinde (Bkz.r.3.46) Lir ve Def ile beraber tasvir edilmiştir.⁵ Bu tasvirde borular farklı uzunluktadır. Çifte Flüt icracısının M.Ö. V y.y.'a tarihlendirilen Grek vazo resimlerindeki bazı Aulos(Çifte Flüt) icracıları gibi “phorbeia” adı verilen bir ağızlık taktığı görülmektedir. Yanaklar üzerinde gergin şekilde duran bu bant, şişmeyi engelleyerek ve üflenen havanın dışarı kaçmasını önleyerek icracının aynı güçte üflemesini sağlamaktadır.

“Tören alayının girişi” adı verilen bir Geç Hitit Kargamış rölyefindeki(Bkz.r.3.41) sahnede çalgı, Tambura ve Krotala ile birlikte tasvir edilmiştir. Sahnedeki müzisyen, Çifte Flüt’ü baş hizasında tutmaktadır. Borular alt kısımdan baş parmaklar ile desteklenmiştir.⁶

Bir başka Karatepe rölyefinde (Bkz.r.3.43) ise çalgının Simbal ve iki Lir ile birlikte tasvir edilmiş olduğu görülmektedir.⁷

Çifte Flüt, Hitit resmi ve sosyal yaşamında önemli bir yere sahiptir. Arkeolojik veriler Hitit Çifte Flüt’lerinin yapımında kullanılan malzeme, çalgının üzerindeki delik sayısı ve icra tekniği konusunda aydınlatıcı olmaktan uzaktır. Fakat çeşitli metinlere dayanarak bu çalgının yapımında kamış veya ağaç malzeme kullanılmış olduğu düşünülmektedir.

Grekler en erken M.Ö.V y.y.’dan itibaren, Aulos(Çifte Flüt) müziğini Olympos isimli yar-efsanevi Frigya’lı bir müzisyene atfetmişlerdir.⁸ Kral Midas zamanında Grek - Frig kültürel ilişkileri en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Kybele grup heykelinde(Bkz.r.3.38) Greklerin en önemli çalgısı olan Aulos’un tasviri görülmektedir. Kybele’nin sağında yer alan figürün profesyonel Aulos icracıları gibi phorbeion taktığı dikkat çekmektedir (Bkz.r.3.49).⁹ Ağızın üzerinde gerili şekilde duran phorbeion, icracının sabit basınçta nefes vermesini sağlamaktadır.

⁵ Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu’da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999,s.36.

⁶ Vieyra M., **Hittite Art 2300-750 B.C.**, Alec Tranti L.t.d., London, 1955.s.27

⁷ Akurgal E., **Anadolu Kültür Tarihi**, Tübitak Yayınları, Ankara, 2005,s.136.

⁸ West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.330.

⁹ Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu’da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999,s.37.

2.3.1.2. Boru / Boynuz

Şekil-2.17.1

Boynuz biçimini andıran bir görüntüsü vardır (Bkz.ş.2.17.1). Bir ucu dar, diğer ucu geniş üflemeli bir çalgıdır(Bkz.r.3.51).Bu çalgılar hayvan boynuzundan yapılmışlardır. Üzerinde delik bulunmayan Boru üflemenin şiddetine göre farklı frekansta ses çıkarmaktadır. Yazılı kaynaklardan Mezopotamya uygarlıklarında kullanıldığı anlaşılan bu çalgı, Mezopotamya metinlerinde “Ab” yada “Abw” isimleriyle anılmaktadır.¹⁰ Eski Mısır sanat eserleri üzerindeki tasvirlerde de çalgının üflenen kısmının bir halkayla sarılmış olduğu görülmektedir.

Hitit metinlerinde Borunun Kraliyet ile ilgili resmi olayların başlama ve bitişleri esnasında bir işaret aracı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (Bkz.r.3.36). Özellikle Kizzuvatna kökenli Hitit bayram törenlerinde ve birbirini izleyen dini işlemlerin bölümlerinin haber verilmesinde kullanılmıştır.¹¹

Boru, metinlerde “Sı-sawatar” (boynuz-borazan) adı ile geçmektedir. Geç Hitit Çağı’na tarihlenen Kargamış bazalt rölyefte sol baştaki müzisyen, uç kısmı yukarıya gelecek şekilde tuttuğu Boru’yu iki eliyle tutarak çaldığı görülmektedir. Prof. Sedat Alp, Boru çalan müzisyenler için “Lu Switras” terimini önermektedir.¹²

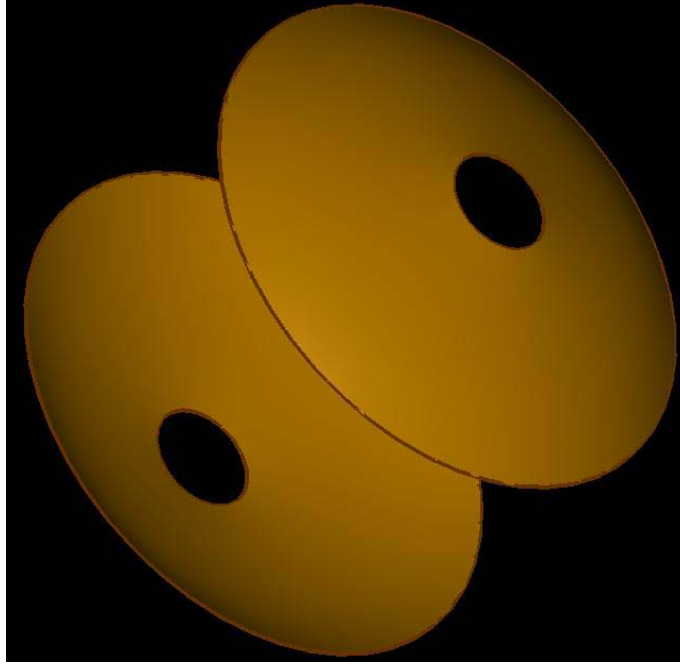
¹⁰ Wellesz E., **Ancient and Oriental Music**, Oxford University Press, Oxford, 1999.s.269.

¹¹ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.44.

¹² Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu’da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999,s.9.

2.3.2. İdyofon (Kendi Tınlar) Çalgılar

2.3.2.1. Zil

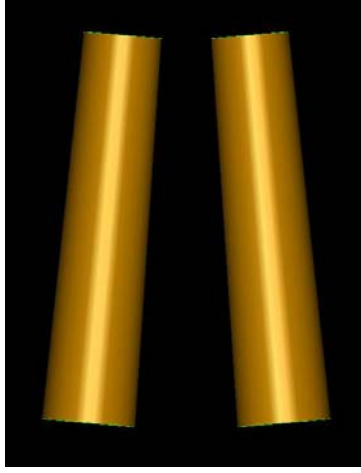
Şekil-2.18.1

Tunç Çağı'nda incelediğimiz Zil'i andıran bir forma sahiptir (Bkz.ş.2.8.1). Kap Klaperler sınıfına dahil bir çalgıdır. Plakaların ortalarında birer delik mevcuttur (Bkz.ş.2.18.1). Plakaların ortalarındaki bu deliklerden ip veya benzeri bir madde geçirilerek iki elin orta parmaklarından tutturulduğu düşünülmektedir.

Tell Halaf Hayvanlar Orkestrası adlı kalker ortostat üzerinden alınan resimde (Bkz.r.3.39) çok sayıda hayvanlardan oluşan bir kompozisyon görülmektedir. Bu kompozisyon üzerinde müzik eşliğinde kutsal bir içki şenliği yaşanmaktadır. Tüm hayvanlar insanımsı işlenmiş, iki ayakları üzerinde ve hareket halindedirler. Aslan lir, karşısındaki kedi el zili, ayı ise def çalarken betimlenmiştir. İçlerinde en ufak olan kedi, kafası büyüklüğünde olan zili ayakta çalarken betimlenmiştir.¹³

¹³ Tuncer B., *Eskiçağ Klıkia Çalgıları*, Pan Yayıncılık, 2005.s.60-116.

2.3.2.2. Claves / Krotala (Ses Çubukları)

Şekil-2.19.1

Şekil-2.19.2

Diğer Adı Klips olarak ta anılan Claves, iki tahta çubuktan oluşan Bir ritim çalgısıdır (Bkz.ş.2.19.1). Bu iki çubuk birbirine vurularak ses üretilmektedir. Günümüzdeki kullanım şeklinde çubuklardan biri avuç içindedir. Diğer çubuk ona vurulmak suretiyle çalınmaktadır. Böylelikle daha derin ve kuvvetli ses elde edilmektedir. Latin Amerika müziğinde ve modern orkestralarda kullanılan Klaves, günümüzde Orff çalgıları arasında yer almaktadır. Sert ağaçtan silindir biçimli, 3 cm çapında ve yaklaşık 20-30 cm uzunluğundadır.¹⁴

Geç Hitit Dönemi (M.Ö. VIII) Kargamış Müzik sahnesinde (Bkz.r.3.41) Uzun saplı saz, Çifte Flüt ve Claves çalan müzisyenler bulunmaktadır. Müzisyenlerin haricinde ise dans eden figür bulunmaktadır. Kargamış ortostatından alınan bu çalgı Anadolu'da bu saza ait tek örnektir. Tarih boyunca ses sopaları farklı kültürler tarafından hem eğlence amaçlı hem de törensel amaçlı kullanılmışlardır. Halen de kullanılmaktadır. Eski Mısır'da Tutankamun'un Mezarından çıkan ses sopaları kavisli kol biçimlidir.

¹⁴ Tuncer B., *Eskiçağ Klıkia Çalgıları*, Pan Yayıncılık, 2005.s.42.

Şekil-2.19.3 19. Sülale Devri'ne Ait Kireç taşı kabartmalı levha.

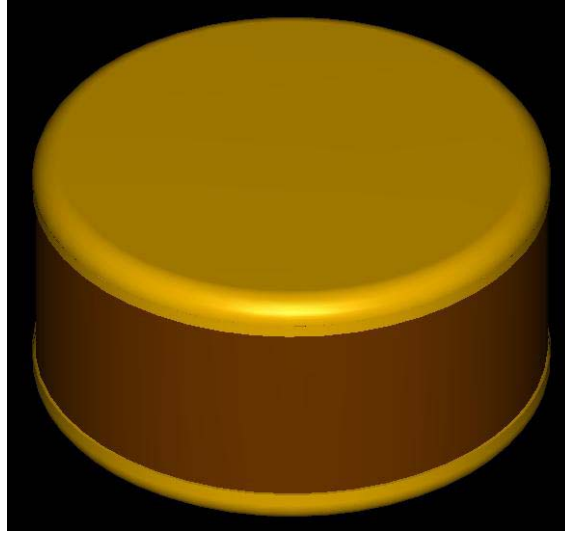
Amarna Çağı'nda dansçılar ve müzisyenleri yönlendiren erkekler tarafından çalınmışlardır. Yeni Krallık 19. Sülale Devri'ne ait kireçtaşı bir kabartmalı levhada, bir ölü gömme alayı betimlenmiştir. Alaya, Tef çalan ve aynı zamanda dans eden kadınlar eşlik etmektedir. Aralarında diğerlerinden daha küçük olarak tasvir edilen iki geç kız ellerinde birer çift ses sopası ile hızlı bir tempoda dans ederlerken betimlenmişlerdir.¹⁵

Geç Hitit Dönemi Kargamış Müzik sahnesinde (Bkz.r.3.41) ve 19. Sülale Devri'ne Ait Kireç taşı kabartmalı levhada (Bkz.ş.2.19.3) karşımıza çıkan en önemli detay, her iki kalıntıda da Claves'i Küçük çocukların veya küçük olarak nitelendirilen müzisyenlerin çaldığıdır.

¹⁵ Dinçol B., **Eski Önasya ve Mısır'da Müzik**, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2003,s.53.

2.3.3. Membrafon (Derili vurmalı) Çalgılar

2.3.3.1. Davul

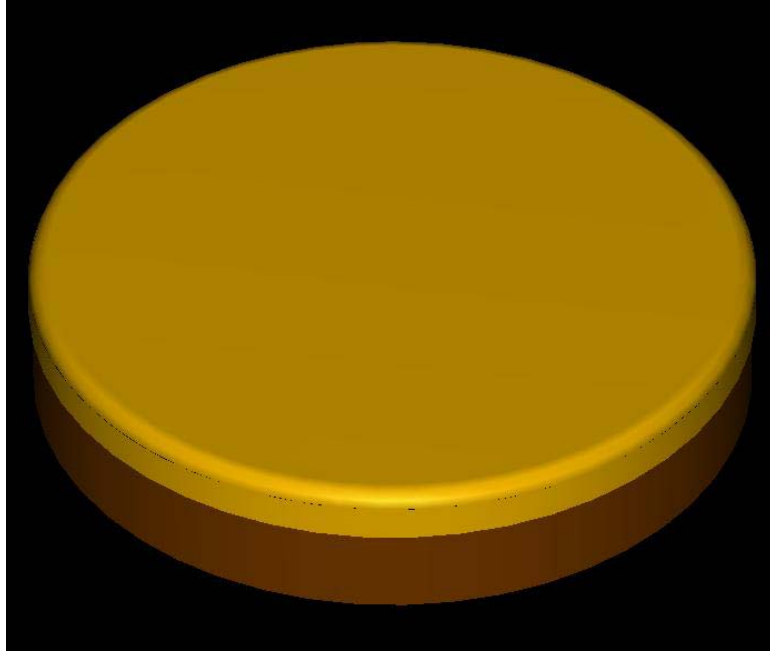
Şekil-2.20.1

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden bu güne kadar kullanılmış olan davul, farklı boyutlarda ağaçlardan kıvrılmış, yuvarlak kasnaklarının her iki yüzüne kalın hayvan derileri gerilerek oluşturulmuş vurmalı bir çalgıdır (Bkz.ş.2.20.1).¹⁶

Araştırmacılar, Hitit metinlerinde geçen “Gıs-Balag-Dı-Gal” teriminin davula verilen isim olabileceğini savunurlar. Çalgı Geç Hitit Dönemi’ne ait Karkamış kazılarında ele geçen bir ortostat üzerinde görülmektedir. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde sergilenen bu ortostatta (Bkz.r.3.36) karşılıklı iki kişi omuzlarından geçirilmiş kayışlarla davulu taşımaktadır. Kayışlar davulun enli kısmından çalgıya bağlıdır. Günümüzde davul tokmakla çalınmaktadır, ancak bu sahnede müzisyenler çalgıyı elleriyle çalmaktadır. Bu sebepten, Arkammi Davulcuları’nın elleriyle icra ettikleri çalgının bendir gibi tek tarafa deri gerilmiş bir alet olduğu da düşünülebilir. Davulun arkasındaki kişinin çalgıyı çalmayla bir ilgisi olup olmadığı net değildir. Bu kişi, çalgıyı çalmak yada taşımakla görevlendirilmiş olabilir. Belki de hiçbir katkısı olmayıp sanatçının kompozisyon anlayışı sonucu orada yer almış olma ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Davul, ortadaki karakterin büyük bir bölümünü kapladığı için sahnede karakterin sadece kafası ve ayakları görülmektedir.

¹⁶ Tuncer B., *Eskiçağ Klıkia Çalgıları*, Pan Yayıncılık, 2005.s.39.

2.3.3.2. Def

Şekil-2.21.1

Çapı ortalama 25-30 cm olan tek tarafı deri kaplı vurmali bir çalgıdır (Bkz.ş.2.21.1.). Kasnak kısmı ortalama 5-6 cm olduğu düşünülmektedir.¹⁷ Bir çok uygarlıkta da olduğu gibi Anadolu'da krallıklar döneminde bu çalgı yaygın olarak kullanılmıştır. Bu düşünce, üzerinde müzik sahnesi bulunan bir çok tarihi belgede Def olduğu için oluşmuştur.

Geç Hitit Dönemine tarihlenen Zincirli'den müzisyenler sahnesinde (Bkz.r.3.42) Peş peşe birbirini izleyen ve hepsi profilden gösterilmiş dört erkek müzisyenden oluşmaktadır. Figürlerden ikisi def, biri lir ve diğeri de asimetrik lir çalmaktadır. Bu sahnede iki farklı boyda Def bulunmaktadır. Soldaki müzisyenin çaldığı Def, sağdaki müzisyenin çaldığı Def'e nazaran daha küçüktür. Her iki müzisyen de Çalgıyı sol elleriyle tutup sağ elleriyle çalmaktadır. Def'ler yüzleri peçeyle kapalı kısa boylu müzisyenler tarafından çalınmaktadır. Aynı şekilde Karatepe baş sahnesinin sol bölümünde Kral Asitalata'ya içki, yemek ve müzik sunan müzisyenler betimlenmiştir. Alt sırada sol başta yürür vaziyette betimlenmiş müzisyenin Def çaldığı görülmektedir (Bkz.r.3.43).¹⁸

Karatepe'den Müzisyeler (Bkz.r.3.46) sahnesinde ise iki yanda karşılıklı duran iri yapılı kadınlardan biri sağ diğeri sol eliyle bir halka tutmaktadırlar. Ortalarında duran minyon figürün elinde ise def vardır. Müzisyen def'i sol eliyle tutmakta ve sağ eliyle çalmaktadır. Def normal şekilde olduğu gibi omuz hizasında değil de, daha aşağıda tutulmuştur. Bunun nedeni bu üçlü kompozisyonda çalgıyı yerleştirme kaygısı olabilir.

¹⁷Dinçol B., **Eski Önyasa ve Mısır'da Müzik**, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2003, s.34.

¹⁸Akurgal E., **Anadolu Kültür Tarihi**, Tübitak Yayınları, Ankara, 2005, s.227

Bu üç sahnede de göze çarpan önemli bir detay, Müzisyenlerin kısa boylu oluşudur. Claves çalgısını incelerken de müzisyenlerin kısa boylu oluşu önemli bir benzerliktir.

Urartu dönemine ait bronz kemer kalıntısı üzerinde bulunan bir sahnede ise diğer örneklerden farklı olarak uzun boylu bir kadının Kenarı simit şeklini andıran bir def çaldığı görülmektedir. Çalgı ve bu çalgıyı çalan müzisyenin diğer Geç Hitit Dönemi eserlerinde olduğundan farklı bir yapıya sahip betimleme olduğu görülmektedir.

2.3.4. Kordofon (Telli) Çalgılar

2.3.4.1. Lir

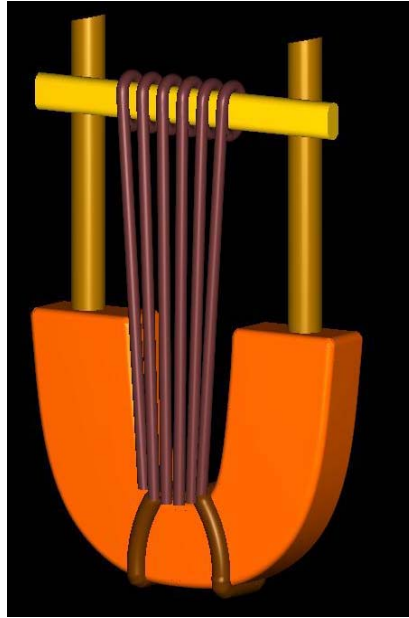

Şekil-2.22.1

En eski uygarlıklardan günümüze kadar çeşitli formlarda ve boylarda Lir'ler kullanılmıştır. Anadolu'da Krallıklar çağı'nda da Lir'leri görmek mümkündür. Bu dönemde kullanılmış Lir'ler, Tunç Çağı'nda gördüğümüz örneklerine nazaran daha küçük ölçülere sahip tasarlanmışlardır. M.Ö. 700'lü yıllara tarihlenen bir çok sanat eseri üzerinde küçük formlarda Lir örnekleri görülmektedir (Bkz.ş.2.22.1). Assur'luların etkisiyle Lir'ler, Anadolu'da yeni bir kimliğe bürünmüşlerdir. Büyük boyda, iki kişinin çaldığı veya bir kişinin

çaldığı Lir'lerin yerini çok daha küçük formlarda Lir'ler almışlardır. Özellikle Çifte Flüt, Def ve Krotala ile çalınırken betimlenmiş olan Lir'in, bazı mezar stelleri üzerinde, ölen kişinin eşyası olarak yer aldığı görülmektedir. Zincirli mezar steli (Bkz.r.3.40) üzerinde tasvir edilmiş olan ölü yemeği konulu sahnede, karşılıklı oturmuş karı-koca görülmektedir. Başlarının arkasındaki boş alanda, çiftin yaşamda kullandıkları çeşitli eşyalar betimlenmiştir. Solda lir, ortada bezekli ayna, sağda da deri kase vardır. Bu lir dikdörtgen kasalı ve 6 tellidir. Yelpaze şeklinde gerdirilmiş teller, alttaki yay şekilli kuyruk kısmında toplanmıştır.¹⁹

Şölen, eğlence, müzik ve dans sahnelerinin yer aldığı bir Karatepe rölyefinde (Bkz.r.3.43) Lir'in küçük ölçüdeki bir tını kutusunun iki yanından çıkan dışbükey kolları olduğu görülmektedir.²⁰ Bu sahnede Kral Asitalata'ya içki, yemek ve müzik sunan karakterler görülmektedir. Alt sırada sağdan ikinci figürün elindeki Lir (Bkz.ş.2.22.1), Hellen müziğine geçmiştir.²¹ Bu sahnede gördüğümüz Lir'in ses kutusu, daha önce gördüklerimizden farklı olarak içeriye doğru kavisli, dikdörtgen formdan sıyrılmış, dışı dikdörtgen görümlü ancak iç kısmı "u" biçiminde olan bir forma bürünmüştür. Birbirinden farklı uzunluktaki kollarıyla asimetrik bir yapıya sahiptir. Çalgının 8 teli, diyagonal üst çubuğa bağlanmıştır, diğer ucu ise tını kutusunun alt tarafındaki bir bağa bağlanmıştır. Sonuç olarak, Assur'larda şekillenen küçük formlardaki Lir'ler, Anadolu'da yeni bir kimlik kazanarak Hellenler'e geçmiştir.

Şekil-2.22.2

¹⁹ Darga M., **Arkeo Atlas, sayı: 3**, Doğan Burada Rizzoli Dergi Yayıncılık Ve Pazarlama A.Ş. İstanbul, 2004, 1992. s. 47

²⁰ Akurgal E., **Orient und Okzident**, Holle Verlag Baden, Germany, 1966., s.136.

²¹ Akurgal E., **Anadolu Kültür Tarihi**, Tübitak Yayınları, Ankara, 2005, s.227

Sahnedeki diğer Lir ise yarım ay formundaki ses kutusu ve birbirine paralel kollarıyla diğerinden farklı bir özellik göstermektedir (Bkz.ş.2.22.2). Çalgı burada 6 telli olarak kullanılmıştır. Prof. Akurgal, Plenkon ile çalınan bu model Lir'in Helen'lerin "Phorminx" adlı çalgısına öncülük ettiğini savunmaktadır.²²

Karatepe'den bir başka müzisyenler sahnesinde (Bkz.r.3.46) iki yanda karşılıklı duran iri yapılı kadınlardan biri sağ diğeri sol eliyle bir halka tutmaktadırlar. Ortalarında duran minyon figür Def çalmaktadır. Sol başta Lir, sağ başta da Aulos çalan iki erkek müzisyen, yüzleri birbirine dönük ve ayakta durmaktadırlar. Bu sahnede gördüğümüz Lirin kolları içe dönük ve kavislidir. Müzisyen bir kemer yardımıyla Lir'i omzuna asarak çalmaktadır. Bu dönemde kullanılan Lir'lere nazaran daha büyük bir forma sahiptir.

Sadberk Hanım Müzesi'nde sergilenen bir Urartu kemeri üzerinde tasvir edilen ziyafet sahnesinde (Bkz.r.3.44), Geç Hitit Dönemi'ndeki eserlerden farklı olarak çalgıyı bir kadının çaldığı görülmektedir. Dikdörtgen bir forma sahiptir. Diagonal çubuğun her iki ucu yukarıya doğru kıvrıktır. Bu forma benzer bir diğer örnek, Maraş civarlarında bulunan bazalt stel üzerinde görülmektedir (Bkz.r.3.38). Dikdörtgen forma sahip olan bu Lir 4 tellidir.

Lir'in Hitit'lerdeki en geç tasvirine geç dönem sanatına tarihlenen Zincirli rölyeflerinde rastlanmaktadır (Bkz.r.3.40). Bir Şölen sahnesinin tasvir edildiği mezar stelinde, sahnenin arka planında duvarda asılı şekilde görülmektedir.²³

Bir başka Zincirli rölyefinde ise (Bkz.r.3.42) biri simetrik diğeri asimetrik iki lir modelinin tasvirine rastlanılmaktadır. Lirlerden birinin 5 teli, tını kutusunun üzerindeki eşikten geçerek çalgının alt tarafına bağlanmış olup r.30'taki mezar stelindeki modelle aynı forma sahiptir. Plenkon kullanan icracı telleri eşiğe yakın bir yerinden çırpılmaktadır.²⁴ Asimetrik yapıdaki 12 telli Lir'i çalmakta olan diğer icracı ise farklı olarak telleri, tını kutusunun yukarisından çırpılmaktadır. Diagonal üst çubuğa bağlanmış olan teller tını kutusu üzerindeki başka bir bölmeye tutturulmuştur. Böyle bir bölmenin varlığını Eski Mısır Yeni Krallık Dönemi'ne tarihlenen Berlin Müzesi'ndeki Bir Lir'de rastlanmaktadır.

Boğazköy kazılarında bulunmuş olan Frigler'e ait Kybele Grup Heykeli(Bkz.r.3.48) Anadolu müziği açısından çok önemli bir görsel belgedir.

Hititler'deki müzik kültürü, Frig Çağı'nda devam etmiş, Frigler'den de Helenler'e geçmiştir. Kybele, Hititler'deki "Kubaba"nın Frigler'deki yansımasıdır. Ana Tanrıça

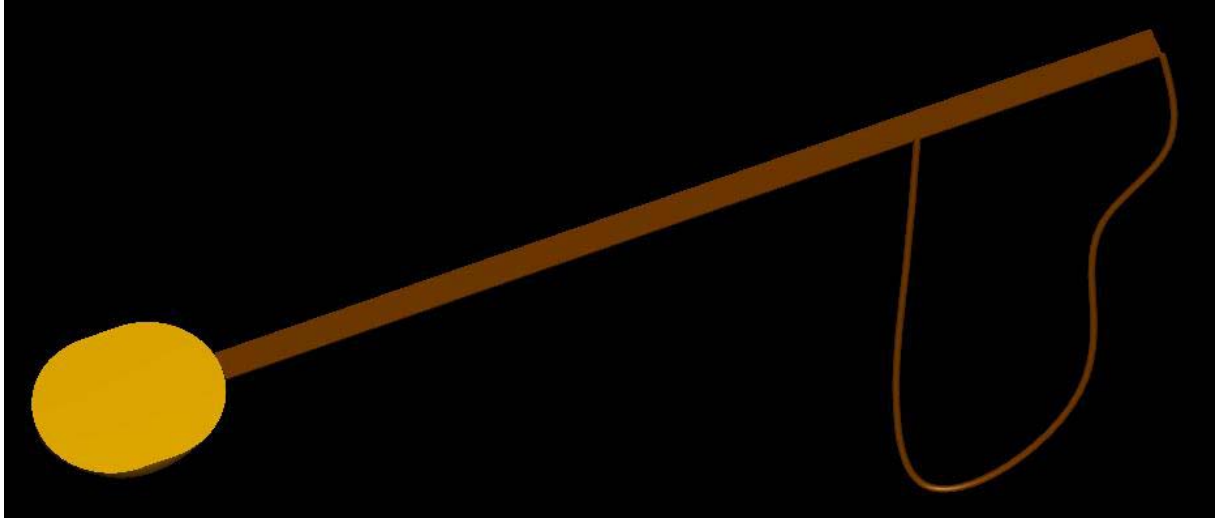
²² Akurgal E., **Hitit Çağı'nda Anadolu**, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, No:140, Ankara, 2001.s.25.

²³Darga M., **Hitit Sanatı**, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları no:56, İstanbul, 1999., s.306.

²⁴ Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999,s.34.

Kybele'nin bir yanında Çifte Flüt, Diğer yanında ise 7 telli Kithara(Lir) çalan iki Koribant Rahibi figürü yer almaktadır.²⁵

2.3.4.2. Lut / Lavta / Tibula (Uzun Saplı Saz)

Şekil-2.23.1

Mızraplı sazların atası olup küçük gövdeli, uzun saplı telli bir çalgıdır (Bkz.ş.2.23.1). Parmakla ve ya mızrapla(plenkton) çalınır. Eski Çağlardan günümüze kadar gelişimini sürdürerek varlığını korumayı başarmıştır. İlk olarak Mezopotamya tapınak müzisyenlerince kullanılıp daha sonra Suriye aracılığıyla Mısır'a götürüldüğü anlaşılmaktadır. Anadolu'da da tapınma ve günlük eğlencelerde yer almıştır. Anadolu'daki en eski tasvirlerine kült vazolar üzerindeki müzik, dans, kutsal evlilik gibi sahneler içinde rastlandığı Tunç Çağı'nda çalgılar bölümünde detaylı olarak anlatılmıştır.

Bu dönemde görülen Uzun Saplı Saz'ların gövdesi, su kabağının üzerine deri gerilerek ya da tahtadan yapılmışlardır. Betimlemelerde perdelerin olduğu görülmemektedir. Tellerin kiriş(bağırsak) olduğu düşünülmektedir. Ancak Gazimihal'e göre bu çağlarda ipek ve kiriş telin yapımı bilinmediği için, dayanıklı bazı yerel bitkiler bükülüp gerdirilerek tel haline getirildiği savunulmaktadır. Günümüze kadar ulaşan tarihi eserler üzerinde Uzun Splı Saz'larda burguluklar betimlenmemiştir.²⁶

Zincirli'den bir rölyef üzerinde (Bkz.r.3.37) Babylon'lu bir ozanın Lut çalarken tasviri görülmektedir. Çalgının Küçük ses kutusu ovaldir, sapı uzun ve sapın ucunda bir askı bulunmaktadır. Kargamış'tan bir müzik sahnesinde de (Bkz.r.3.41) yine Zincirli'den rölyef üzerindeki tasviri andıran türde Uzun Saplı Saz görülmektedir. Ancak burada görülen sazın

²⁵ Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999,s.34.

²⁶Tuncer B., **Eskiçağ Klikia Çalgıları**, Pan Yayıncılık, 2005. s.31-32.

ses kutusu diğerine nazaran yok denecek kadar küçüktür. İcracı sapın dip kısmından telleri çırparak sazi icra etmektedir.

Karkamış'tan başka bir ziyafet sahnesinde de Uzun Saplı Saz'a rastlanmaktadır (Bkz.r.3.47). Burada tasvir edilen sazın ses kutusu Hindistan cevizini andıran bir forma sahiptir. Eski Mısır'da örnekleri olan Hindistan cevizi gövdeli sazları andıran bu çalgının, ses kutusunun Hindistan cevizi kabuğundan yapılmış olabileceği fikrini doğurmaktadır.

2.4. Anadolu’da Antik Yunan Döneminde Çalgılar

Müziğin kökeninde ve diğer sanatlarda olduğu gibi büyü vardır. Büyü ilkel insanın doğayı denetimi altına alması için araçtır. İkel insana özgü olan bu düşünce biçimi, algısal, öznel ve her kalıba sokulabilir niteliktedir.¹ Genel anlamda Mitoloji, düş gücü ile doğayı denetim altına alır ve biçimlendirir. Yunan Sanatı’nın oluşmasında da tanrılara insan biçimi veren düş gücünün payı büyüktür. Bu düş gücü Yunan Mitolojisi’ni yaratmıştır. Marx, “bildiğimiz gibi Yunan Mitolojisi Yunan sanatının bir arsenali değil, aynı zamanda temelidir.” diyerek Yunan Mitolojisi’nin, Yunan sanatının ön koşulu olduğunu belirtmiştir.²

Yunan Mitolojisi’nde müzik ile ilgili tanrılar, yarı tanrılar ve bir çok efsanevi ozanın öykülerinin, gerçek yaşamda var olduklarını tarih kanıtlamaktadır. Antik Yunan’da düş ve gerçek çoğu zaman birbirine karışmıştır.

Arkaik dönemden Hıristiyan Roma (Neo Roma) dönemine gelinceye kadar Helenlerde (Antik Yunan) müzik, diğer antik medeniyetlerde olduğu gibi bir takım şarkılara eşlikte, dini festivallerde, zafer törenlerinde ve çeşitli yarışmalarda kendini göstermiştir. Özellikle Dionysus töreninde önemli bir rol üstlenmiştir.³ Arkaik Dönem’in küçük oyunları, şarkıları ve dansları, Dionysus, Afrodite ve Apollo adına yapılan festivallere dönüşmüştür. Özellikle Aulos (Çifte Flüt) ve Kithara’nın kullanıldığı bu festivallerde Zeus’un doğumu, Hera ile evlenmesi, Apollo ve Piton arasındaki savaş gibi mitolojik olayların canlandırıldığı birçok antik döneme ait metinlerden anlaşılmaktadır.⁴

En önemli müzik yarışmaları Delphi’de Apollon onuruna yapılan “Pythian” oyunlarıdır. Ayrıca “Panathenia” festivallerine de her sınıftan ve her kondisyondaki yarışmacılar katılmışlardır. Müzisyenler de atletler gibi Pythian oyunlarında yarışmışlardır.⁵

Plato ve Aristoteles, müziği klasik eğitimi önemli bir parçası olarak görmüşler, aynı zamanda besteci olan şairler, şiirlerini Lir ve Kithara eşliğinde seslendirmişlerdir. Homeros, şiirlerinde müziğin, resmi ve dini törenlerin yanı sıra eğlence amaçlı olarak ta kullanıldığından söz etmektedir. Homeros’un yaşadığı dönemde toplum içinde saygın ve üstün bir yere sahip olan ozanlar, M.Ö. V. ve VI. y.y.’larda sıralanan esnaf sınıfında sayılırlardı. Fakat Sakadas, Pindaros, ve Bakilides gibi icracılık, bestekarlık, ve öğretmenlik vasıflarını kendilerinde toplayanlar her zaman saygı görmüşlerdir.

¹ Thomson G., **İnsanın Özü**, Çev. C. Üster, İstanbul, 1987.s.84.

² Marx K., **Sanat ve Edebiyat Üzerine**, çev. M.Belge, İstanbul, 1971.s.20.

³ Drinker S., **Music and Woman**, University of New York Press, New York, 1995,s.92

⁴ Kinney M., **Music in History- The Evolution of an Art** American Book Company, New York, 1954.s.70.

⁵ Bauer M., **Music Through Ages**, G.P. Putman’s Sons, New York, 1946,s.34.

Yunan Müziği'nin ilk dönemlerinde az sayıdaki çalgılarla basit ve modülasyondan yoksun bir müzik hakim olup müzikte sadece diatonik gamlar kullanılmıştır. M.Ö. VIII ve VII y.y.'lar arasında müzik, şiirin egemenliği altında kalmıştır.⁶

Helenler'in en eski ve önemli müzik adamlarından biri olan Lesbos'lu Terpander, bu dönemin yetiştirdiği ünlü müzisyenlerdendir. M.Ö.676 yıllarında Sparta'daki bir müzik yarışmasını kazanarak ünlü Terpander, Homeros çağının 4 telli Porminx'inin tel sayısını 7'ye çıkarmıştır. Terpander aynı zamanda özel kompozisyon formları da oluşturmuştur.⁷

Daha önce sadece tapınaklarda icra edilen müzik, M.Ö. VIII ve VII y.y.'larda müzik okullarında da öğretilmiştir. Bu okullarda temel olarak şarkı söyleme, çalgı çalma ve dans dersleri yanında başka konularda da eğitim verilmiştir.⁸ Thales, Ksenodemos, Ksenokritos, Polimnestos ve Sakadas gibi sanatçıların yetiştiği bu dönemde toplu icra ortaya çıkmıştır. Alkman, Stesikhohros, İbykos, Simonides, Bakhyllides ve özellikle Pindaros bu konuda öncü rol oynamıştır. M.Ö. V y.y.'da yaşamış olan Pindar, Klasik Grek Müziği'nde koral icranın ve ilahilerin gelişimine öncülük etmiştir. M.Ö. V y.y. sonlarında ise drama sanatı halkın ilgisini çekmiş, mim ve dans sanatının yanı sıra enstrümantal ve vokal müzik de önem kazanmıştır.⁹

Aulos ve Kithara'nın teknik özellikleri ve ses sahaları M.Ö. V. y.y.'nın ikinci yarısından itibaren genişleyerek profesyonellerin kullandıkları gösterişli bir çalgı halini almışlardır. Milet'li Timotheus(M.Ö.450-360), Dithyramb ve Nomos Kitharodikos'ları popüler müziğe kazandırmıştır. M.Ö. V. ve IV y.y.'lar arasında toplu icranın yerini profesyonel solo icracılar almış, Müzik şiirden daha fazla önem kazanarak öne çıkmıştır. Çok modülasyonlu ve geniş ses aralıklarındaki icralar gelişmiştir. Aulos büyük bir önem kazanmış, yarım sestten daha küçük aralıklar da kullanılarak yapılan anarmonik nağmeler tiyatro ve trajedide tercih edilerek diatonik gam güncelliğini yitirmiştir.

Greke müzik sisteminin temelini oluşturan "Tetrakord" (4 tel) kavramı, ismini Lir'in dört telinden almıştır. Tetrakord'ların sabit olan 1. ve 4. notaları tam dörtlü olarak akort edilmiş, 2. ve 3. dereceler değişken yapılarıyla Tetrakord'un karakterini belirlemişlerdir. Aristoksenus(M.Ö. IV. y.y.), diatonik, kromatik ve anarmonik olmak üzere Tetrakord'ları üç sınıfa ayırmıştır. İki Tetrakord'un birleşmesinden oluşan temel üç dizi kullanılmıştır. Bunlar sırasıyla; Doryan, Frigyan ve Lidyan dizileridir.¹⁰

⁶ Ataman A., **Musiki Tarihi**, M.E.B. Yayınları, Ankara, 1947,s.59.

⁷ Randel M., **The New Harvard Dictionary of Music**, Cambridge, 1995.s.346.

⁸ Bauer M., **Music Through Ages**, G.P. Putman's Sons, New York, 1946,s.32.

⁹ Drinker S., **Music and Woman**, University of New York Press, New York, 1995,s.89.

¹⁰ Bauer M., **Music Through Ages**, G.P. Putman's Sons, New York, 1946,s.36-37.

Ritmi mükemmel bir şekilde tanımlamış olan Aristoxenus, müzik teorisi ile uğraşmış, müziğin tanımlanması, ritmin incelenmesi, ruhsal ve ahlaksal yaşam üzerindeki etkilerini içeren bir eser yazmıştır.¹¹

Grek matematikçi Pisagor, bir teli çeşitli uzunluklarda bölerek oktav, beşli, dördü, majör 2li ve 3lü aralıkları tespit etmiştir. Grek modlarını belli bir sisteme koymaya çalışmış olan Pisagor, akustik biliminin de öncüsü olmuştur. Bir başka teorisyen Öklit ise M.Ö. IV y.y.'da, "Mese" adı verilen bir orta ton etrafında dört terrakordun organize edilmesiyle oluşturulmuş olan "Dizilerin Mükemmel Sistemi"ni açıklamıştır.¹²

Doryan, Lidyan ve Frigyan ana dizilerinden, Mixolidyan, Hypdorion, Hypfrigyan ve Hypolidyan dizileri geliştirilmiş, Doğudan gelmiş olan modlar ise daha çok dans müziğinde kullanılmıştır. Erken Klasik Lir'in tellerinin adı "Neate"(nete); en alt tel, "Paranete"; en altın üstü, "Trite"; üçüncü tel, "Mese"; orta tel, "Lichanos"; beşinci tel, "Parhypate"; en üstün altı, "Hypate"; en üst tel olmak üzere aynı zamanda Helen'lerin 7 notalı dizisini belirtmiştir.¹³

M.Ö. II y.y. dan itibaren Anadolu'daki Roma Eyaletleri çoğalmaya başlamıştır. Buna paralel olarak aynı dönemde Augustus tarafından imparatorluğa dönüşen Roma Devleti M.S. IV y.y.'a kadar tüm Akdeniz havzasını hakimiyeti altına almıştır. M.Ö.27 ve M.S.395 yılları arasında tüm Anadolu Roma hakimiyeti altına girmiştir.¹⁴

Roma kültürünün oluşmasında, ele geçirdikleri yerlerin kültürleri, önemli denilebilecek nitelikte rol oynamıştır. Mim sanatına önem veren Roma kültüründe sözlerden tamamen arındırılmış olan pandomimik danslar ön plana çıkmıştır. Tek aktörün rol aldığı ve konuları Mitolojiden seçilen "pandomim"e koro ve orkestra tarafından eşlik edilmiş, İmparator Augustus zamanında orkestralarda Syrix, Symbal, Aulos ve Kithara kullanılmıştır.¹⁵

Etrüskler, Grekler ve Doğu kültürü, Roma üzerinde etkili olmuş ve bu uygarlıkların kullandıkları çalgılar benimsenmiştir. Romalılar M.Ö.II y.y. başlarında Anadolu'da Frig topraklarında doğmuş olan Kybele kültü ile tanışmıştır. Aulos, Cymbal, Def gibi çalgıları Roma'ya getiren Kybele rahipleri bu çalgıların halk içinde yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Romalılar güzel sanatların her dalında olduğu gibi müzik alanında da Greklerin fikirlerini benimsemişlerdir. Dramalarda orkestra ve koroya yer vermiş, artistler metinleri

¹¹ Ataman A., **Musiki Tarihi**, M.E.B. Yayınları, Ankara, 1947 s.61.

¹²Bauer M., **Music Through Ages**, G.P. Putman's Sons, New York, 1946., s.39.

¹³ West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.219.

¹⁴ Asgari N., **Anadolu Medeniyetleri Eserleri Sergi Kataloğu I**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1983,s.104.

¹⁵ Wellesz E., **Ancient and Oriental Music**, Oxford University Press, Oxford, 1999.s.415.

Aulos eşliğinde okumuşlardır. Eserlerin koral kısımlarını söylemek için ise bir şarkıcının görevlendirildiği, kaynaklardan anlaşılmaktadır.¹⁶

Yapılan araştırmalar sonucu Greklerin müzik kültürü, Romalıların müzik kültürünün temelini oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Kullandıkları müzik aletlerinin bir çoğu her iki kültürde de aynı olduğundan dolayı Antik Yunan Dönemi ve Anadolu'da Roma Dönemi, Aynı bölümde incelenmiştir.

Bu bölümde inceleyeceğimiz çalgılar:

- Aerofon (Nefesli) Çalgılar:

Aulos

Syrinx / Pan Flüt

Salpinx

Ascaules

Tuba

Kornu

Lituus

Hydraulis

Canorus

- İdyofon (Kendi tınlar) Çalgılar:

Cymbal (Zil)

Krotala

- Membrafon (Derili vurmali) Çalgılar:

Tympanon (Def)

- Kordofon (Telli) Çalgılar:

Lir

Barbitos

Phorminx

Kithara

Arp

Pandura (Lut)

Zither

¹⁶ Kinney M., **Music in History- The Evolution of an Art** American Book Company, New York, 1954.s.98.

2.4.1. Aerofon (Nefesli) Çağlılar:

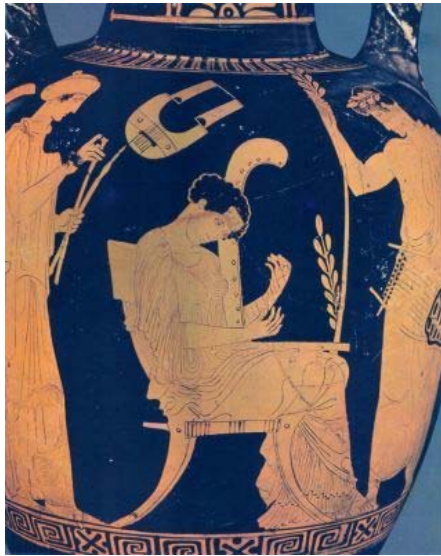
2.4.1.1. Aulos

Şekil-2.24.1

Aulos, tüp veya boru anlamına gelen “Auloi” kelimesinin çoğul halidir. Grek Aulos Müziği'nin icadı Olympus'a atfedilmektedir.¹⁷

Aulos'un Helenlerdeki kullanımına ait en eski görsel malzeme M.Ö. 2200-2000 arasında tarihlendirilen Kilkad kültürüne ait Çift flüt çalan heykelciğdir.

Şekil-2.24.2 Aulos icracısı ağızlığı değiştirirken resmedilmiş bir Helen vazosu.

¹⁷Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940., s.138.

Çalgının yapımında iki tip ağızlık kullanılmıştır. Bunlardan biri Anadolu’da halen kullanılmakta olan sipsinin ağızlığına benzer. Bu ağızlık, ince bir boru(kamış) parçasının yan yüzeyine dikey çentik açılarak yapılmaktadır.¹⁸ Helenler bu ince boru parçasına “Surinx”, bu parça üzerindeki kesite de “Glotta” ya da “Glossa” ismini vermiştir.

Bir başka tip ağızlık ise Surinx’e nazaran daha dinamik ses sahasına sahip bir türdür. Günümüzde kullanılan Zurnanın ağızlığını andıran bir şekle sahiptir. Baines’e göre, Aulos icracıları akort kontrolünün daha kolay olmasından dolayı bu ağızlığı tercih etmişlerdir. Helenler bu tip ağızlığa “Zeugos” ismini vermişlerdir. Zeugos Holmos’a, Holmos ise “Hupholmion” adı verilen soğan biçimli parça ile ana boruya bağlanarak çalgıyı oluşturmaktadır.¹⁹

İcra esnasında, bu iki tipte de ağızlık, icracının ağzının içinde yer almaktadır. Aulos icracıları çalgılarını “Sybene”, kullandıkları ağızlıkları ise “Glottokomeion” adını verdikleri torbalarda muhafaza etmekteydiler.

Boruların uzunluğu, parça ekleyip azaltılarak ya da ağızlık kısmı hareket ettirilerek akord edilir ve buna bağlı belirlenmektedir.

Şekil-2.24.3 Helen vazosundan detay.

Yukarıdaki resimde (Bkz.ş.2.24.3) Aulos icracısının ağzı üzerinden geçen ve başının arka tarafından bağlanan “Phorbion” ya da “Peristomion” adı verilen deri bir bant taktıkları görülmektedir. Bu bant, yanaklardaki şişmeyi engelleyerek dudaklardan sabit basınçlı hava çıkmasını sağlamaktadır. Ağız kısmında çalgının ağızlığının geçebileceği kadar bir yarık bulunmaktadır.²⁰

¹⁸ Baines A., **Brass Instruments, Their History**, J. Limited, London, 1980,s.190.

¹⁹ Anderson W., **Music and Musicians in Ancient Greece**, Cornell University Press, London, 1997.s.178.

²⁰ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.130.

Aulos'ta delik sayısı Erken dönemde 3 ve ya 4 olarak belirlenmiştir (Bkz.r.3.53). M.Ö. V y.y.'dan itibaren delik sayısı artarak teknik kapasitesi genişlemiştir. Klasik dönemde 5 delikli aulos kullanılmış(Bkz.r.3.59), borunun arkasındaki ikinci delik ise baş parmak ile kontrol edilmiştir. Antik yazarlara göre Grek müziğinin temelini teşkil eden Doryan, Frigyan ve Lidyan tonalitelerinin üçünün de çalınabilmesi için delik sayısının artırılması M.Ö. V y.y.'dan itibaren gerçekleşmiştir. Müzisyen Pronomous, çalgının yapısını bir çok modu çalabilecek şekilde geliştirmiştir. Daha sonraki dönemlerde de delik sayısı 15'e kadar çıkmıştır (Bkz.r.3.127).²¹

Pompei ve diğer kazılarda bulunmuş olan Aulos'larda delik sayısının 24'e kadar çıkarıldığı görülmektedir. Boru deliklerinin üzerinde metal bantlar görülmektedir. Bantlara bağlı olan düğmeler(keras) çevrilerek, delikler çalınacak moda göre açılıp kapatılmıştır. Grek Teorisyen Aristoxenus, "Pathenioi"-soprano, "paidikoi" soprano, "kitharisterioi" tenor, "teleoi" bariton, "hyperteleoi" bas, olmak üzere beş ayrı Aulos'a işaret etmiştir. Bu Aulos'lar toplam 3 oktavlık bir ses sahasına sahiplerdir.²²

Daha geç dönemlerde teknik kapasitesi gelişen Aulos, şenliklerin, evlilik törenlerinin ve çeşitli kutlamaların yanı sıra askeri amaçla kullanılmıştır. Aristoteles çalgının moral karakteri arttırıcı ve heyecan verici bir sesi olduğundan söz etmektedir. Ayrıca bu çalgı Dionysus kült törenlerinin önemli bir müzik aleti olmuştur.²³

Grek vazo ressamaları, icracının parmaklarını, her bir borunun aynı noktasından tutarken resmetmişlerdir. Atina yakınlarındaki bir mezarda bulunan M.Ö. V y.y.'a tarihlendirilen bir Aulos'un boruları 9 mm çapında, yaklaşık 35 cm uzunluğundadır. Bu ölçülerdeki Aulos'lar, tiyatro oyunlarında koroya eşlikte ve profesyonel yarışmalarda kullanılmıştır.²⁴

Bergama ve Efes kazılarında bulunmuş olan Aulos'lar ise, çalgının Anadolu'daki kullanımı ile ilgili en önemli bulgulardır (Bkz.r.3.127). Bergama kazılarında bulunmuş olan borunun üzerinde çalınacak moda göre delikleri açıp kapamaya yarayan bir mekanizma tespit edilmiştir.²⁵ Bu çalgı ayrıca Bodrum Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Helenistik döneme ait pişmiş toprak figürinlerinin elinde tasvir edilmiştir (Bkz.r.3.83).²⁶ İstanbul Arkeoloji

²¹ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.139

²² West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.89.

²³ Sadie S., **Grove Dictionary of Musical Instruments**, Mac Milan Publishers Limited, New York, 1997.s.86-87

²⁴ Baines A., **Brass Instruments, Their History**, J. Limited, London, 1980,s.200.

²⁵ West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.87.

²⁶ Love I.C., **Excavation at Knidos 1972**, T.A.D., s: XXI-2 Knidos, Türk Tarihi Kurumu Basım Evi, Ankara, 1974.s.86

Müzesinde sergilenen Helenistik döneme ait Aulos çalan heykeller, konumuza ışık tutacak yegane örneklerdendir (Bkz.r.3.90-r.3.91).

Lagina Hekate tapınağının kuzey frizinde bulunan bir kabartma üzerinde İki kent arasındaki birleşme ve ya bir kent için yapılan kurban töreni betimlenmiştir. Arka planda genç, sakalsız bir figür, uzun bir çift flüt çalmaktadır.²⁷

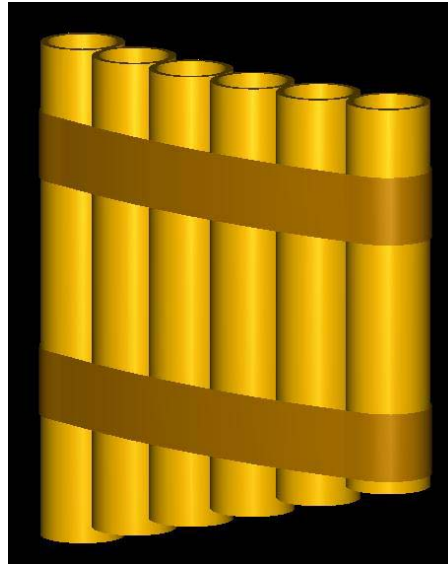

Şekil-2.24.4 Brüksel müzesinde sergilenen Monaulos

Tek borudan oluşan Aolus'a ise "Monaulos" ismi vermiştir (Bkz.ş.2.24.2). Çeşitli törenlerde yer almış olan bu çalgı, Helenistik dönemde yaygın olarak kullanılmıştır.²⁸ Brüksel Müzesi'nde korunan, Monaulos'un üzerinde başparmaklar için de olmak üzere 10 delik bulunmaktadır. Çalgı Anadolu'da bulunmuş olan bir geç dönem lahit üzerinde mitolojik eros figürünün elinde tasvir edilmiştir.²⁹

Antalya Arkeoloji Müzesinde sergilenen kült vazo üzerinde Marsyas Aulos çalarken betimlenmiştir (Bkz.r.3.59). İzmir Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bir friz parçası üzerinde betimlenen sahnede Aulos çalan müzisyen, Çalgıyı daha önceki örneklerden farklı olarak uç kısmı yukarıya dönük bir şekilde tutmaktadır (Bkz.r.3.129-r.3.131).

2.4.1.2. Syrinx / Pan Flüt

Şekil-2.25.1

²⁷ Mendel G., Schober, *Des Fries Des Hekateions von Lagina*, Vien N2., 1933.s.74,.

²⁸ Anderson W., *Music and Musicians in Ancient Greece*, Cornell University Press, London, 1997.s.184.

²⁹ Mansel M., *Die Ruinen von Side*, Walter De Gruyter & Co., Berlin, 1963.s.142.

Syrinx Monokalamos “Tek Kamışlı Syrinx”, Helen’lerde tek borulu çalgıya verilmiş olan isimdir. Syrinks Polykalamos “Çok Kamışlı Syrinx” ise çok kamıştan yapılmış çalgıya işaret etmektedir (Bkz.ş.2.25.1). Çalgı, Homer’in şiirinde Aulos ile birlikte daha çok çobanların kullandığı kırsal kesim kültürünün bir parçası olarak tasvir edilmiştir. Alt kısımları kapalı belli sayıdaki lamış borunun yan yana eklenmesi ile yapılmış olan Syrinx, “panpine” (Pan Flüt) olarak da isimlendirilir. Borularının yapımında ilk zamanlarda kamış, geç dönemlerde ise kemik, metal ve tahta kullanılmıştır.³⁰

Parmak delikleri bulunmayan ve alt kısımları kapalı olan bu borular, üstten üflenerek Çalınmışlardır. Çalgı, vazo resimlerinde genellikle Pan, Slenüs, Calliope isimli Mitolojik karakterlerin (Bkz.r.3.134), Muse’lerin ve kanatlı Erosların elinde görülmektedir. Aynı zamanda bazı mezar stellerinde (Bkz.r.3.136-r.3.138-r.3.159) ve frizlerde (Bkz.r.3.132-r.3.137) de görülmektedir. Borular en uzundan en kısaya doğru sıralı bir şekilde eklenerek çalgıyı oluşturmaktadır. Syrinx’in en uzun borusu en pest sesi, En kısa borusu ise en tiz sesi vermektedir.³¹ İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde bulunan bir heykelin elinde (Bkz.r.3.134) çalgının farklı uzunluktaki 5 borudan yapılmış bir modeli görülmektedir.

Arkaik Dönem’de 4-5 ve 6 borulu modelleri kullanılmış olan çalgının en yaygın modellerinin boru sayısı ise 7-8-9 olarak tespit edilmiştir.³²

Klasik Grek Syrinx’inin ise eşit uzunlukta olan borularının içine farklı miktarlarda balmumu koyularak tonlama yapıldığı tespit edilmiştir. Manisa bölgesinde bulunmuş olan Helenistik bir kitabede, Zeus Şenliği’ne katılan müzisyenler arasında “Syristes” (Syrinx icracısı) ismi de geçmektedir. Çeşitli ölçülerde kullanılmış olan çalgı, tiz bölgedeki sesleri çıkarmakta ve eşlik esnasında da yüksek oktavlarda çalınmaya devam edilmekteydi.³³

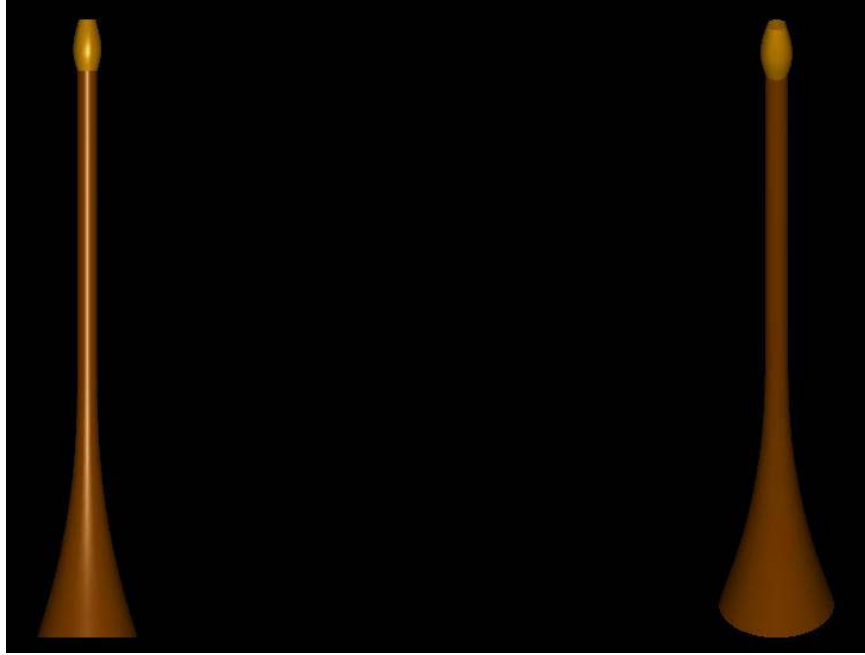
³⁰Randel M., **The New Harvard Dictionary of Music**, Cambridge, 1995., s.606.

³¹Randel M., **The New Harvard Dictionary of Music**, Cambridge, 1995., s.606.

³²Baines A., **Brass Instruments, Their History**, J. Limited, London, 1980,s.223-224.

³³West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.109-112.

2.4.1.3. Salpinx

Şekil-2.26.1

Helen’lerin kullanmış olduğu nefesli bir metal çalgıdır (Bkz.ş.2.26.1). M.Ö. V y.y.’da “Tyrhenis” olarak da adlandırılmış olan Salpinx’in borusu genellikle bronzdan yapılmıştır.³⁴ Kalak kısmı çan formunda genişleyen çalgıda, kemikten yapılmış ayrılabilir bir ağızlık kısmı kullanılmıştır.³⁵ Çalgının boyu, Roma Tuba’sından daha kısadır. Helenler çalgıya Roma ve Etrüskler kadar önem vermemişlerdir. Homer’in şiirinde de adı geçen Salpinx’in tasviri Helenistik döneme ait olan yuvarlak bir sunak üzerinde görülmektedir. Erosların Tykhey (Aphrodit) yaptığı kurban töreninde Eros’lardan biri salpinx’i üfler durumda betimlenmiştir (Bkz.r.3.86).

Bazı vazo resimlerinde Salpinx icracılarının da profesyonel Aulos icracıları gibi “Phorbeion” taktıkları görülür. Helenlere Etrüskler’den geçtiği düşünülen çalgının sahnelerde genellikle askerlerin elinde tasvir edildiği görülmektedir. İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde bulunan bir mezar stelinde, Yazıtın üst kısmında naiskos biçimli niş içinde asker ayakta durmaktadır. Sol omuzunda iki bantlı agraf bulunan bir kiton giyimli, sağ elinde bir silah, bir mifer yerde durmaktadır. Askerin yüzü çok zarar görmüştür. Sol kolunda salpinx bulunmaktadır (Bkz.r.3.140).

³⁴ Sadie S., **Grove Dictionary of Musical Instrumantes**, Mac Milan Publichers Limited, New York, 1997.s.286.

³⁵ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.145.

Çalgının savaşta ve dini törenlerde belli işaretlerin verilmesinde de kullanılmıştır.³⁶ Bir vazoz resminde icracı, uzunluğu 80-120 cm arasında olan borunun ortaya yakın kısmından tek eliyle tutmakta, diğer eli ise belinde ya da göğüs kafesinin üstünde durmaktadır.

2.4.1.4. Ascaules

Şekil-2.27.1 İki borulu Ascaules

Grek müziğinde diğer nefesliler kadar yaygınlaşmamış olan Ascaules'in hayvan postundan yapılmış bir ses torbası bulunmaktadır (Bkz.ş.2.27.1). İcradan önce üst kısmındaki borudan üflenerek içine hava doldurulmaktadır.³⁷ Torbanın alt kısımlarına eklenmiş olan boruların sayısı, bazı Ascaules'lerde dörde kadar çıkmaktadır. Bu borulardan bir ya da ikisi ezgi çalmaya yararırken diğerleri dem sesi vermektedir. Kuzey Asya tulumları gibi, çalgının Asya'dan ithal edilmiş olduğu ve genellikle iki yada tek borulu (Bkz.ş.2.27.2) olarak kullanılmıştır.³⁸

Şekil-2.27.2 Tek borulu Ascaules

³⁶ West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.119.

³⁷ Wellesz E., **Ancient and Oriental Music**, Oxford University Press, Oxford, 1999.s.408.

³⁸ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.141.

Çalgının alt boruları silindirik ya da konik yapıya sahiptir. Bu çalgiya Romalılar “Tibia Utricularis” ismini vermişlerdir. İcracının kol altına sıkıştırarak tuttuğu ses torbası içindeki hava, basınçla alt borudan çıkarken ses çıkarmaktadır (Bkz.ş.2.27.3).³⁹

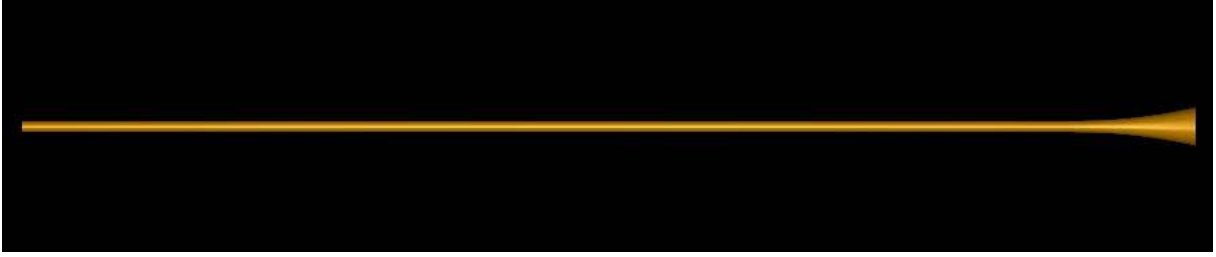
Şekil-2.27.3 İki borulu Ascaules Çalan icracı

Şekil-2.27.4 Helenlere ait bir süs objesi üzerinde Ascaules tasviri.

³⁹ Geiringer K., **Musical Instruments**, Unwin Brothers Limited, London, 1965.s.63.

2.4.1.5. Tuba

Şekil-2.28.1

İcadı Etrüskler'e ithaf edilen Tuba, Çeşitli törenlerde, gladyatör oyunlarında ve askeri manevralarda kullanılmıştır.⁴⁰ Roma Trompeti Tuba, eski medeniyetlerde görülen kısa trompetin daha uzun modelidir. Tuba'nın yapısı, Romalı "Aeneatores" (metal nefesli icracıları) tarafından geliştirilmiştir.⁴¹ Grek Salpinx'ine benzeyen çalgının silindirik borusu 1-3 m arasında uzunluklarda yapılmışlardır(Bkz.ş.2.28.1.). Bu borunun yapımında bronz ve bakırın yanı sıra demir ve fildişi de kullanılmıştır.⁴²

Salpinx'ten farklı olarak Roma Tuba'larında borunun uç kısmı daha geniş olup, hayvan boynuzundan ya da bronzdan yapılmış olan konik bir ağızlık kısmı bulunmaktadır. Çeşitli tasvirlerde borunun uç kısmının çan formunda olduğu görülmektedir.⁴³

Romalılar, savaşlarda askeri müziği icra eden Tuba icracılarına "Tubicines adını vermişlerdir (Bkz.ş.2.28.2).

Şekil-2.28.2 Tuba çalan Tubicines.

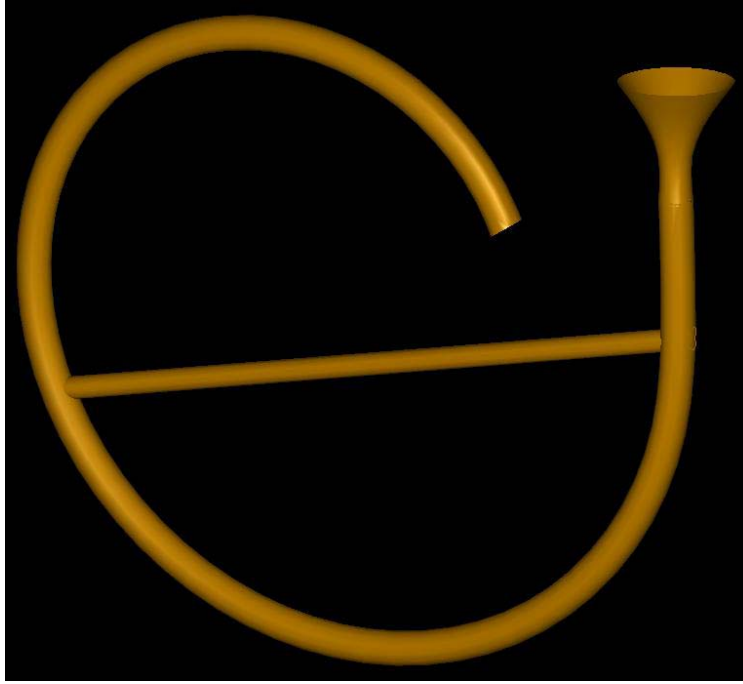
⁴⁰ Wellesz E., **Ancient and Oriental Music**, Oxford University Press, Oxford, 1999. s.406.

⁴¹ Baines A., **Brass Instruments, Their History**, J. Limited, London, 1980,s.58.

⁴² Sadie S., **Grove Dictionary of Musical Instruments**, Mac Milan Publishers Limited, New York, 1997, s.668.

⁴³ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.146.

2.4.1.6. Kornu

Şekil-2.29.1

Kelime anlamı boynuz olan Kornu'nun yapımında genellikle bronz kullanılmıştır. Çalgının yarım daireyi andıran "G" harfi formunda bir borusu bulunmaktadır (Bkz.ş.2.29.1). Kornu icracıları, çalgıyı çan formundaki geniş uç kısmı baş üzerinde duracak şekilde tutmaktadır (Bkz.ş.2.29.2).⁴⁴

Şekil-2.29.2 Kornu çalan icracı

⁴⁴ Wellesz E., **Ancient and Oriental Music**, Oxford University Press, Oxford, 1999.s.407.

Askeri bandolarda, çeşitli törenlerde ve sirklerde kullanılmış olan çalgının orta kısmına sağ omuz üzerinde taşımaya yarayan tahta bir çubuk bulunduğu düşünülmektedir. İcracı sol eliyle çalgının ağızlığını dudağına bastırarak üfleemektedir.⁴⁵ Çalgıda ayrılabilir bir ağızlık kısmı tercih edilmiştir. Dikey olarak tutulan çalgının 3 m'lik borusu olan daha büyük modelleri de kullanılmıştır. Tuba'dan geliştirildiği düşünülen çalgının Erken Roma Dönemi'nde diğer metal nefesliler olan Lituus ve Tuba ile beraber tasvirleri görülmektedir.⁴⁶ Kornu, İmparatorluğun genişlemesiyle beraber askeri amaçlı olarak çeşitli ritmik sinyaller vermek amacıyla da kullanılmıştır. Ayrıca Hydralius ile birlikte arenalarda ve Kybele kült törenlerinde de yer almıştır.⁴⁷

Şekil-2.29.3 Kornu çalan müzisyenler

⁴⁵ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.147.

⁴⁶ Sadie S., **Grove Dictionary of Musical Instruments**, Mac Milan Publishers Limited, New York, 1997. s.504.

⁴⁷ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.147.

2.4.1.7. Lituus

Şekil-2.30.1

“J” harfini andıran bir Roma nefesli çalgısıdır (ş.2.30.1).⁴⁸ Roma’nın Etrüskler’den aldığı çalgının ilk örnekleri, Hayvan boynuzunun dar olan alt kısmına geçirilmiş kamyş bir borudan oluşmaktadır. Zamanla, çalgının bronzdan yapılmış modelleri de yaygınlık kazanmıştır. Lituus, Kornu ve Tuba’dan daha az ilgi çekmiştir.⁴⁹ Çeşitli sanat eserleri üzerindeki tasvirlerden, ayrılabilir bir ağızlığı olduğu görülen çalgının, icracılarına “Siticinos” adı verilmiştir. Lituus, askeri bandoların yanı sıra evlilik törenlerinde de kullanılmıştır. Hayvan boynuzundan geliştirilmiş bir başka nefesli çalgı ise “Buccina”dır. Buccina sadece askeri kamplarda çalınmıştır (Bkz.ş.2.30.2).

Şekil-2.30.2 Buccina çalan askerler.

⁴⁸ Sadie S., **Grove Dictionary of Musical Instrumentation**, Mac Milan Publishers Limited, New York, 1997.s.532-533

⁴⁹Baines A., **Brass Instruments, Their History**, J. Limited, London, 1980, s.65.

2.4.1.8. Hydraulis

Şekil-2.31.1

Tarihte bilinen ilk klavyeli müzik aleti olan Hydraulis, M.Ö. III y.y.'da yaşamış olan mühendis Ktesibios'a atfedilmiştir. Bazı antik metinlerde çalgının su basıncı ile çalıştığı belirtilir. Özellikle Roma arenalarında kullanılmış olan çalgı, “Hydralulis”, “Hydraulos”, “Hydraulikon Organon” isimleri ile de anılmaktadır.⁵⁰ Çalgının altında su ile dolu olan bir hazneye dışarıdan hava pompalanarak basınç verilerek içi hava dolmaktadır.⁵¹ M.Ö. II y.y.'dan itibaren bu haznenin yerini deri bir haznenin aldığı düşünülmektedir.⁵²

Şekil-2.31.2 Hydraulis ve Kornu çalan müzisyenler.

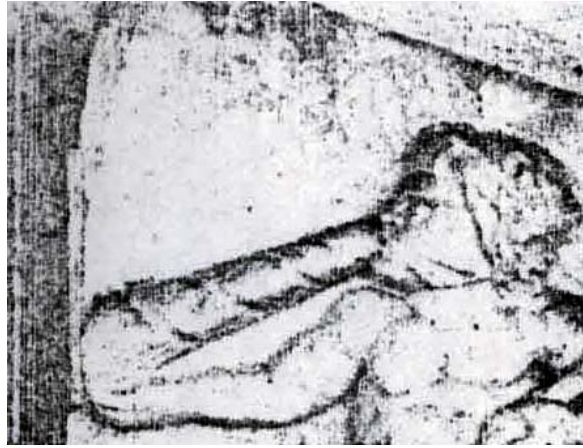
⁵⁰ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.143.

⁵¹ West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.116.

⁵² Randel M., **The New Harvard Dictionary of Music**, Cambridge, 1995.s.385.

Çalgı, bir gurup boru, klavye mekanizması ve hava mekanizması olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Genellikle 4-18 borudan oluşan 4 takım kullanılmıştır.⁵³ Klavye, sürgülere bağlı bir kol mekanizması ile çalışmaktadır. Çalgı, sürgü çekildiği zaman borulardan hava akımı geçecek şekilde dizayn edilmiştir. Çeşitli tasvirlerde icracının iki elini birden kullandığı görülmektedir. Güçlü sesi nedeni ile yaygın olarak kullanılmış olan çalgının boruları, çeşitli dizileri verecek şekilde düzenlenmiştir.

2.4.1.9. Canorus

Şekil-2.32.1

Çobanların ve denizcilerin günlük yaşamda kullandıkları, deniz kabuğundan yapılmış doğal bir müzik aletidir. Hydraulik müzik aleti olarak söz edilir. Plastik sanatlarda Tritonla birlikte betimlenmiştir.⁵⁴ Bergama Zeus Sunağı'nın saçaklarında bulunan Tritonların, sol ellerinde Canorus görülmektedir.⁵⁵ Anadolu'da özellikle kıyı kentlerinde, su ile ilgili yapılarda Triton ve Canorusun birlikte betimlendiği plastik eserlere oldukça sık rastlanılmaktadır (Bkz.r.3.141-r.3.142-r.3.143-r.3.144-r.3.145).

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bir alınlık parçasında, Canorus çalan Triton betimlemesi bulunmaktadır (Bkz.r.3.146).

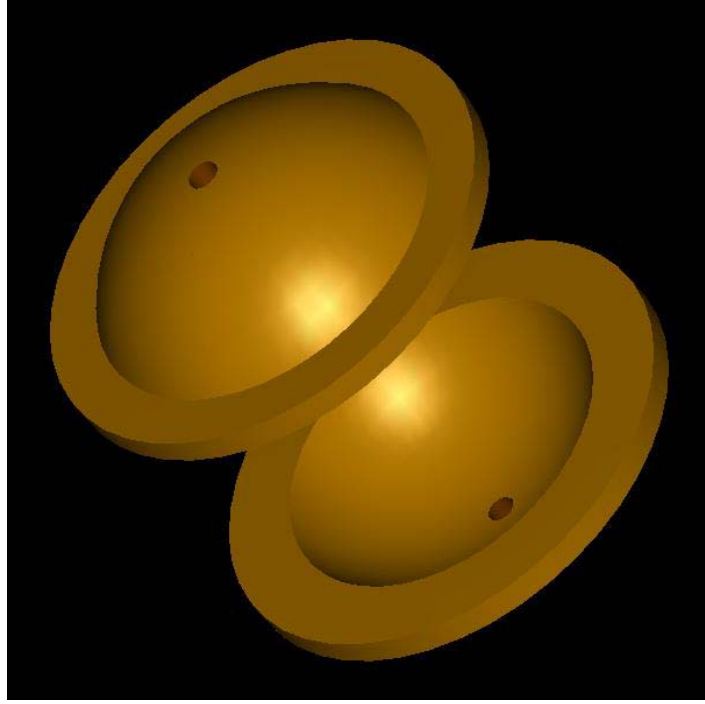
⁵³West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992., s.114.

⁵⁴Herter H., **Triton**, R.E., VII A1., 1939.s.303

⁵⁵Schmidt E.M., "**Die Grosse Altar zu Pergamon**", Leipzig, 1961.s.4.

2.4.2. İdyofon (Kendi tınlar) Çalgılar

2.4.2.1. Cymbal (Zil)

Şekil-2.32.2

Çalgı, iki yuvarlak metal levhadan oluşur. Bu iki parça birbirine vurulduğunda levhaların orta kısımları bombeli olduğundan rezonatör görevini görür. Anadolu kökenli olduğu düşünülen çalgı,⁵⁶ Batı Asya'dan Yunanistan'a geçmiştir. Dionysus kült törenlerinde ve Yunan Tiyatrosunda önemli bir yere sahiptir.⁵⁷ Helenler'in "Kumbalon", ya da çoğulu olan "Kumbala" olarak da adlandırdıkları Cymbal'in yapımında bu gün olduğu gibi genellikle bronz kullanılmıştır.⁵⁸

Grek sanatında M.Ö. VII y.y.'dan itibaren görülen çalgının çapı, 18 cm den büyük değildir. Metal plakaların arka yüzünde parmakların ya da ellerin geçirilmesine yarayan-genellikle deriden- bir parça bulunmaktadır.⁵⁹ Cymbal'in, tiyatronun ve çeşitli etkinliklerin yanı sıra Dionysus kült törenlerinde de önemli bir yeri olmuştur.⁶⁰

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bir vazo parçası üzerinde Cymbal çalarak yürüyen bir çocuk figürü alçak kabartma olarak tasvir edilmiştir (Bkz.r.3.126). Aynı şekilde

⁵⁶ Randel M., **The New Harvard Dictionary of Music**, Cambridge, 1995.s.218.

⁵⁷Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940., s.149.

⁵⁸Anderson W., **Music and Musicians in Ancient Greece**, Cornell University Press, London, 1997., s.185.

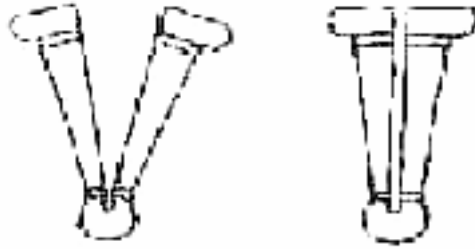
⁵⁹West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992..124-125.

⁶⁰ Sadie S., **Grove Dictionary of Musical Instruments**, Mac Milan Publishers Limited, New York, 1997.s.518.

İzmir Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bir friz üzerinde de Cymbal çalan bir Haff bulunmaktadır (Bkz.r.3.148).

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bir lahit üzerinde bulunan Eros kabartısı üzerinde Cymbal çalan Eros betimlenmiştir (Bkz.r.3.157). Side Arkeoloji Müzesi'nde bulunan başka bir lahit üzerinde de Cymbal çalan Eroslar betimlenmiştir (Bkz.r.3.160). Antakya Mozaik Müzesi'nde bulunan mozaik pano üzerinde bulunan sahnede Cymbal çalan kadın müzisyen figürü bulunmaktadır (Bkz.r.3.165).

2.4.2.2. Krotala

Şekil-2.33.1

Klasik döneme ait vazo resimlerinde genellikle dans eden kadınların elinde görülen çalgı, tahta veya fildişi gibi çeşitli malzemelerden yapılmıştır. Çalgı, iki parçası avuçların içinde birbirine vurarak çalınmaktadır. Dikdörtgen formdaki çalgının “L” harfi formunda olan modelleri de vazo resimlerinde görülmektedir. Helenler’in “Kroupalon” ismini de verdikleri çalgı, koral icrada şef tarafından ritmin belirlenmesinde kullanılmıştır.⁶¹

⁶¹Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940. s.149.

Şekil-2.33.2 Bir Helen vazosu üzerinde betimlenen Krotala çalan Satir.

Genelde kadın müzisyenlerin elinde görülen çalgı, Mitolojik “Satir” figürlerin elinde de tasvir edilmiştir.⁶² Helenler ayrıca “Kroupeza” adı verilen ve taban kısmına Krotala iliştirilmiş özel bir ayakkabı da kullanmıştır.⁶³

2.4.3. Membrafon (Derili vurmali) Çalgılar

2.4.3.1. Tympanon

Şekil-2.34.1

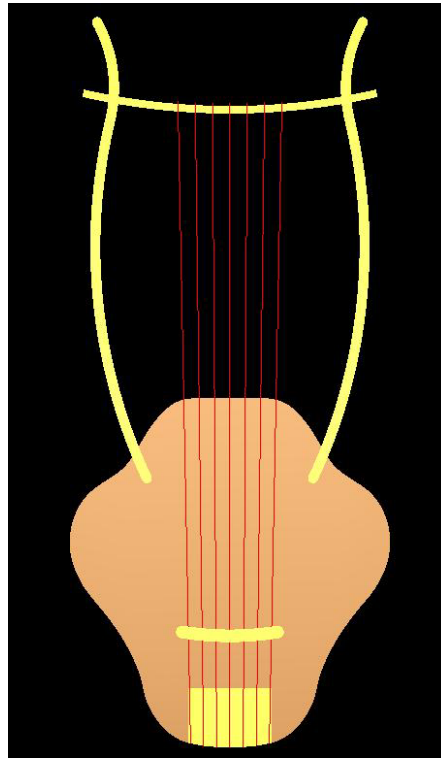
⁶² Anderson W., **Music and Musicians in Ancient Greece**, Cornell University Press, London, 1997.s.186.

⁶³West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992., s.123-124.

Helenler'in "Tumpanon" ya da "Tumpana" olarak ta adlandırdıkları Tympanon, Kybele kült törenlerinde de kullanılmış ve genellikle kadınların ellerinde tasvir edilmiştir (Bkz.r.3.57-r.3.58).⁶⁴ Tympanon'un 30-50 cm'lik çapında dairevi bir kasnağı vardır. Ağaç ve ya metalden yapılmış olan bu kasnağın üzerine deri gerilmiştir. Eski yazarlar vurmali çalgılarda boğa, geyik ve kurt derisi kullanıldığından söz etmektedir. Sol elle dikey olarak tutulan çalgı, sağ el ile çalınmıştır.⁶⁵ Anadolu'da bulunan bir çok Kybele Heykelciklerinde Tympanon betimlemesi görülmektedir (Bkz.r.3.80-r.3.81-r.3.98). Ayrıca bir çok mezar stellerinde ve Kybele adak stellerinde görülmektedir(Bkz.r.3.82-r.3.115-r.3.116-r.3.117-r.3.119-r.3.120-r.3.121-r.3.123-r.3.124-r.3.125-r.3.135-r.3.164).

2.4.4. Kordofon (Telli) Çalgılar

2.4.4.1. Lir

Şekil-2.35.1

⁶⁴ West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.124.

⁶⁵Yıldız N., **Eski Çağda Deri Kullanımı ve Teknolojisi**, Marmara Üniversitesi Yayınları No:540, İstanbul, 1993., s.176.

Anadolu’da Lir’ler, Ur’lardan geçmiş, Tunç Çağı ve Hitit İmparatorluğu Döneminde Büyüklü ve küçüklü formlarda kullanılmıştır. Antik Yunan Sanatı’nı etkisi altında bırakan Hititlerin Bu Dönem Lir’leri üzerindeki etkileri yadsınamaz denilebilecek niteliktedir.

Bu dönemde Lir’lerin ses kutusu kaplumbağa kabuğundan yapılmıştır (Bkz.r.3.98). Kolları hayvan boynuzundan yapılmıştır. Kollar gövdeden yukarıya doğru çıkmakta ve bu kolları birleştiren bir çubuk bulunmaktadır. Teller alt kısmından yukarıya doğru , ses tablası üzerindeki bir köprü üzerinden geçmekte ve üstteki çubuğa rulo sistemi ile bağlanmaktadır. Üst kısımdaki çubuk deri ile kaplıdır. Daha sonraki dönemlerde bu çubuğun üzerine akort düğmeleri (burgular) eklenmiştir. Önceleri burgular tellere paralel yapılmış, daha sonraki dönemlerde ise telleri dik kesecek şekilde yatay olarak burgular yerleştirilmiştir. Ses kutusu, kaplumbağa kabuğu haricinde tahtadan da yapılmıştır. Kollar da hayvan boynuzundan esinlenerek aynı formda tahtadan da yapılmıştır. Değişik formlara ve farklı tel sayılarına rağmen Lir’ler genel itibariyle aynı prensip ile yapılmışlardır.

Helenler, çalgının ağaç kolları “Pecheis”, hayvan boynuzu kollarını “Kerata”, üst çubuğunu “Zdugon”, tellerin bağlandığı alt kısmı “Magas” terimleri ile adlandırmışlardır.⁶⁶ Gerek dizilerinin temeli olan “Tetrakord” ismini Lir’in dört telinden almıştır. İlk modları oluşturan birleşik Tetrakordların ortaya çıkışı ise çalgının tel sayısının artmasına neden olmuştur.⁶⁷

M.Ö. VII y.y.’dan itibaren çalgının tel sayısı 4-12 arasında değişmiştir. Daha sonraki dönemlerde yapısı geliştirilen Lir’in, tel sayısının 4’ten 7’ye çıkartılması, ozan Orfe’ye (Orpheus) atfedilmiştir.⁶⁸

Bir mozaik panoda (Bkz.ş.2.35.1) sağ elinde büyük bir plenktonla görülen ozan Orfe, sol yanında tını kutusu kaplumbağa kabuğundan ve kolları boynuzdan yapılmış Lir tutmaktadır. Kolları birleştiren üst çubuğa bağlanmış olan teller, tını kutusu üzerindeki eşikten geçerek çalgının alt tarafına tutturulmuştur.⁶⁹

⁶⁶ Anderson W., **Music and Musicians in Ancient Greece**, Cornell University Press, London, 1997.s.174.

⁶⁷ Bauer M., **Music Through Ages**, G.P. Putman’s Sons, New York, 1946,s.35.

⁶⁸ Wellesz E., **Ancient and Oriental Music**, Oxford University Press, Oxford, 1999. s.381.

⁶⁹ Önder M., **The Museums of Turkey**, Türkiye iş bankası Yayınları, İstanbul, 1997.s.13.

Şekil-2.35.2 Bir mozaik pano üzerinde betimlenmiş Lir çalan Orpheus

Müzik sisteminin gelişmesi ve yeni modların ortaya çıkmasıyla çalgının tel sayısında artış görülmektedir. M.Ö. IX y.y.'dan itibaren 4 telli, VIII y.y.'dan itibaren 5 telli, VII y.y.'dan itibaren 6-7 telli, VI y.y.'dan itibaren 8 telli, V y.y.'dan itibaren 9-10-11-12 telli Lir modelleri ortaya çıkmıştır.⁷⁰

Anadolu topraklarında yapılan kazılarda bulunan bir çok buluntu üzerinde çalgının çeşitli tasvirleri yer almaktadır. Lir, M.Ö. V ve IV y.y.'lara tarihlendirilen bir çok vazo resminde diğer çalgılarla birlikte tasvir edilmiştir. Bu resimlerde çalgının boynuzundan yapılmış olan kollarının yerini çeşitli malzemelerden yapılmış dışbükey kollar almıştır (Bkz.ş.2.35.3).⁷¹

⁷⁰ West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.63-64.

⁷¹ Pfhul E., **Malerei und Zeichnung der Griechen**, F. Bruckmann, München, 1923.s.128.

Şekil-2.35.3 Bir Helen vazosu üzerinde Lir çalan müzisyen.

İstanbul Arkeoloji müzesinde bulunan Helenistik bir rölyefte (Bkz.r.3.79), tellerin üzerinden geçtiği eşik ve boynuz kollarının yerini, tahta ya da farklı malzemedan yapılmış kolların yer aldığı görülmektedir. Bazı klasik dönem vazo resimlerinde, çalgının kollarının daha düz ve uzun olduğu görülmektedir. Bazı resimlerden ise çalgının müzik eğitiminde de kullanıldığı anlaşılmaktadır (Bkz.ş.2.35.4).

Şekil-2.35.4 Helen vazosundan detay, müzik eğitimi sahnesi.

Helenlerde Lir, genellikle sol diz üzerinde dikey, çapraz ya da sol kol altında yatay olarak tutulduğu görülmektedir. Bazı tasvirlerde icracının sağ bileğinden sarkan bir ipin çalgının kollarından birine bağlı olduğu göze çarpar. İcracıların sağ ellerindeki plenkon ile telleri çırptıkları, sol el parmakları ile tınlamasını istemedikleri telleri tuttukları düşünülmektedir. Günümüzde bazı Afrika topluluklarında olduğu gibi icracıların sol el parmaklarıyla telleri çekerken gösteren tasvirler de mevcuttur.⁷²

Anadolu'da yapılan kazılarda ele geçen bir çok heykelde Lir tasviri görülmektedir (Bkz.r.3.52-r.3.79-r.3.89-r.3.94-r.3.98-r.3.102-r.3.104-r.3.110-r.3.154-r.3.156)

Tını kutusu kaplumbağa kabuğundan yapılmış olan Lir, Yunan müziğinin gelişmesiyle amatörlerin ve müziğe başlayanların kullandığı bir çalgı olmuştur. Bu çalgı zamanla yerini önce Barbitos'a, daha sonra ise daha gelişmiş bir yapısı olan Kithara'ya bırakmıştır.⁷³

⁷²West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992. s.65.

⁷³Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.131.

2.4.4.2. Barbitos

Şekil-2.36.1

M.Ö. VI ve V.'y.y. arasına tarihlendirilen vazo resimlerinde görülen bu çalgı, genellikle neşeli şarkılara eşlikte kullanılmıştır. Barbitos'un icadı, ozan "Pindar" (M.Ö.518-442) tarafından, Terpander'e atfedilir.⁷⁴ İyonya'lı lirik şair Anekreon'un şiirlerinde ismi geçen çalgı Antik yazar Heschius tarafından "bir tür Lir" olarak tanımlanmıştır. Lesbos'ta yaşamış olan Alcheus ve Sappho çalgıyı Antik okullarda kullanmıştır.⁷⁵

Ozan Sappho (M.Ö. 630-560) çalgıdan, "Lura", "Chelus", "Chelunna" olarak söz etmiştir. Prof. Akurgal, Lesbos adasında yaşamış olan Sappho'nun şiirlerini Aiol lehçesiyle okurken onun 7 telli Barbitos kullandığını öne sürmektedir.⁷⁶

Barbitos en çok 7 telli olarak kullanılmıştır. Tını kutusunun her iki yanından çıkan uzun kolları, üst kısımda içbükey bir forma dönüşmektedir. Tellerin bağlandığı yatay üst çubuk, bu kollara ya da kolların üzerindeki dikey çıkıntılara tutturulmuştur. Bu çıkıntılar kalınlık ve uzunluk açısından farklılık göstermektedir. Tını kutusunun yapımında kaplumbağa

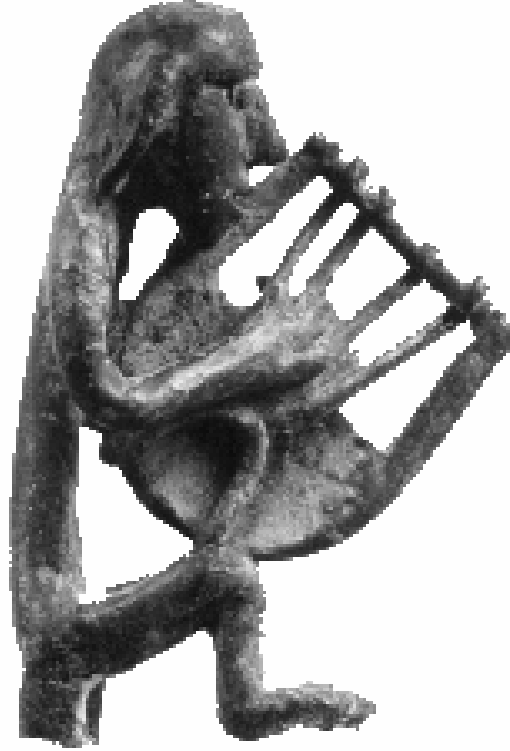
⁷⁴ Akurgal E., Ege, **Batı Uygarlığının Doğduğu Yer**, İzmir Yayıncılık, İzmir2000.s.22.

⁷⁵ Sadie S., **Grove Dictionary of Musical Instruments**, Mac Milan Publishers Limited, New York, 1997. s.156.

⁷⁶ Akurgal E., Ege, **Batı Uygarlığının Doğduğu Yer**, İzmir Yayıncılık, İzmir2000.s.34.

kabuğunun yanı sıra ağaç da kullanılmıştır. Bu çalgı bir çok vazo resminde çeşitli figürlerin ellerinde görülmektedir (Bkz.r.3.55-r.3.56-r.3.92).

2.4.4.3. Phorminx

Şekil-2.37.1 Dört telli Phorminx çalan müzisyen heykeli

M.Ö.3000-1100 arasında sırasıyla, Kilkad, Minoen ve Miken uygarlıklarını kurmuş olan Helenler, M.Ö.1800-1100 arasında Batı Anadolu kıyıları ile Lesbos, Chios, Rodos ve Girit adalarına yerleşmişlerdir. Bu topraklar Anadolu'nun güneybatı kıyıları ile Mısır ve Kıbrıs'ta da etkili olmuşlardır.⁷⁷ M.Ö.1850-1700 dönemine tarihlenen çeşitli sanat eserleri üzerinde yuvarlak tabanlı bu çalgının ilk modelleri göze çarpar.

Bu tasvirlerde dışbükey kollarının, çalgının kuğu başı formunda olduğu görülmektedir. Bu form Hitit Eski Krallık Dönemine tarihlendirilen İnadık Vazosunun Frizlerinde görülen Lir'lerde göze çarpar. Fresklerdeki tasvirlerde teller, kolları birleştiren üst çubuğun orta kısmına doğru bağlanmıştır.⁷⁸

Elinde plenkton olan icracı, çalgıyı sol omzundan geçen bir kayış yardımıyla taşımaktadır. Helenler bu kayışa "Telemon" adını vermiştir.⁷⁹

⁷⁷Anderson W., **Music and Musicians in Ancient Greece**, Cornell University Press, London, 1997., s.5.

⁷⁸Devambeş P., "Greek Painting", Amsterdam, 1962s.24.

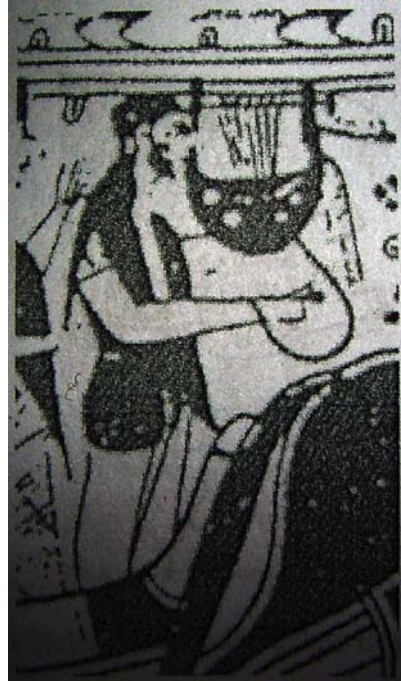
⁷⁹Anderson W., **Music and Musicians in Ancient Greece**, Cornell University Press, London, 1997.s.175.

M.Ö. 750-650 arasında Ege Bölgesi'nde Aiol ve İyon özellikleri baskın hale gelmiştir. M.Ö. VIII y.y. sonrasında Ege Bölgesi'nde ortaya çıkmış olan çeşitli vazo ve heykelcikler, saz ozanlarının dört telli Phorminx kullandığını düşündürmektedir. Phorminx'in bir başka örneğine ise yine aynı döneme tarihlendirilen bir vazo üzerindeki tasvirde rastlanmaktadır.⁸⁰ Üzerinde 4 tel görülen çalgı, ayaktaki bir figürün elinde yatay şekilde tasvir edilmiştir.

Şekil-2.37.2 Helen vazosundan detay.

M.Ö. VII y.y.'a tarihlendirilen Kilkad bir vazo üzerinde 7 telli olarak tasvir edilmiş olan çalgının ise yarım dairesel tını kutusu üzerinde ses delikleri görülmektedir.

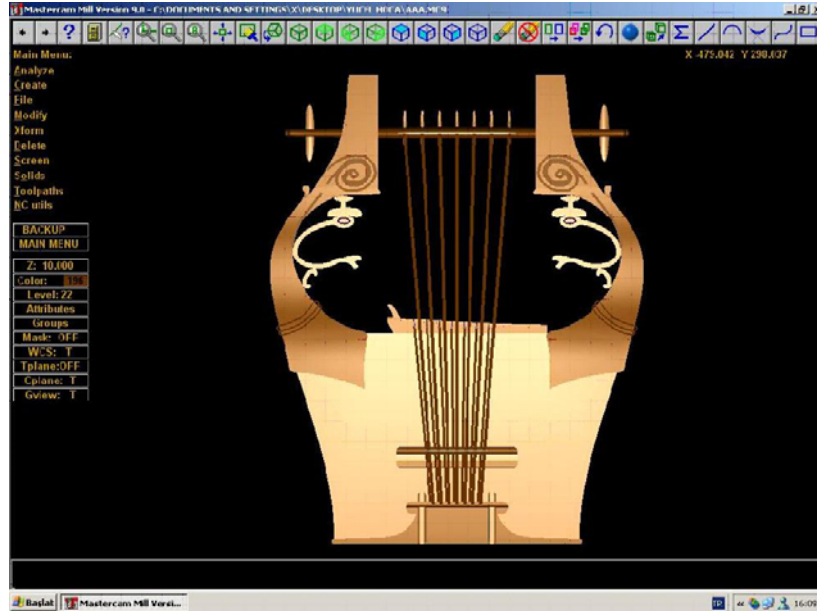
Şekil-2.37.3 Kilkad vazosundan detay.

⁸⁰ Akurgal E., **Ege, Batı Uygarlığının Doğduğu Yer**, İzmir Yayıncılık, İzmir2000.ş.21.

Yuvarlak tabanlı bu modellerde 7 tel kullanımının başlangıcı ozan Terpander'e atfedilmektedir. Terpander, çalgının tel sayısını 7'ye çıkararak Mixolidyan dizisini oluşturmuştur.⁸¹ Ozan Pindar (M.Ö. 518-422) ise, kendi kullandığı çalgının ismini Phorminx olarak söz etmiştir.⁸²

Yuvarlak tabanlı bu modeller M.Ö. VI y.y. sonundan itibaren vazo resimlerinde çok sık görülen gelişmiş Phorminx modellerine hem form hem de icra tarzı açısından öncülük etmiştir. Bu modellerin yarım dairesel bir tını kutusu bulunmaktadır. Tasvirlerde çalgının kalın, paralel kollarını üstten birleştiren yatay çubuğa tellerin bağlanmış olduğu görülmektedir. Tını kutusunun üzerinde ses delikleri göze çarpar. Teller tını kutusu üzerindeki eşikten geçerek çalgının alt kısmına bağlanır. Genellikle 7 telli olarak tasvir edilmiş olan çalgı, bir çok vazo resminde tasvir edilmiştir. Tasvirlerden anlaşılan M.Ö. V y.y.'ın başlarında tel sayısı 10-11'e kadar yükselmiştir. Ayaktaki icralarda yatay, oturarak icrada ise diz üzerinde dikey olarak tutulmaktadır.

2.4.4.4. Kithara

Şekil-2.38.1

Kithara, eski ozanlar tarafından tanrılar ve kahramanların konu edildiği şarkılara eşlik etmek için kullanılmıştır. “Kithara” terimi Homeros’un şiirinde çalma eylemiyle ilgili olan

⁸¹Bauer M., **Music Through Ages**, G.P. Putman’s Sons, New York, 1946,, s.38.

⁸² West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s51.

“Kitharizden” ve “Kitharistus” terimleriyle geçmektedir.⁸³ Vazo ressamları, bu çalgıyı Apollon kültü ile bağdaştırırken, daha basit yapısı olan Lir’ler, Hermes ve Dionysos ile beraber tasvir etmişlerdir.⁸⁴ Terpander’in öğrencisi olan Kepion zamanında yapısı geliştirilmiş olan çalgı, Grek sanatının idealist ve entelektüel yanını temsil etmiştir. Çalgıda yaygın olarak kullanılmış olan tel sayısı 7’dir. M.Ö. VI y.y.dan itibaren 8, V y.y.’dan itibaren ise 9-10-11-12 telli modeller ortaya çıkmıştır.⁸⁵

Kithara’nın büyük modelleri ozan Pindar (M.Ö. 518-422) zamanında ortaya çıkmıştır.⁸⁶ İcra esnasında modülasyon yapmaya elverişli yapısı ile Mixolidyan, Lidyan, Frigyan, Doryan, Hypolidyan, Hypofrigyan, Lokrian ve Hypodorian gibi gamların çalınmasına imkan vermiştir. Burdur Müzesi’nde sergilenen Kithara icracısının tasvir edildiği Helenistik devire ait kabartmada çalgının 7 telinin silindir formdaki yatay bir çubuğa bağlanmış olduğu görülmektedir (Bkz.r.3.77-r.3.78). Bu tasvirde, çalgının 80-90 cm arasındaki büyük yapısı dikkati çeker. Bu modeller Anadolu’da bulunmuş olan bazı roma dönemi mezar stelleri üzerindeki tasvirlerde de göze çarpar (Bkz.r.3.63-r.3.64-r.3.65-r.3.66).

2.4.4.5. Arp

Şekil-2.39.1

Grek Arp’leri, biçim ve çalış tarzı açısından Mezopotamya sanat eserleri üzerinde tasvir edilmiş olan Arp’lere benzemektedir. Helenler daha çok köşeli Arp kullanmışlardır. Genellikle diyagonal yapıdaki tını kutusunun üzerine deri gerilmiş, teller deriye tutturularak yatay bir burguluk kısmına bağlanmıştır. Tellerin yapımında kenevir ya da hayvan bağırsağı kullanılmıştır.

⁸³ Anderson W., **Music and Musicians in Ancient Greece**, Cornell University Press, London, 1997. s.176.

⁸⁴ West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992. s.53.

⁸⁵ Bauer M., **Music Through Ages**, G.P. Putman’s Sons, New York, 1946, s.39.

⁸⁶ Wellesz E., **Ancient and Oriental Music**, Oxford University Press, Oxford, 1999.s.381.

Çeşitli vazolardaki sahnelerde Mezopotamya Arp icracılarının tersine, tasvirlerde Helenlerin oturarak icracıyı tercih ettikleri dikkat çekmektedir.

Arp, Ege bölgesinde Bronz ve Erken Demir Çağı'nda kullanılmaya başlamıştır. M.Ö. 2800-3000 arasına tarihlendirilen Erken Grek Kilkad Kültürü'ne ait bir heykelcik, çalgının Ege Bölgesi'ndeki ilk tasviridir. Figür “kapalı köşeli-Arp” çalarken görülmektedir (Bkz.ş.2.5.3).⁸⁷

Ayrıca bu döneme ait başka “Arp çalan figür” heykelcikleri de vardır. M.Ö. 450 sonrasına tarihlendirilen Grek vazo resimlerinde çalgının değişik modellerine rastlanır.⁸⁸

Eski ozanlardan Sappho, Alcheus ve Pindar, bazı telleri, anarmonik diziye akordlanan “Paktis” ya da “Pektis” isimli bir Arp'ten söz etmektedir. Araştırmacılar, Pektis ve Magadis'in aynı çalgı olduğunu ileri sürmektedir. Doğu kökenli bir çalgı olan Magadis'ten ilk söz eden ise Sparta'lı şair Akman'dır (M.Ö. VII y.y.). Ozan Anekraon (M.Ö. VI y.y. ortaları) ise yazılı kaynaklarda 20 telli Magadis'ten bahsetmektedir.⁸⁹ Magadis'in tellerinin oktavlar halinde akordlandığı düşünülmektedir. Magadis kelimesi aynı zamanda Grekçe'de “oktav ile çalma” tekniğine de işaret etmektedir.

Vazo resimleri, Arp'lerin tel sayısını 9-20 arasında tasvir etmişlerdir. Bu resimlerden, “Trigonos” adı verilmiş olan bir diğer Arp'in, Pektis'ten daha çok tele sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çalgının en uzun ve en kısa teli arasında yaklaşık olarak ¼ 'lük bir orantı olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca “Enneachordon” (9 telli), “Klepsiambos” gibi Arp'ler yanında Helen'lerin M.Ö. VI y.y. sonlarında tanıştığı bir Fenike Arp'i olan “Nablas” ve “Heptagonon” da Helen'lerin kullandığı diğer Arp çeşitleri arasında sayılabilmektedir.⁹⁰

Çeşitli sanat eserleri üzerindeki tasvirlerden çalgının iki elin parmaklarıyla çalındığı anlaşılmaktadır. M.Ö. V y.y.'a tarihlendirilen bir vazo üzerindeki tasvirde, “Terpsichore” isimli Muse, diğer üst sınıf Grek kadınları gibi “köşeli açık Arp” çalarken görülmektedir.

İcracı sol dizi üzerine tespit ettiği çalgıyı, iki elin parmaklarını kullanarak çalmaktadır.⁹¹ Tellerin bağlanmış olduğu dikey tını kutusunun uç kısmı kavisli bir yapıdadır. (Bkz.ş.2.39.2)

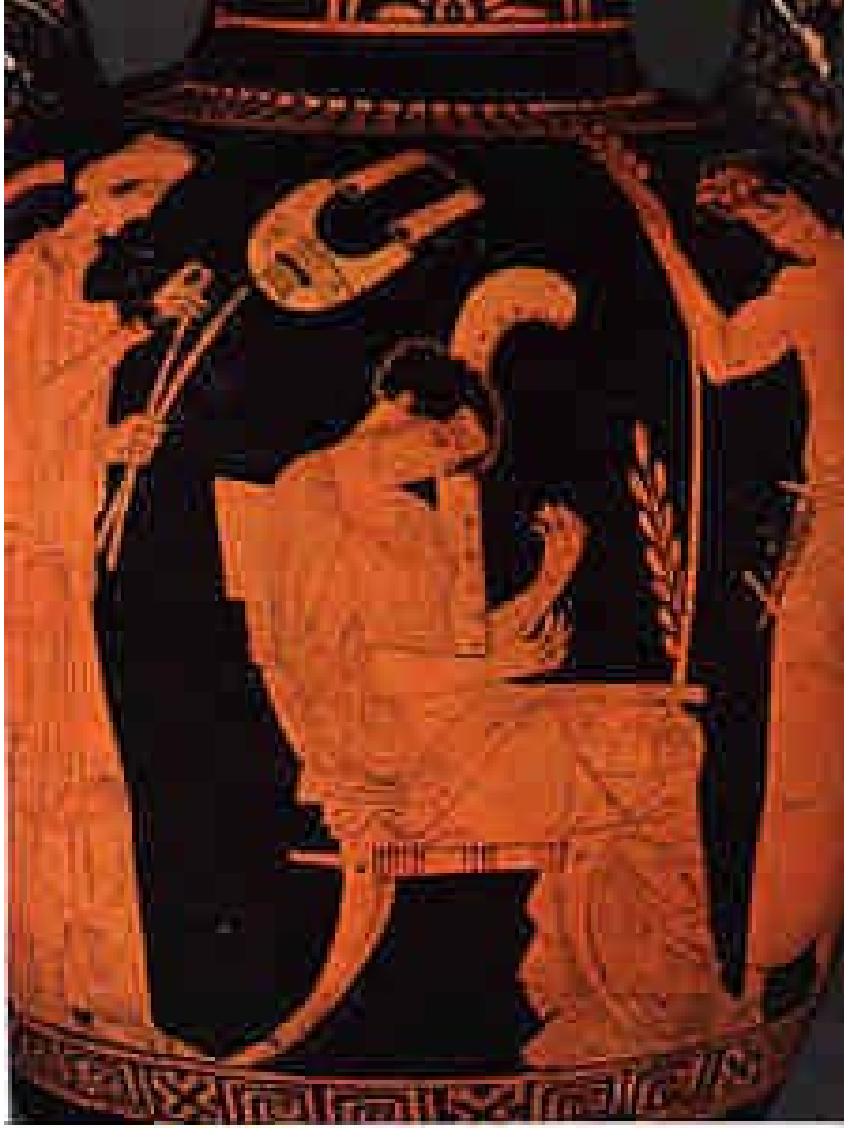
⁸⁷ Andronicos M., **Die Museen Griechenlands**, Du Mont, Vien, 1992,s.46.

⁸⁸ West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.71.

⁸⁹ Akurgal E., **Orient und Okzident**, Holle Verlag Baden, Germany, 1966.s.5-8.

⁹⁰ West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.77-78.

⁹¹ Anderson W., **Music and Musicians in Ancient Greece**, Cornell University Press, London, 1997.s.197.

Şekil-2.39.2 Helen vazosundan detay, Arp çalan müzisyen

Bir başka vazo resminde ve bir süs objesi üzerindeki kabartmada, 10-12 telli kapalı köşeli-Arp tasvir edilmiştir. Her iki Arp tasvirinde de icracıların çalgısı kısa teller kendilerine yakın olacak şekilde tuttıkları dikkati çeker (Bkz.ş.2.39.3). Teller alt çubuğa yaklaşık 45 derecelik bir açıyla bağlanmıştır.

Şekil-2.39.3 Helen vazosundan detay, Arp çalan müzisyen.

M.Ö. 425'e tarihlendirilen bir başka vazo resminde ise müzisyenin çalgıyı uzun teller kendisine yakın olacak şekilde tuttuğu görülmektedir. Eğimli bir tını kutusu bulunan çalgının telleri, diğer Grek Arp'lerinden farklı olarak, burguluğa dikey olarak gerilmiştir. Helenler bu çalgıya dik üçgene benzeyen yapısından dolayı "Trigonos" ismini vermişlerdir.

Klasik döneme tarihlendirilen bir başka süs objesi üzerindeki tasvirde ise aynı çalgının üzerinde yaklaşık otuz tel görülür. Müzisyen, çalgıyı kısa teller kendisine yakın olacak şekilde tutmaktadır. Çalgının eğimli tını kutusu, uç kısma doğru genişleyen bir yapıdadır.⁹²

"Sambuka" ise Helenlerin kullanmış olduğu bir Yay-Arp'tir. Bazı Latin yazarlar tarafından "Iambyke", "Zambyke" olarak ta adlandırılmış olan çalgının icracılarına "Sambykai" ya da "Sambykistrati", "Sambucistria" ismi verilmektedir.⁹³ Çalgının kısa telleri ve kayık formunda bir tını kutusu bulunmaktadır. Tını kutusunun üzerine deri geçirilmiştir. M.Ö. V.y.y.'a ait bir vazo resminde çalgı bir kadın figürün sol elinde görülür. Çalgının tını kutusu kaplumbağa kabuğundan yapılmıştır.⁹⁴

⁹² Boardman J., *Greek Gems and Finger Rings*, Thames&Hudson Ltd., London, 1970,s.472.

⁹³ Sadie S., *Grove Dictionary of Musical Instrumentes*, Mac Milan Publishers Limited, New York, 1997.s288

⁹⁴ West M.L., *Ancient Greek Music*, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.75-77.

2.4.4.6. Pandura (Lut)

Şekil-2.40.1

Antik yazarlar tarafından Asur ve Eski Mısır çalgısı olarak tanımlanan Pandura'nın uzun bir sapı, küçük bir tını kutusu ve 2-3 teli vardır (Bkz.ş.2.40.1).⁹⁵ Çalgı, "Greko-romen Lute" olarak da bilinir. Roma'da daha yaygın olarak kullanılmıştır. Eski yazarlardan Pollux'un tanımladığı "tricordon" üç telli bir Pandura'dır.⁹⁶

Çalgı için ayrıca "Pandoura, Pandouros, Phandouros, Pandouris, Pandourion" isimleri de uygun görülmüştür.⁹⁷ Bu isimler ile Sümerler'in benzer çalgıya verdiği "Pan-tur" (küçük yay) sözcüğü arasındaki benzerlik dikkati çekmektedir. Çalgı, Hititler ile ilgili bölümde Tanbura'nın Helenler tarafından kullanılan değişik bir modeli olduğu söylenmektedir.

Birçoğu pişmiş toprak heykelcikler üzerinde olmak kaydıyla M.Ö. 330-320 arasına tarihlendirilen az sayıda tasvirde çalgıya rastlanır. Genellikle muselerin ve erosların elinde tasvir edilen Pandura, plektronla veya plektronsuz olarak icra edilmiştir.

⁹⁵ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.137.

⁹⁶ Sadie S., **Grove Dictionary of Musical Insturmantes**, Mac Milan Publichers Limited, New York, 1997.s.10.

⁹⁷ West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.s.79.

2.4.4.7. Zither

Şekil-2.41.1

Zither'lerin genellikle dikdörtgen formda olan tını kutusunun üzerine enine gerilmiş telleri bulunmaktadır (Bkz.ş.2.41.1.). Günümüzde kullanılan kanun, santur, koto gibi çalgılar bu gruba girmektedir.

“Simikion”, Helen müzikal kültüründe kullanılmış olan 35 telli bir tür Zither'dir. Eski Helen metinlerinde adı geçen bir başka Zither olan Epigoneon'un ise 40 telli olduğu düşünülmektedir. Bu isim, “Epi; üzerinde” ve “Gony; diz” kelimelerinden türemiştir.⁹⁸ Çalgıya diz üzerinde çalındığından bu isim verildiği düşünülmektedir. Daha çok eğitim amaçlı olarak gam çalışmalarında kullanılmıştır. M.Ö. V. y.y.'da geliştirilmiş olan çalgı hakkında vazo resimleri ve diğer kaynaklar görsel veri sunmaktan uzaktır.⁹⁹

⁹⁸ Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.s.137.

⁹⁹West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992. s.79.

3. KATALOG

Bu bölümde araştırmalarda toplanan tarihi belgeler, kronolojik sırayla yer almaktadır. Her resmin altında buluntu yeri, malzeme cinsi, ölçüsü, halen bulunduğu yer, eğer müzede bulunuyorsa envanter numarası, dönemi, tanımı ve alıntı yapıldıysa nereden alıntı yapıldığı detaylı olarak açıklanmıştır.

Resim-3.1

Davul

Buluntu yeri: Korucutepe / Elazığ

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: Yaklaşık H=40 cm

Halen bulunduğu yer: _____

Envanter no: _____

Dönemi: Neolitik Çağ M.Ö. 8500-3000

Tanım: Pişmiş topraktan ve çoğunluğu iki yönlü deri gerilerek üretilmiş olan derilivurmalılar, bu dönem müzeğinin önemli çalgılarından.

Alıntı: _____

Resim-3.2

Boğa Kükreten

Buluntu yeri: Girikihacıyan

Malzeme: Kemik ya da çatal geyik boynuzu.

Ölçüsü: H=4 cm W=13 cm

Halen bulunduğu yer: _____

Envanter no: _____

Dönemi: Neolitik Çağ M.Ö. 8500-3000

Tanım: İki ucu konik olarak sivrileşen, lama şeklinde bir plaka görüntüsü vardır. Bir ucunda delik bulunmaktadır. Üzerinde noktalar halinde belirtilmiş yılan şeklini andıran bir motif bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.3

Raspa I

Buluntu yeri: Tel-Akrat Höyüğü / Hatay

Malzeme: Kemik(sığırın kürek ya da kol kemiği)

Ölçüsü: _____

Halen bulunduğu yer:

Envanter no: _____

Dönemi: Neolitik Çağ M.Ö. 8500-3000

Tanım: Belirli bir düzlem üzerine sıralı açılmış çentiklerden oluşan bir şekle sahiptir. Elle tutulan kısımda çentik bulunmamaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.4

Raspa II

Buluntu yeri: : Girikihacıyan Ergani / Diyarbakır

Malzeme: Kemik(sığırın kürek ya da kol kemiği)

Ölçüsü:

Halen bulunduğu yer:

Envanter no:

Dönemi: Neolitik Çağ M.Ö. 8500-3000

Tanım: Kemiğin bir yanı boyunca paralel yarıklar oyularak yapılan raspa, en eski (Paleolitik dönemlere kadar izi sürülebilir) ve en yaygın tarih öncesi ses üretici olarak karşımıza çıkmaktadır. Kemik ya da tahtadan, sert ve esnek bir mızrap çentiklere boylu boyunca sürtülerek ses çıkarılır.

Alıntı: _____

Resim-3.5

Düdük

Buluntu yeri: Aslantepe / Malatya

Malzeme: Kemik

Ölçüsü: L=12 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Eski Tunç Çağı M.Ö. 3000 civarı

Tanım: Boru tiplidir. İçi boydan boya delik, üzerinde perde deliği bulunmayan bir düdük biçimidir. Üzerinde motif işlemler mevcuttur.

Alıntı: _____

Resim-3.6

Çingirak I

Buluntu yeri: Karacaoğlan

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: H=5 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Eski Tunç Çağı M.Ö. 3000 civarı

Tanım: Alt kısımlar küre biçimini andıran kulpu olan çingirakların içinde küçük taş parçaları bulunmaktadır. Üzerinde nokta desenleri ve yukarıdan aşağıya doğru çizgi desenleri bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.7

Çingirak II

Buluntu yeri: Karacaoğlan

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: 4-5 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Eski Tunç Çağı M.Ö. 3000 civarı

Tanım: Pişmiş topraktan yapılmış bu çingiraklar, hayvan şekillerinde yapılmışlardır. Üzerlerinde çizgi desenler mevcuttur. Diğer çingiraklarda da olduğu gibi içlerinde küçük taşlar bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-4.8

Çingirak III

Buluntu yeri: Ahlatlıbel / Ankara

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: 4-5 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Eski Tunç Çağı M.Ö. 3000 civarı

Tanım: Pişmiş topraktan yapılmış bu çingiraklar, su testisini andıran bir forma sahiptir.

Alıntı: _____

Resim-3.9

Çingirak IV

Buluntu yeri: Polatlı Höyük / Ankara

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: 5 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Tunç Çağı M.Ö. 2500 civarı

Tanım: Dört ayaklı bir hayvanı andıran bir şekle sahiptir. Baş kısmının üzerinde kulpa benzer bir görünüm bulunmaktadır. Üzerinde dairesel desenler bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.10

Çalpara I

Buluntu yeri: Alaca Höyük

Malzeme: Bronz

Ölçüsü: Çap= 9 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: 11716

Dönemi: Eski Tunç Çağı M.Ö. 3000-2500 civarı

Tanım: Yuvarlak bir disk, üzerinde silindir biçimli uç kısmı topuz bir tutamaktan oluşmaktadır. Fotoğrafta, zaman içinde tahrip olmuş, şekli bozulmuş bir çalpara örneği bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.11

Çalpara II

Buluntu yeri: Alaca Höyük

Malzeme: Bronz

Ölçüsü: Çap= 9 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: 11717

Dönemi: Eski Tunç Çağı M.Ö. 3000-2500 civarı

Tanım: Yuvarlak bir disk, üzerinde silindir biçimli uç kısmı topuz bir tutamaktan oluşmaktadır. Fotoğrafta, zaman içinde tahrip olmuş, şekli bozulmuş bir çalpara örneği bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.12

Çalpara III

Buluntu yeri: Alaca Höyük

Malzeme: Bronz

Ölçüsü: Çap= 9 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Eski Tunç Çağı M.Ö. 3000 civarı

Tanım: Yuvarlak bir disk, üzerinde silindir biçimli uç kısmı topuz bir tutamaktan oluşmaktadır. Topuzun uç kısmında bir delik bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.13

Çalpara IV

Buluntu yeri: Alaca Höyük

Malzeme: Bronz

Ölçüsü: Çap= 9 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Eski Tunç Çağı M.Ö. 3000 civarı

Tanım: Yuvarlak bir disk, üzerinde silindir biçimli tutamağı bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.14

Çalpara V

Buluntu yeri: Horoztepe

Malzeme: Bronz

Ölçüsü: Çap= 7 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Eski Tunç Çağı M.Ö. 3000 civarı

Tanım: Yuvarlak bir disk, üzerinde silindirik biçimli tutamağı bulunmaktadır. Tutamağın uç kısmında küre biçimli topuz bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.15

Çalpara VI

Buluntu yeri: Alaca Höyük

Malzeme: Bronz

Ölçüsü: Çap= 8.5 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul arkeoloji Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Eski Tunç Çağı M.Ö. 3000 civarı

Tanım: Yuvarlak bir disk, üzerinde silindir biçimli tutamağı bulunmaktadır. Tutamağın uç kısmında küre biçimli topuz bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.16

Hüseyin Dede Vazosu

Buluntu yeri: Hüseyin Dede / Çorum

Malzeme: Pişmiş toprak vazo

Ölçüsü: H=35 cm

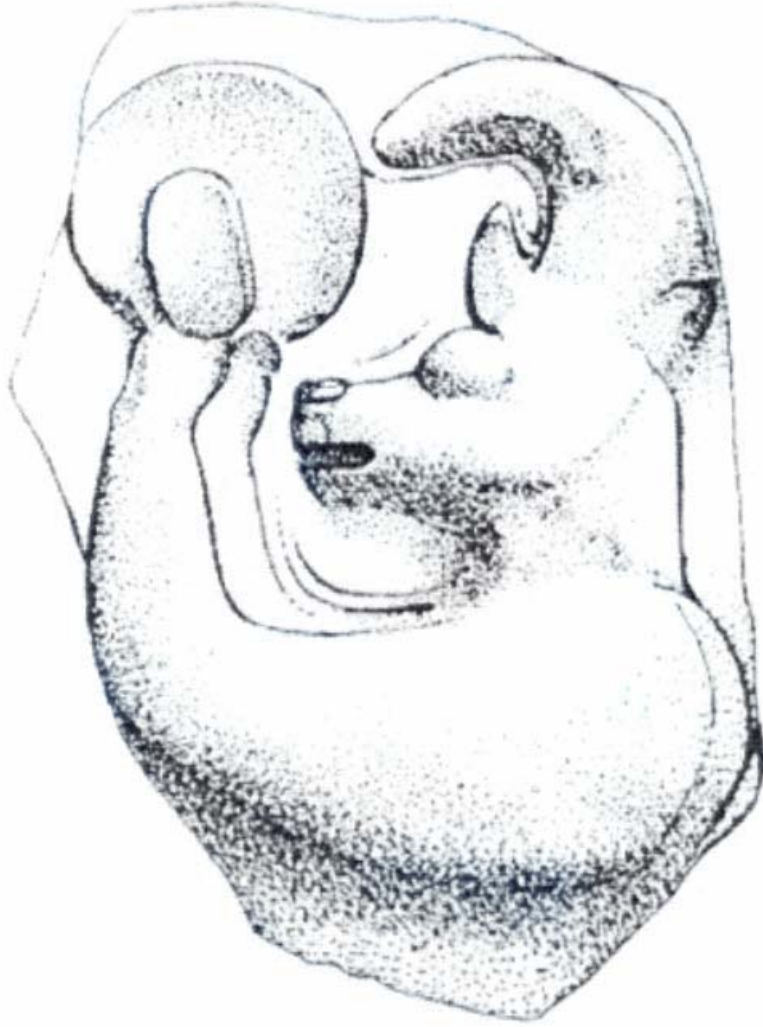
Halen bulunduğu yer: Çorum müzesi

Envanter no: _____

Dönemi:Geç Tunç Çağı (Erken Hitit) M.Ö. 2000

Tanım: Dip kısmı sivriye yakın, orta kısmı dışa bombeli, vazo ağız kısmına doğru daralıp tekrar genişleyen tipik vazo biçimindedir. Vazonun ağız kısmında yaklaşık 7 cm kadar alanda kabartma figürler bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.17

Boğazköy’de Bulunan Kabartmalı Vazo Fragmanı I

Buluntu yeri: Boğazköy

Malzeme: Kült Vazo parçası

Ölçüsü: _____

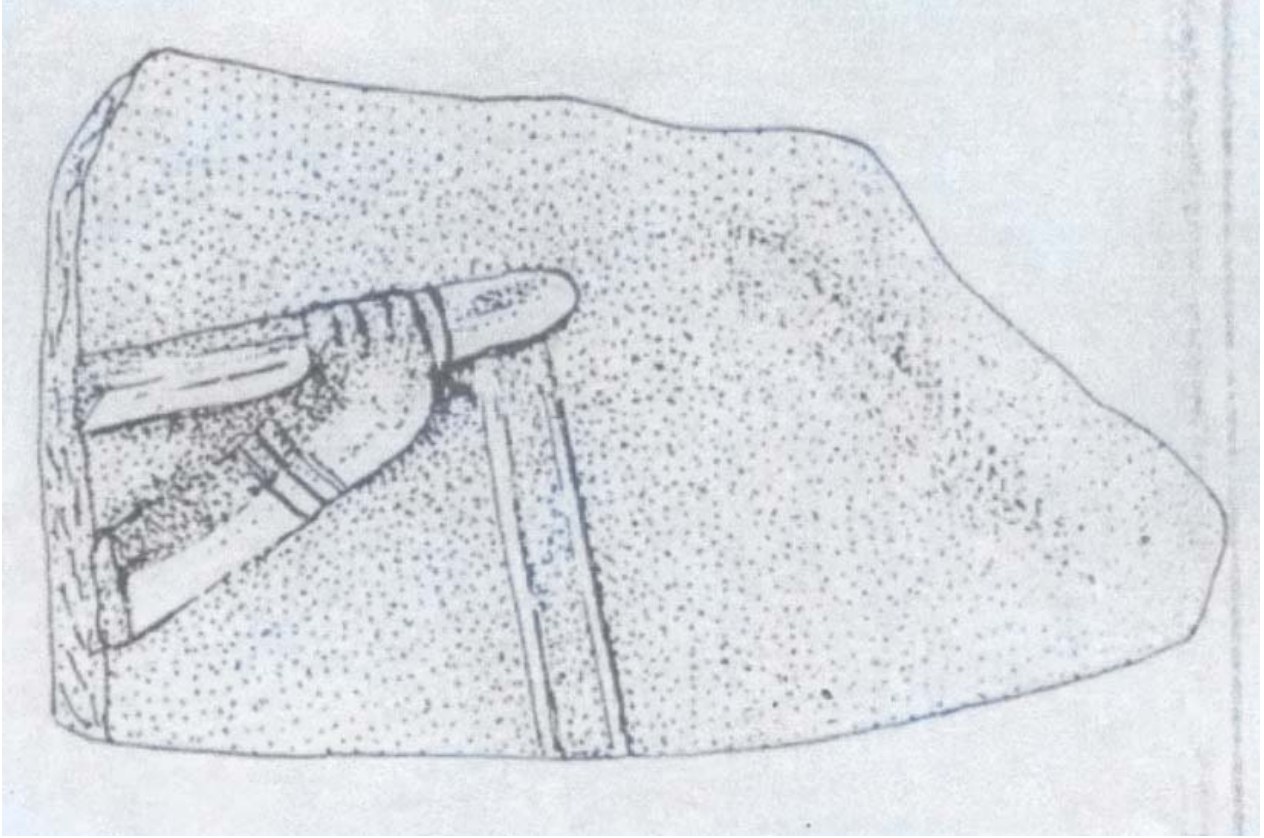
Halen bulunduğu yer:

Envanter no: _____

Dönemi: Tunç Çağı (Eski Hitit) M.Ö. 2500-2000

Tanım: Tef çalan koç maskeli adam olduğu düşünülmektedir.

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans, Hitit çağında Anadolu’da üzüm ve şarap, Kavaklıdere kültür yayınları, no:6, Prof. Dr. Sedat ALP, 1999, Ankara, s.30.

Resim-3.18

Boğazköy’de Bulunan Kabartmalı Vazo Fragmanı II

Buluntu yeri: Boğazköy

Malzeme: Kült Vazo

Ölçüsü: _____

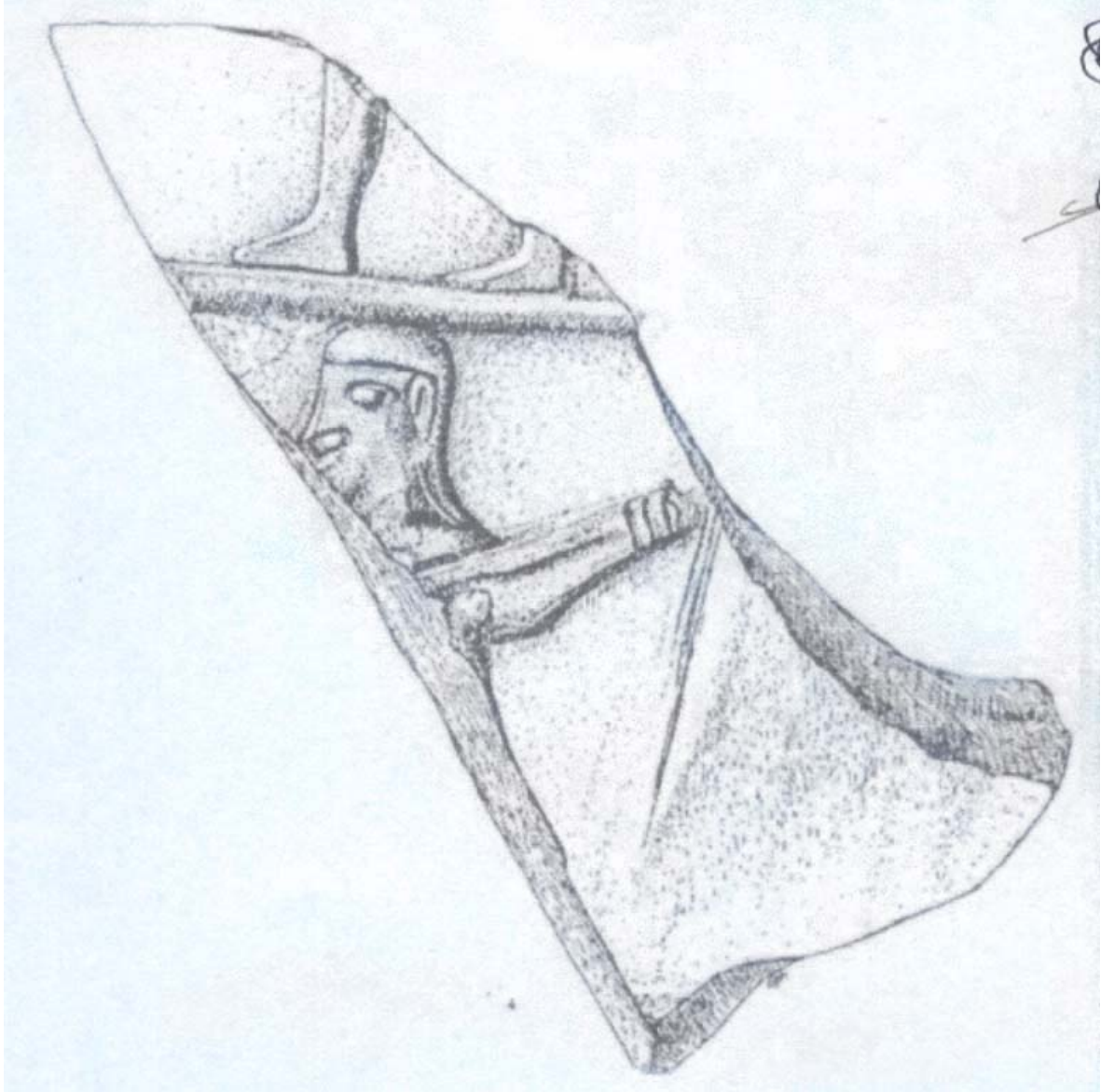
Halen bulunduğu yer:

Envanter no: _____

Dönemi: Tunç Çağı (Eski Hitit) M.Ö. 2500-2000

Tanım: Vazo parçasında lavta çalan bir müzisyenin bir bölümü görülmektedir.

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans. Hitit çağında Anadolu’da üzüm ve şarap, Kavaklıdere kültür yayınları, no:6, prof. Dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.26

Resim-3.19

Alişar'da Bulunan Kabartmalı Vazo Fragmanı I

Buluntu yeri: Alişar

Malzeme: Kült Vazo

Ölçüsü:

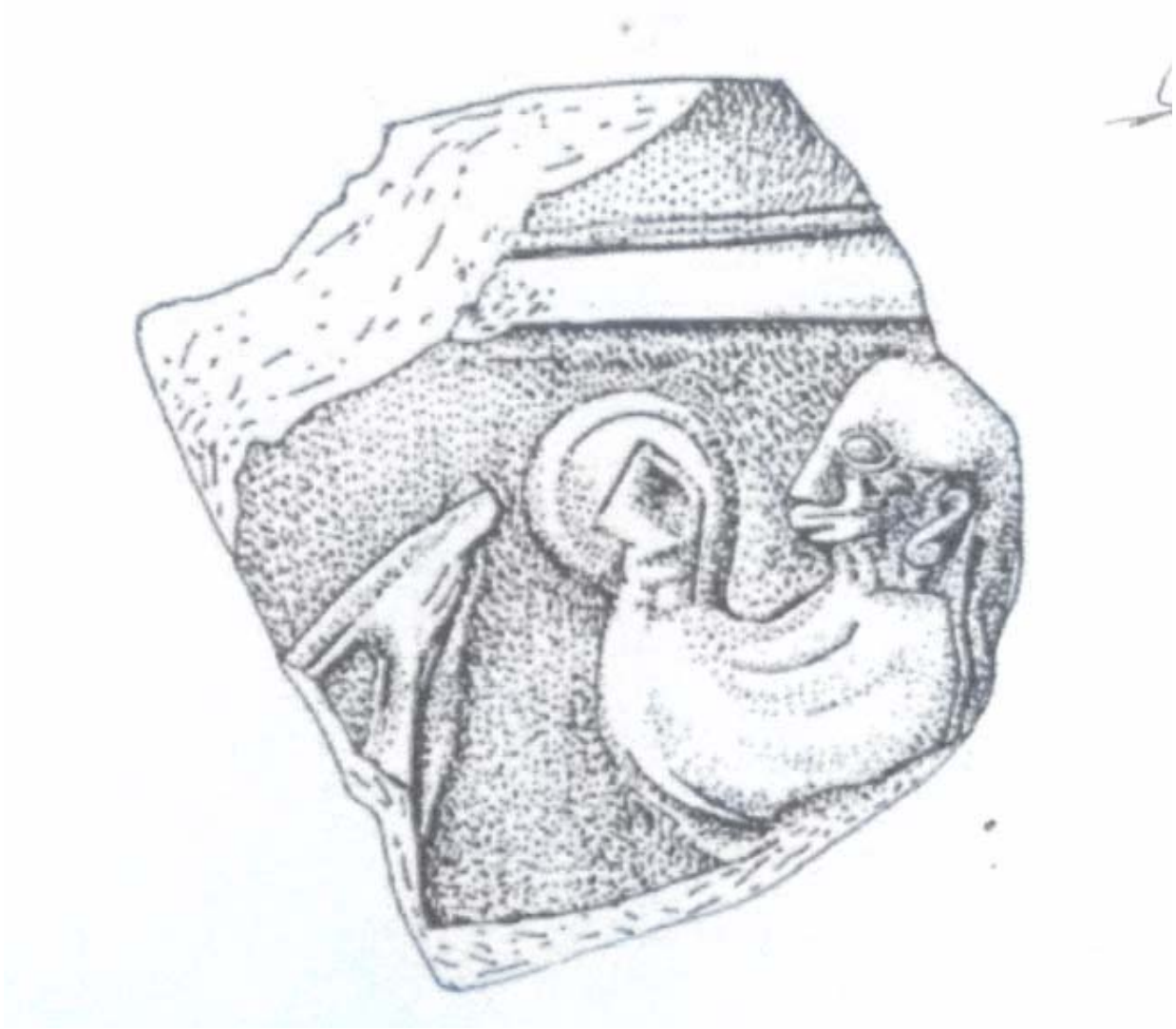
Halen bulunduğu yer:

Envanter no:

Dönemi: Tunç Çağı (Eski Hitit) M.Ö. 2500-2000

Tanım: Vazo parçasında lavta çalan bir müzisyenin bir bölümü görülmektedir.

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans. Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap, Kavaklıdere kültür yayınları, no:6, prof. Dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.26

Resim-3.20

Alışar'da Bulunan Kabartmalı Vazo Fragmanı II

Buluntu yeri: Alışar

Malzeme: Kült Vazo

Ölçüsü: _____

Halen bulunduğu yer: _____

Envanter no: _____

Dönemi: Tunç Çağı (Eski Hitit) M.Ö. 2500-2000

Tanım: Vazo parçasında çalpara çalan bir kadın ve lavta çalan bir müzisyenin bir bölümü görülmektedir.

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans. Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap, Kavaklıdere kültür yayınları, no:6, prof. Dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.25

Resim-3.21

Güneş Kursu

Buluntu yeri: Alaca Höyük

Malzeme: Bronz

Ölçüsü: H=35 cm W= 50 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Eski Tunç Çağı M.Ö. 3000-2000

Tanım: Yuvarlağa yakın bir formu vardır. Dış kısımda sivri çıkıntılar halinde desenler bulunmaktadır. İki yanından uçları yukarıya bakan saplar bulunmaktadır. Ortasında ses çıkarmaya yarayan yuvarlak halkalar mevcuttur.

Alıntı: _____

Resim-3.22

Sistrum / Mukar

Buluntu Yeri: Horoztepe

Malzeme:Bronz

Ölçüsü: H=25.5cm

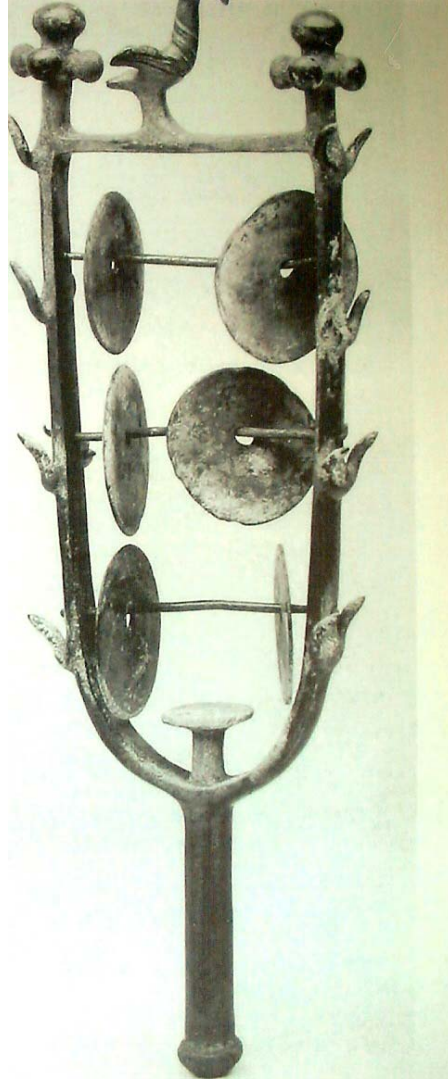
Halen bulunduğu yer:Anadolu Medeniyetleri Müzesi Ankara

Envanter no:

Dönemi: Tunç Çağı (Erken Hitit) M.Ö. 2300-2000

Tanım: Bir bronz sap üzerine oturtulmuş dörtgen biçimindedir. Bu dörtgeni ortadan ikiye ayıran bir metal parça mevcuttur. Dörtgenin iki gözünün her birinde metal çubuklar ve bu metal çubuklara geçirilmiş ikişer adet delili metal plakalar mevcuttur. Etrafında ise geyik yekilleri bulunur. Bronz sistrum sapından tutulup sallamak sureti ile çalındığı düşünülmektedir.

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans. Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap, Kavaklıdere kültür yayınları, no:6, prof. Dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.3

Resim-3.23

Hitit Sistrumu

Buluntu yeri: Alacahöyük

Malzeme:Bronz

Ölçüsü _____

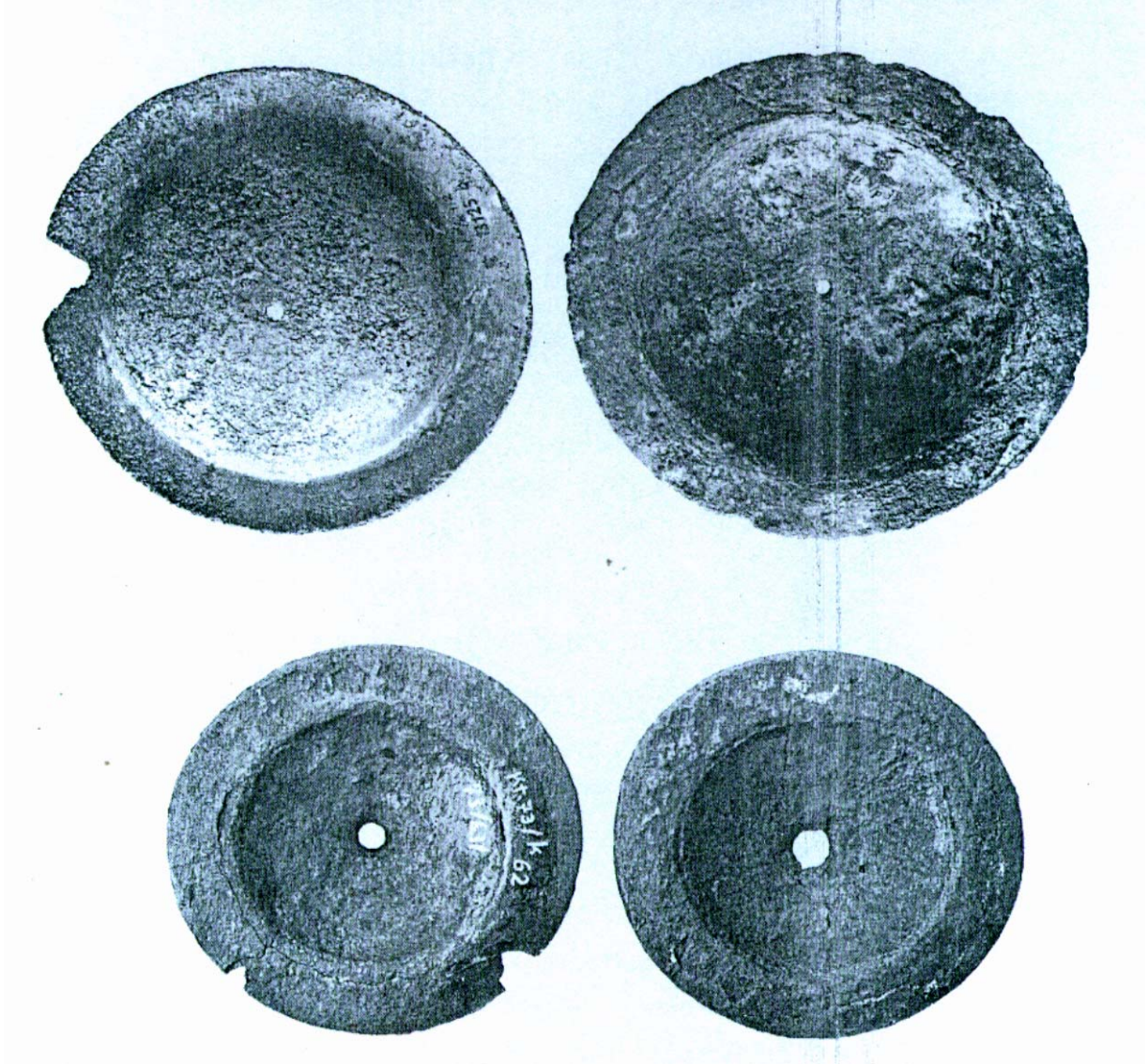
Halen bulunduğu yer:Metropolitan Sanat Müzesi,New York

Envanter no:

Dönemi:Tunç Çağı M.Ö. 2300-2000

Tanım: Bir metal sap üzerine "U" biçiminde oturtulmuş bir gövde ve gövdenin içinden geçen üç metal telden oluşur. Bu metal tellerin üzerinde ikişer adet yuvarlak halkalar mevcuttur. Sistrum'un çevresinde küçük şekiller mevcuttur ve üst kısmında kuş şeklinde bir desen bulunmaktadır.Sistrum sap kısmından tutulup sallamak suretiyle çalındığı düşünülmektedir.

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap,Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, prof. Dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.3

Resim-3.24

İki Takım Simbal (Zil)

Buluntu yeri: Kültepe, Karum

Malzeme: Bronz

Ölçüsü: _____

Halen bulunduğu yer:

Envanter no:

Dönemi: Tunç Çağı M.Ö. 1750 sıraları

Tanım: Kültepe Karum'unun Ib katına ait kazılarda iki çift olarak bulunmuştur. Her ikisinin de tutamağı bulunmamaktadır. İkinci takım simbalin ortasında delik bulunmaktadır.

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap,Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, prof. Dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.10

Resim-3.25

Davul

Buluntu yeri: Orta Anadolu

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: _____

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Tunç Çağı M.Ö. 2000

Tanım: Aşağıdan yukarıya doğru ters duran bir huniyi andıran şekle sahiptir. Dip kısımda çivi şeklinde desen çıkıntıları bulunmaktadır. Üst kısımda iki adet tutamak bulunmaktadır. Ritim için kullanılan bölümün ise, yuvarlak bir çanağı andıran görüntüsü vardır.

Alıntı: _____

Resim-3.26

Silindir Mühür Baskısı

Buluntu yeri: Konya / Karahöyük

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: _____

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Geç Tunç Çağı M.Ö. 1750

Tanım: Karahöyük'te 1. katta Erken Hitit Çağı'na ait olan bir silindir mührün modern baskısıdır.

Alıntı: S. Alp, "Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap", Kavaklıdere kültür yayınları, no:6, 1999, Ankara s.10

Resim-3.27

Bitik İnandık Vazosu

Buluntu yeri: Ankara/ Bitik

Malzeme: Pişmiş toprak vazo

Ölçüsü: 36.5 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Dönemi: Geç Tunç Çağı M.Ö. 1600

Tanım: Hanhana, İnandık tabletinin bulunduğu kentin Hitit Dönemi'ndeki adı olmalıdır. İnandık Höyüğü'ndeki yerleşmenin tarihini ve halkının yaşantısının aydınlatması açısından önemli bir buluntu da "İnandık Vazosu" olmuştur. Bu vazo, bir rastlantı sonucu bulunmuş ve burada kazı yapılmasına yol açmıştır. Dış yüzü kabartmalı ve renkli büyük boy vazoda, dinsel bir tören, olasılıkla dinsel bir evlenme töreninden görüntüler yer almıştır. Dış yüzeyleri kabartmalarla süslü kaplar, Orta Anadolu'da İlk Tunç Çağı'nın son, Orta tunç Çağı'nın ilk evrelerinden beri bilinmektedir. İnandık vazosu da, tapınak ve başka buluntularla birlikte I.Hattuşil (İ.Ö. 1650-1620) ve I. Murşil'in (İ.Ö. 1620-1590) yaşadıkları Eski hitit Krallığı Dönemi'nden kalmadır. Söz konusu "İnandık Vazosu" halen Ankara'da Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir.

Alıntı: www.cankiri.gov.tr

Resim-3.28

Bitik İnandık Vazosundan Detay I

Buluntu yeri:Ankara/ Bitik

Malzeme:Pişmiş toprak vazo

Ölçüsü: 36.5 cm

Halen bulunduğu yer:Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Dönemi: Geç Tunç Çağı M.Ö. 1600

Tanım:İki erkek müzisyen tarafından ayakta çalınan büyük lir

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap,Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, prof. dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.23

Resim-3.29

Bitik İnandık Vazosundan Detay II

Buluntu yeri Ankara / Bitik

Malzeme:Pişmiş toprak vazo

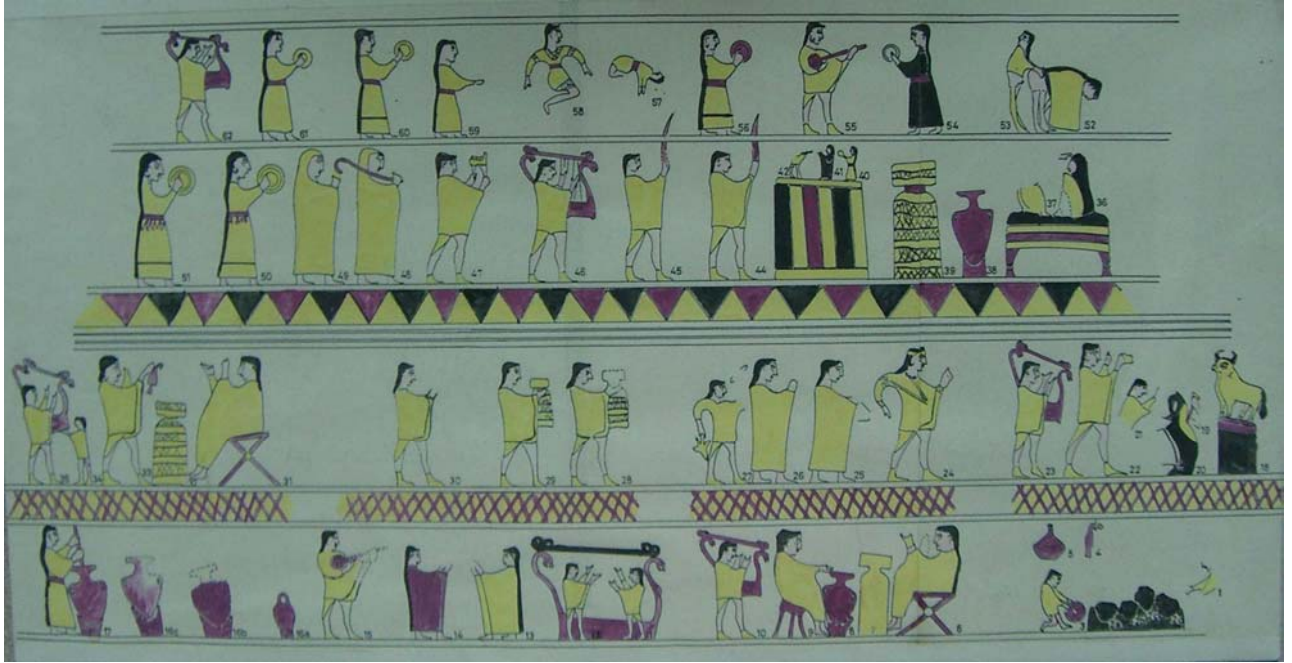
Ölçüsü: 36.5 cm

Halen bulunduğu yer:Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Dönemi: Geç Tunç Çağı M.Ö. 1600

Tanım: Bir erkek müzisyen tarafından ayakta çalınan lir

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap,Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, prof. Dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.23

Resim-3.30

Bitik İmandık Vazosunun Desen Çizimi

Buluntu yeri Ankara / Bitik

Malzeme:Pişmiş toprak vazo

Ölçüsü: 36.5 cm

Halen bulunduğu yer:Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Dönemi: Geç Tunç Çağı M.Ö. 1600

Tanım:Ritüel seks ile kutsal evliliği anlatan ve bu vesile ile müzik eşliğinde yapılan gösteri ile şenlikleri, kurban, adorasyon ve ziyafet sahnelerini gösteren kabartmalı İmandık Kült vazosunun desen çizimi.

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans. Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap,Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, prof. Dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.18

Resim-3.31

Yumruk Biçimli Libasyon Vazosu Üzerindeki Kabartma

Buluntu yeri:Boğazköy

Malzeme:Kült vazo

Ölçüsü:

Halen bulunduğu yer:Boston Güzel Sanatlar Müzesi

Envanter no:_____

Dönemi: Geç Tunç Çağı M.Ö.1400-1370

Tanım:Dua için yumruk biçiminde sıkılmış el biçimli bir sunu kabıdır. Sunu kabının bilek kısmına işlenmiş olan sahnede dini bir tören tasviri yer alır.Prof. Alp'e göre bu kült sahnesinde ayakta lir çalarak eşlik eden müzisyenler,metinlerde geçen Lu-nar ya da Lu-kinirtalla isimli kişilerdir. 7(yada 8) telli asimetrik lirin tını kutusu kemerlerinden içeri doğru bastırılmış dikdörtgen formundadır.

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans. Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap,Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, prof. dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.29

Resim-3.32

Geyik Biçimli Rhyton (Kutsal Sunu Kabı)

Buluntu yeri: Anadolu

Malzeme: Gümüş

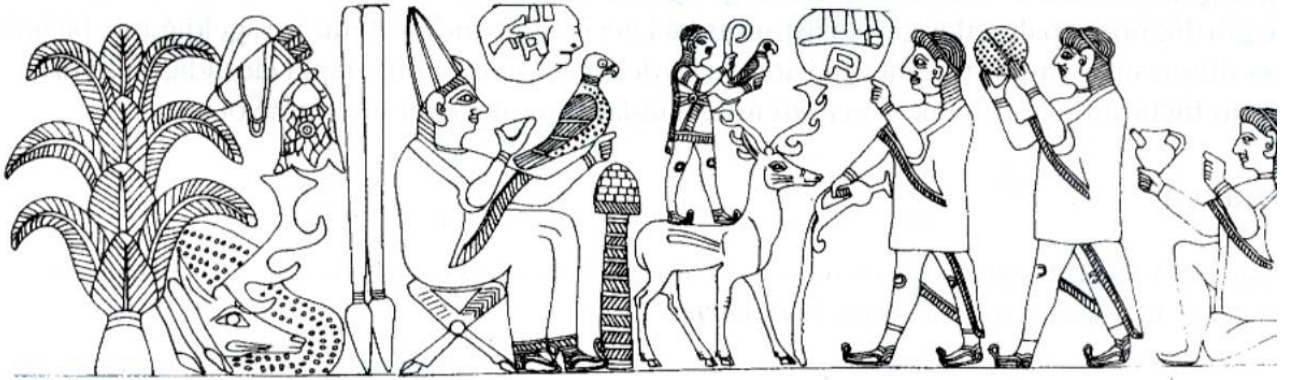
Ölçüsü: H=18 cm frizin eni W=4.5 cm

Halen bulunduğu yer:Metropolitan museum of art. New York

Dönemi: Geç Tunç Çağı M.Ö. XIV. y.y.

Tanım:geyik biçimli gümüş bir kap, bu kabın ağız kısmında sergilenen sahnede sağdan ikinci figürün def çaldığı görülmektedir.

Alıntı:Sedat Alp, “Einige Weitere Bemerkungen zur Hirschförmigen Kultvase der Norbert Schimmel Sammlung” Festschrift für Pugliese Carratelli s.17-23, Firenze, 1988; S.Alp, Beitrage zur Erforschung des hethitischen tempels, 1983, s.93-100; Ancient Near Eastern Art, Metropolitan Museum Of Art, 1984, s.1-55; Kurt Bittel, Beitrage zur Kenntnis hethitischer Bildkunst, Heidelberg 1976, s.8 v. d.; O.W. Muscarella, Norbert Schimmel Collection 1973, s.133; Muhibbe Darga, Hitit Sanatı, 1992, s.37-40.

Resim-3.33

Geyik Biçimli Rhyton (Kutsal Sunu Kabı) Detay

Buluntu yeri: Anadolu

Malzeme: Gümüş

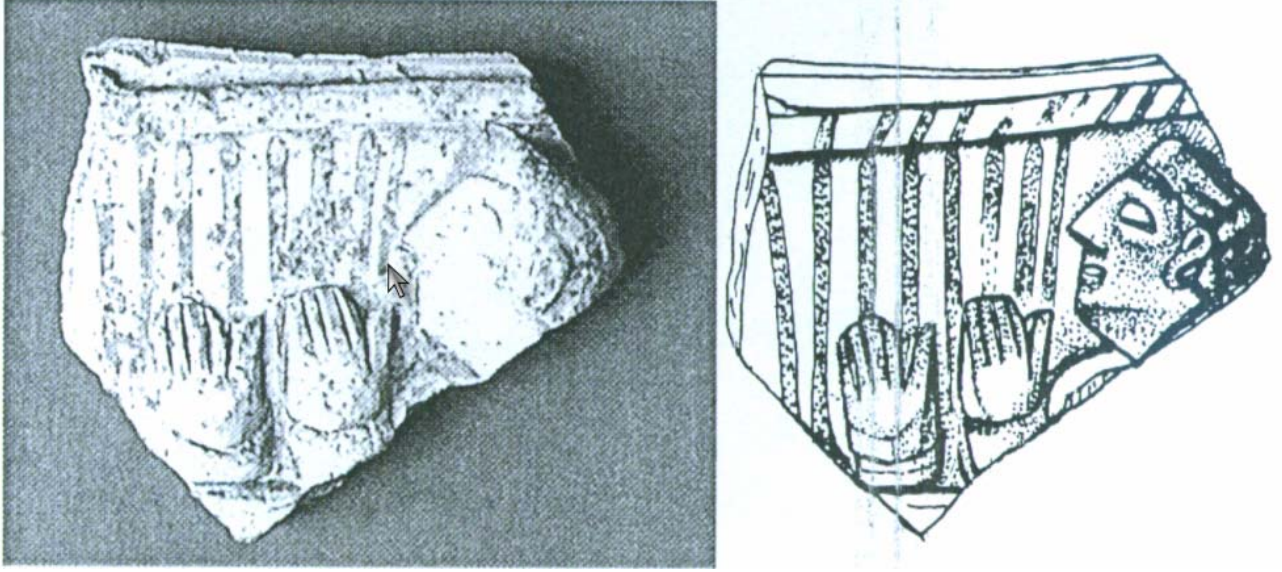
Ölçüsü: H=18 cm frizin eni W=4.5 cm

Halen bulunduğu yer:Metropolitan museum of art. New York

Dönemi: Geç Tunç Çağı M.Ö. XIV. y.y.

Tanım:geyik biçimli gümüş bir kap, bu kabın ağız kısmında sergilenen sahnede sağdan ikinci figürün def çaldığı görülmektedir.

Alıntı:Sedat Alp, "Einige Weitere Bemerkungen zur Hirschförmigen Kultvase der Norbert Schimmel Sammlung" Festschrift für Pugliese Carratelli s.17-23, Firenze, 1988; S.Alp, Beitrage zur Erforschung des hethitischen tempels, 1983, s.93-100; Ancient Near Eastern Art, Metropolitan Museum Of Art, 1984, s.1-55; Kurt Bittel, Beitrage zur Kenntnis hethitischer Bildkunst, Heidelberg 1976, s.8 v. d.; O.W. Muscarella, Norbert Schimmel Collection 1973, s.133; Muhibbe Darga, Hitit Sanatı, 1992, s.37-40.

Resim-3.34

Boğazköy Kazılarında Bulunmuş Bir Vazo Parçası

Buluntu yeri:Boğazköy

Malzeme:Vazo parçası

Ölçüsü: _____

Halen bulunduğu yer:Çorum müzesi

Dönemi: Geç Tunç Çağı Eski Hitit M.Ö. 2000

Tanım:Boğazköy kazılarında bulunmuş bir vazo parçası üzerinde üst kolu ve tellerinin bir kısmı görünen lir tasvirinin inandık vazosu üzerinde tasvir edilmiş olan lirin bir benzeri olduğu düşünülmektedir.

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans. Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap,Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, prof. Dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.24

Resim-3.35

Tibula Çalan Müzisyen

Buluntu yeri:Alacahöyük

Malzeme:Bazalt orthostat

Ölçüsü: H= 120 cm

Halen bulunduğu yer:Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: 17

Dönemi: Geç Tunç Çağı M.Ö. 2000-1200

Tanım:Rölyef üzerinde bir kurban sahnesi sergilenmektedir, kurban törenine tamburasıyla eşlik eden müzisyen görülür.Tambura,uzun kenarları basık bir dikdörtgeni andıran bir tını kutusuna sahiptir.Kahire tamburaları göz önüne alındığında, tını kutusunun üzerine deri gerildiği düşünülebilir. Enstürmanın kavisli sapının üzerinde görülen çizgiler gövde üzerinde de devam ettiğinden bu çizgilerin perde bağı olmaları mümkün değildir.Biçimsel olarak diğer Hitit Tamburalarından farklı olsa da, mızraplı icra şekli ve sapın ucundan sarkan püsküller açısından benzerlikler taşır.İcracının elindeki plenkon kalın bir kayış ile ensturmana bağlanmıştır.

Alıntı:Viera M., 1955, Hittite Art 2300-750 B.C.,s.56, Alec Tranti L.t.d., London

Resim-3.36

Arkammi Davulcuları

Buluntu yeri: Kargamış

Malzeme: Bazalt ortostat

Ölçüsü: H=95 cm W=134 cm

Halen bulunduğu yer:Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: 141

Dönemi:Krallıklar dönemi Geç Hitit M.Ö. IX y.y.

Tanım:Basalt orthostat kabartmada solda boynuz biçimli ses duyurma aletini iki eliyle ağzında tutan adamla, davulu çalan üç adam betimlenmiştir.

Alıntı:Anadolu Kültür Tarihi,Ekrem Akurgal,Tübitak yayınları,18.basım,2005 Ankara s.227

Resim-3.37

Babylon'lu Bir Ozanı Uzun Saplı Lut Çalarken Gösteren Rölyef

Buluntu yeri: Zincirli

Malzeme: Bazalt orthostat

Ölçüsü: H=130 cm W=110 cm

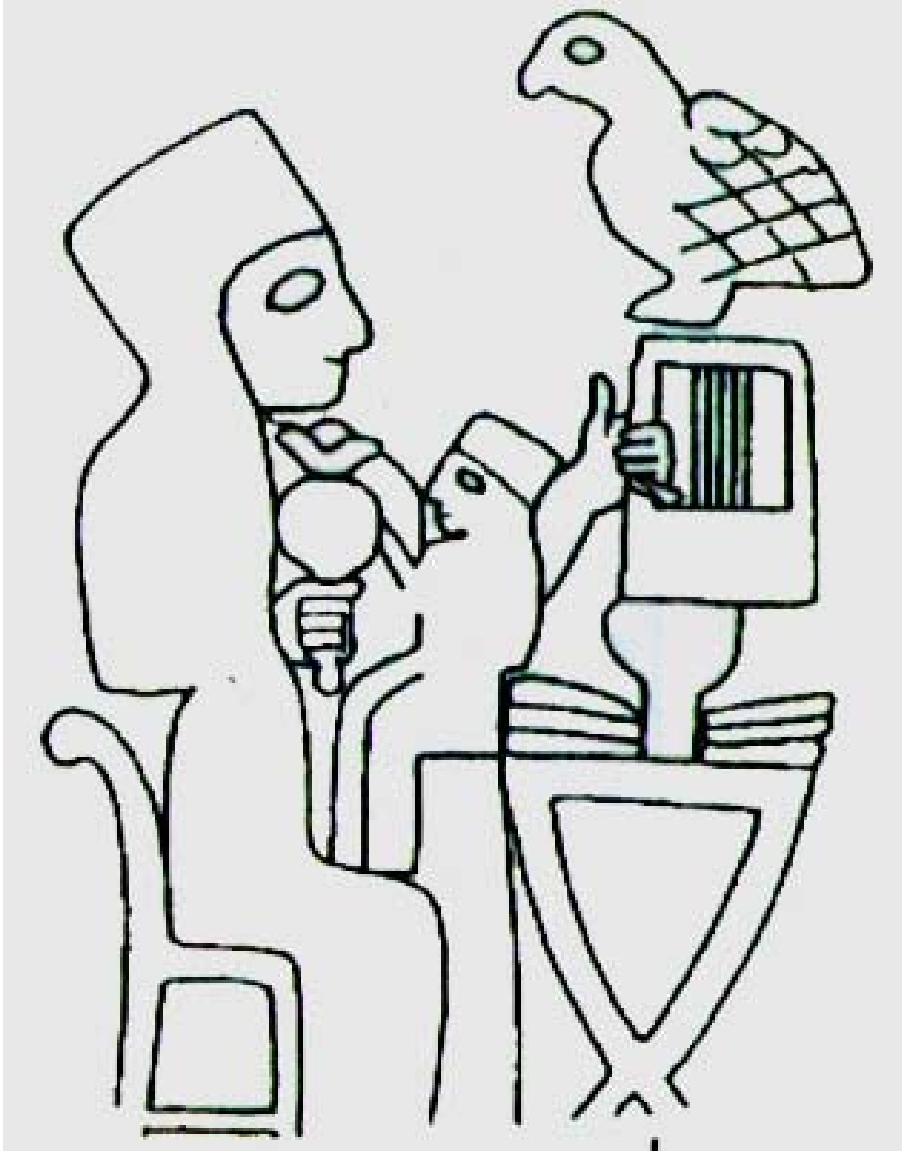
Halen bulunduğu yer: Berlin Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Krallıklar dönemi Geç Hitit M.Ö. IX. y.y.

Tanım: Babylonlu bir ozanı uzun saplı lut çalarken gösteren rölyef.

Alıntı: Berna Tuncer, "Eski Çağ Klikeya Çalgıları" Pan Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.58

Resim-3.38

Lir Tutan Kadın Figürü

Buluntu yeri: Maraş

Malzeme: Basalt stel

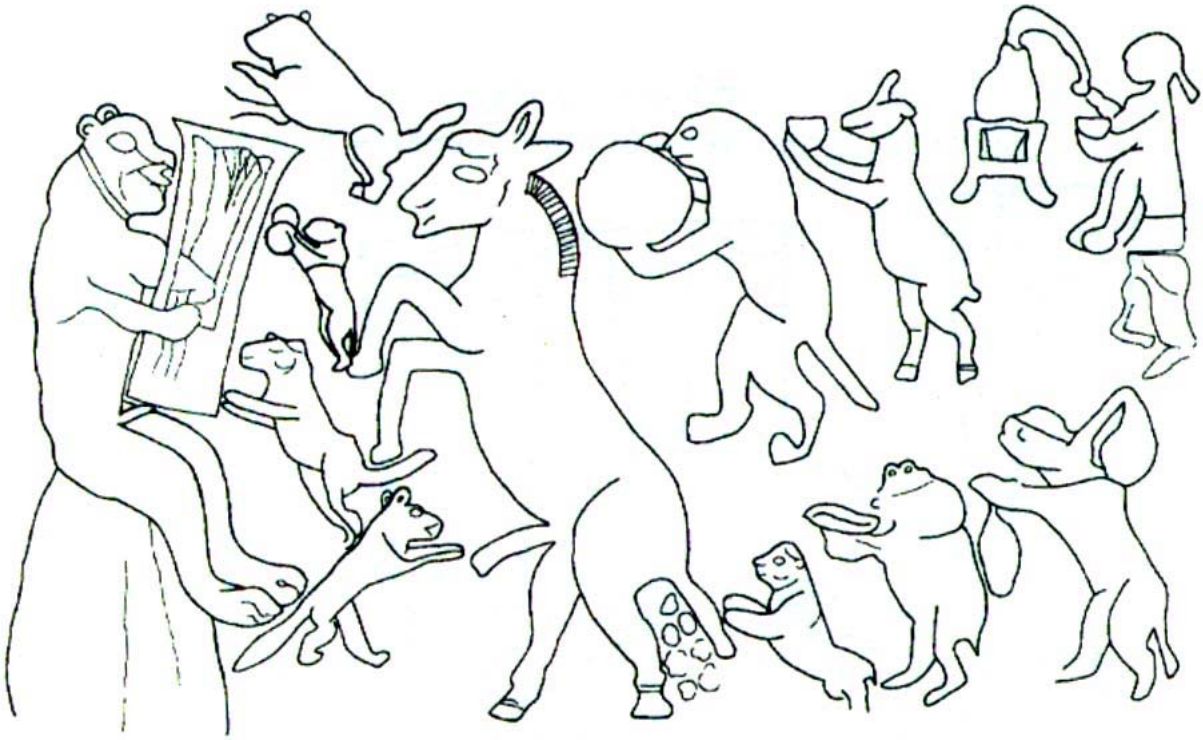
Ölçüsü: H=56 cm W=49 cm

Halen bulunduğu yer: New York Metropolitan Müzesi

Dönemi: Krallıklar dönemi M.Ö. VIII y.y.

Tanım: Sandalyede oturan kadının sağ elinde nar, sol elinde lir vardır. Lirin üzerinde bir kuş durmakta, kadının kucağında da bir çocuk oturmaktadır. Alışılmışın dışında, kendine özgü bir yapıya sahip olan bu lir, 4 telli ve dikdörtgen kasalıdır.

Alıntı: Bossert 1942:71, res. 810; Humann und Puchstein 1890:388, res. XLVII, 2; Meyer 1914:38, res. 30; Orthmann 1971:46d B/19; Wegner 1950: 34.

Resim-3.39

Tell Halaf'tan Hayvanlar Orkestrası

Buluntu yeri: Tell Halaf

Malzeme: Kalker orthostat

Ölçüsü: H=78 cm W=117 cm

Halen bulunduğu yer: Berlin Şehir Müzesi

Dönemi: Krallıklar dönemi M.Ö. VIII. y.y.

Tanım: _____

Alıntı: Eski Çağ Kilikya çalgıları, Berna Tuncer, Pan Yayıncılık, İstanbul 2005 s.116

Resim-3.40

Geç Hitit Zincirli Mezar Stelinden Detay

Buluntu yeri: Maraş

Malzeme: Taş stel

Ölçüsü: H=110 cm

Halen bulunduğu yer: Maraş müzesi

Dönemi: Krallıklar dönemi Geç Hitit M.Ö VIII y.y sonu

Tanım: Ölü yemeği konulu sahnede, karşılıklı oturmuş karı-kocayı görüyoruz. Başlarının arkasındaki boş alanda, çiftin yaşamda kullandıkları çeşitli eşyalar betimlenmiştir. Solda lir, ortada bezekli ayna, sağda da deri kase vardır. Bu lir dikdörtgen kasalı ve 6 tellidir. Yelpaze şeklinde gerdirilmiş teller, alttaki yay şekilli kuyruk kısmında toplanmıştır.

Alıntı: Darga, 1992:321, res.306. ; Arkeo Atlas, sayı: 3, Doğan □urada Rizzoli Dergi Yayıncılık Ve Pazarlama A.Ş. İstanbul, 2004, s. 47

Resim-3.41

Kargamış Müzik Sahnesi

Buluntu yeri: Kargamış

Malzeme: Kalker ortostat

Ölçüsü: H=112 cm W=148 cm

Halen bulunduğu yer:Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no:119

Dönemi: Krallıklar dönemi Geç Hitit M.Ö. VIII. y.y.' in ikinci yarısı

Tanım:Biri saz çalan, diğeri çifte fülüt üfleyen ve biri claves çalan, ensağda dans eden figürler bulunmaktadır.

Alıntı: Anadolu Kültür Tarihi,Ekrem Akurgal,Tübitak yayınları,18.basım,2005 Ankara s.227

Resim-3.42

Zincirli'den Müzisyenler

Buluntu yeri: Zincirli

Malzeme: Bazalt orthostat

Ölçüsü: H=114 cm W=153 cm iki blok beraber

Halen bulunduğu yer: İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi

Envanter no: 7723

Dönemi: Krallıklar dönemi Geç Hitit M.Ö. VIII. y.y. sonu

Tanım: Peş peşe birbirini izleyen ve hepsi profilden gösterilmiş dört erkek müzisyenden oluşan bu sahnede, figürlerden ikisi def, biri lir ve diğeri de asimetrik lir çalmaktadır. Elbiseleri aynı olmakla birlikte, saç ve sakallar ikisinde, Arami geleneğinde dalgalı, helezon bukleli ve söz konusu örnek de dahil olmak üzere, diğeri ikisinde ise düz-tel tel çizilmiştir. Defçi, baş büyüklüğündeki defini omuz hizasının biraz üstünde sol eliyle tutup sağ elinin parmaklarıyla çalmaktadır.

Alıntı: Bossert 1942: 76, res.950; Darga 1992: 280-282, res.280; Luschan 1911: IV, lev. LXII; Orthmann 1971: 63g F/6-7; Otto 18, res.37; Özden 1991: 110, res.30; Schafer 1925: 670, res.566, 2; Wegner 1950: lev. 5b.

Resim-3.43

Geç Hitit Karatepe Röfyelerinden Detay

Buluntu yeri: Karatepe

Malzeme: Bazalt orthostat

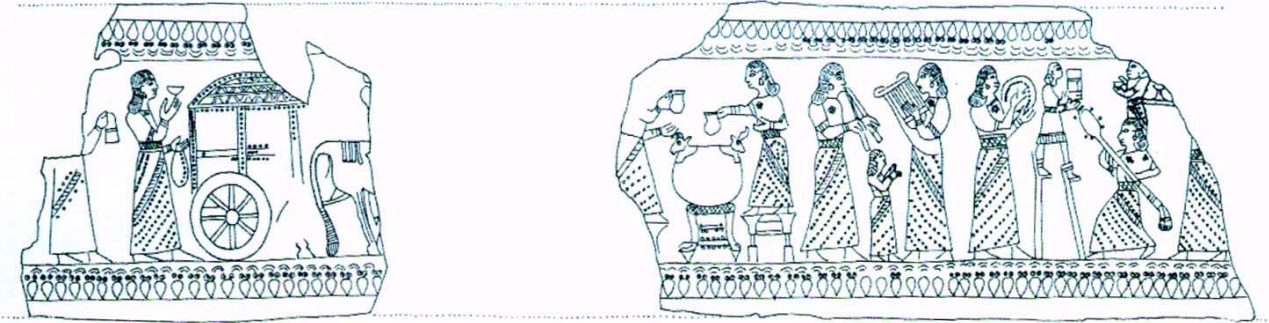
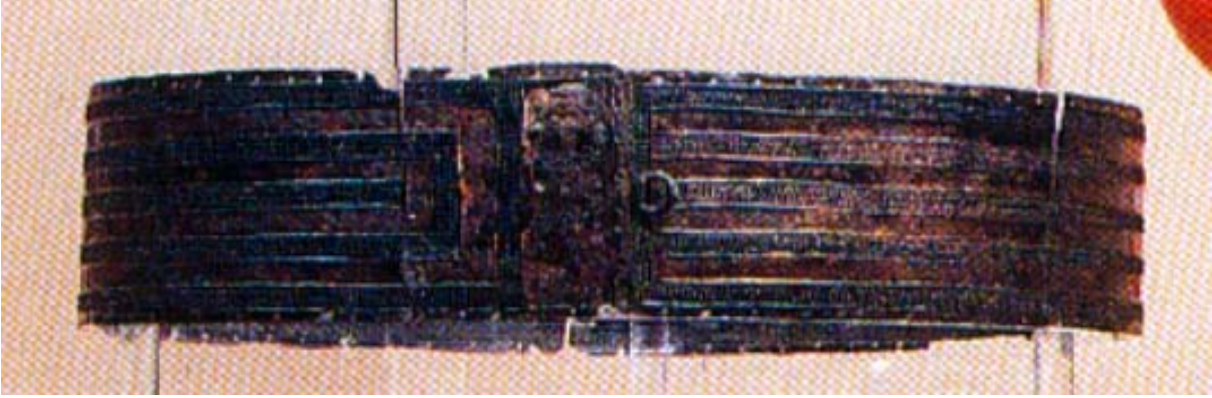
Ölçüsü: H=121 cm W=97 cm

Halen bulunduğu yer: Karatepe

Dönemi: Krallıklar dönemi Geç Hitit M.Ö.730

Tanım: Karatepe baş sahnesinin sol bölümü. Kral Asitalata'ya içki, yemek ve müzik sunanlar. Alt sırada sağdan ikinci figürün elindeki lyra çalgısı Hellen müziğine geçmiştir.

Alıntı: Anadolu Kültür Tarihi, Ekrem Akurgal, Tübitak yayınları, 18. basım, 2005 Ankara s.227

Resim-3.44

Urartu Kemer Parçası

Buluntu yeri: Van yöresi

Malzeme: Bronz

Ölçüsü: W=133 cm

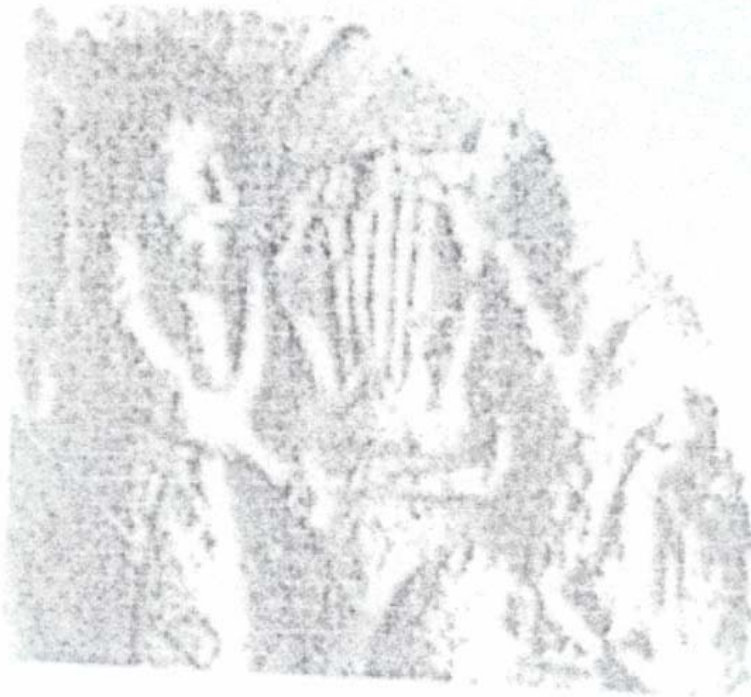
Halen bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi

Envanter no: 415-11628

Dönemi: Krallıklar dönemi Urartu M.Ö. 730-635

Tanım: Bronz kemer parçası üzerinde müzik eşliğinde bir ziyafet tasvir edilmektedir.

Alıntı: Anlağan T. "Sadberk Hanım Müzesi'ndeki Bir Urartu Kemerini Üzerinde Gözlemler" Palmet II, 1988: 51-61

Resim-3.45

Karatepe Lir Çalan Bazalt Ortostat

Buluntu yeri: Karatepe

Malzeme: Bazalt ortostat

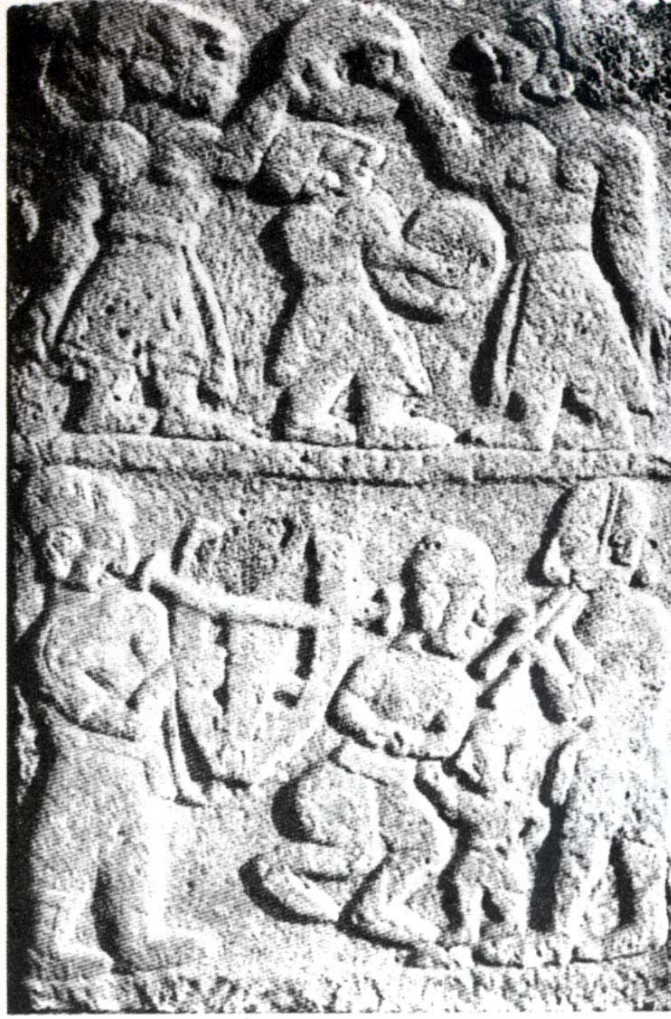
Ölçüsü: H=120 cm

Halen bulunduğu yer: Karatepe

Dönemi: Krallıklar dönemi M.Ö. 730

Tanım:

Alıntı: Özgüç N,1979 Acem höyük'ün yeni katkıları,belleten, c.43, sayı.170, nisan 1979 dan ayrı basım.

Resim-3.46

Karatepe'den Müzisyenler

Buluntu yeri: Karatepe

Malzeme: Bazalt ortostat

Ölçüsü: H=120 cm

Halen bulunduğu yer: Karatepe

Dönemi: Krallıklar dönemi Geç Hitit M.Ö.730

Tanım: Simetrik olarak düzenlenmiş bir müzik sahnesidir. İki yanda karşılıklı duran iri yapılı kadınlardan biri sağ diğeri sol eliyle bir halka tutmaktadırlar. Ortalarında duran minyon figürün elinde ise def vardır. Müzisyen def'i sol eliyle tutmakta ve sağ eliyle çalmaktadır. Def normal şekilde olduğu gibi omuz hizasında değil de, daha aşağıda tutulmuştur. Bunun nedeni bu üçlü kompozisyonda çalgıyı yerleştirme kaygısı olabilir. Çünkü gerek tutuş, gerekse çalış şekli çalgının bir def olduğunu gösteriyor. Sol başta lir, sağ başta da aulos çalan iki erkek müzisyen, yüzleri birbirine dönük ve ayakta durmaktadırlar.

Alıntı: Colinet 1981:14, res.89; Orthmann 1971: 17f res.A/27; Wegner 1950:56, res.7.

Resim-3.47

Kargamış Ziyafet Sahnesi

Buluntu yeri: Karkamış

Malzeme: Kalker ortostat

Ölçüsü:

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Dönemi: Krallıklar dönemi M.Ö. 700 sıraları

Tanım: Açılıp kapanan sandalye üzerinde oturan ev sahibi elinde bir kadeh yada bardak tutuyor. Arkasında bir görevli bir yelpaze sallayarak serinlik sağlıyor yada sinekleri kovuyor. Ziyafet sofrasının sağında bir “saki” firig tipi bir vazodan içki ikram ediyor. Onun sağında bir çalgıcı sahnesine lavta çalarak eşlik ediyor.

Alıntı: Hititlerde şarkı müzik ve dans. Hitit çağında Anadolu’da üzüm ve şarap,Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, prof. Dr. Sedat ALP, 1999 Ankara s.31

Resim-3.48

Frig Kybele Grup Heykeli (Koribant Rahipleri)

Buluntu yeri: Boğazköy

Malzeme: Kireç taşı

Ölçüsü: H=126 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Dönemi: Krallıklar dönemi M.Ö. VI. y.y. ortaları firigya krallığı

Tanım: Bereket tanrıçası kibebe ve bir yanında çifte flüt, diğer yanında lir çalan koribant rahipleri bulunmaktadır.

Resim-3.49

Frig Kybele Grup Heykeli Detay I

Tanım: Kibele-Koribant rahipleri detay.

Çifte flüt çalan müzisyen.

Resim-3.50

Kibele Grup Heykeli Detay II

Tanım: Kibele-Koribant rahipleri detay. Lir çalan müzisyen.

Resim-3.51

Boynuz

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Bronz

Ölçüsü: 24.5 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönem: Krallıklar dönemi Frig Krallığı Dönemi M.Ö. 750-300

Tanım : Boynuz biçimini andıran bir görüntüsü vardır. Bir ucu dar, diğer ucu geniş üflemlerli bir çalgıdır.

Alıntı: _____

Resim-3.52

Likya Mezar Anıtından Kabartma Levha

Buluntu yeri: Ksantos

Malzeme: Kalker

Ölçüsü: H= 37 cm W= 88 cm

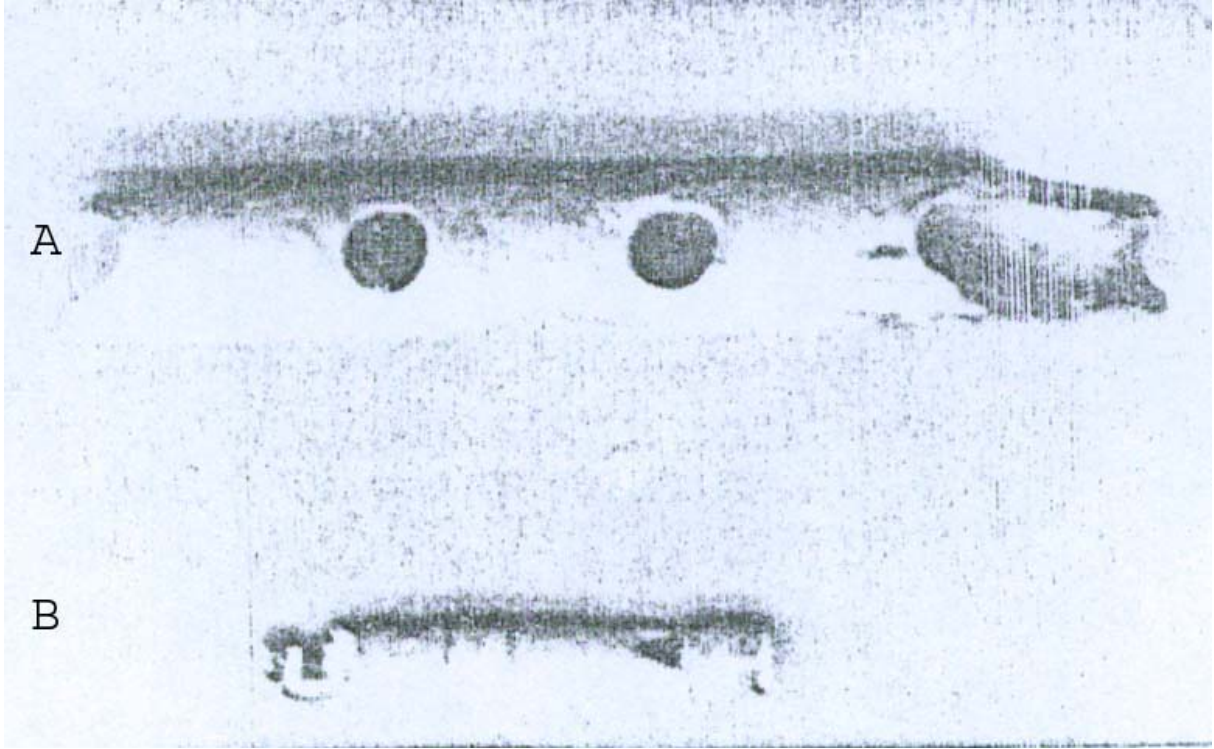
Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 5237

Dönemi: Arkaik Dönem M.Ö. 530

Tanım: Stil ve tema olarak arkaik dönem heykelticiliğinin en iyi örneklerinden biridir. Sahnenin sol tarafında iki kişi güreş yapmaktadır. Yürüyerek lyra çalan bir erkek figürü sahnenin hemen hemen ortasındadır. Lyra 9 tellidir ve teller bir noktadan çıkmaktadırlar. Lyralı figürün sağında yine yürüyen bir figür görülmektedir.

Alıntı: E. Akurgal, Die Kuns Anatoliens Von Homer Bis Alexander, Berlin 1961, s.133.

Resim-3.53

Aulos (A)

Buluntu yeri: Efes Artemision

Malzeme: Fildişi

Ölçüsü: W=12 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 19.56.73

Dönemi: Arkaik Çağ M.S. VI y.y.

Tanım: Aulosun bir bölümüdür. Üzerinde iki adet delik bulunmaktadır

Alıntı: _____

Düdük (B)

Buluntu yeri: St. Jean Bazilikası civarı

Malzeme: Fildişi

Ölçüsü: W=4.5 cm

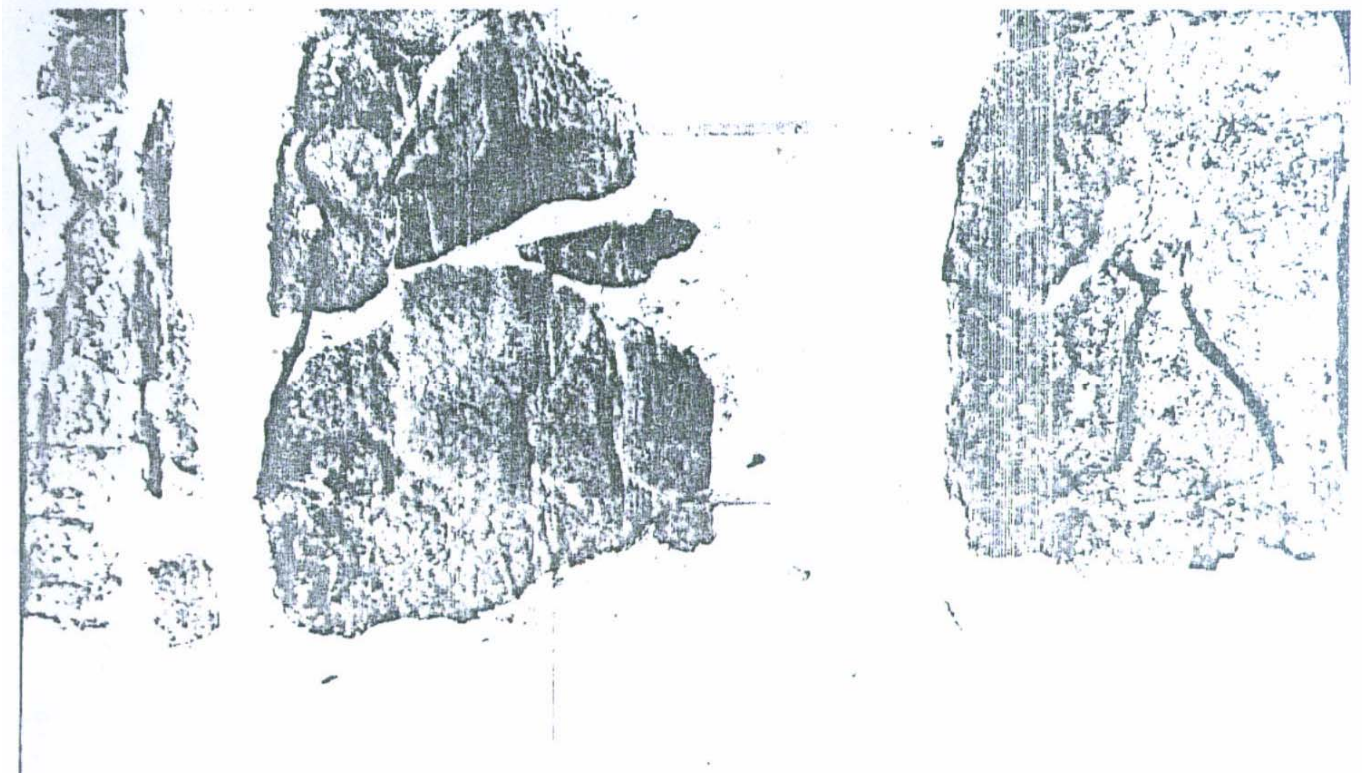
Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 2134

Dönemi: Arkaik Çağ M.S. VI y.y.

Tanım: Silindirik düdük parçasının kalan kısmının üzerinde bir delik vardır.

Alıntı: _____

Resim-3.54

Hayeli Mezar Anıtı

Buluntu yeri: İsinda Belenkli

Malzeme: Kalker

Ölçüsü: H=74 cm W=128 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 763

Dönemi: Arkaik Dönem M.Ö. 530

Tanım: Yüksek bir kaide üzerinde dört yüzü kabartmalarla bezelidir.kuzey yüzün sol tarafında iki müzisyen görülmektedir. Soldaki birinci müzisyen bir Aulos tutmaktadır, ikinci müzisyen ise belirli biçimde sağa doğru bağırıyormuş gibi bir sahne duruşu sergilemektedir. Elinde kırık parçalar halinde yaklaşık formu belirgin büyük bir lyra, aulosla birlikte görülmektedir. Bu aletler Gölbaşı Trysa Heroonu' nda da görülmektedir.

Alıntı: E Akurgal, Griechische Reliefs des V. Jahrhunderts aus Lkyen, Berlin, 1941, s.92, Abb. 12

Resim-3.55

Vazo

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: Çap=27 cm H= 35 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Arkaik Dönem M.Ö. V y.y.

Tanım: İki kulplu kült vazodur. Dip kısmı dardan yukarıya doğru genişleyerek çıkan bir forma sahiptir. Vazonun üzerinde lir çalan müzisyen figürü ve aulos çalan müzisyen figürü bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.56

Kült Vazo

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: _____

Halen bulunduğu yer: Münih Arkeoloji Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Arkaik Dönem M.Ö. 500

Tanım: Aşağıdan yukarıya yaklaşık aynı çapta yükselen bir vazodur. Üzerinde Dionysos elinde Barbitos'la betimlenmiştir. Dionysos ayakta durmaktadır. Karşısında ise Alkaios bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.57

Kybele Heykeli

Buluntu yeri: Knidos

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: 18.8 cm

Halen bulunduğu yer: Bodrum Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 6248

Dönemi: Klasik Dönem M.Ö. 470-300

Tanım: KYBELE ayakta tasvir edilmiştir. Sol eliyle tympanonu tutmaktadır ve sağ eliyle de çalmakta olduğu düşünülmektedir.

Alıntı: I.Love, "Excavations at Knidos, 1972", T.A.D., XXI-2, 1974, s.90, fig.87.

Resim-3.58

Kybele Steli

Buluntu yeri: Sard

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=35 cm W=29 cm

Halen bulunduğu yer: Manisa Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 4101

Dönemi: Klasik Dönem M.Ö. IV y.y.

Tanım: Bir niş içerisinde, ortada Kybele tahtında oturmaktadır. Tanrıça sol elinde omzuna dayadığı tympanonu tutmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.59

Kült Vazo

Buluntu yeri: Karaçalı

Malzeme: pişmiş toprak

Ölçüsü: H=24 cm

Halen bulunduğu yer: Antalya Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 2.12.91

Dönemi: Klasik Dönem M.Ö. V y.y. sonları

Tanım: Taban kısmında dardan yukarıya doğru genişleyen bir forma sahiptir.Marsyas aulos çalarken betimlenmiştir.

Alıntı: Ünal Demirer, The curators of Antalya Museum, Dönmez Offset, Ankara, 2005, res. 60, s.62- s.230.

Resim-3.60

Marsyas'ın Heykeli

Buluntu yeri: Tarsus

Malzeme: Mermer

Ölçüsü:

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 400

Dönemi: Helenistik Dönem Frigya Krallığı M.Ö. III y.y.

Tanım: Kavalı ile Apollon'a meydan okması sonucu, cezalandırılarak derisi yüzülen Frigya'lı satir.

Alıntı: _____

Resim-3.61

Tanrılar Toplantısı Betimli, Adak Kabartması

Buluntu yeri: Yenihisar

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=34 cm W=39 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 2191 T

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. III y.y.

Tanım: Olympos'ta 11 tanrının bir araya gelerek toplanmasını sahneleyen bir kabartmadır.

Üst sırada soldan 4. sırada Hermes elinde kithara ile betimlenmiştir.

Alıntı: _____

Resim-3.62

Kithara'lı Musa Heykeli

Buluntu yeri: Dardanos

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: 12 cm

Halen bulunduğu yer: Çanakkale Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 2124

Dönemi: Helenistik Dönem

Tanım: heykelcik tamdır ve bir plintos üzerindeki taburede oturmaktadır. Kithara heykelin elinde durmaktadır, her hangi bir boyun bağıyla askıya alınmamıştır.

Alıntı: _____

Resim-3.63

Belevi Mezar Anıtı

Buluntu yeri: Belevi / Efes / İzmir

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=120 cm W=255 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1610

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. II y.y.

Tanım: Kline'ye benzetilmiş lahit kapağında yan yatar durumda erkek heykeli bulunmaktadır. Lahidin ön kısmında bir delik bulunmaktadır. Kabartmalı alanda Sren'ler kithara çalarken betimlenmiştir.

Alıntı: S. Buluç, "The Tomp Monument at Belevi near Ephesos" The Proceedings of The X.th International Congress of Classical Archeology, vol II, Ank. 1978,, s.1087, fig. 13.

Resim-3.64

Belevi Mezar Anıtı Detay I

Resim-3.65

Belevi Mezar Anıtı Detay II

Resim-3.66

Belevi Mezar Anıtı Detay III

Resim-3.67

Mezar Steli

Buluntu yeri: İzmir

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=115 cm W=45 cm

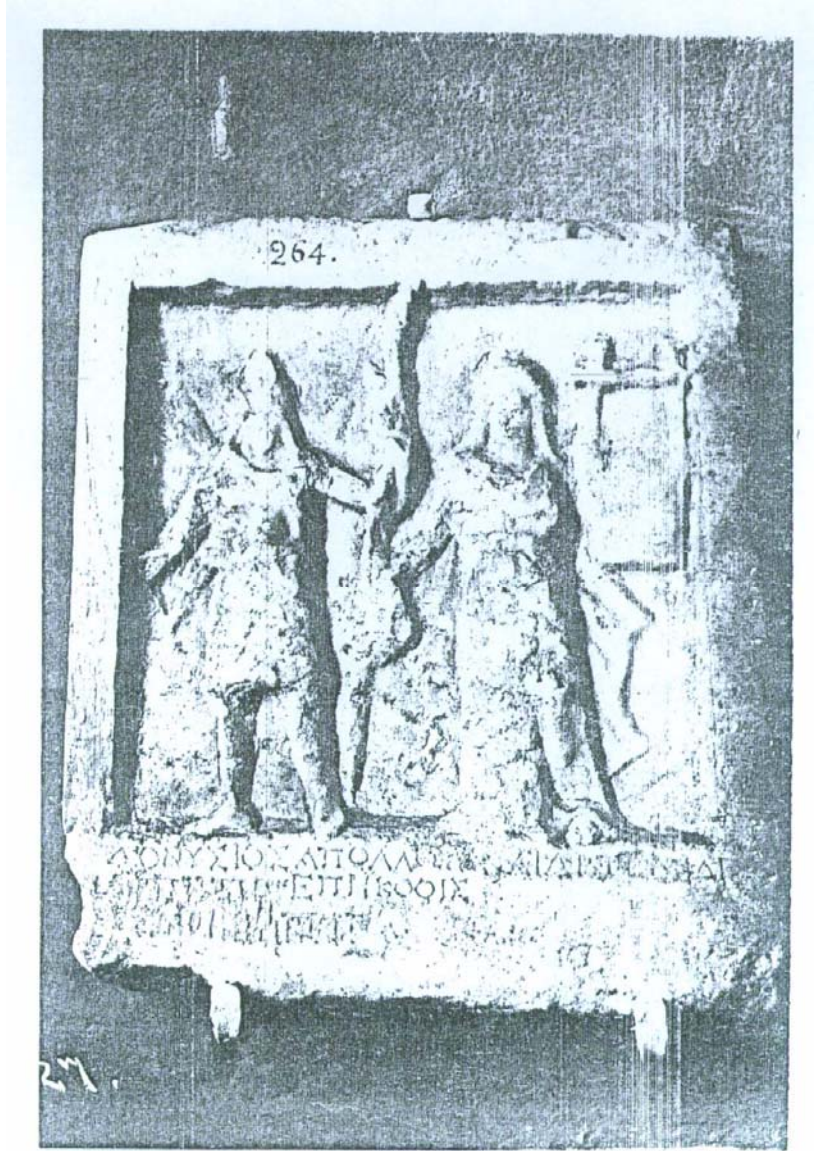
Halen bulunduğu yer: İzmir Ermeni Okulu bahçesi

Envanter no: _____

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. II. Y.y.

Tanım: Stelin, orta kısmının biraz sağında bir kadın ayakta durmaktadır. Kollar, göğüs ve kafa kırılmıştır. Kadın figürünün sol yanında iyi işlenmiş bir kithara vardır.

Alıntı: E. Pfulh, Grabreliefs I, s. 140, T. 68, 415.

Resim-3.68

Apollon-Artemis Adak Steli

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=115 cm W=45 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 264

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö.333-30

Tanım: Sol tarafı hafif kırılmış ve alçı ile restore edilmiş stel, pramidal biçimlidir. Solda Artemis, sağda Apollon ve kitharados ayakta betimlenmiştir. Apollon'un sağ elinde phiale, sol elinde ise kithara vardır.

Alıntı: G. Mendel, Sculptures III, s. 64.

Resim-3.69

Apollon Leonteios'a Adak Steli

Buluntu yeri: Süleymaniye

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: _____

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 85.6

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. II y.y. – M.S. I y.y.

Tanım: Bir niş içerisinde bir müzisyen sol eliyle kithara tutmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.70

Mezar Steli Parçası

Buluntu yeri: İzmir /Torbalı

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=58 cm W=37 cm

Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 861

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. II. y.y

Tanım: Yukarıdan aşağıya doğru hafifçe genişleyen mezar steli parçasıdır. Bir niş içerisinde ortada omuzlardan yukarı kopuk uzun elbiseli bir erkek ayakta durmaktadır. Sol tarafında bir çocuk, sağ tarafında duvara dayalı bir kithara bulunmaktadır. Kitharanın telleri bulunmamaktadır ancak eserdeki burgulukların kabarmasına bakılacak olunursa 8-9 telli olduğu söylenebilir.

Alıntı: E. Pfulh, Grabreliefs I, s.81, T. 27, 115

Resim-3.71

Mezar Steli

Buluntu yeri: İzmir / Selçuk

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=70 cm W=56 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1285

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. II. Y.y.

Tanım: Stelin sağ üst köşesi meyilli bir biçimde kırılmıştır. Niş içerisinde, ortada, yüksek bir sandalye üzerinde mezarın sahibi oturmaktadır. İki yanında hizmetçiler vardır. Sol tarafta ise bir kithara bulunmaktadır.

Alıntı: : E. Pfulh, Grabreliefs I, s.231, T. 132, 290

Resim-3.72

Mezar Steli Parçası

Buluntu yeri: İstanbul / Beyazıt

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=76 cm W=73 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 5046

Dönemi: Helenistik çağ M.Ö. 333-30

Tanım: Üst ve sağ yan çerçeve ile erkeğin baş kısmı kırıktır. Sol kenar sütun şeklinde olup üstünde karyatid bir arşitravı desteklemektedir. Sağ kırık kısım da aynı şekilde olmalıdır. Symposium sahnesidir, Kline’de uzanmış bir erkek ve karşısında Khiton Khimation giyimli bir kadın oturmaktadır. Üst sağ köşede bir kithara,savaş gemisi ile betimlenmiştir. Denizciye ait olan bir stelde kithara kabartmasınının, sirenlerin çaldığı müzik aletini sembolize ettiği kabul edilir

Alıntı: N. Fıratlı, “İstanbul’un Yunan ve Roma Stelleri” , Belleten c. XXIX, 114, Ankara. 1965, s.307, pl VIII, r.13

E. Pfulh, Grabreliefs I, s.490, T. 296, 2038

Resim-3.73

Mezar Steli

Buluntu yeri: Efes

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=100 cm W=60 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 11.34.84

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. II y.y.

Tanım: Stel kemer biçimli bir alınlığa sahiptir. Cenaze ziyafeti betimlenmiştir. Kemerli alınlığın içindeki rafta, sol tarafta bir sumak veya ostetek, tahrip olmuştur. Bunların üst kısmında, kıvrılarak yükselen bir yılan kabartması bulunmaktadır. Sağ tarafta bir kithara kabartması mevcuttur. Stelde yüksek kabartma şeklinde işlenmiş olan figürler, tahrip olmuştur ve üzerlerinde kalın bir çökel tabakası bulunmaktadır.

Alıntı: M. Büyükkolancı, (Efes Müzesinden gelen 4 mezar steli), T.A.D. XXVII, 1988, s.77-78, r.4

Resim-3.74

Apollon Kithadoros Adak Steli

Buluntu yeri: Aydıncık

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=43 cm W=23.5 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1210

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. I y.y.

Tanım: Kırık yerleri alçıyla restore edilmiş dikdörtgen biçimli bir steldir. Apollon ayakta durmaktadır, yüzü kırılmıştır. Elbise kıvrımları oldukça iyi işlenmiştir. Sol omuzuna dayalı olarak tuttuğu kithara 7 tellidir. Mysia Adak Stellerine benzer.

Alıntı: G. Mendel, Sculptures III, s. 61.

Resim-3.75

Apollon Kitharados Adak Steli Parçası

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=22.5 cm W= 24 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 2287

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. 333-30

Tanım: Stelin alt kısmı kırıktır. Dikdörtgen bir naiskos iki yanda dor üslubunda plasterlerle sınırlandırılmıştır. Apollon ayakta durmakta, yüzünde aşınmalar vardır. Sol elinde tuttuğu büyük bir kitharayı, sağ elinde tuttuğu büyük bir plenton ile çalar durumda betimlenmiştir.

Alıntı: G. Mendel, sculptures III, s.61, L. Robert (Apollon de mysie Apollon crateanos) Hellenika X, 1955,s.134-153.

Resim-3.76

Mezar Steli

Buluntu yeri: Silivri

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H= 223 cm W= 105 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul İngiliz Konsoloslğu Bahçesi

Envanter no: _____

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. II y.y.

Tanım: Naiskos biçimli mekanda bir asker yüksek kabartma olarak betimlenmiştir, yüzler kırılmıştır. Naiskos altındaki kısımda alçak kabartma halinde bir çok eşya betimlenmiştir. Mifer, solunda plenkton, ses kutusu yuvarlak biçimli bir lyra, bir banda asimetrik takılı, notaları asmak için bir bağ bulunmaktadır.

Alıntı: E. Pfulh, Grabrelliefs I, s.118, T. 54, 306 ; N. Fıratlı, "İstanbul'un Yunan ve Roma stellerine ilaveler" İstanbul Arkeoloji Müzesi Yıllığı, no:13-14 1966, Abb. 21- 260.

Resim-3.77

Kabartmalı Friz

Buluntu yeri: Sagalassos

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=119 cm W=200 cm

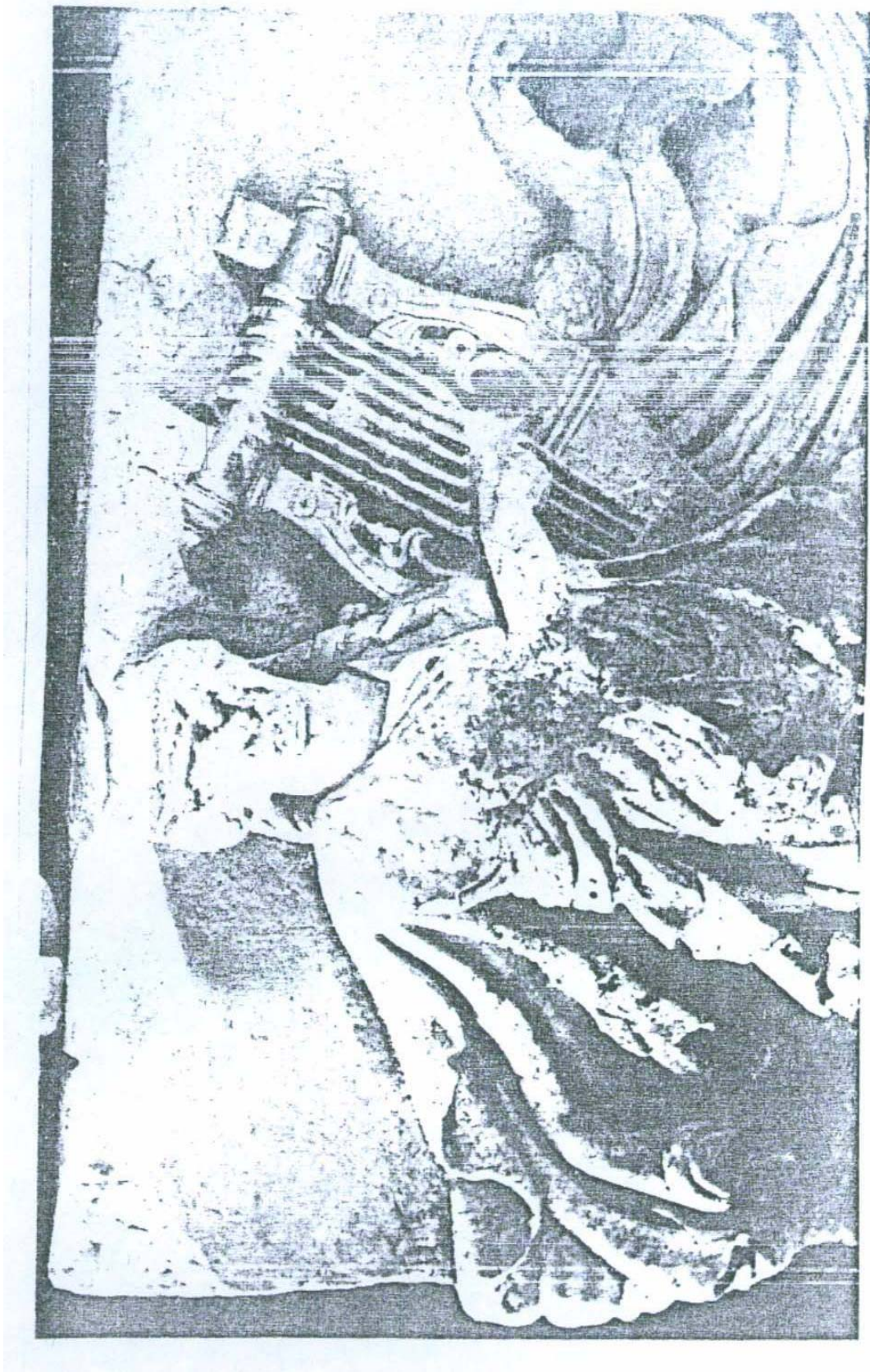
Halen bulunduğu yer: Burdur Arkeoloji Müzesi/ Ağlasun Depo

Envanter no: A.E. 22

Dönemi: Helenistik Çağ

Tanım: dikdörtgen biçimli frizin sol köşesinde kırık vardır. Frizdeki iki figür kabartması, sola doğru hareket halindedirler. Kitharalı Musa (Apollon?) ve diğerinin yüzleri kırık durumdadır. Musa sol eliyle tuttuğu 7 telli kitharayı sağ eliyle çalmaktadır.

Alıntı: R.Fleischer, "Ein Hellenistischer Fries aus Sagalassos in Pisidien", The proceedings of the Xth International Congress of Classical Archeology, vol II, Ank., 1978, s.661-662 P1. 198, Abb.3. R.Fleischer , "Untersuchungen in Sagalassos 1972" TAD XXI-2, Ank. 1974,s.41,Abb.2.

Resim-3.78

Kabartmahı Friz Detay

Resim-3.79

Lyra'lı Musa Kabartması

Buluntu yeri: Balıkesir

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=70.5 cm W=40.5 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1026

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. I y.y.

Tanım: Musa, yukarıdan aşağıya doğru hafifçe genişleyen kabartma alanında, sol elinde tuttuğu lyrayı sağ eliyle çalarak sola doğru ilerlemektedir. Lyra 7 tellidir.

Alıntı: G. Mendel Sculptures II, s. 301-303

Resim-3.80

Kybele Heykeli

Buluntu yeri: Knidos

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: H=14.3 cm

Halen bulunduğu yer: Bodrum Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 6246

Dönemi: Helenistik çağ M.Ö. 333-30

Tanım: Heykel göğüs hizasından kırık olup, iki parça halinde yapıştırılmıştır. Başında polos vardır. Sol elinde tutmuş olduğu tympanon bir kaide üzerindedir.

Alıntı: _____

Resim-3.81

Kybele Heyukeli

Buluntu yeri: Lagina Hekate Tapınağı Doğu Frizi

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: H=12.6 cm

Halen bulunduğu yer: Bodrum Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 6213

Dönemi: Helenistik çağ M.Ö. 333-30

Tanım: Tanrıça bir Philintos üzerinde ayakta durmaktadır. Baş kısmı boyundan itibaren bulunmamaktadır. Sağ elinde bir phiale, sol elinde ise □mzuna dayalı tympanon tutmaktadır.

Alıntı: I.Love, "Excavations at Knidos, 1972", T.A.D., XXI-2, 1974, s.90, fig.88.

Resim-3.82

Kybele Steli

Buluntu yeri: Alaşehir

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=37 cm W=31 cm

Halen bulunduğu yer: Manisa Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 489

Dönemi: Helenistik Çağ M.Ö. 333-30

Tanım: Bir niş içerisinde KYBELE tahtında oturmaktadır. Sağ yanında bir rahip ve tahtının her iki yanında da aslanlar bulunmaktadır. Rahibin önündeki ve sağındaki iki figür ayakta ve daha küçük boyutta tasvir edilmiştir. Tanrıçanın kucağında bir nesne bulunmaktadır. Sağ elinde bir phiale, sol elinde omzuna dayadığı tympanonu tutmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.83

Çift Flüt'ü Kadın Heykeli

Buluntu yeri: Kaidos

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: H=14.4 cm

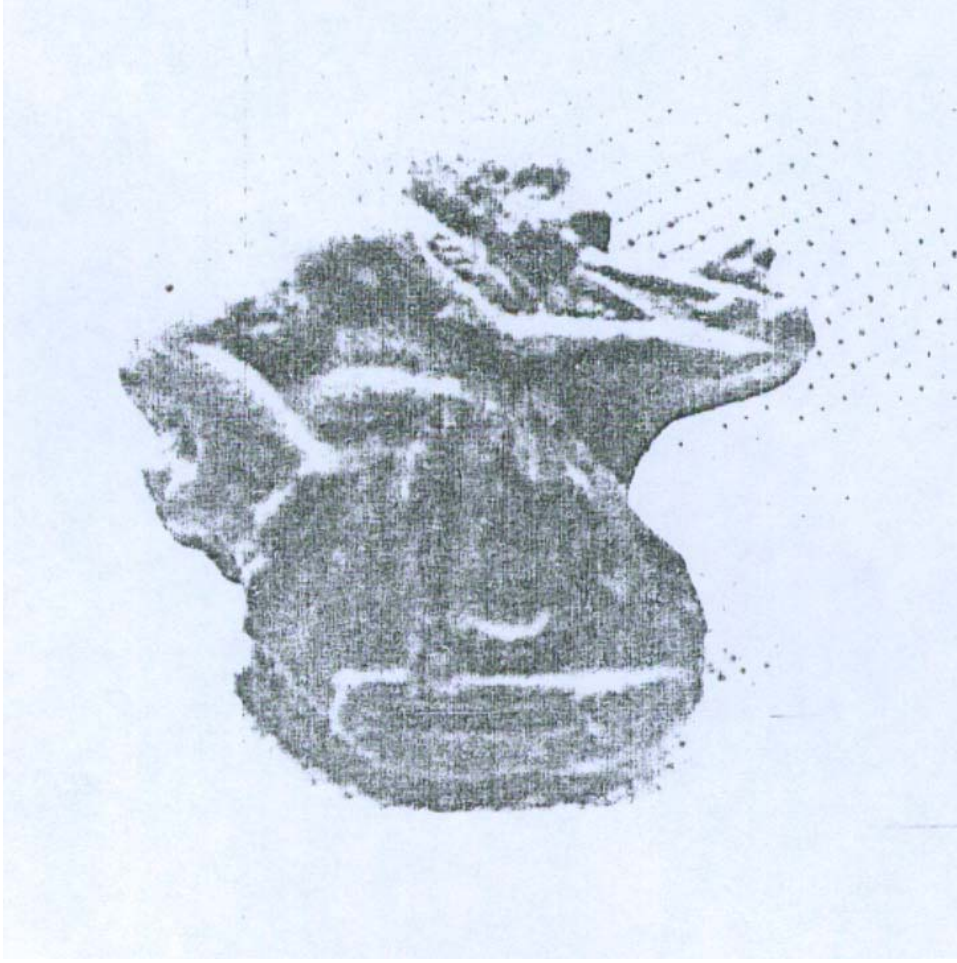
Halen bulunduğu yer: Bodrum Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 6257

Dönemi: Helenistik çağ M.Ö. 333-30

Tanım: Heykelinin ağzında iki adet flüt mevcuttur. İki eliyle flütleri tutmaktadır. Başında ise polos bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.84

Damga Mühür

Buluntu yeri: Knidos

Malzeme: Pişmiş Toprak

Ölçüsü: H=3.9 cm W=7.1 cm

Halen bulunduğu yer: Bodrum Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 6165

Dönemi: Helenistik Çağ M.Ö. 333-30

Tanım: Mühürün üzerinde belden öne doğru eğilmiş çift flüt çalan müzisyen tasviri bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.85

Friz Parçası

Buluntu yeri: Lagina Hekate Tapınağı, kuzey frizi

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=157.5 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1914, 23

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. II y.y.

Tanım: Figürler tahrip olmuştur. İki kent arasındaki birleşme ve ya bir kent için yapılan kurban töreni betimlenmiştir. Arka planda genç, sakalsız bir figür, uzun bir çift flüt çalmaktadır.

Alıntı: G. Mendel Sculpture I, s. 514-516, A. Schober, Des Fries Des Hekateions von Lagina, Vien, 1933, s.74, T. XVI.

Resim-3.86

Yuvarlak Sunak

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=130.5 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 122

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. 333-30

Tanım: Yuvarlak, biraz tahrip olmuş bir sunaktır. Üst kısımda gırlant, bukranion altında Erosların Tykhe y(Aphrodit) yaptığı kurban töreninde Eros'lardan biri salpinx'i üfler durumda betimlenmiştir.

Alıntı: G. Mendel, Sculptures II, s. 285-286

Resim-3.87

El Aynası

Buluntu yeri: Tokat

Malzeme: Tunç, Üzeri altın kaplama

Ölçüsü: Çap = 10.6 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: 354

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. I y.y. M.S. I y.y.

Tanım: Yuvarlak bir aynadır. Sap kısmı bulunmamaktadır. Aynanın arkası altın kaplama ve bu kaplamada kithara çalan eros betimlenmiştir. Bir elinde kithara diğer elinde ise plenkton bulunmaktadır.

Alıntı: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Rehberi, Ankara, 2005, s. 215

Resim-3.88

Kybele Heykelciği

Buluntu yeri: Ankara

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: H=11 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. I y.y. M.S. I y.y.

Tanım: Heykelcik zaman içinde çok tahrip olmuştur. Ortada tanrıça Kybele oturmaktadır. Sol tarafında bir aslan oturmakta ve sağ tarafında da aslan oturduğu düşünülmektedir. Sol eliyle davul tutmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.89

Lir Çalan Müzisyen Heykelciği

Buluntu yeri: Efes yamaç evleri

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: H= 6.5 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Helenistik Dönem M.S. I y.y.

Tanım: Ayakta lir çalan müzisyen heykelidir.

Alıntı: _____

Resim-3.90

Çifte Flüt Çalan Heykelcik

Buluntu yeri: Mryina

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: H=5 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: ____

Dönemi: Helenistik dönem M.Ö. III- M.Ö. I y.y.

Tanım: Çifte flüt çalan pan heykelciği

Alıntı: _____

Resim-3.91

Çifte Flüt Çalan Heykelcik

Buluntu yeri: Datça (Eski Knidos)

Malzeme: Kalker

Ölçüsü: 6 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Helenistik Dönem M.Ö. 333-30

Tanım: Çifte flüt çalan pan heykelciği, Belden aşağısı bulunmamaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.92

Kült Vazo

Buluntu yeri: ____

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: H= 32 cm

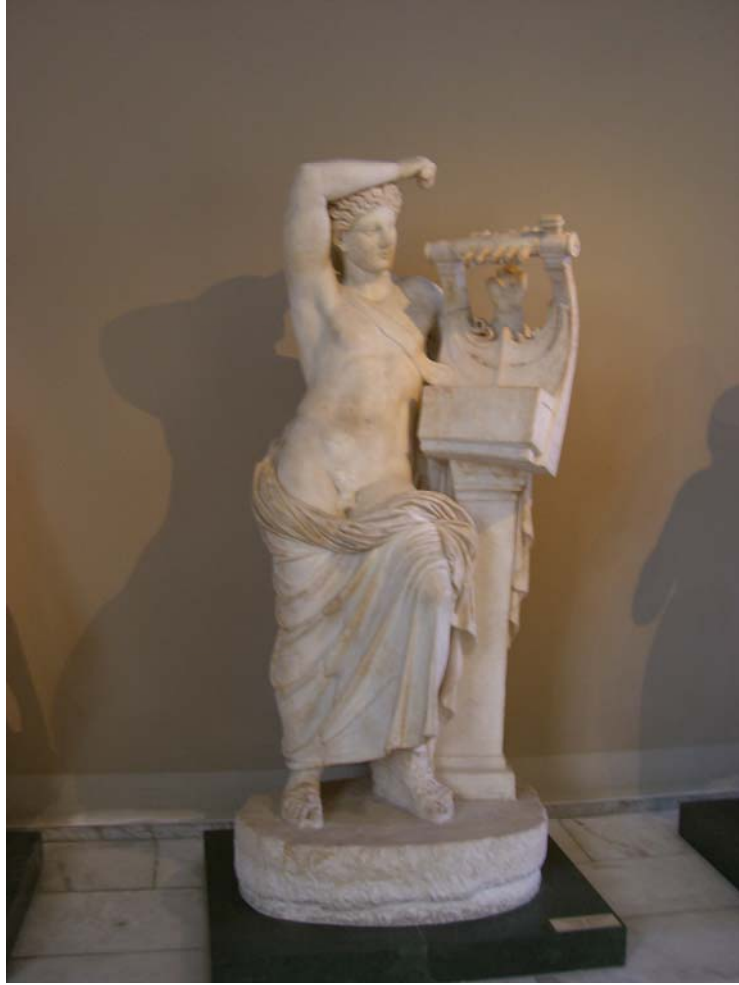
Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: ____

Dönemi:Helenistik Dönem M.Ö. 333-30

Tanım: Taban kısmında dardan yukarıya doğru genişleyen bir forma sahiptir. Kleophrases ressamının boyadığı kırmızı figürlü bir attika kalyks kraterdir. Dionysos elinde Barbitos'la sağ yöne doğru yürüyormuş gibi betimlenmiştir.

Alıntı: _____

Resim-3.93

Apollon Kitharados Heykeli

Buluntu yeri: Milet Faustina Hamamı “C” salonu

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: 180 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 2000

Dönemi: Roma Çağı M.S. II. Y.y.

Tanım: Tanrı Apollon Kithara çalarken betimlenmiştir. Akort yaptığı düşünülmektedir.

Kithara kutusu, hafif eğimli iki kolu ve bunları birleştiren bir boyunduruktan meydana gelen kitharanın 11 teli olduğu düşünülmektedir. Kitharanın iki kolu, uçlarında yuvarlak bir düğme ile bitmektedir. Bunlardan biri kırılmıştır. Ses kutusunun ön yüzünü alçak kabartma şeklinde üç küçük madalyon süslemektedir. Kitharanın içerlek tablasının alt kısmında yanlara doğru yükselen hilal motifi görülmektedir. Bu heykel British Museum ‘da ki Kyrene Apollon kitharados heykeliyle benzerdir.

Alıntı: G. Mendel, Sculptures I, s321.

Resim-3.94

Lyra Çalan Musa Heykeli

Buluntu yeri: Balat Söke / Milet Faustina Hamamı "C" salonu.

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=161 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 2002

Dönemi: Roma Çağı M.S. II y.y.

Tanım: Heykel, ayakta ve frontaldır. Sol omuz öne çıkmış, sol ayak tabanla yere basmaktadır.

Sol eli, sağ eli ve sol tarafındaki kaide üzerinde bulunan lyra, şu an bulunmamaktadır.

Alıntı: C. Mendel, Sculptures I, Constantinople, 1912, s.321.

Resim-3.95

Çift Flüt Çalan Musa Heykeli

Buluntu yeri: Balat Söke / Milet Faustina Hamamı "C" salonu.

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=147 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1999

Dönemi: Roma Çağı M.S. II y.y.

Tanım: Baş ve kolları eksik olan Musa, yuvarlak plinthos üzerinde frontal biçimde ayakta durmaktadır. Kollar dirsekten itibaren kırılmıştır. Sol elde bir atribü bulunmaktaydı, kalça üzerindeki izlerden ise çift flüt olduğu anlaşılmaktadır. Heykel M.Ö. III y.y. 'a ait bir heykelin kopyasıdır.

Alıntı: G.Mendel, Sculptures I, s.325.

Resim-3.96

Kithara'lı Musa Heykeli

Buluntu yeri: Balat Söke / Milet Faustina Hamamı "C" salonu.

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H= 127 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 2001

Dönemi: Roma Çağı M.S. II y.y.

Tanım: Musa kaya üzerinde oturmaktadır. Baş, sağ ön kol, sol kol kırık ve eksiktir. Elbisede boya izleri görülmektedir. Kithara 21 cm uzunluğunda idi. Elinde kitahara tutmakta idi. Kitharanın ses kutusunun izleri sol bacakta görülmektedir. Sol kolun yukarısında da akort düğmelerinin izleri vardır.

Alıntı: G. Mendel, Sculptures I, s.327.

Resim-3.97

Apollon Kitharados Heykeli 2

Buluntu yeri: Antalya / Perge

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: 160 cm

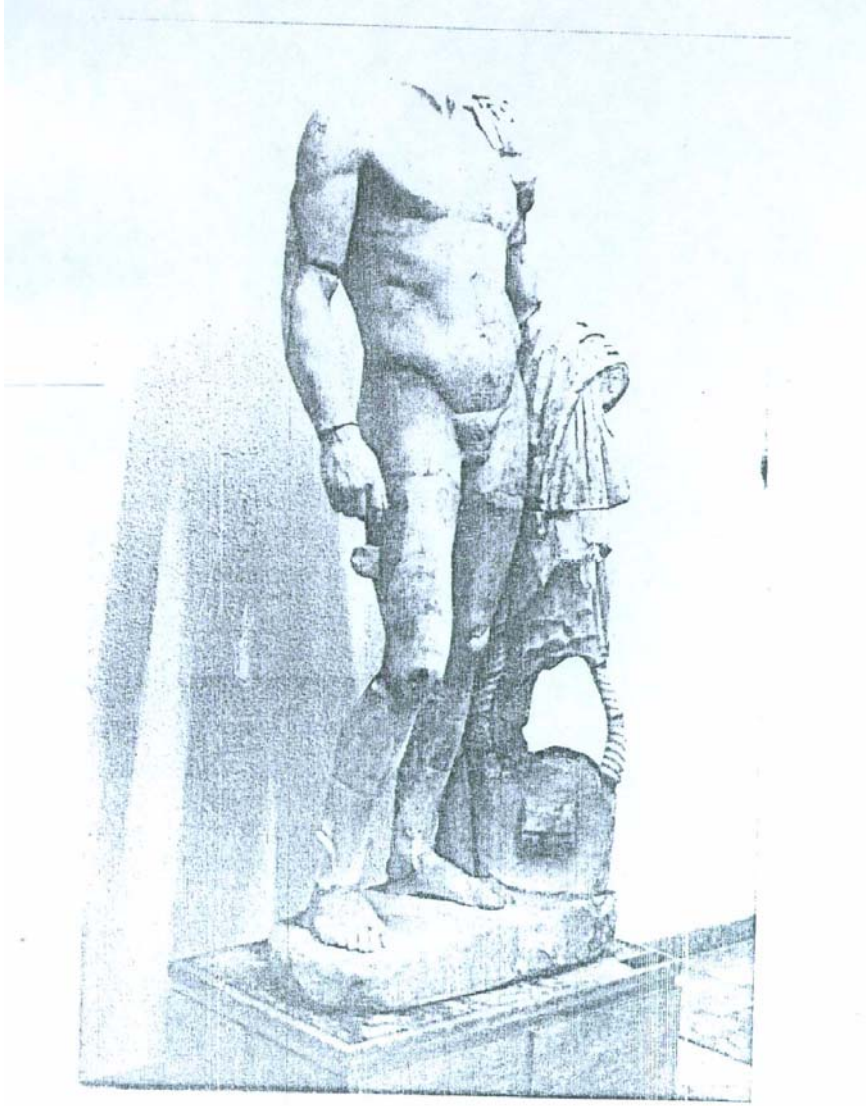
Halen bulunduğu yer: Antalya Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 21.7.81.

Dönemi: Roma Çağı

Tanım: İnsan figürünün sağ omzundan sol kalça kısmına doğru inen kayış görülmektedir. Bu kayışın bir bölümü kitharada da mevcuttur. Kitharanın ses kutusu dışa bombeli ve buna paralel olarak dışa bombneli iki kolu mevcuttur. Bu kollar bir bağ ile bağlanmıştır.

Alıntı: J. İnan, "Perge kazısı 1981 çalışmaları" T.A.D. XXVI-2, 1983, s.10, Resim: 48.

Resim-3.98

Hermes Heykeli

Buluntu yeri: Antalya / Perge

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: 180 cm

Halen bulunduğu yer: Antalya Arkeoloji Müzesi

Envanter no: A.3094

Dönemi: Roma Çağı M.S. II. Y.y.

Tanım: Kalıntıdaki kitharanın ses kutusu, üst kısmı hafif bombeli, aşağıya doğru dik açılı inerek kare görünümünü andıran bir forma sahiptir. Diğer kitharalarda da olduğu gibi iki kolu mevcuttur. Kollar burmalı biçimdedir. Kolları bağlayan kısım görülmemektedir çünkü, heykelin sol elinde tuttuğu elbise kitharanın üst kısmını kapatmıştır.

Alıntı: _____

Resim-3.99

Kitharalı Musa Heykeli

Buluntu yeri: Sard

Malzeme: Gri mermer

Ölçüsü: 37.2 cm

Halen bulunduğu yer: Manisa Arkeoloji Müzesi

Envanter no: S.69.10.8031

Dönemi: Roma Çağı M.S. 250

Tanım: Heykelin sağ ve sol koluyla baş kısmı ve Kitharanın büyük bir kısmı mevcut değildir. Kithara sunak biçimli bir kaide üzerinde durmaktadır. Heykelin omzunda kitharayı taşımak için takmış olduğu bir kemer görülmektedir.

Alıntı: G. Hanfmann, Sculpture from Sardis, Harvard, 1978, s.113. G. Hanfmann, "Excavation at Sardis" T.A.D. XVIII-1, 1969, s.64.

Resim-3.100

Kitharalı Apollon Heykeli

Buluntu yeri: Konya / Kerasun

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: 29 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 2573

Dönemi: Roma Çağı M.S.II. y.y.

Tanım: Tanrı Apollon çıplak ve ayaktadır. Heykel iyi durumdadır ancak, Kithara'nın sol yükseltisinin ucu kırıktır. Kithara Apollonun sağ omzundan inen bir kemere bağlıdır ve alttan ise üzeri kumaşla kaplı bir kaide ile desteklidir. Kaidenin yanında bir köpek tasviri de mevcuttur. Apollon sağ elinde plenkton tutmaktadır, sol eliyle ise Kitharanın tellerine dokunmaktadır.

Alıntı: G. Mendel, Sculptures III, Constantinople, 1914, s.597-598.

Resim-3.101

Kitharalı Apollon Heykeli

Buluntu yeri: Eskişehir / Çifteler

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: 25 cm

Halen bulunduğu yer: Eskişehir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: A.6.71.

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S.395

Tanım: Mermer kalıntının insan figürünün sağ kolu sol kolu ve sağ bacağı bulunmamaktadır.

Kithara, heykelin sağ omzundan inen bir kemerle bağlanmıştır.

Alıntı: _____

Resim-3.102

Lir Çalan Apollon Heykeli

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=28 cm

Halen bulunduğu yer: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Sağ eliyle bir lir tutmaktadır. Heykelin sol eli ve kafası bulunmamaktadır. Lir sunak biçimli bir kaidenin üzerinde durmaktadır. Lir'in formu alt kısmı geniş, yukarıya doğru daralarak çıkan iki koldan oluşur.

Alıntı: _____

Resim-3.103

Kitharalı Apollon Heykeli

Buluntu yeri: Eskişehir

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: 26 cm

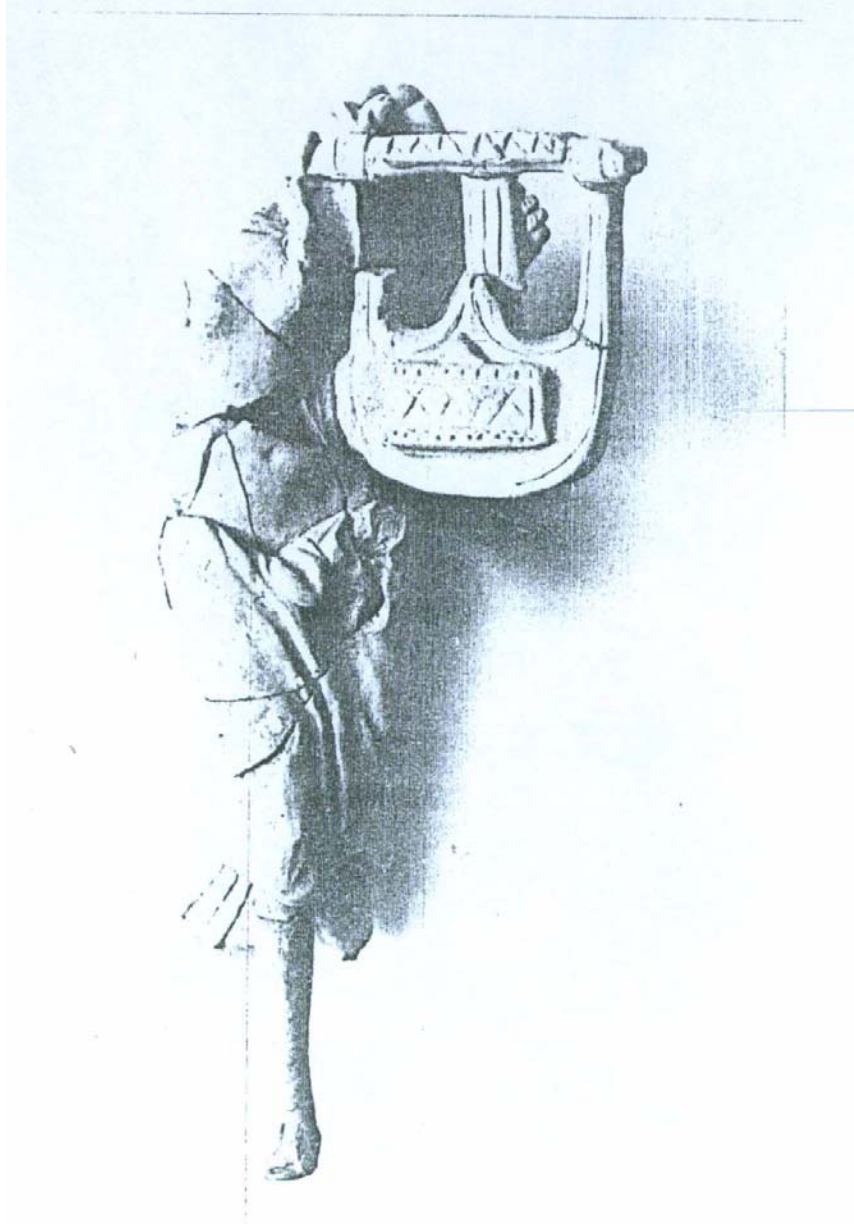
Halen bulunduğu yer: Eskişehir Arkeoloji müzesi

Envanter no: A.91.74.

Dönemi: Roma Çağı

Tanım: Heykel üç parçadan birleştirilmiştir. Alt ve üst kenarı çıkıntı yapan, iç bükey görünlü bir plintos üzerinde ayaktadır. Heykelin başı, sağ ve sol omuzu kırıktır. Apollon'un sağ bacağı baldır kısmından diz kısmına kadar sol bacağı ise dizinden bilek kısmına kadar kırık olop yapıştırılmıştır. Kithara, üzerinde kıvrımlı bir kumaşın bulunduğu kaide üzerindedir. Kitharanın büyük bir kısmı ne yazıkki yoktur. Kaidenin dibinde başı olmayan bir köpek bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.104

Lyra'lı Kadın Heykeli

Buluntu yeri: Pergamon

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: 20.3 cm

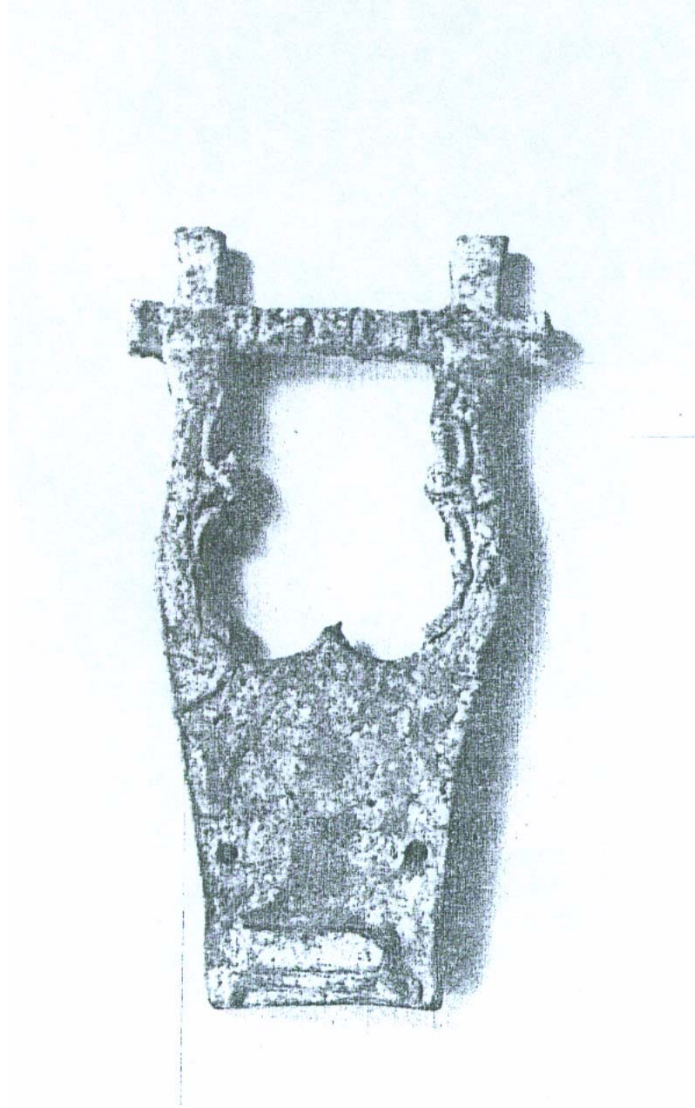
Halen bulunduğu yer: Bergama Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1472

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Birçok kırık parçanın birleştirilmesiyle tamamlanmıştır. Çok kırıklı olmasına rağmen Lyra, büyük ölçüde tamamdır. 4 adet olan teller, plastik bir biçimde işlenmiştir.

Alıntı: _____

Resim-3.105

Kithara Heykelciği

Buluntu yeri: Pergamon

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: 13.1 cm

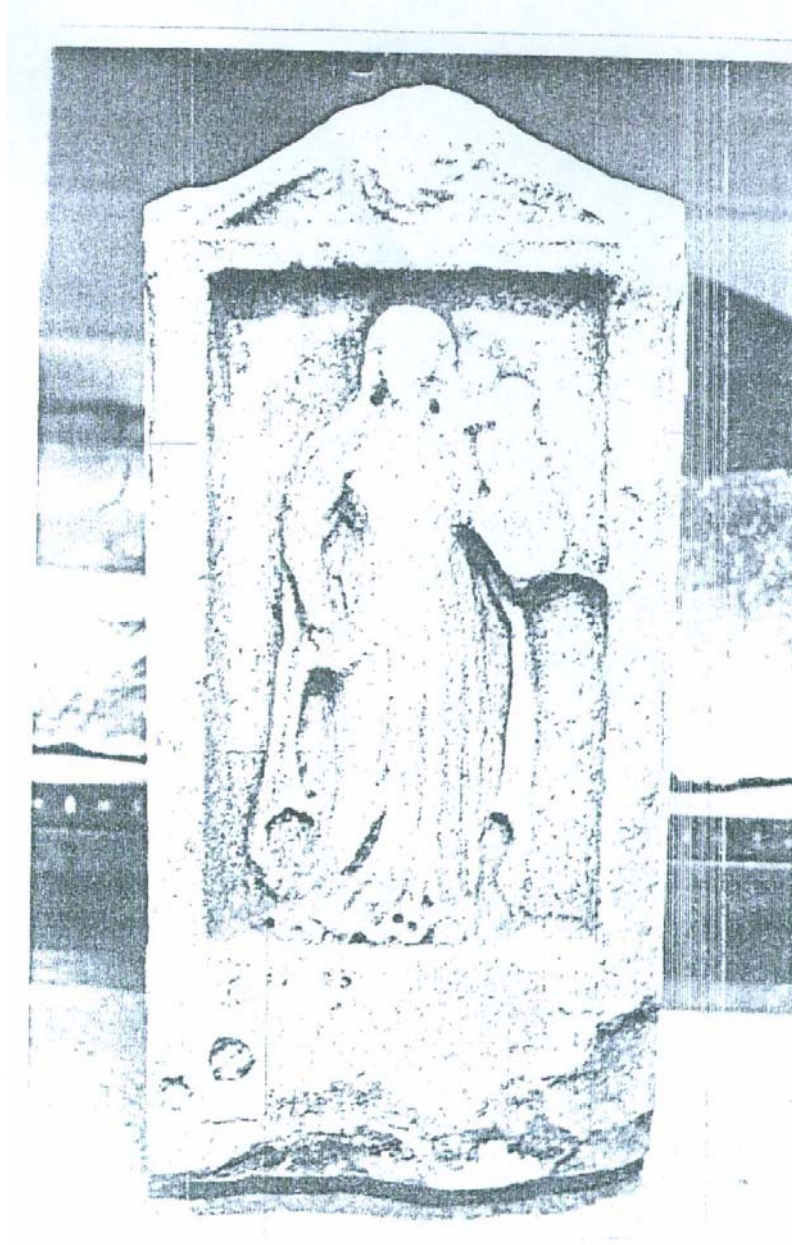
Halen bulunduğu yer: Bergama Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 3845

Dönemi: Roma çağı M.Ö. 27- M.S.395

Tanım: Açık devetüyü rengi hamurdan yapılmıştır. Üzerinde beyaz ve kırmızı boya izleri vardır. Kitharanın telleri işlenmemiştir. Ses kutusunun monte edildiği delikler görölmektedir. 2 kol ve bunları birleştiren boyunduruk tamdır. Her iki kolun iç kısmında bezeyici unsurlar (motifler) vardır

Alıntı: _____

Resim-3.106

Mezar Steli

Buluntu yeri: Manyas Ergili

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=65 cm W=31 cm

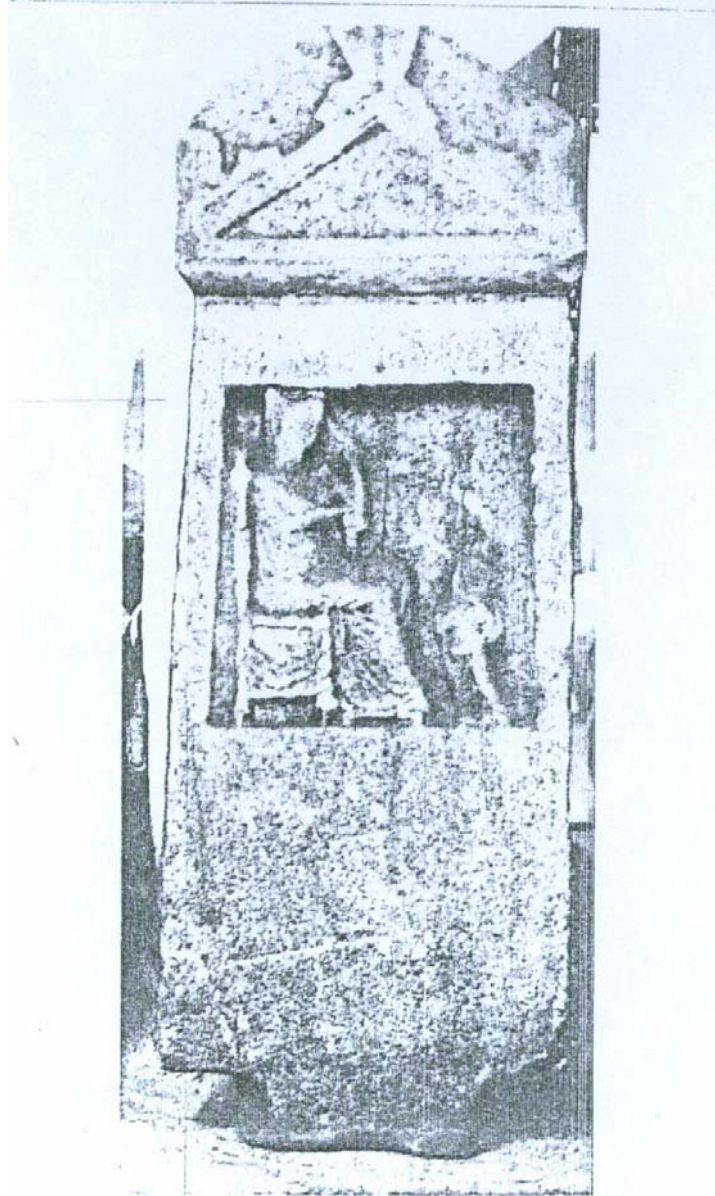
Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 381

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Taş, fazla zedelenmiştir. Üçgen alınlık altında bir niş içerisinde, Apollon ayakta durmaktadır. Sol elinde bir kithara, sağ elinde plenkton tutmaktadır.

Alıntı: L. Robert (Apollon de mysie Apollon crateanos) Hellenika X, 1955,s.152

Resim-3.107

Mezar Steli

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=100 cm W= 37 cm

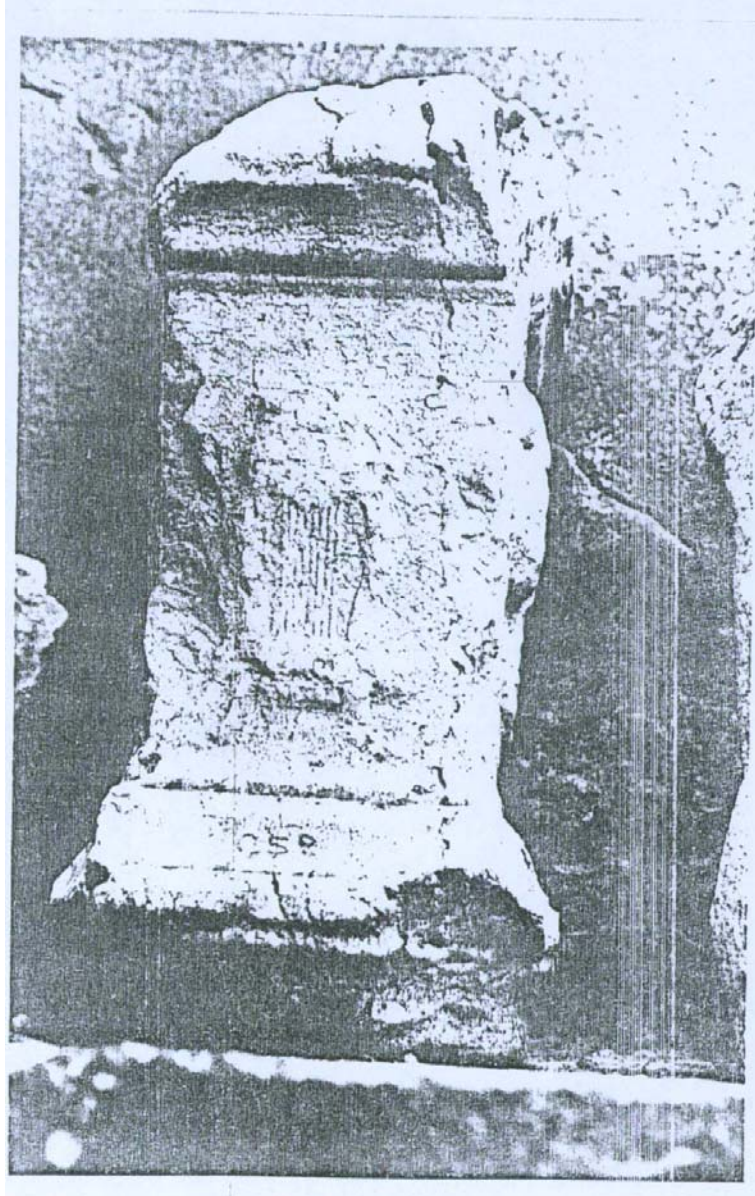
Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 2620

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Üçgen alınlıklı ve aşağıya doğru hafif genişleyen stelin orta kısmında bir niş bulunmaktadır. Niş içinde bir sandalyede oturan bir kadın ve önünde bir çocuk betimlenmiştir. Kadın sol eliyle tuttuğu kitharayı çalmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.108

Mezar Steli

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=60 cm W=32 cm

Halen bulunduğu yer: Burdur Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 259

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: kare prizma biçiminde bir steldir. Stelin üç yüzü kabartmalı, bir yüzü işlenmemiştir. Bir yüzde kithara kabartması vardır. Stel, sergilemede ters bir durumdadır. Aşınmış durumda olan kitharanın telleri 8 adettir. Müzisyen stelidir.

Alıntı: _____

Resim-3.109

Stel

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H= 88 cm W=40 cm

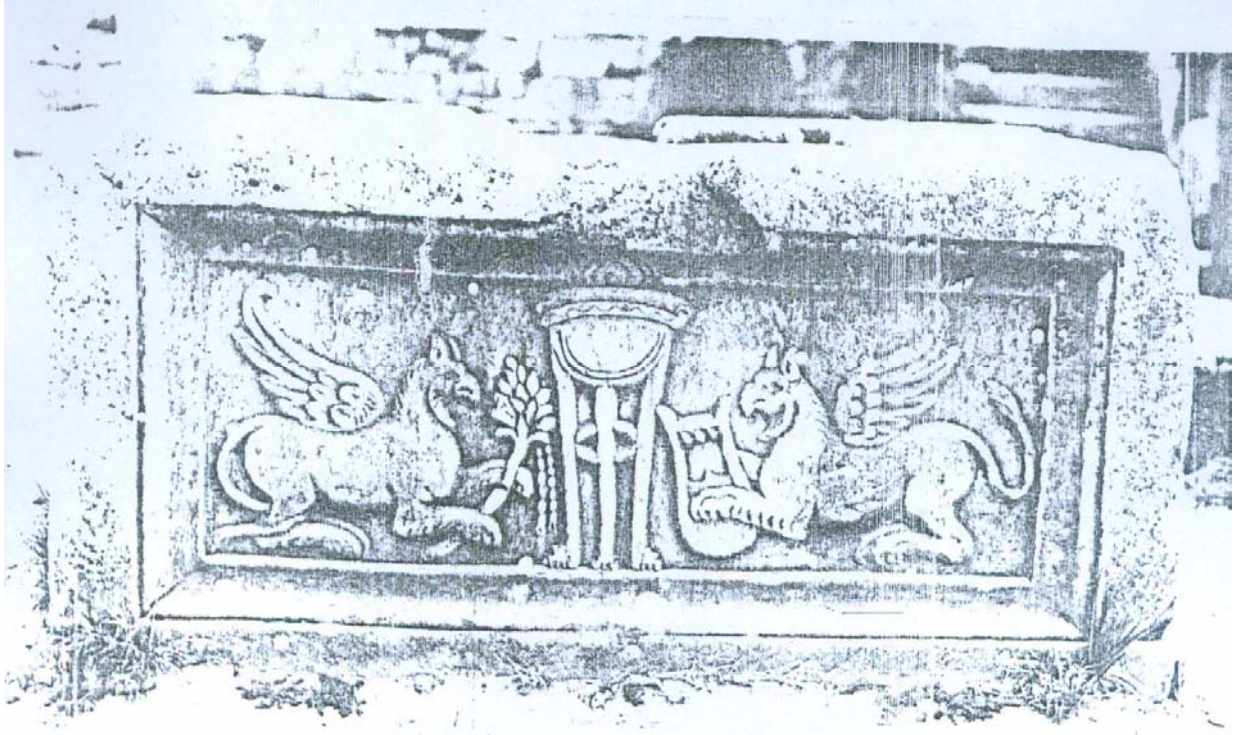
Halen bulunduğu yer: Burdur Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1361

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Prizma biçimli stelin dört yüzünde de kabartma vardır. Kaide kare şeklindedir. Ön yüzdeki kabartma, yüksek kabartmadır. Oturan bir bir figür, yüzü aşınmış üst kısmı çıplak, Alt kısmı giyiniktir. Sol eli ile, bir kaide üzerinde duran kitharayı tutmaktadır. Kithara ve figürün başı hizasının üzerinde bir yazıt bulunmaktadır

Alıntı: _____

Resim-3.110

Mimari Parça

Buluntu yeri: Milet Tiyatrosu Skene önü

Malzeme: Gri mermer

Ölçüsü: H=74 cm W= 146 cm

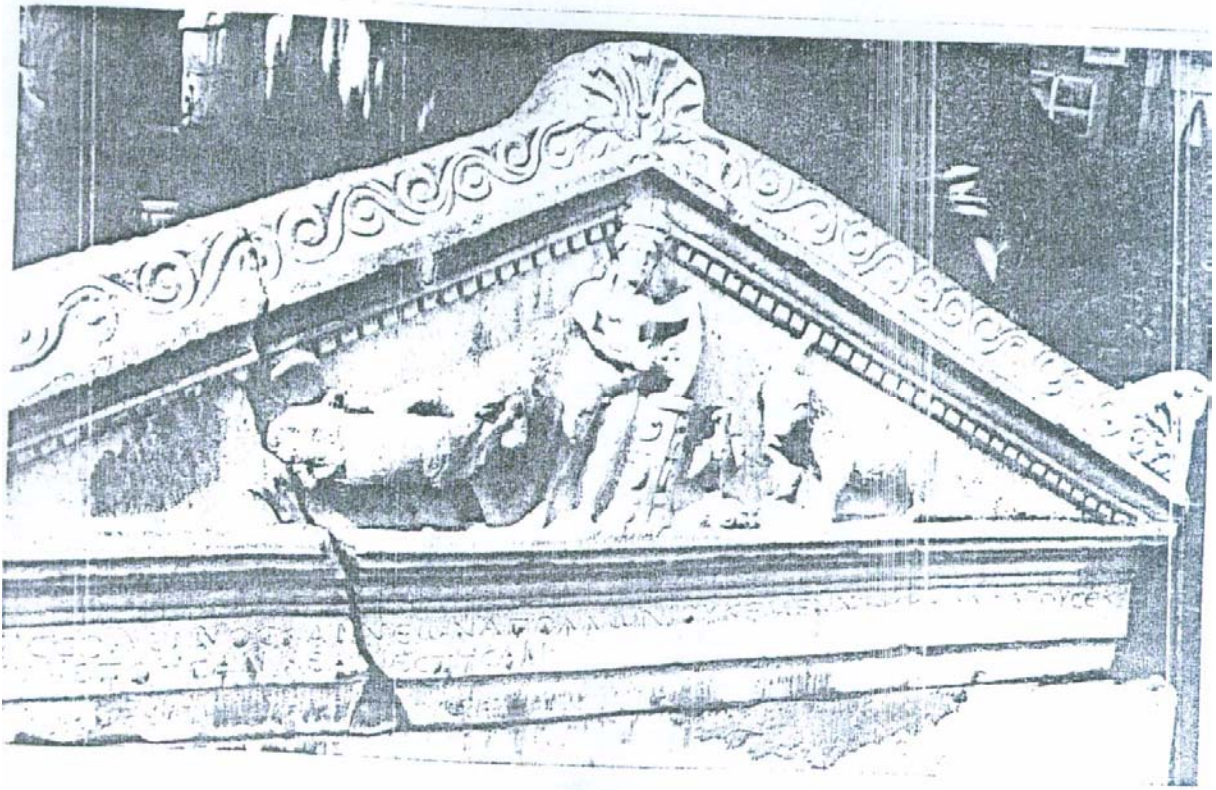
Halen bulunduğu yer: _____

Envanter no:

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Dikdörtgen prizma biçimindeki parçanın bir yan yüzü kabartmalı diğer yüzler işlenmemiştir. Üst yüzde sunu için gerekli düzenleme yapılmıştır. Kabartmalı yüzde, Antitetik durumda iki grifon, aralarında üç ayaklı kazanla birlikte bir niş içinde betimlenmiştir. Grifonlardan biri lyra çalmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.111

Kapı Alınlığı

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=62 cm W= 147 cm

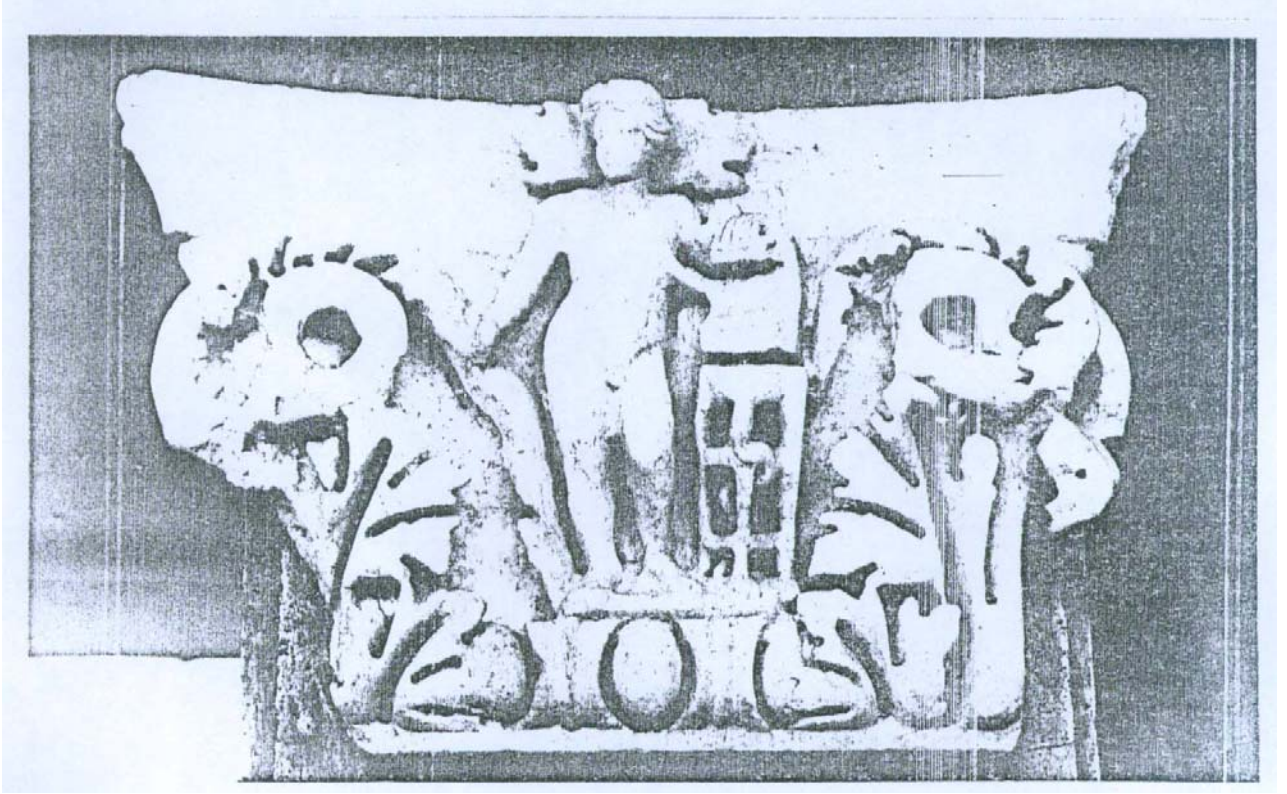
Halen bulunduğu yer: Burdur Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 66

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Kabartmalar, üçgen biçimli bir alınlıkta yer almaktadır. Ortada Apollon, sağında bir boğa, solunda bir keçi bulunmaktadır. Keçi ve Apollon arasında bir kartal bulunmaktadır. Alınlığın üst kısmında spiraller, yan ve orta kısmında palmetler vardır. Apollon çıplaktır, saçları omzunda bukleler halindedir. Sol eliyle, bir kaide üzerinde duran kitharayı tutmakta ve sağ elinde ise büyük bir plenkton tutmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.112

Kaplama Sütun Başlığı

Buluntu yeri: aphrodisias

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=29 cm W=43 cm

Halen bulunduğu yer: Aphrodisias Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 5579

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Akantüs yaprakları arasında ortada çıplak Apollon ayakta durmaktadır. Sağ omuzdan çapraz inen kayış kitharaya bağlıdır. Kithara üç ayaklı bir kazan üzerindedir. Apollon'un sol eli kithara üzerindedir.

Alıntı:_____

Resim-3.113

Kitharalı Eros Kabartması

Buluntu yeri: Efes Teras Evleri

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=41 cm W=40 cm

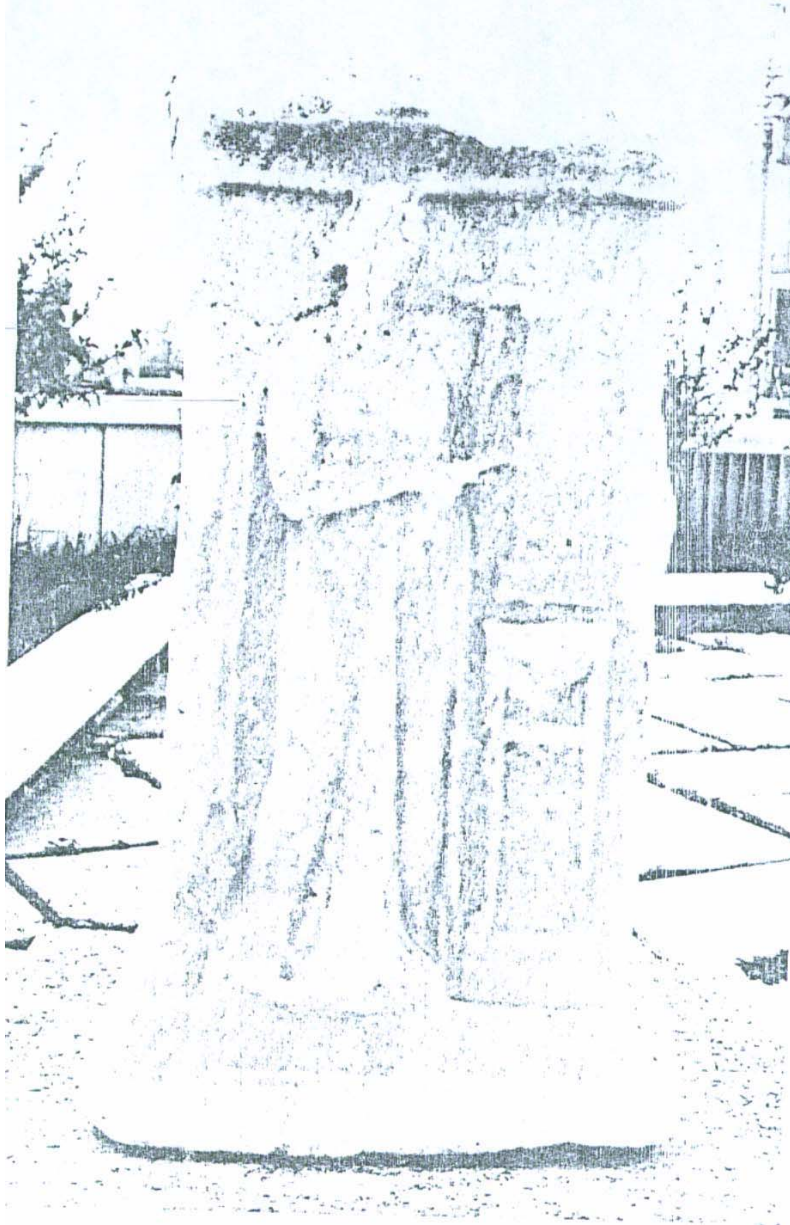
Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1917

Dönemi: Roma Çağı M.S. I y.y.

Tanım: Kabartmanın dört köşesinde de kırıklar vardır. İki kanatlı Eros betimlenmiştir. Eroslardan biri 7 telli kithara çalmaktadır, diğeri onu dinlemektedir.

Alıntı: Efesos Museum Catalogue, İstanbul, 1989, s.35

Resim-3.114

Heykel Kaidesi

Buluntu yeri: Çanakkale / Karion

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H= 113 cm W=60 cm

Halen bulunduğu yer: Çanakkale Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 5961

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Kithara çalan Apollon ayakta durmaktadır. Kithara üç ayaklı kazan üzerindedir.

Kabartmalar alçak ve çok aşınmış durumdadır. Apollon adak steli de olabilir.

Alıntı: _____

Resim-3.115

Kybele Heykelciği

Buluntu yeri: Pergamon (Akropolis)

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=22 cm

Halen bulunduğu yer: Bergama Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1796

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Tanrıça üçgen biçimli arkalıklı tahtta oturmaktadır. Her iki yanında aslenlar bulunmaktadır. Sol kolunu aslan üzerinde bulunan tympanona dayamaktadır. Tympanonda herhangi bir tahrifat bulunmamaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.116

Kybele Heykeliği

Buluntu yeri: İznik

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=35 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 787 T

Dönemi: Roma Çağı M.S. II y.y.

Tanım: Tanrıça Kybele tahtında oturmaktadır. İki yanında aslanlar bulunmaktadır. Sol eliyle bir aslanın sırtına yaslanmış olan tympanonu tutmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.117

Kybele Adak Steli

Buluntu yeri: Kandıra / Kocaeli

Malzeme: Kireç taşı

Ölçüsü: ____

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 5297 T

Dönemi: Roma Çağı M.S. II y.y.

Tanım: Bir niş içerisinde tanrıça Kybele tahtında oturmaktadır. Sağ yanında bir aslan oturmaktadır. Kybele sağ eliyle bir phiale tutmaktadır. Sol elini başına dayamış bir halde dirseğinin altında tympanon tutmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.118

Tanrıça İsis Kabartmalı Adak Steli

Buluntu yeri: Kanlıca

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: ___

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 5345

Dönemi: Roma Çağı M.S. II y.y.

Tanım: Bir niş içerisinde Tanrıça İsis ayakta durmaktadır. Sağ elinde bir sistrum, sol elinde ise bir obje tutmaktadır.

Alıntı: ___

Resim-3.119

Kybele Heykeli

Buluntu yeri: Bursa Pazarcık Bcağı

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H= 73 cm W= 40 cm

Halen bulunduğu yer: Bursa Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1.2100 /1972

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Heykel çok iyi durumdadır. Tanrıça arkalığı olmayan bir tahtta oturmaktadır. Her iki yanında aslanlar bulunmaktadır. Khiton ve Khimation giyimlidir. Sol kolunu aslan üzerinde bulunan tympanona dayamaktadır. Sağ elinde ise bir phiale bulunmaktadır.

Alıntı: F. Nauman, Ikonographie, T.42, 1,2,3,4,

Resim-3.120

Kybele Heykeli

Buluntu yeri: Eskişehir / Çifteler

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=31 cm W=18 cm

Halen bulunduğu yer: Eskişehir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: A.5.71,

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Tanrıça bir tahtta oturmaktadır. Başında yüksek bir polos bulunmaktadır. Her iki yanında aslan heykelcikleri vardır. Sol yanında bulunan aslanın üzerindeki tympanonu sol eliyle tutmaktadır.

Alıntı:_____

Resim-3.121

Alınlık Frizi

Buluntu yeri: Perge Anıtsal Çeşme

Malzeme: Mermer

Ölçüsü:H=165 cm W=190 cm

Halen bulunduğu yer: Antalya Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 3.15.76.

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Suriye tipi kesik alınlıkta Artemis şenlikleri betimlenmiştir. Solda Artemis rahibesi, onun altında sunak, yanında Dionyssos figürü, sağ elinde bir kap, sol elinde bir tyrsos tutarak libasyon yapmaktadır. En sağda eros, iki eliyle tuttuğu tympanonu, Nemesis'e uzatmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.122

Kybele Mezar Steli

Buluntu yeri: Efes

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=50 cm W=30 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1858

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Ortada ana tanrıça Kybele ayaktadır, iki yanında rahipler ve onların önünde aslanlar vardır. Giyisiler dikkat çekicidir. Tanrıça sol elinde □mzuna dayadığı tympanonu tutmaktadır.

Alıntı: F. Naumann, Ikonographie, s.350, kat no:485, T.38,1

Resim-3.123

Kybele Mezar Steli

Buluntu yeri: Efes

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=34 cm W= 20 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 55

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Niş içerisinde Kybele ayakta. İki yanında biri sakallı, diğer sakalsız iki genç figürü vardır. Kybele'nin "ayakları dibinde oturan iki aslan bulunmaktadır.

Alıntı: F. Naumann, İkhonographie, s.347, kat no;455, t.34, 1, J. Keil, "XII Worlaufiger Bericht über Die Ausgrabungen in Ephesos", Jahreshefte Des Osterreichischen Archaologischen Institutes, Band XXIII, Vien. 1926, s.258, Abb. 49.0,

Resim-3.124

Kybele Adak Steli

Buluntu yeri: Efes

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=30 cm W=16 cm

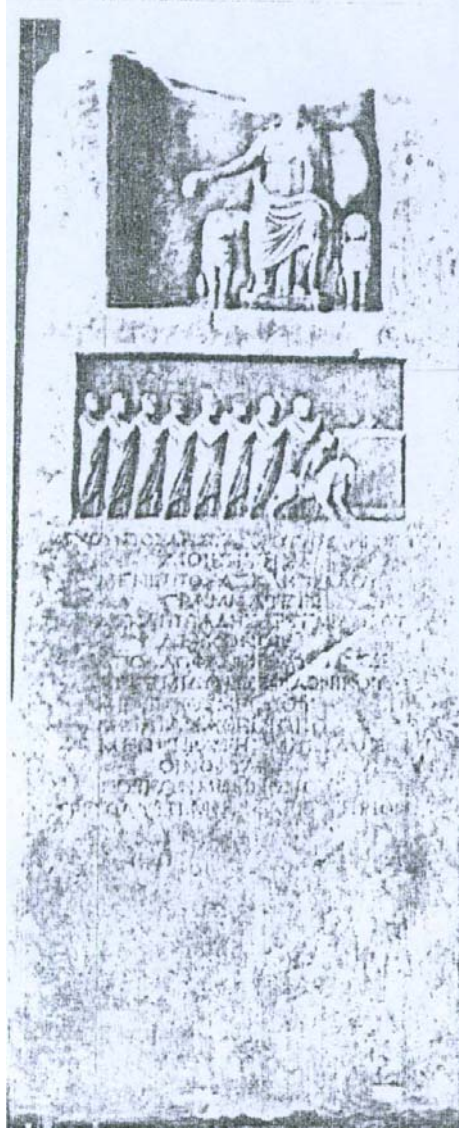
Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 677

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Kybele bir niş içerisinde ayakta durmaktadır. Başında polos bulunmaktadır. Sağ yanında bir erkek figürü yer almaktadır. KYBELENİN sağ elinde phiale, sol elinde ise omzuna yasladığı tympanon bulunmaktadır.

Alıntı: F. Naumann, Ikonographie, s.350, kat no:481, T.36,2

Resim-3.125

Kybele Mezar Steli

Buluntu yeri: Debleke

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=144.5 cm W=62.5 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 676

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Yazılı stelin üst kısmındaki niş içerisinde Kybele tahtında oturmaktadır. İki yanında aslanlar bulunmaktadır. Sağ elinde phiale, sol elinde ise tympanon tutmaktadır. Alt kısma doğru genişleyen stelin üst kısmı, Kybele'nin başından itibaren kırılmıştır fakat restorasyonu da yapılmıştır.

Alıntı: G. Mendel Sculptures II, s. 60

Resim-3.126

Kabartma Vazo Parçası

Buluntu yeri: İstanbul / Rumeli Kavağı

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=25 cm W=11.5 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 497

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Vazonun küçük bir parçası günümüze kadar ulaşmıştır. Kalan bu vazo parçası üzerinde cymbal çalarak yürüyen bir çocuk figürü alçak kabartma olarak tasvir edilmektedir.

Alıntı: G. Mendel, Sculpture II, s. 167.

Resim-3.127

Aulos

Buluntu yeri: St. Jean Basilikası civarı

Malzeme: Kemik

Ölçüsü: W=25 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 2156

Dönemi: Roma Çağı M.S. VI y.y.

Tanım: Birkaç kırık dışında tam durumdadır. Bir tarafta 8, diğer tarfta ise 1 dedlik bulunmaktadır.

Alıntı: Ephesos Museum Catalogue, İst. 1989, s.19.

Resim-3.128

Kybele Grup Heykelciği

Buluntu yeri: Eskişehir

Malzeme: Pişmiş toprak

Ölçüsü: H=9.5 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 7085

Dönemi: Roma Çağı M.S. II y.y.

Tanım: Kybele başı ve çift flüt çalan bir erkek müzisyenden oluşan grup heykelcikte, kybele'nin başındaki polos tahrip olmuştur ve boynun altından tamir görmüştür. Baş ve sağ yanındaki figür plastik olarak işlenmiştir. Sol tarafta olması gereken figürün ayak izleri, sol tarafta görülmektedir

Alıntı: M. İ. Tunay, "Pişmiş toprak Kybele Heykelciği", Belleten XXXVI, no:142, Nisan 1972, s.137-138

Resim-3.129

Friz Parçası

Buluntu yeri: Teos

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=63 cm W=130 cm

Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 3538

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Frizde kabartmalar çok kırıklı ve aşınmış durumdadır. İki Kentavros Aynı yöne doğru ilerlemektedir. İkinci kentavros çift flüt çalmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.130

Friz Parçası

Buluntu yeri: Teos

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=63 cm W=85 cm

Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 178

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S.395

Tanım: Frizde kabartmalar çok kırıklı ve aşınmış durumdadır. Sol tarafta bir kentavros sol eliyle tuttuğu liri sağ eliyle çalmaktadır. Sağ tarafta ise bir dansçı kadın elinde bir objeyle dans etmektedir.

Alıntı: _____

Resim-3.131

Friz Parçası

Buluntu yeri: Teos

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=68 cm W=110 cm

Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 184

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S.395

Tanım: Sağda önde sol kolu kırık, sağ eli ile çift flüt çalan bakant, ortada sol ayakları, yüzü kopuk, sağ eli başında, sol eli ile amphora tutan bir kentavros, arkada yüzü aşınmış sol eli ile tuttuğu kitharayı sağ eliyle çalan bir bakant betimlenmiştir.

Alıntı: _____

Resim-3.132

Friz Parçası

Buluntu yeri: Teos

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=60 cm W=115 cm

Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S.395

Tanım: Frizde kabartmalar çok kırıklı ve aşınmış durumdadır. Frizin sağ ve sol alt köşesi, ortaya yakın bir yere kadar kırılmıştır. Sol tarafta bir kentavros sağ elinde 6 borulu bir pan flüt çalmaktadır

Alıntı: _____

Resim-3.133

Musa Kabartmalı Sunak

Buluntu yeri: Efes Aşağı Agora

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=91 cm W=45 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1/5/74

Dönemi: Roma Çağı M.S. II y.y.

Tanım: Silindirik biçimli sunağın ön yüzünde iki kadın figürü görülmektedir. Aralarında konik bir Plintos üzerinde meşale yanar durumda betimlenmiştir. Sunağın üst kısmında yazıt vardır. Soldaki kadın giyimlidir, oldukça siliktir. Karşısında çift flüt çalan musa; Euterpe bulunmaktadır. Dini Ayin sahnesidir

Alıntı: _____

Resim-3.134

Flüt Çalan Pan Heykelciği

Buluntu yeri: Tyrnova

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H= 67.5 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 26

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Bacaklarını dizden aşağısı kırılmış, sol boynuz tahrip olmuştur. Heykel, modern bir altlığa monte edilip, demir çubuk ile sağlamlaştırılmıştır. Yüksek bir kabartma görünümündedir. Sağ eli ile dudaklarına götürmekte ve ya çekmekte olduğu pan flütü tutmaktadır. Pan flüt 5 borunun birleştirilmesiyle meydana gelmiştir. Heykelcik, bir grup heykelin parçasıdır.

Alıntı: G. Mendel, Sculptures II, s. 326-327

Resim-3.135

Kybele Adak Steli

Buluntu yeri: Bolayır / Gelibolu

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=52 cm W=40 cm

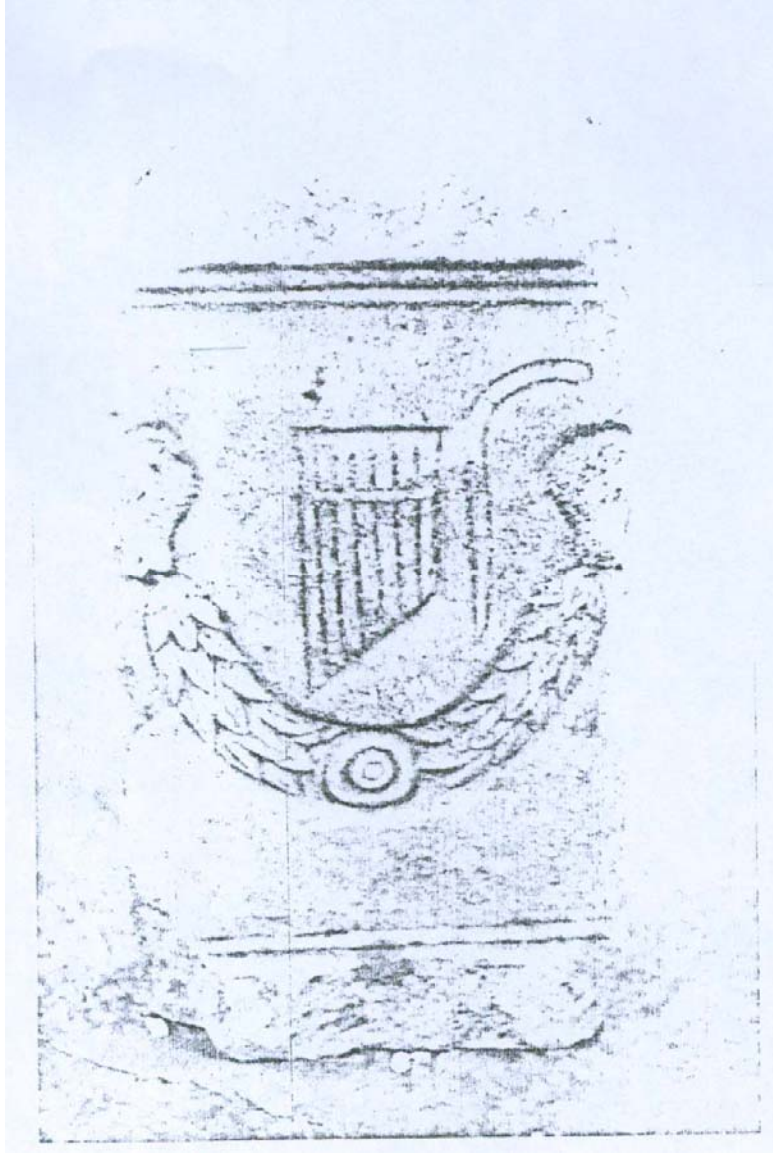
Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 4787

Dönemi: Roma Çağı M.S. II y.y.

Tanım: Bir niş içerisinde Kybele tahtında oturmaktadır. Tahtın iki yanında aslanlar bulunmaktadır. Tanrıça sol elinde tympanon, sağ elinde ise bir phiale tutmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.136

Mezar Sunağı

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H= 46 cm W=21 cm

Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S.395

Tanım: Dikdörtgen prizması biçimli sunak, köşelerinde kırıklar vardır. Sunağın ön ve arka yüzünde giriant, üst kısmında 7 borulu bir pan flüt ve çoban deyneği (pedum) ile betimlenmiştir. Diğer iki yan yüzü düz bırakılmıştır.

Alıntı: _____

Resim-3.137

Friz Parçası

Buluntu yeri: İzmir

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=65 cm W=39 cm

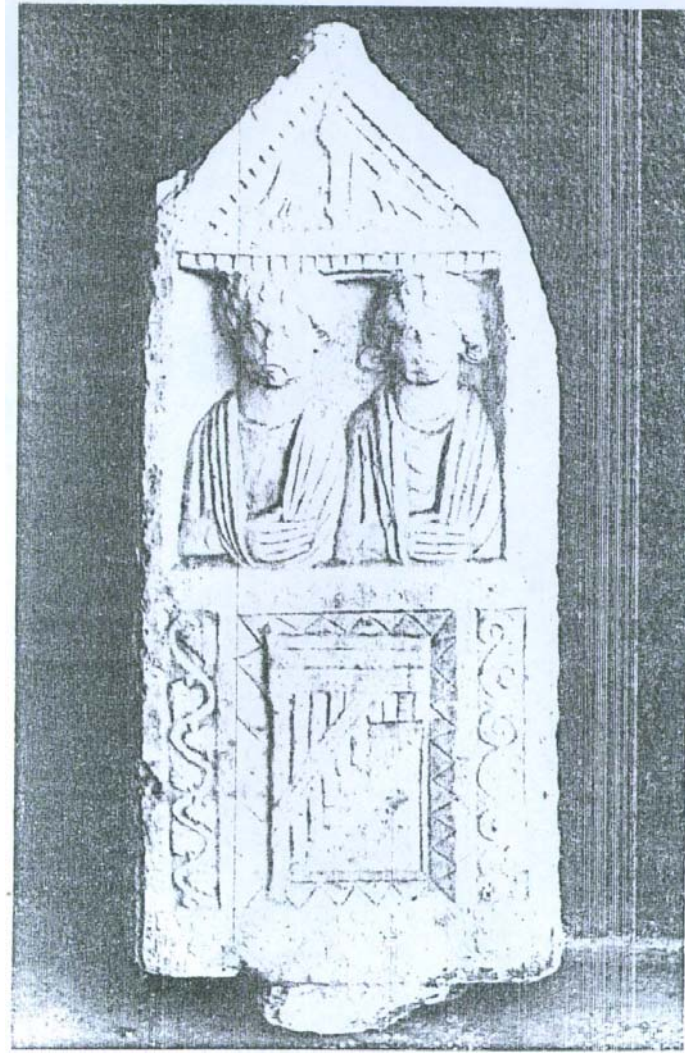
Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 6878

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S.395

Tanım: Frizin üst kısmında bir sıra yumurta şekli bulunmaktadır. Alt kısım kırık ve eksikleri mevcuttur. Sağ eliyle göğsünde pan flüt tutan Kanatlı Eros kabartması bulunmaktadır. Ayaklar baldırdan ve sol kol dirsekten kopmuştur. Sağ elinde ve sol kolunda kırıklar vardır ve yüzü zedelenmiştir. Eros'un sol kısmında başka bir figüre ait kanat görünmektedir. Pan flüt 6 borudan meydana gelmiştir.

Alıntı: _____

Resim-3.138

Mezar Steli

Buluntu yeri: Kütahya / Alia

Malzeme: Beyaz mermer

Ölçüsü: H= 106 cm W=40 cm

Halen bulunduğu yer: Afyon Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1410

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S.395

Tanım: Yukarıdan aşağıya doğru genişleyerek inen bir steldir. Alınlıkta kırlangıç kuşları arasında süsler vardır. Dişli bir bölme içinde bir erkek ve kadın büstü bulunmaktadır. Büstlerin saçları belirgin olarak işlenmiş, boyunlarında kolye bulunmaktadır. Alt bölmede niş içinde pan flüt iki yanında asma dalı ve spiral motifle bezenmiştir. Pan flüt 10 boruludur, etrafında geometrik desenler mevcuttur.

Alıntı: E. Pfuhl, Grabreliefs I, s.31, T.19, 75.

Resim-3.139

Mezar Steli

Buluntu yeri: İstanbul / Bakırköy

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=53 cm W=47 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 5466

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Sempozyum sahneli bir steldir. Flüt ve ya çoban deyneği ayakta duran, kısa tunika giyen bir erkeğin sol elinde □mzuna dayalı bir durumda görünmektedir. L. Robert, bunun “Edum” olması gerektiğini belirtir. Stellerde flütlere de rastlanmaktadır. Phrygia’da görülen çift flütlerden birinin ucu kıvrıktır. Tek olarak ta stellerde görülmektedir.

Alıntı: N. Fıratlı “İstanbul’un Yunan ve Roma Stelleri” Belleten, c.XXIX, 114, 1965, s.307, pl.12, r.14

Resim-3.140

Mezar Steli

Buluntu yeri: İstanbul / Beyazıt

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=257 cm W=98 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

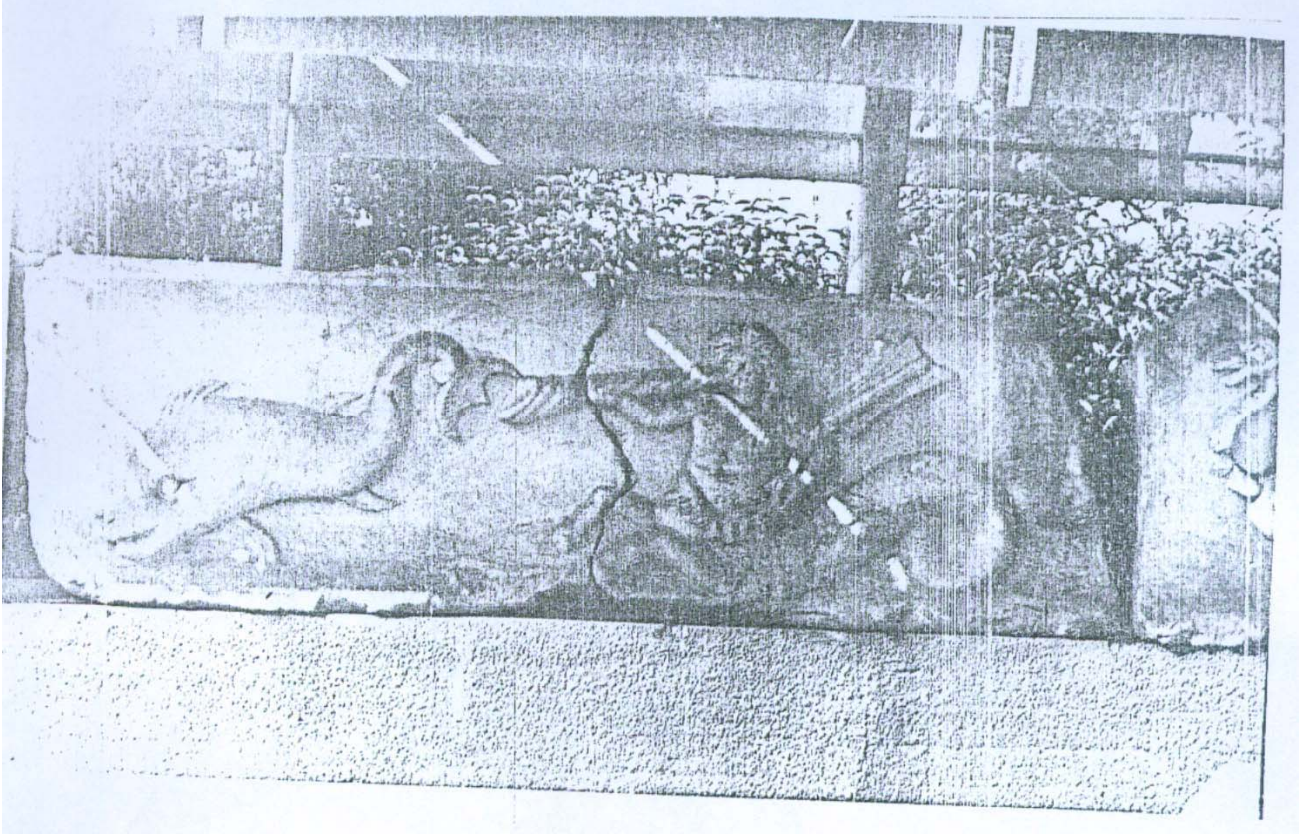
Envanter no: 5826

Dönemi: Roma Çağı M.S. III y.y.

Tanım: Lejyon askerine ait yazıtlı mezar stelidir. Yazıtın üst kısmında naiskos biçimli niş içinde asker ayakta durmaktadır. Sol omuzunda iki bantlı agraf bulunan bir kiton giyimli, sağ elinde bir silah, bir mifer yerde durmaktadır. Askerin yüzü çok zarar görmüştür. Sol kolunda salpinx vardır.

Alıntı: N. Fıratlı "İstanbul'un Yunan ve Roma Stellerine Yeni İlaveler", İstanbul Arkeoloji Müzesi Yıllığı, 13-14, 1966, s.202-203

E Pulfh, Grabreliefs I, s.118, T. 55, 308

Resim-3.141

Kabartma Friz Parçası

Buluntu yeri: Milet

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=77 cm W=217 cm

Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1188

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Taşın sol tarafta bir parçası yoktur ve ortadan kırıktır. Sağ tarafta bir yunus balığı kabartması vardır. Solda önde iki ayağı, arkada yılan gibi kuyruğu olan, sol elinde trident, sağ elinde canorus tutan bir triton kabartması yer alır.

Alıntı: _____

Resim-3.142

Alınlık Parçası

Buluntu yeri: Perge anıtsal çeşme

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H= 82 cm W=95 cm

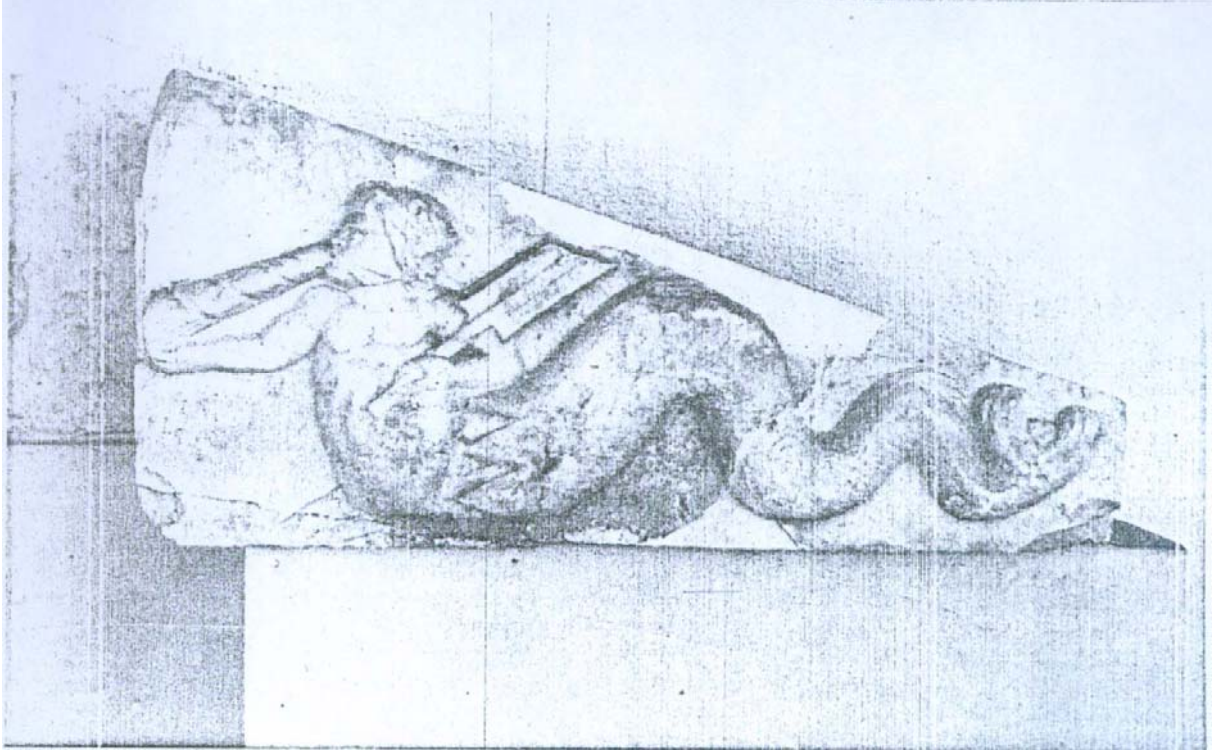
Halen bulunduğu yer: Antalya Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 4,15,76

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Suriye tipi alınlığın sol kenarını oluşturan üçgenin dış yüzünde bir triton, alınlığın üçgen formuna uydurulmuştur. Sakallı olan triton, sağ eliyle yukarıya kaldırdığı Canorus'u çalmakta, sol eliyle trident tutmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.143

Alınlık Parçası

Buluntu yeri: Perge Nympheum

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=58 cm W=100 cm

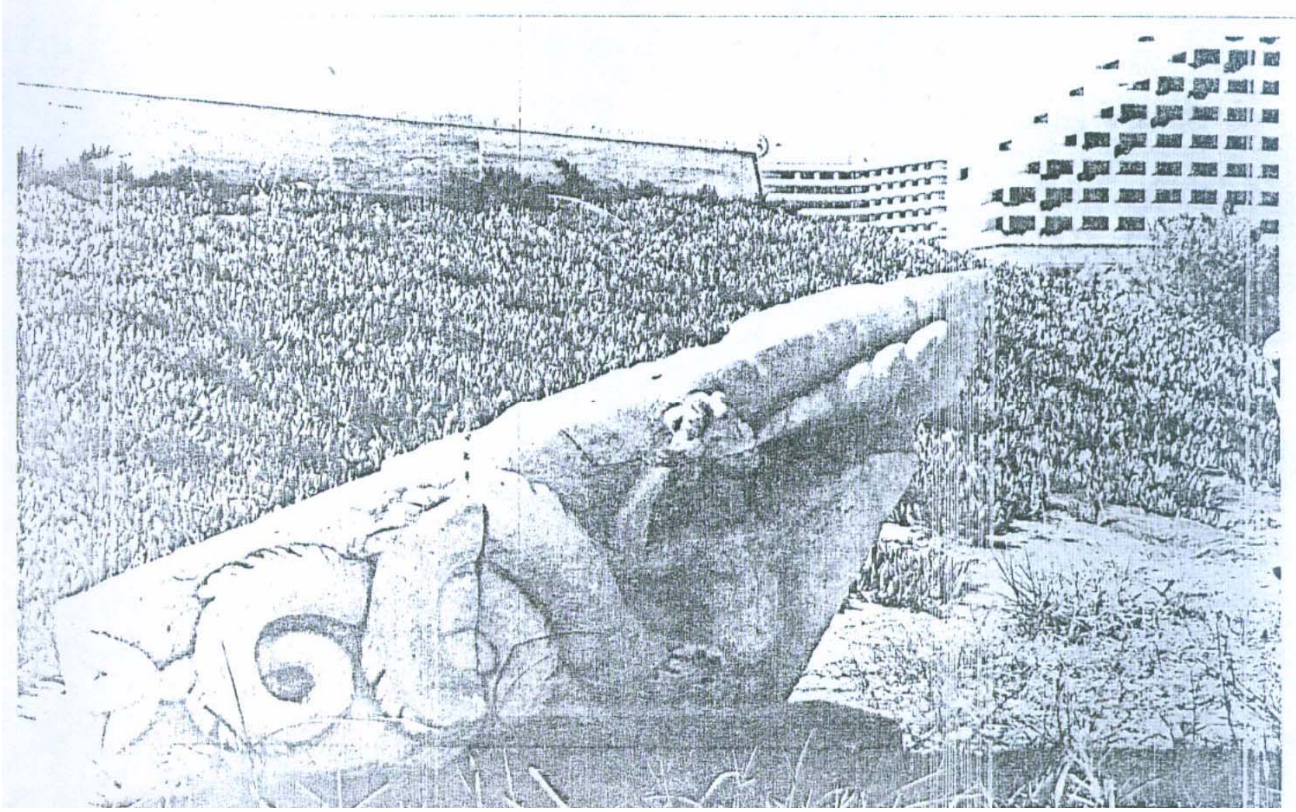
Halen bulunduğu yer: Antalya Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 5.23.72

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Suriye tipi alınlığın sol üçgeninde yer alan triton kabartması üç parça halinde ele geçmiştir. Yüzü sağlamdır. Canorus kırılmıştır, sol elinde trident tutmaktadır

Alıntı:_____

Resim-3.144

Alınlık Parçası

Buluntu yeri: Perge Nympeum

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=72 cm W= 143 cm

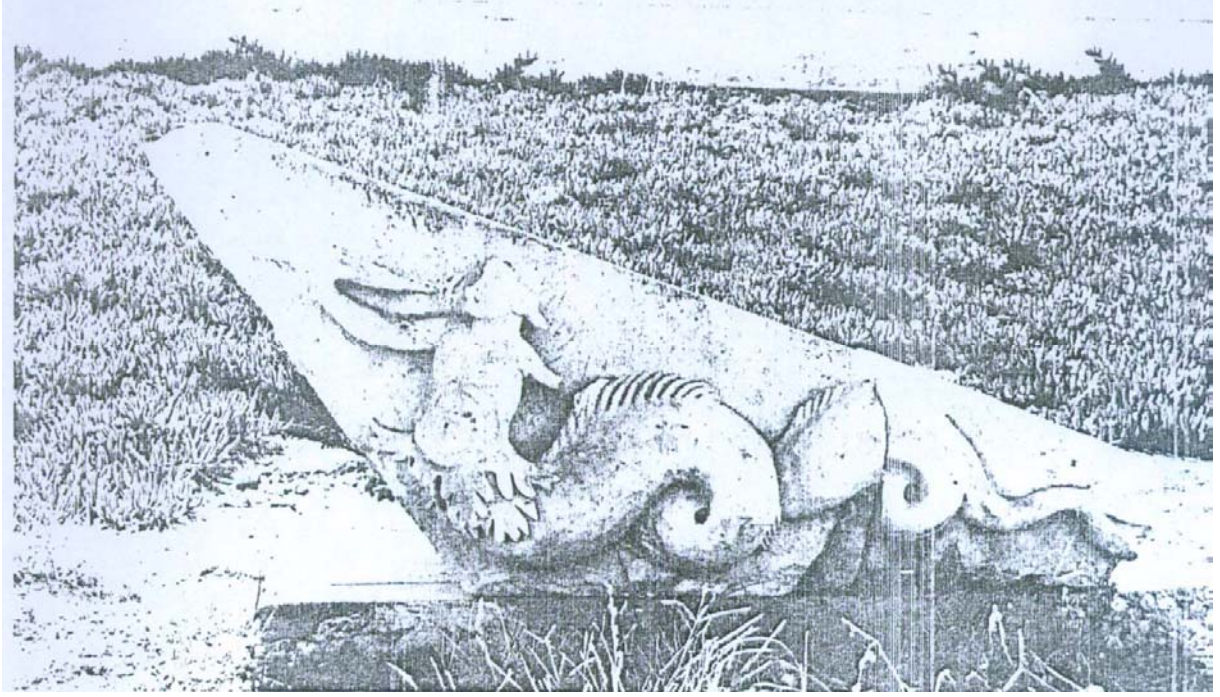
Halen bulunduğu yer: Antalya Arkeoloji Müzesi

Envanter no: A 3872

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Alınlığın sol köşesinde, kuyruğu iki çember yapmış sol eliyle tuttuğu canorusu çalan triton, sağ eliyle başını tutarken betimlenmiştir. Kuyruk, diğer yan iki parçanın yüz kısmı ağızdan kırılmış, fazla yıpranmıştır.

Alıntı:_____

Resim-3.145

Alınlık Parçası

Buluntu yeri: Perge Nympheum

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=72 cm W= 143 cm

Halen bulunduğu yer: Antalya Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 6.23.72

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Alınlık iki parça halindedir. Triton alınlığının biçimine uydurularak işlenmiştir.

Kuyruğu iyi durumda, yüz ve canorus kırılmıştır.

Alıntı: A.M. Mansel, "1972 Perge kazısı ön raporu", T.A.D. XXI-I, 1974, s.112, r.23.

Resim-3.146

Alınlık Parçası

Buluntu yeri: _____

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=64 cm W=83 cm

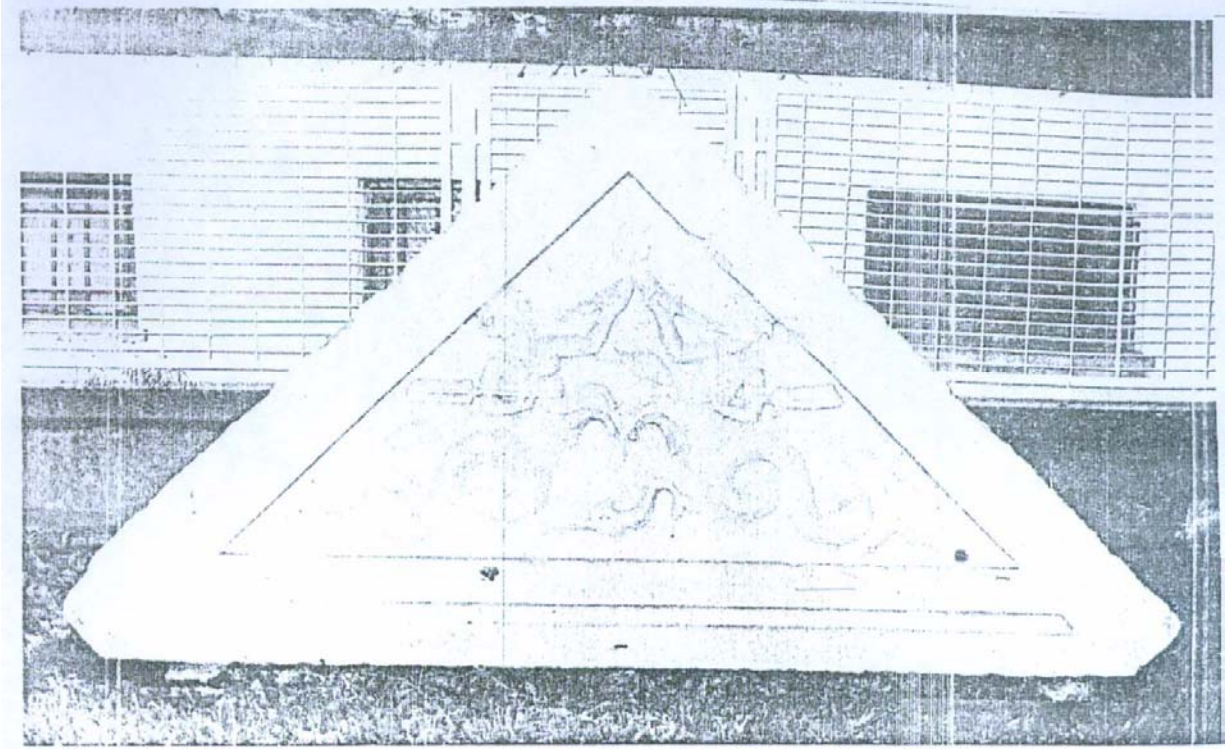
Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 3286

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Triton, alınlığın ortasında yer almaktadır. Alınlığın köşeleri kırıktır. Tritonun kuyruğu kıvrılarak bir çember yapmıştır, diğeri kırıktır. Sağ elinde tuttuğu canorusun ucu kırıktır.

Alıntı: _____

Resim-3.147

Alınlık

Buluntu yeri: Karacabey

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=155cm W=275 cm

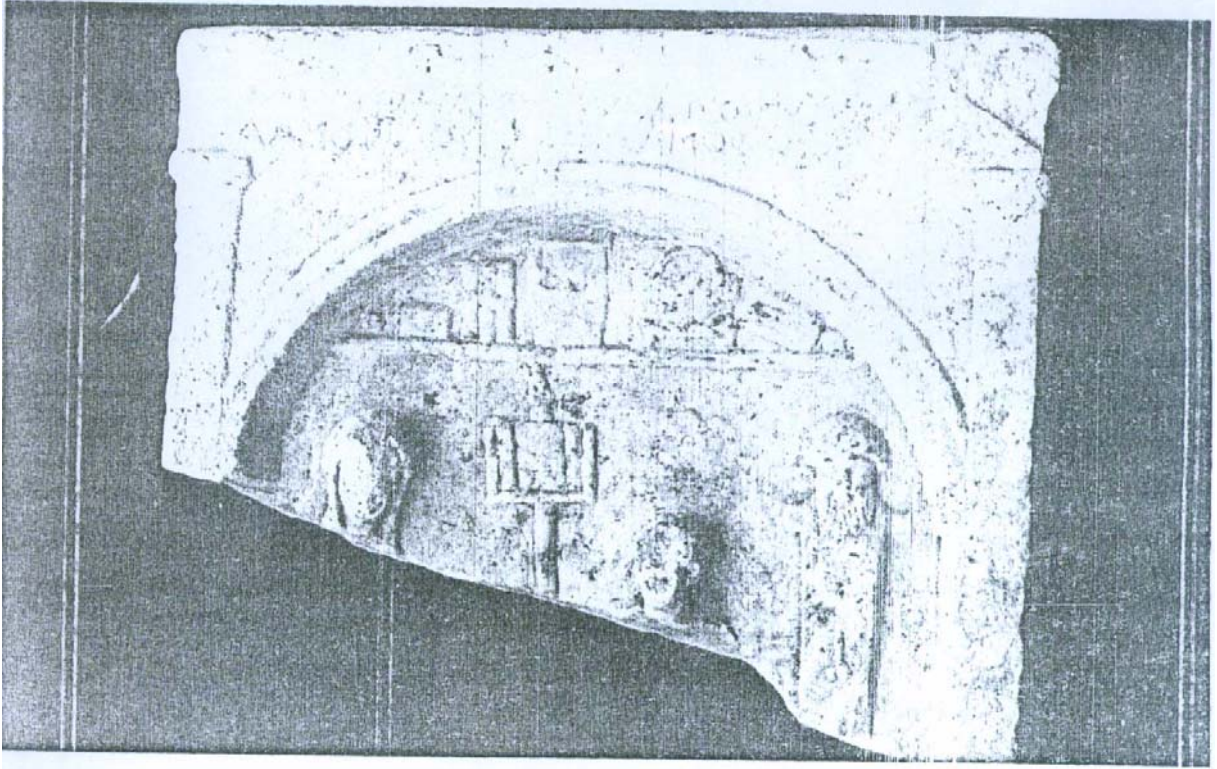
Halen bulunduğu yer: Bursa Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1/3003/1972

Dönemi: Roma Çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Alınlığın köşelerinde ufak kırıklar mevcuttur. Üçgen biçimli bir niş içerisinde Antitetik durumda iki triton kabartması bulunmaktadır. Soldaki tritonun sağ elinde ve sağdaki tritonun sol elinde canorus diğer elinde ise triton vardır. Tritonların ön bacakları ve kıvrımlı kuyrukları vardır.

Alıntı: _____

Resim-3.148

Mezar Steli Parçası

Buluntu yeri: İstanbul

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=28 cm W=45 cm

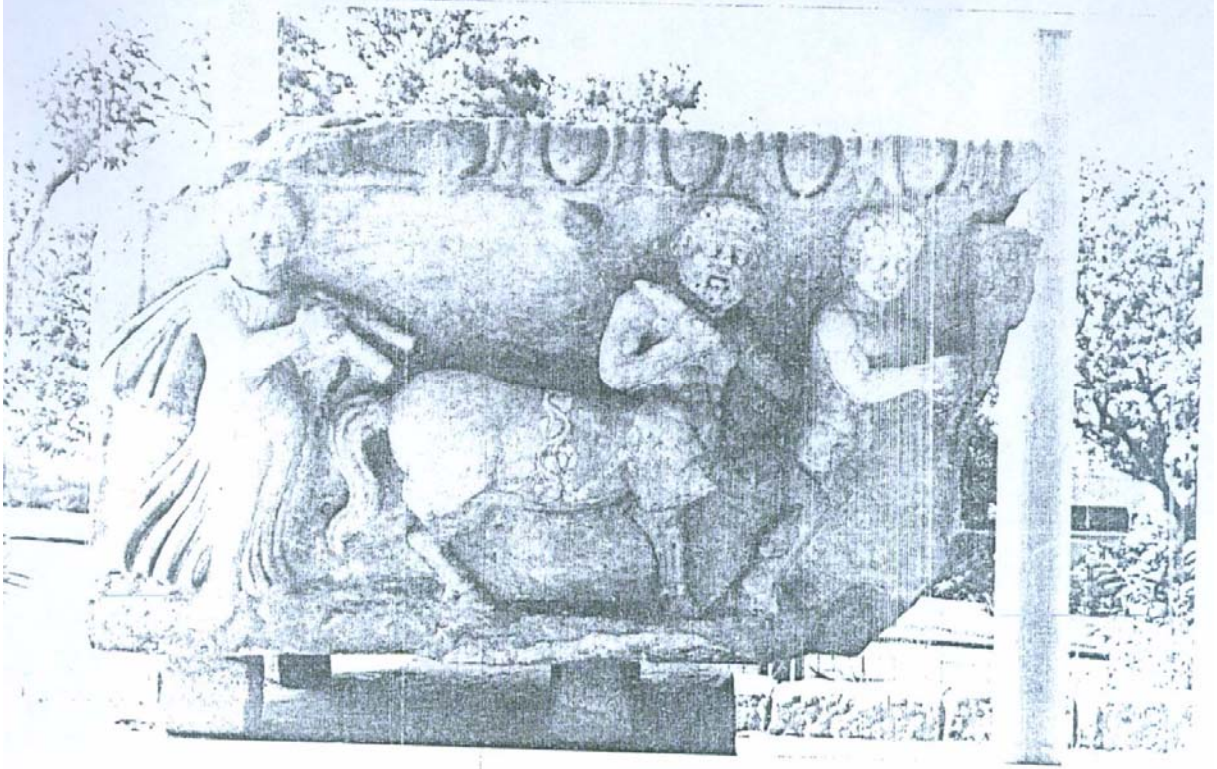
Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 5522

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Alt kısmından meyilli bir biçimde kırık hali günümüze taşınmıştır. Rafta dizili duran eşyalar arasında kithara bulunmaktadır. Bir herme, oturan bir erkek elinde sistrumla betimlenmiştir ve sağında bir kadın bulunmaktadır. M.Ö. 2500 yılından itibaren kullanılmaya başlayan sistrumu Cleopatra tarafından Aktium savaşında (M.Ö.31) kullanıldığı bilinmektedir. Hadrianus dönemi (M.S. 117-138) sikkelerinde de görülmektedir.

Alıntı: N. Fıratlı, "İstanbulun Yunan ve Roma Stelleri", Belleten, c.XXIX-114, 1965, pl.XXI-43, E. Pfuhl, Grabreliefs II, s.557, T.326, 2315

Resim-3.149

Kabartma Friz Parçası

Buluntu yeri: Teos

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=66 cm W=109 cm

Halen bulunduğu yer: İzmir Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 5103

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Üstte yumurta dizisi bulunmaktadır. Frizde üç figür yer almıştır. Solda elbiseli ve pelerinli bir kadın, çift flüt tutmaktadır. Ortada sol elinde mızrak taşıyan ayakları kırık bir kentavros vardır. Sağdaki figürün sağ ayağı kırıktır, haff sola dönük ve çıplaktır. Elinde ise cymbal tutmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.150

Kabartma Levha

Buluntu yeri: Aphrodisias Agora Kapısı

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=116 cm W=198 cm

Halen bulunduğu yer: Aphrodisias Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 77-78

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Tam durumda olan friz üzerinde eynen dört kentavros bulunmaktadır. Solda iki genç kentavrostan birincisi elinde trompet tutmaktadır. Diğer kentavros birincisinin ön kısmında profil olarak işlenmiş, iki eliyle bir kupayı ağzına götürmektedir. Bunların sağında içki içerek eğlenen kentavroslardan birinin elinde kithara vardır.

Alıntı: K.Erim, "Aphrodisias, 1977 Campaign", T.A.D. XXV-2 1981, s.60, pl. LIV, fig. 35.

Resim-3.151

Musa'lı Lahit

Buluntu yeri:Efes Vedium Gymnasium'u

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=108 cm W=242 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 1/36/78

Dönemi: Roma Çağı M.S. III y.y.

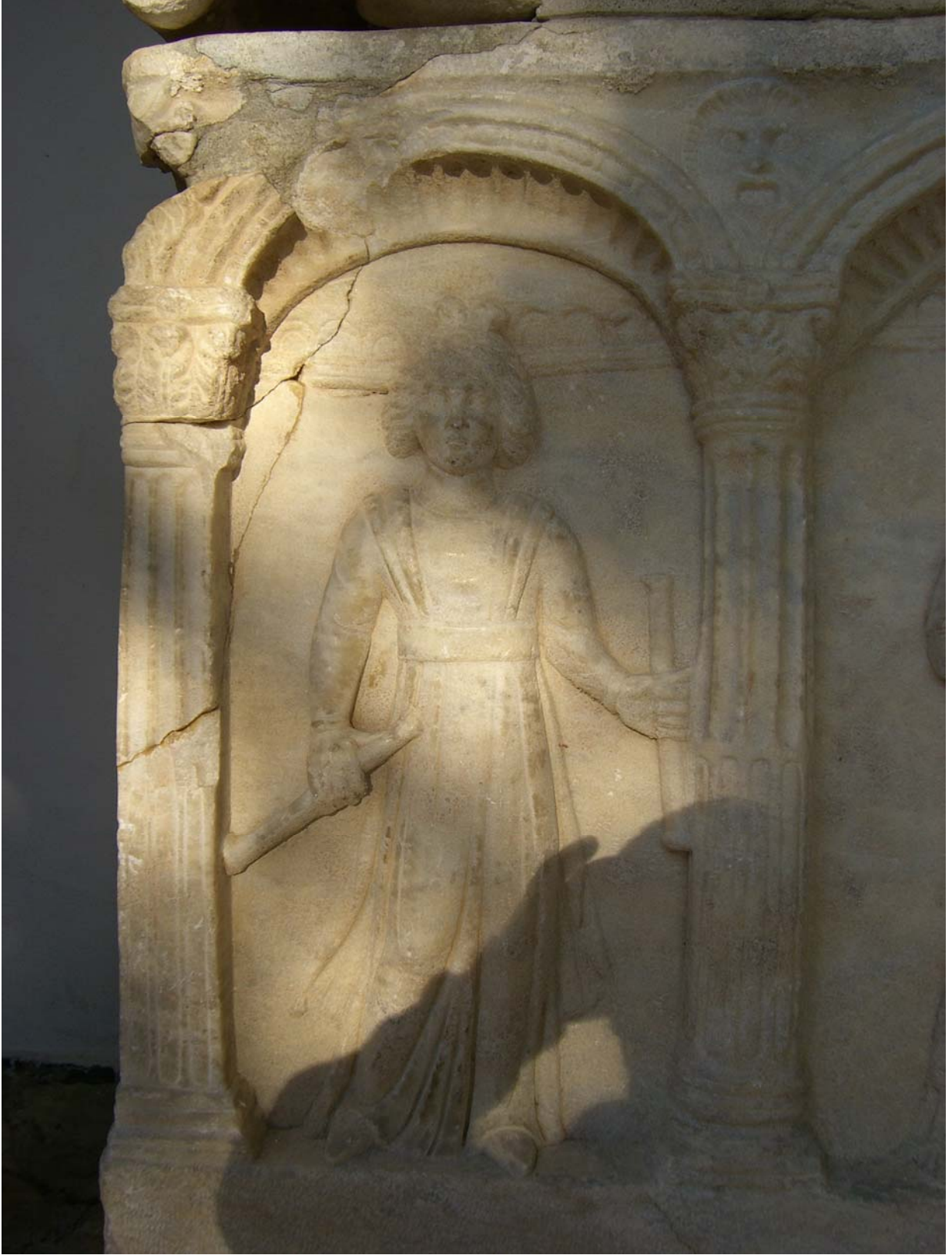
Tanım: Yedi sütunla ayrılmış beş kemerli niş içerisinde Musa'lar betimlenmiştir. Orta nişte lahitin sahibesi, sol yanında sağ elinde büyük bir plenkton, sol elinde kithara taşıyan Erato ve onun solunda lyra taşıya kalliope olmalıdır. Sağ yanında ise elinde rulo taşıyan Klio ve çift flütü ayrı ayrı tutan Euterpe bulunmaktadır.

Alıntı: Ephesos Museum Catalogue, İstanbul 1989, s.87

Resim-3.152

Musa'lı Lahit Detay I

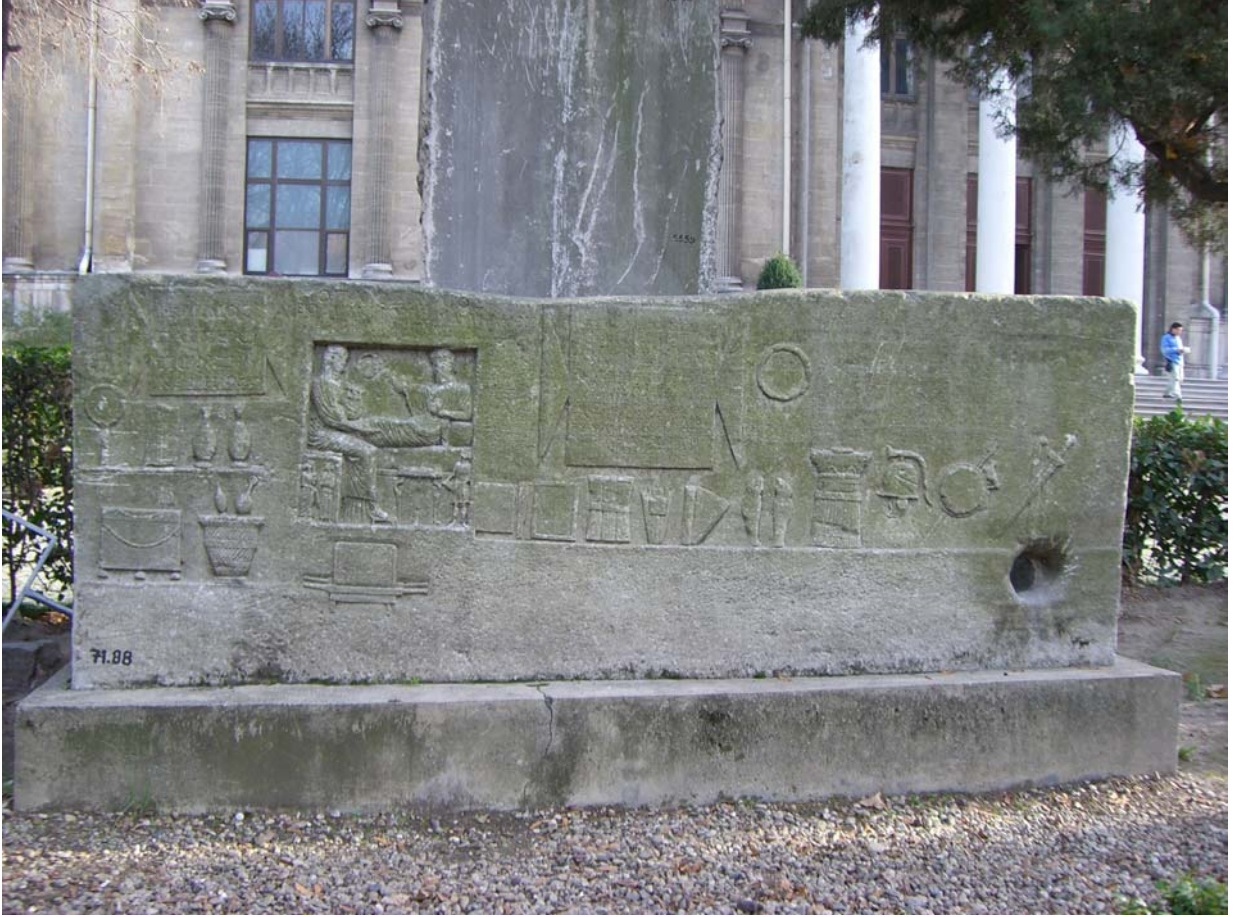
Resim-3.153

Musalı Lahit Detay II

Resim-3.154

Musalı Lahit Detay III

Resim-3.155

Lahit

Buluntu yeri: Bakırköy / İstanbul

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=114 cm W=255 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 7188

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

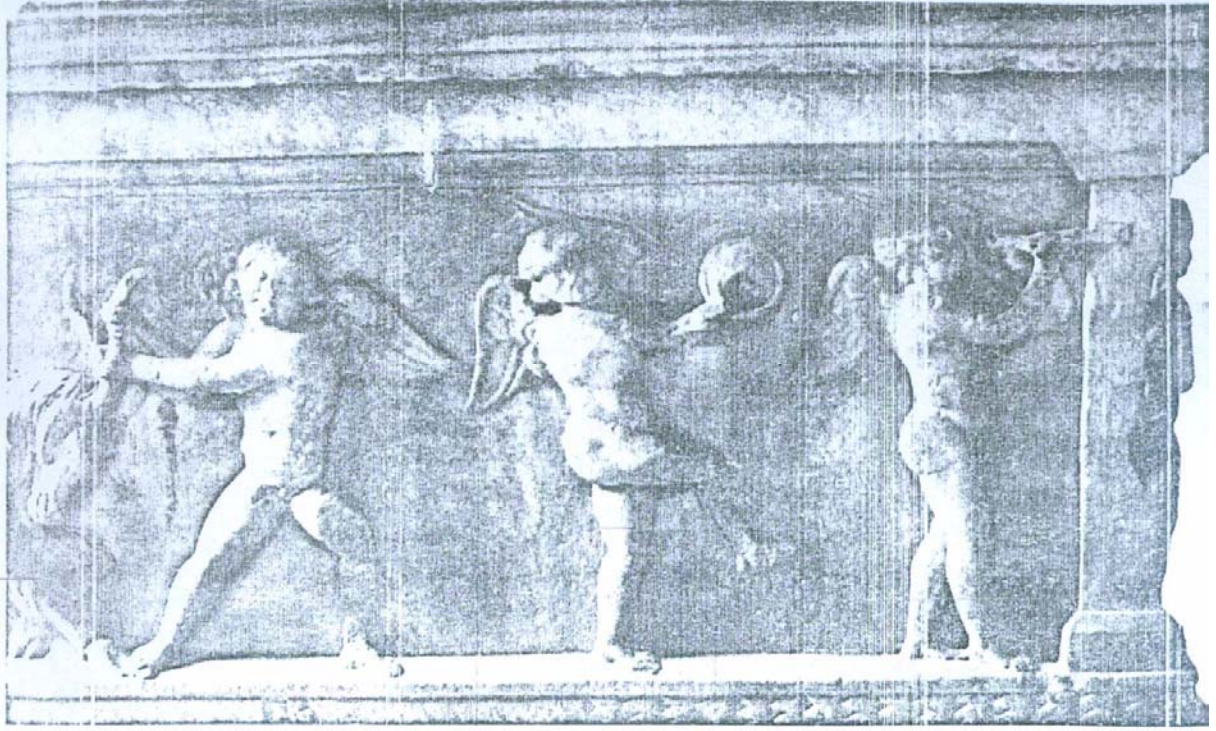
Tanım: Bir aileye ait olan lahitin bir uzun yüzünün sol tarafında bulunan bir niş içinde symposium sahnesi betimlenmiştir. Kline üzerinde uzanmış bir adam, oturan khiton, khimation giyimli bir kadına çelenk uzatıyor. Kadının sol elinde 4 telli bir lyra bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.156

Lahit Detay

Resim-3.157

Lahit

Buluntu yeri: Trablusşam

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=144 cm W=222 cm

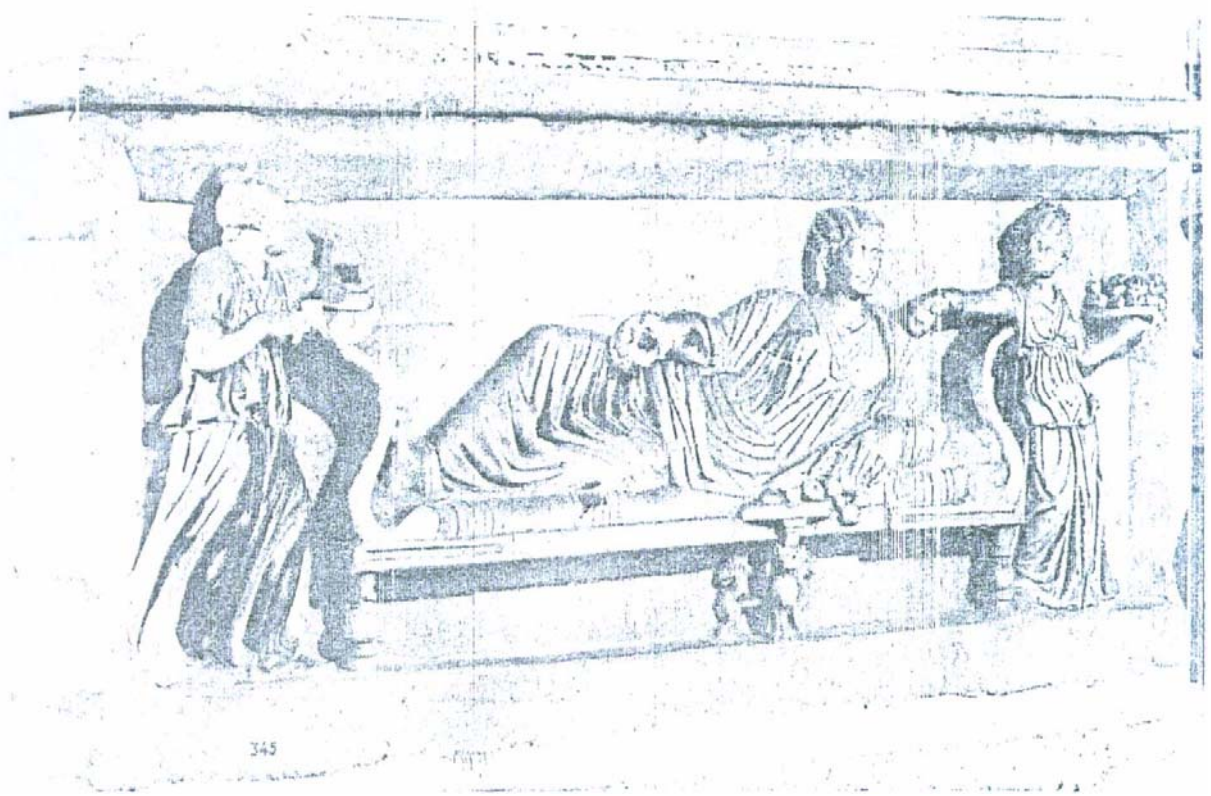
Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: Roma Çağı 510

Dönemi: M.S. II y.y.

Tanım: Lahitin arka uzun yüzünde eroslar tarafından yapılan “Bağ bozumu” törenleri betimlenmiştir. En solda bir eros, yanında bir keçiyi boynuzlarından yakalamış, başka bir eros yanında cymbal ve çift flüt çalan iki eros bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.158

Lahit

Buluntu yeri: Trablusşam

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=165 cm W=206 cm

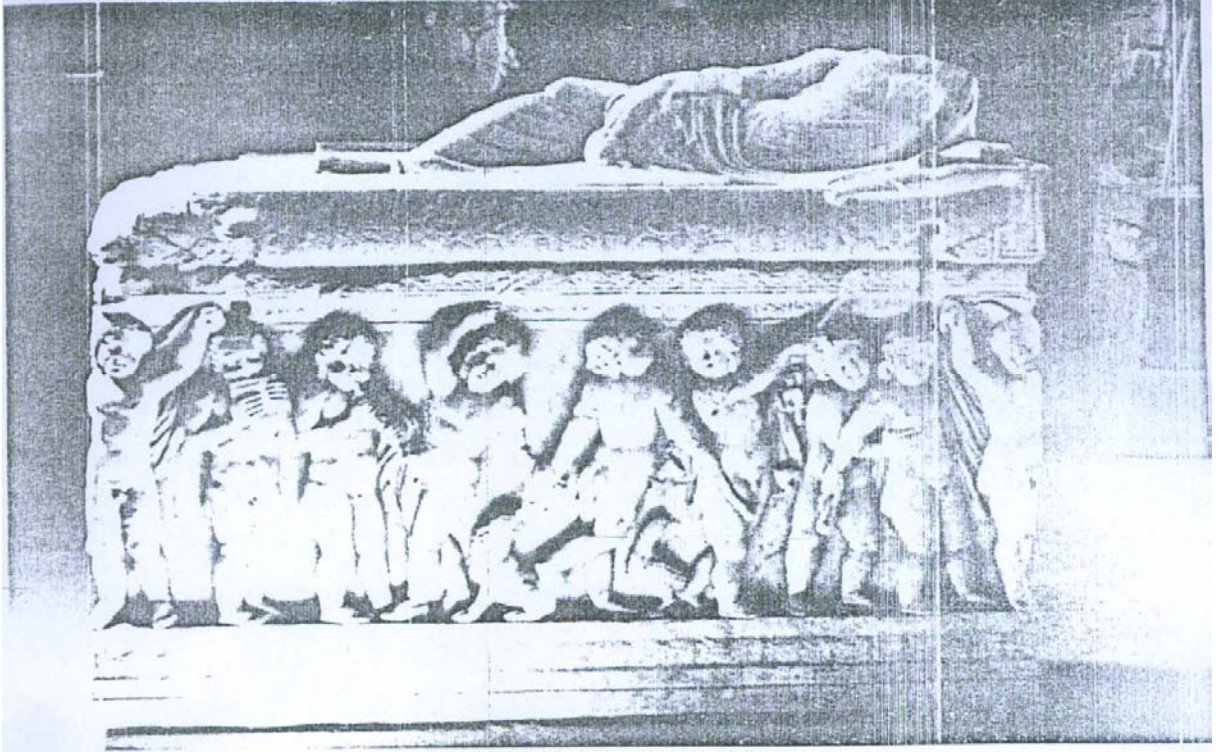
Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 345

Dönemi: Roma Çağı M.S. II y.y.

Tanım: Esas yüzünde lahit sahibesi kadın, bir kline üzerine uzanmıştır. Klinenin iki yanında birer hizmetçi bulunmaktadır. Sağ taraftaki hanımına meyve sunmaktadır. Sol taraftaki kithara çalmaktadır. İşçilik kabadır.

Alıntı: _____

Resim-3.159

Lahit

Buluntu yeri: Side Batı Mouseleum

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=87 cm W=175 cm

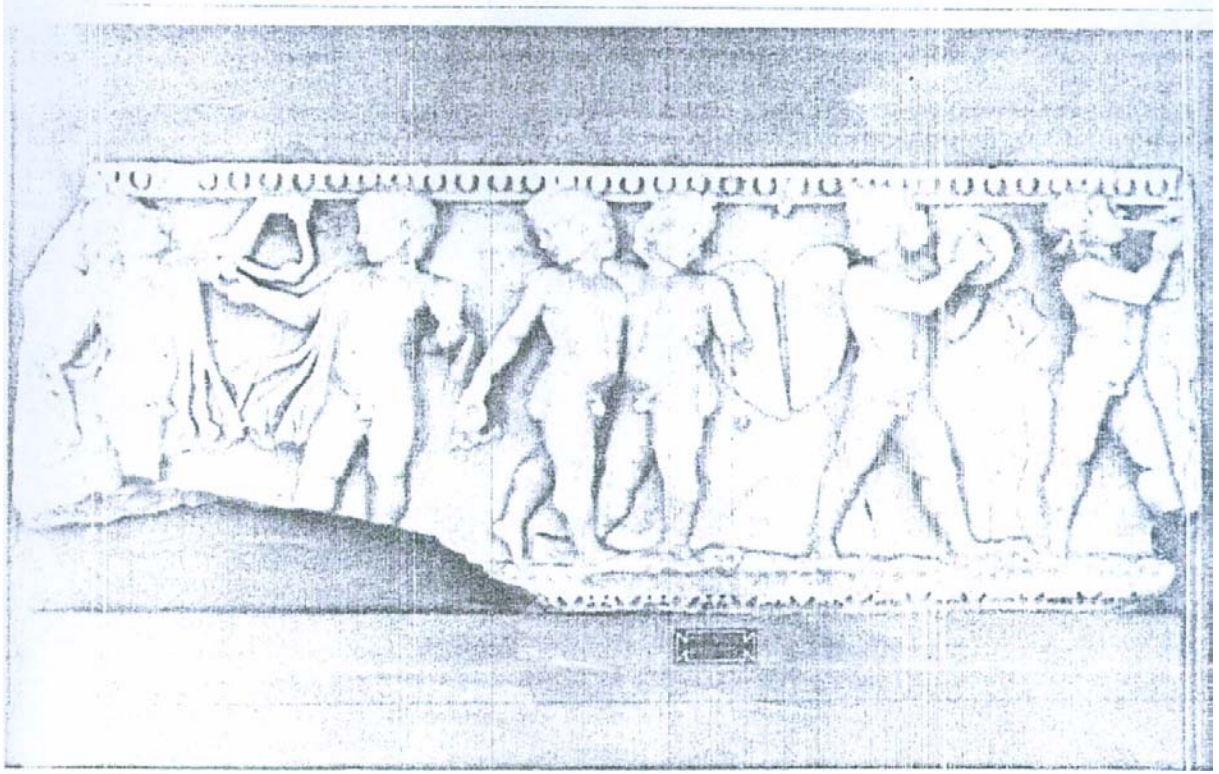
Halen bulunduğu yer: Side Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 101

Dönemi: Roma Çağı M.S. III y.y.

Tanım: Lahidin üç yüzünde eroslar, Bir uzun kenarında grifonlar bulunmaktadır. Kline şeklindeki kapakta yatar durumda bulunan bir insan figürü bulunmaktadır. Bir uzun yüzde iki kenar, eros figürleri ile sınırlandırılmıştır. Sol tarafta pan flüt ve çift flüt çalan, dans eden eroslar betimlenmiştir.

Alıntı: A.M. Mansel, Side, Ankara, 1978, s.294-295, r.333.

Resim-3.160

Lahit Parçası

Buluntu yeri: Manavhat Salur Köyü

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=76 cm W=181 cm

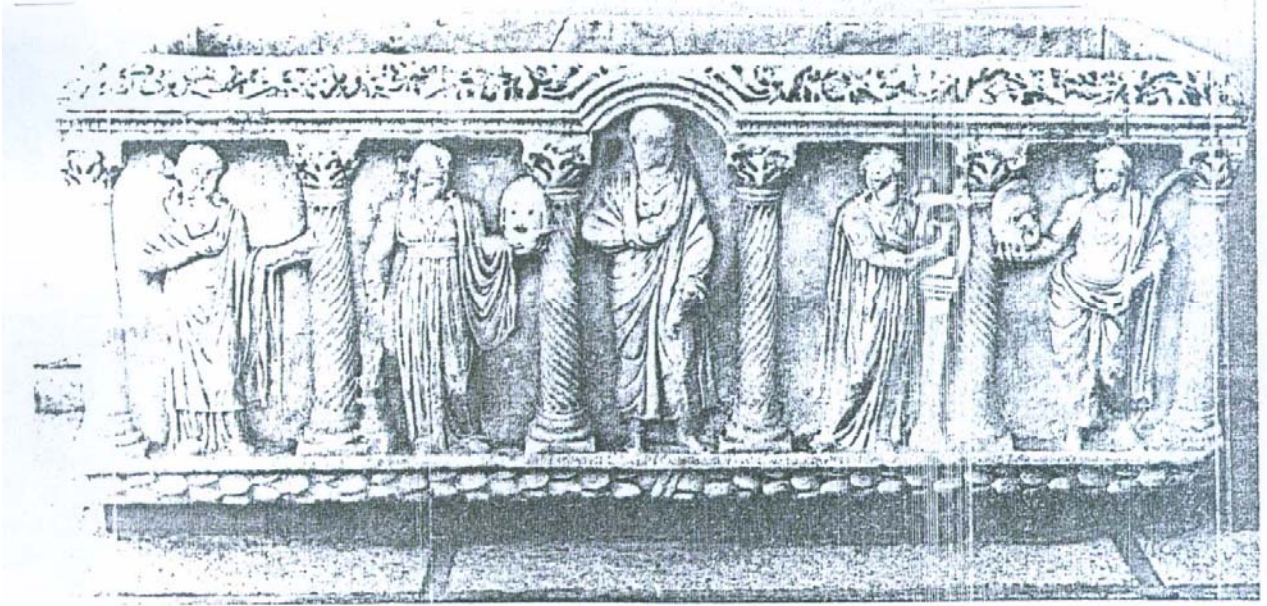
Halen bulunduğu yer: Side Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 558

Dönemi: Roma Çağı M.S. III y.y.

Tanım: Pamphilya tipi lahit parçası üzerinde çeşitli müzik aletleri çalan altı eros betimlenmiştir. Lahit parçasının sol alt köşesi kırık ve eksiktir. İkişer kişilik gruplar arasında bakışlar yoluyla birlik sağlanmıştır. Sol köşede dans eden ve cymbal çalan iki eros, ortadaki ikili eros grubu sarılmış durumda soldaki eros elinde cymbal arasındaki guruba bakarken, yanındaki eros da cymbal ve çift flüt çalan eros gurubuna bakarak kompozisyonda birliği sağlamıştır.

Alıntı: _____

Resim-3.161

Musa'lı Lahit

Buluntu yeri: Aphrodisias

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=86 cm W= 210 cm

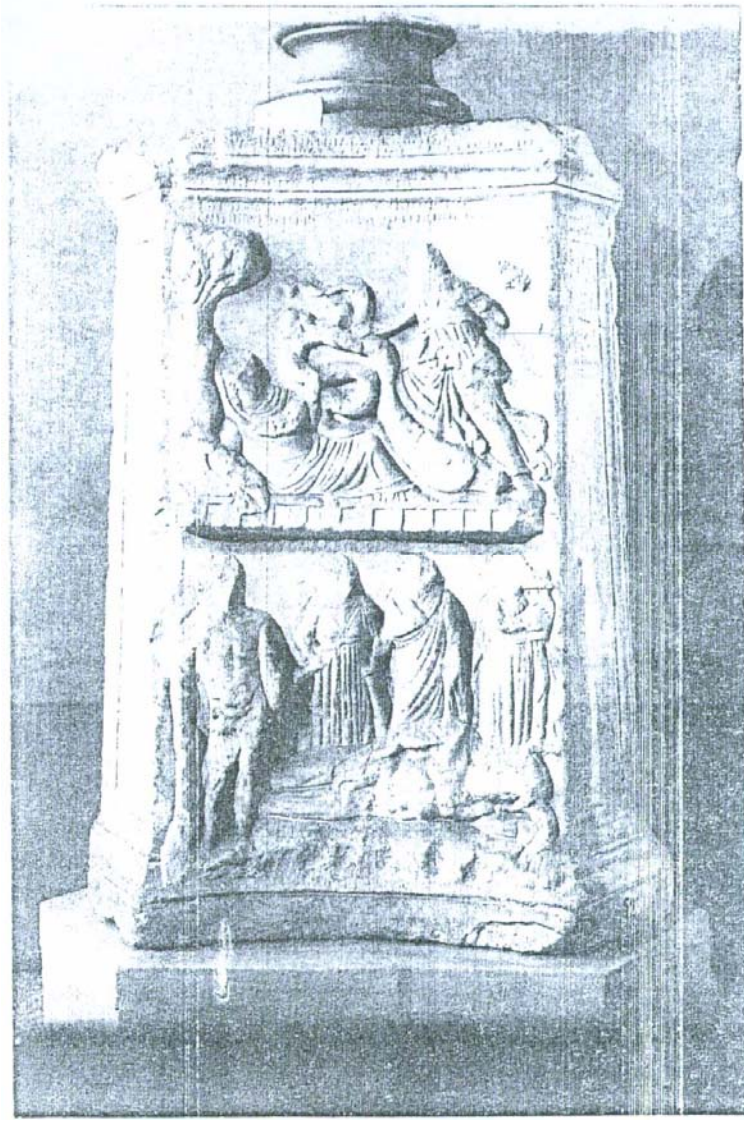
Halen bulunduğu yer: Aphrodisias Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 79/10/286

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27 M.S. 395

Tanım: Sütunlarla ayrılmış bölmelerde □usalar vardır. Ortadaki kemerli bölmede, lahidin sahibi ayakta durmaktadır. Köşe sütunlar yivsiz, diğer dört adet sütun burmalıdır. Bölmelerde en sağ baştaki musanın sol elinde rulo, yanındaki musanın sol elinde mask, erkek figürünün sol yanında kithara çalar durumda bir musa ve diğer bölmede de sağ elinde mask taşıyan bir musa yer almaktadır. Bütün figürlerin yüzü kırıktır.

Alıntı: _____

Resim-3.162

Tripot Ayağı

Buluntu yeri: Nablus

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=102.5 cm W=20 cm

Halen bulunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi

Envanter no: 52

Dönemi: Roma çağı M.Ö.27- M.S. 395

Tanım: Birinci yüzün alt kısmında kabartmalar yer yer tahrip edilmiştir. Demeter Persekhone yi arıyor, Gaia bereket boynuzunu tutuyor. Herakles, Akhilleus'u öldürmüş yerde yatmaktadır. Apollon, Elindeki kitharanın Tellerine dokunmaktadır. Mantolu bir adam ve elinde flüt taşıyan bir musa vardır.

Alıntı: G. Mendel, Sculptures II, s.387.

Resim-3.163

Eros Heykeltikileri

Buluntu yeri: Efes

Malzeme: Mermer

Ölçüsü: H=8 cm W 13 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

Envanter no: _____

Dönemi: Roma Çağı M.Ö. 27- M.S. 395

Tanım: Dikdörtgen bir Mermer üzerinde alçak kabartma eroslar, sağ taraftaki erosun sol yanında bir kithara kabartması bulunmaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.164

Tanrıça Kybele Heykeli

Buluntu yeri: Efes

Malzeme: Kalker

Ölçüsü: H=37 cm

Halen bulunduğu yer: Efes Arkeoloji Müzesi

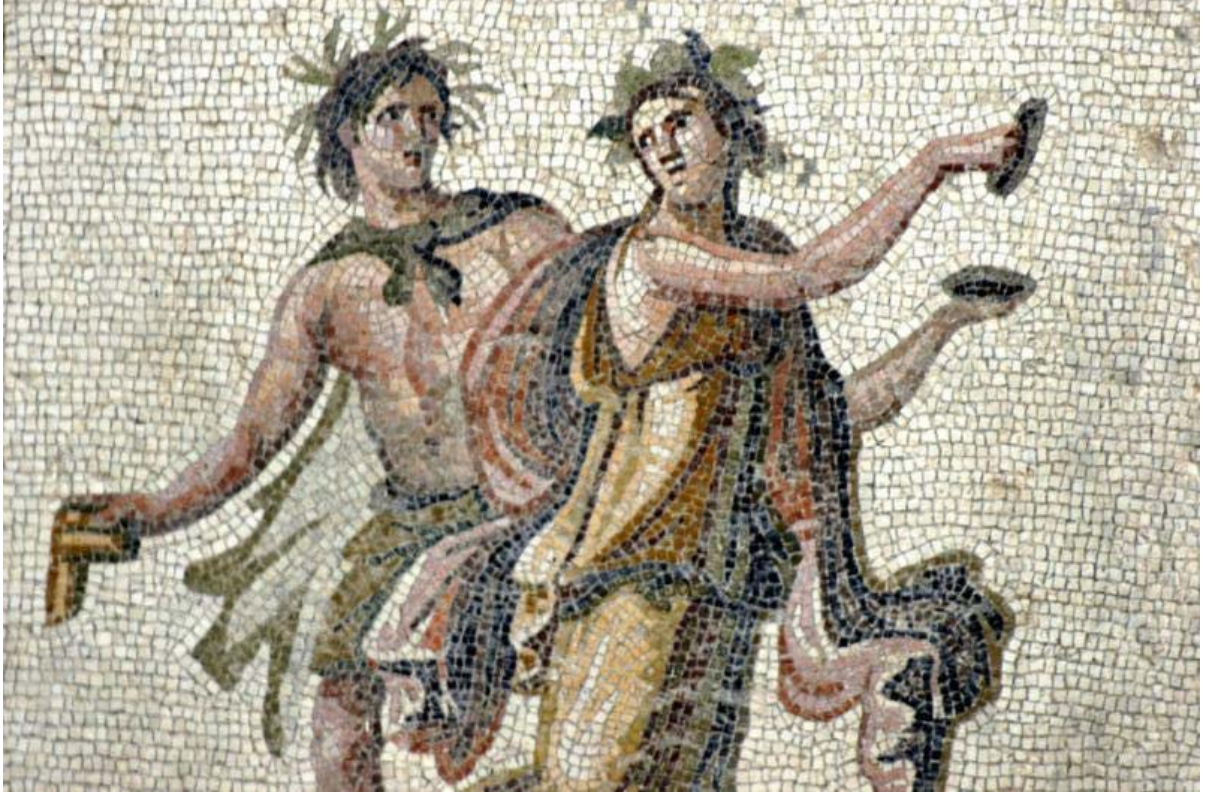
Envanter no: _____

Dönemi: Roma çağı M.Ö. 27- M.S.395

Tanım: Heykel zaman içinde çok fazla tahrip olmuştur. Heykelin kafası ve sağ kolu kopuktur.

Tanrıça Kybele tahtında oturmaktadır. İki yanında aslanlar bulunmaktadır. Sol kolunun altında tympanon bulunmaktadır ancak tympanonun büyük bir kısmı bulunmamaktadır.

Alıntı: _____

Resim-3.165

Mozaik Pano

Buluntu yeri: İstanbul

Malzeme: Mozaik

Ölçüsü: _____

Halen bulunduğu yer: Antakya Mozaik Müzesi

Envanter no: 7559

Dönemi: Roma Çağı M.S. II y.y. civarı

Tanım: Mozaikte Bir Adam ve yanında çalpara çalarak dans eden bir kadın betimlenmiştir.

Alıntı: _____

SONUÇ

Bu tez çalışmasında Anadolu'nun Prehistorik dönemlerinden başlayarak Neo-Roma dönemi'ne kadar Anadolu'da yaşamış medeniyetlerin müzikal kültürlerinde kullanmış oldukları çalgılar, ait oldukları kültürlerin başlıkları altında detaylı olarak incelenmiştir. Katalog bölümünde yer alan arkeolojik buluntular, çalışmanın temelini oluşturmuştur. Hornbostel-Sachs sınıflandırma sisteminin esas alındığı bu çalışmada çalgılar; Kordofonlar (Telliler), Aerofonlar (Nefesliler), Membrafonlar (Derili vurmaları), ve İdyofonlar (Kendi tınlar) olmak üzere dört ana grupta toplanmışlardır. Yapılan aştırmalar sonucunda, bu medeniyetlerin çevre toplumları ile olan kültürel ilişkilerinin çalgılara da yansıdığı, bazı çalgılar arasındaki yakın benzerliklerden anlaşılmaktadır.

Çeşitli görsel ve yazılı kaynaklardan anlaşıldığı üzere Anadolu medeniyetlerinde kullanılmış olan çalgıların resmi, dini ve günlük yaşamda önemli bir yere sahip olduğu, çalışmamızın verdiği önemli sonuçlarından biridir.

Telli çalgılar ilk olarak Mezopotamya ve Eski Mısır'da karşımıza çıkmaktadır. Asur Ticaret Kolonileri'yle Anadolu'ya gelmiş olan bazı telli çalgılar, Anadolu'da Tunç Çağı'nda kendine özgü yeni bir kimlik kazanmıştır. Helenlerin Anadolu kültürünü özümsemeleri doğrultusunda bu telli çalgılar Helen telli çalgılarının da temelini oluşturmuştur. Antik Dönem'de Anadolu'da telli çalgılar hakkında bağırsak tel kullanıldığı yönündeki bir takım bilgilerin, araştırmam sonucunda Anadolu'da Tunç Çağı'nda ve Antik Yunan'da bağırsak tellerin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu dönemde çeşitli bitki saplarının bükülmek yoluyla çalgı teli yapıldığı ve çalgılarda bu malzemelerden yararlandığı tez içerisinde açıklamalı anlatılmıştır.

Tunç Çağı'na tarihlendirilen bazı sanat eserleri üzerindeki tasvirler, bu dönemde dikdörtgen tını kutusu olan asimetric yapıdaki büyük boy Lir'lerin kullanıldığına işaret etmektedir. Geç dönem sanat eserleri üzerinde görülen Lir'ler ise daha küçük ölçüde, dikdörtgen ve yuvarlak tabanlı ve ya bir kol diğerinden daha uzun gibi modellerle karşımıza çıkmaktadır. Lir icracıları, çeşitli tel sayıları ile tasvir edilmiş olan çalgıları plenkon (mızrap) ya da parmaklarıyla icra ettikleri tespit edilmiştir. Halk müziğimizde var olan Şelpe tekniği, bu dönemlerden günümüze kadar süregelen bir teknik olduğu çalışmada elde edilen verilerle savunulmaktadır.

Neo-Roma Dönemi'ne kadar Anadolu'da yaşamış medeniyetlerde kullanılmış olan diğer bir telli çalgı ise icadı Sümerlere atfedilen Tambura'dır. Çeşitli dönemlere ait Anadolu sanat eserleri üzerindeki tasvirler, Asurların da kullanmış olduğu yuvarlak ve ya armudi tını kutusu ve uzun sapı olan modellere işaret etmektedir. Çeşitli kaynaklardan, Hitit Tambura

icracılarının plenkon (mızrap) kullandıkları ve çalgı üzerinde iki tel bulunduğu tespit edilmiştir. Alacahöyük kabartmasında tasvir edilmiş olan Tambura, günümüzde halk müziğinde kullanılan Tar'ı andıran formuyla diğer buluntular üzerindeki tasvirlerden farklılık göstermektedir. Çevre kültürlerce bir çok çeşidi kullanılmış olan Arp'e ait en önemli görsel belge ise Karahöyük kazılarında bulunmuş olan Hitit silindir mührü üzerindeki tasvirde yer almaktadır. Silindir mühür üzerinde tanrıça İstar Tanrı Ea'ya Arp çalarken betimlenmiştir. Buradan çıkan en önemli sonuç, Arp'in Hitit Tanrıca tarafından çalınması ve Hitit inanç sisteminde önemli bir yere sahip olduğudur.

Geç Hitit sanat eserleri üzerinde görülen çifte flütler ise Hititlerde yaygın olarak çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. Bazı Hitit metinlerinde geçen "gı" (Kamış) terimi, nefesli çalgılara işaret ediyor olsa da Anadolu'da Neo-Roma dönemine kadar ney tipi çalgılara rastlanmamıştır. Boru Hititlerin kullandığı bir diğer nefesli çalgıdır. Topluluklar arasında veya resmi ve dini törenlerde işaret amaçlı kullanılmıştır. Davul ve def Anadolu medeniyetlerinde kullanılmış olan vurmali çalgılardır. Anadolu'da tarihi, en eski dönemlere kadar giden davul, günümüz müzik kültüründe de önemini yitirmeden ayakta kalmayı başarmış çalgılarımızdandır. Anadolu'da kullanılmış olan Def'in aynısı denilebilecek nitelikteki benzeri Antik Yunan Dönemi'nde karşımıza çıkmaktadır. Daha önce de söylediğimiz gibi Antik Yunan'lıların Anadolu Kültürüne olan hayranlıkları sonucu bu çalgı, Antik Yunan'a Anadolu'dan geçtiği çalışma dahilinde tespit edilmiştir.

Helenler enstrümantal ve vokal müziğe oldukça yoğun önem vermişlerdir. Helenlerin müzikal kültürlerini en iyi yansıtan bilgiler, ozanlara atfedilmiş mitolojik hikayeler ve heykel sanatıdır. Ayrıca Helenlerde dikkatimizi çeken bir diğer unsur ise vazo boyama sanatı ve vazo resimleridir. Bir çok mitolojik sahnenin canlandırıldığı vazolar üzerinde çalgılara ait iki boyutlu görüntüler net olarak görülebilmektedir. Heykeller üzerinden alınan formlarla vazolardan alınan detaylar, çalışmamızda birleştirilmiş, üç boyutlu simülasyonları oluşturulmuştur. Bu nedenle Helen vazoları da çalışmamızın önemli bir bölümünü teşkil etmektedir.

Krallıklar dönemine tarihlendirilen Claves çalgısının tahi buluntular üzerindeki tasvirleri, küçük çocukların ellerinde sahnelenmiştir. Araştırmamız kadarıyla hiçbir buluntu üzerinde olgun yaşta bir insanın çaldığı Claves çalgısı betimlemesine rastlanılmamaktadır. Ayrıca Eski Mısır kabartmalarında da rastlanılmamaktadır. Bu durum, Claves çalgısının o dönemde müzik eğitiminde önemli bir yeri olduğu düşüncesini doğurmaktadır.

Antik Yunan Dönemi'nde Kullanılmış olan telli çalgılar ; Lir, Barbitos, Phorminx, Kithara, Arp, Pandura (Lut) ve Zither'dir. Pandura ve Zither haricindeki diğer telli çalgılar,

Hititler tarafından kullanılmış olan Lir'in Helenlerdeki Lir'i, daha sonra ise teknolojik gelişmelerin doğurmuş olduğu gereksinimler doğrultusunda Kithara ve diğer çalgıların gelişmesine neden olmuştur. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, Helenlerde telli çalgıların çıkış noktası Anadolu oluşudur.

Çalışmada, Anadolu'nun Prehistorik dönemlerinden başlayarak Neo-Roma dönemi'ne kadar Anadolu'da yaşamış medeniyetlerin müzikal kültürlerini incelerken seçmiş olduğumuz sistem, telli çalgılar, derili vurmali çalgılar, üflemeli çalgılar ve kendi tınlar çalgılar olarak belirlenmiştir. Sistem gereksinimleri arasında yaylı çalgılar kavramı bulunmamaktadır. Oysa günümüzde dünya müzikal kültürlerinin neredeyse tamamında yaylı çalgılar kavramı mevcuttur. Hornbostel-Sachs sisteminde yaylı çalgılar kavramının olmayışı, Antik Dönemlerde yaylı çalgıların var oluşu konusunda ayrıca irdelenmesi gereken bir bilinmezlik olduğu sonucunu doğurmaktadır. Araştırmalar esnasında hiçbir yazılı kaynakta yaylı çalgıların bu dönemde var oluşuyla ilgili bilgiye rastlanılmamıştır. Yapılan alan araştırmalarında da tarihi eserler üzerinde yaylı çalgılara ait betimleme bulunamamıştır. Bu verilere dayanarak Antik Dönem'lerde Anadolu'da yaylı çalgı bulunmamaktadır. Yaylı çalgıların ilk izleri Asya Kültüründe olduğu bu çalışmayla ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

- Aign B., **Die Gechichte der Musikinstrumente des Agaischen**, Ploiumes bis um 700 vor Chistus, Frankfurt, 1963,.
- Akok M., **Horoztepe an Early Bronz Age Settlement and Cemetery**, Ankara, 1958.
- Akurgal E., **Orient und Okzident**, Holle Verlag Baden, Germany, 1966.
- Akurgal E., **Eski İzmir I**, Ankara, 1983.
- Akurgal E., **Anadolu Uygarlıkları**, 5. basım, Ankara, 1995.
- Akurgal E., **Ege, Batı Uygarlığının Doğduğu Yer**, İzmir Yayıncılık, İzmir2000.
- Akurgal E., **Hitit Çağı'nda Anadolu**, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, No:140, Ankara, 2001.
- Akurgal E., **Anadolu Kültür Tarihi**, Tübitak Yayınları, Ankara, 2005,
- Akurgal E., **Griechische und Römische Kunst in der Türkei**, Hirmer Verlag, 1987.
- Alp S., **Hititlerde şarkı müzik ve dans.Hitit çağında Anadolu'da üzüm ve şarap**, Kavaklıdere kültür yayınları,no:6, Ankara, 1999,
- Anderson W., **Music and Musicians in Ancient Greece**, Cornell Univercity Press, London, 1997.
- Andronicos M., **Die Museen Griechenlands**, Du Mont, Vien, 1992,
- Asgari N., **Anadolu Medeniyetleri Eserleri Sergi Kataloğu I**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1983,
- Ataman A., **Musiki Tarihi**, M.E.B. Yayınları, Ankara, 1947,
- Baines A., **Brass Instruments, Their History**, J. Limited, London, 1980,
- Banks E.J., **Bismya**, New York, 1912,
- Barnett R.D., **Phrygia ve Demir Devrinde Anadolu Kavimleri (çev. Ömer Çapar)**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi XXXI Sayı 1-2, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1987,
- Bauer M., **Music Through Ages**, G.P. Putman's Sons, New York, 1946,
- Boardman J., **Greek Gems and Finger Rings**, Thanesh&Hudson Ltd., London, 1970,
- Childe G., **Tarihte Neler Oldu**, çev. M. Tuncay ve A. Şenel, Ankara, 1974,
- Çilingiroğlu A., **Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı**, İzmir, 1997.
- Darga M., **Arkeo Atlas, sayı: 3**, Doğan Burada Rizzoli Dergi Yayıncılık Ve Pazarlama A.Ş. İstanbul, 2004, 1992.
- Darga M., **Hitit Sanatı**, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları no:56, İstanbul, 1999.
- Dauvois M., **"Son et Musque Paleolithiques"**, Doss a Paris 142, 1989.

- Devambeş P., "Greek Painting", Amsterdam, 1962.
- Dinçol B., **Eski Önyasa ve Mısır'da Müzik**, Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1999.
- Dinçol B., **Eski Önyasa ve Mısır'da Müzik**, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2003,
- Desti M., **Anadolu Uygarlıkları**, Kültür Kitaplığı-4, Ankara, 2005.
- Drinker S., **Music and Woman**, University of New York Press, New York, 1995,
- Fetis F.J., **Historie Generale de la Musique**, c.II, Paris, 1872.
- Gazimihal M.R., **Türk Nefesli Çalgıları (Türk Ötkü Çalgıları)**, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, no.12, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara, 1975.
- Hickmann H., **Katalogue General des Antiquites Egyptiennes**, Du Musée Du Cairo-Instrument De Musique, 1949.
- Geiringer K., **Musical Instruments**, Unwin Brothers Limited, London, 1965.
- Herter H., **Triton**, R.E., VII A1., 1939.
- Hogart D.G., **Hittite Seals**, Oxford, 1920.
- Kimler A.D., **Musik Reallexikon der Assyriologie, band 8**, Walter De Gruyter & Co., 1995.
- Kinney M., **Music in History- The Evolution of an Art** American Book Company, New York, 1954.
- Love I.C., **Excavation at Knidos 1972**, T.A.D., s: XXI-2 Knidos, Türk Tarihi Kurumu Basım Evi, Ankara, 1974.
- Mansel M., **Die Ruinen von Side**, Walter De Gruyter & Co., Berlin, 1963.
- Marx K., **Sanat ve Edebiyat Üzerine**, çev. M.Belge, İstanbul, 1971.
- Megaw J.W.S., **The Earliest Musical Instruments in Europe**, Archaeology, V, 21, 1968.
- Mendel G., **Schober, Des Fries Des Hekateions von Lagina**, Wien N2., 1933.
- Meyers E., **Archeology In The Near East**, vol. 4, Oxford Univ. Press., Oxford, 1997.
- Önder M., **The Museums of Turkey**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1997.
- Özgüç T., **İnandıktepe**, Ankara, 1988.
- Pfuhl E., **Malerei und Zeichnung der Griechen**, F. Bruckmann, München, 1923.
- Randel M., **The New Harvard Dictionary of Music**, Cambridge, 1995.
- Sachs C., **The History of Musical Instruments**, W.W. Norton & Company Inc., New York, 1940.
- Sadie S., **Grove Dictionary of Musical Instruments**, Mac Milan Publishers Limited, New York, 1997.
- Schmidt E.M., "Die Grosse Altar zu Pergamon", Leipzig, 1961.

- Sipahi T., **Arkeo Atlas 2004 Arkeoloji Raporu**, D.B.R. Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- Tezcan B., **Yeni Horoztepe Buluntuları**, Anatolia V., 1960
- Thomson G., **İnsanın Özü**, Çev. C. Üster, İstanbul, 1987.
- Tuncer B., **Eskiçağ Klavikula Çalgıları**, Pan Yayıncılık, 2005.
- Ünal A., **Hititler, Etiler ve Anadolu Uygarlıkları**, Eti Bank Yayınları, 1999.
- Vieyra M., **Hittite Art 2300-750 B.C.**, Alec Tranti L.t.d., London, 1955.
- Wellesz E., **Ancient and Oriental Music**, Oxford University Press, Oxford, 1999.
- Woolley C.L., **Ur Excavation**, vol. II, Royal Cemetery, London, s.258, 1934.
- West M.L., **Ancient Greek Music**, Clarendon Press, Oxford, 1992.
- Yıldız N., **Eski Çağda Deri Kullanımı ve Teknolojisi**, Marmara Üniversitesi Yayınları No:540, İstanbul, 1993.
- Ziegler C., **Au Temps des Pharaons**, Doss a Paris, 142.
- VII.- IX. Kazı Sonuçları Toplantısı**, 1984-1988.

ÖZGEÇMİŞ

08.10.1979 tarihinde İstanbul'da doğdu. İlk okul eğitimini Tantavizade İlköğretim Okulu, ortaokul eğitimini Plevne Lisesi, lise eğitimini Küçükköy Endüstri Meslek Lisesi-Kalıp Bölümü, üniversite eğitimini İstanbul Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuarı Çalgı Yapım Bölümü-Yaylı Sazlar Ana Sanat Dalı-Keman bölümünden mezun oldu. T.R.T. Ç.S.G.K.'da 2002-2005 yılları arasında Tenor Korist olarak görev yaptı. Yıldız Teknik Üniversitesi 5. Çevre Programı kapsamında Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiş olan Uluslar arası katılımlı "Erato" (İdentification and Revival of The Acoustical Heritage of Ancient Theatres and Odea) projesi kapsamında Antik Dönem'e ait bir grup müzik aletinin-Aulos, Kithara, Tympanon ve Scabellum- projelendirilip yeniden üretilmesinin yürütücülüğünü üstlenen Sn. S. Yücel Açın'ın denetiminde bu çalgıların 3D simülasyonlarını ve teknik çizimlerini yaparak, Antik Dönemlere ait çalgılarla ilgili ilk çalışmasını gerçekleştirdi.

2005 yılında Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans eğitimine başladı. Öncelikle Anadolu ve çevre kültürler olmak üzere dünyada çalgıların doğuşu ve gelişimi konusundaki çalışmalarını akademik bir bünyede sürdürmeyi istemektedir.